ش ئۇ ئا ر قۇرۇلغانلىغىنىڭ 30 يىللىغى مۇناسىۋىتى
بىلەن تاللانغان شېئىرلار

توي چاچقۇسى

جۇڭگو يازغۇچىلار جەمىيىتى شىنجاڭ شۆبىسى تۈزدى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
1985 - يىل

www.uyghurkitap.com

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى: مەھەممەت ئايۇپ

توي چاچقۇسى
(شېئىرلار توپلىمى)
جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسى تۈزدى
*
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھەر ئازاتلىق كوچا 306 №)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 850×1168 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 17.5 قىستۇرما ۋارىقى: 3
1985 - يىل 2 - ئاي 1 - نەشرى
1985 - يىل 7 - ئاي 1 - بېسىلىشى
كىتاب نومۇرى: M10098.996
تىراژى: 1 — 5.000
باھاسى: 1.37 يۈەن

تۈزگۈچىدىن

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 30 يىللىق تويى يېتىپ كەلدى. ھەر مىللەت خەلقى زور خۇشاللىق بىلەن ھەر ساھەدە قولغا كەلتۈرۈلگەن شانلىق غەلىبىلەرگە تەنتەنە قىلىۋاتقان بۈگۈنكى كۈندە، چېگرا رايوننىڭ شېئرىيەت گۈلزارىدا ئېچىلغان رەڭمۇ-رەڭ گۈللەرنى كۆرەك قىلىش ۋە ئاپتونوم رايون قۇرۇلغانلىقىنىڭ 30 يىللىقىنى تەبرىكلەش يۈزىسىدىن بۇ توپلامنى تۈزۈپ چىقتۇق.

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلغان 30 يىلدىن بۇيان، بولۇپمۇ پارتىيە 11-قۇرۇلتىيى 3-ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ھەر ساھە خىزمەتلىرىدە غايەت زور نەتىجىلەر قولغا كەلدى، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ماددىي ۋە مەنىۋى ھاياتىدا زور ئۆزگىرىشلەر بولدى. بۇنىڭغا مۇناسىپ ھالدا بىزنىڭ ئەدەبىيات-سەنئەت ئىشلىرىمىزمۇ گۈللەپ ياشنىدى. بولۇپمۇ يېقىنقى بىر قانچە يىلدىن بۇيان ئەدەبىيات قوشۇنىمىز يىلدىن-يىلغا كېڭىيىپ، زور بىر تۈركۈم شائىرلار سەپكە قوشۇلدى. مول مەزمۇن ۋە يۈكسەك بەدىئىلىككە ئىگە بولغان بىر تۈركۈم مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر بارلىققا كەلدى. بىر ھەقلىق يوسۇندا شۇنى ئېيتالايمىزكى، بىزنىڭ شېئرىيەت گۈلزارىمىز ئۆتكەن ھەر قانداق ۋاقىتتىكىگە قارىغاندا، تېخىمۇ چىرايلىق ۋە رەڭدار گۈللەر بىلەن تولماقتا.

www.uyghurkitap.com

بۇ توپلامغا پارتىيە 3 - ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن ئىجات قىلىنغان بىر قىسىم ئەسەرلەر ئاساس قىلىنىپ، 121 شائىرنىڭ 310 پارچە شېئىرى تاللاپ كىرگۈزۈلدى. تاللانغان ئەسەرلەر ئىچىدە بىر قىسىم ئۇيغۇر شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن باشقا خەنزۇ، قازاق، موڭغۇل، خۇيزۇ، قىرغىز، شىبە، تاجىك ۋە ئۆزبېك قاتارلىق قېرىنداش مىللەت شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىمۇ؛ پېشقەدەم شائىرلار ۋە ئوتتۇرا ياشلىق شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىدىن باشقا، بىر قىسىم ئۈمىتلىك ياش شائىرلارنىڭ شېئىرلىرىمۇ بار. شۇڭا، بۇ توپلام ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ كۆپ مىللەتلىك شېئىرىي ئىجادىيىتىنىڭ يېڭى مەنزىرىسىنى كۆرسىتىپ بېرەلەيدۇ. توپلامغا كىرگۈزۈلگەن شېئىرلاردا بىزنىڭ ئۇلۇغ سوتسىيالىستىك ۋەتىنىمىز قىزغىن كۈيلەنگەن، مىللەتلەرنىڭ بۈيۈك ئىتتىپاقلىقى مەدھىيىلەنگەن، چېگرا رايوننىڭ گۈللەپ - ياشناۋاتقان يېڭى مەنزىرىسى سۈرەتلەپ بېرىلگەن، ھەر مىللەت خەلقىنىڭ شىنجاڭنى ئېچىش ۋە گۈللەندۈرۈش يولىدىكى ئىرادىسى، ئارزۇ - ئارمانلىرى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن. شۇڭا، بۇ توپلامغا كىرگۈزۈلگەن شېئىرلاردىن ھەر مىللەت خەلقىنىڭ كوممۇنىستىك پارتىيىگە ۋە ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزگە بولغان قىزغىن مۇھەببىتىنى كۆرگىلى بولىدۇ.

توپلام سەھىپىسىنىڭ چەكلىك بولۇشى تۈپەيلىدىن بىر تۈركۈم شائىرلارنىڭ ئەسەرلىرىنى توپلامغا كىرگۈزەلمىدۇق، تەھرىرلىك، تەرجىمە سەۋىيىمىزنىڭ تۆۋەنلىكىدىن بەزى خاتالىق ۋە سەۋەنلىكلەرنىڭ بولۇشىمۇ ئېھتىمالغا يېقىن، كەڭ كىتابخانلارنىڭ تەنقىت ۋە تۈزىتىش بېرىشىنى ئۈمىت قىلىمىز.

جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسى،

1985 - يىل، يانۋار.

مۇندەرىجە

تۆمۈر داۋامەت ...... جەنۇپ تەسىراتلىرى 1

ئەزىزوپ قاسىم ...... جەڭچى ناخشىلىرى 5

ئەلقەم ئەختەم ...... شېئىرلار 9

تېيىپجان ئېلىيوپ ...... شېئىرلار 17

ئابدۇكېرىم خوجا ...... يېزىدىن كەلگەن شېئىرلار 26

ئابلىز نازىرى ...... ياشلىق بىزگە ئەبەدى يولداش 34

ئەھمەت زىيائى ...... نەي ساداسى 40

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر ...... شېئىر ۋە رۇبائىلار 44

ئىمىن تۇرسۇن ...... قىزىلگۈل 50

تۇرغۇن ئالماس ...... ياشلىق چېچەك ئاتقان شۇ كۈندە 56

قۇربان ئىمىن ...... تاشتى ئىلھامىم مېنىڭ دەريا بولۇپ 60

رەھمىتۇللا جارى ...... شىمالغا سەپەر 65

مۇھەممەت رەھىم ...... شۇنچە گۈزەل بىزنىڭ بۇ ۋەتەن 69

ئەرشىدىن تاتلىق .... شېئىرلار 75
تۇردى سامساق ...... شېئىرلار 79
پەتتارجان مۇھەممەدى .... ئۆمۈر چېچەكلىرى 83
جاپپار ئەمەت .... تاشلىنار ئەتىگە يېڭى
بىر قەدەم 88
غېنىزات غەيىيۇرانى .... ئىككى شېئىر 93
مۆمىن سەپىرى .... ئالمىزارلىق ناخشىسى ... 98
مۇھەممەتجان سادىق .... يېزا تەسىراتلىرى 101
ئابدۇۋېلى خەلپەتوپ .... شېئىرلار 107
رەخىم قاسىم .... تۆت پەسىلدە بولدۇم
يېزىدا 113
ئابدۇسالام تۇختى .... توي چاچقۇسى 118
ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەت ئىمىن ...... ۋەتەن ھەققىدە غەزەل
ۋە رۇبائىيلار 123
مۇھەممەت ئىمىن تۇختىنىياز ... زامان ماڭا قاراپ
(سۆزلۈك) كۈلگەندە 130
تۇرسۇن مۇھەممەت پەخرىدىن ... ئىككى شېئىر 134
ئابلىمىت سادىق .... ئەل ۋە مەن 138
مەھمۇت زەيدى .... ئىككى شېئىر 140
ئابدۇسەمەت خېلىل .... زەرەپشان 144
بوغدا ئابدۇللا .... ھىسلىرىم گۈلخان 147
مەمتىلى زۇنۇن .... ئىككى شېئىر 153
قۇربان بارات .... سەن بۈركۈت ئۇۋىسى،
سەن ئالتۇن بۆشۈك 158
ئارسلان .... تۇپراق قىسمىتى 165
ئوسمانجان ساۋۇت .... سۆزلۈك قەترىلەر 171
ئەبەيدۇللا ئىبراھىم .... غەزەل ۋە مۇخەممەسلەر ... 178

مۇھەممەت شاۋۇدۇن .... شېئىرلار 184
ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر .... ۋەتەن ئىشقى يۈرەكتە
يالقۇن 190
ھاجى ئەخمەت .... پامىر ناخشىلىرى 195
مىرزاھىد كېرىمى .... شىمالغا زىيارەت 201
مامۇت زايىت .... خىيال ئۇچقۇنلىرى 207
تۇرسۇنئاي ھۈسەيىن .... كېلىمەن يېقىملىق ناخ-
شىلار ئېيتىپ 213
ئابلىكىم خېۋىر .... چىمەن قىرغاق 218
مۇھەممەتجان راشىدىن .... ناخشىلىرىم ياڭرار سامادا... 227
تۇرغان شاۋۇدۇن... .... شېئىرلار 232
ئېزىز نىيازى .... شېئىرلار 236
ئىمىن ئەخمىدى .... تارىم بويى قانداق
گۈزەلسەن 240
نۇرىيە ئىلاخۇن قىزى .... باغلار ئاچتى گۈل
چىراي 245
مىركامىل ياقۇپ .... ئىككى شېئىر 249
ئابلىز ئۆمەر .... شېئىر ۋە رۇبائىلار 252
زەينۇرە ئەيسا قىزى .... ئۈركىستىر 255
سەلەي قاسىم .... مەن شەرققە يول ئالدىم ... 258
جېلىلى .... شىمال ئىلھاملىرى 261
ئابلىكىم روزى .... يېڭى يىل چاچقۇلىرى ... 265
ئابلەت ئابدۇللا .... ئىككى شېئىر 268
ماخمۇتجان ئىسلام .... كۆكۆل كۈيلىرى 273
ئابدۇللا سۇلايمان .... تاغ ناخشىلىرى 277
قەييۇم سوپى .... ئىلھام جامى تولدى
شەرۋەتكە 282

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تۇرسۇن زەيدىن .... تەسرات ئۇچقۇنلىرى 288
مۇتەللىپ جۇماخۇن .... باللارنىڭ دوستلىرى 292
روزى سايىت .... غەزەل ۋە رۇبائىلار 296
تاھىر تالىپ .... مارالۋېشى 302
دىلبەر قەييۇم قىزى .... ۋەتەندىن نۇر ئېمىپ قەلبىم 308
ئابدۇللا ساۋۇت .... ئىككى شېئىر 311
ئابابەكرى ئەمەت .... ئىككى شېئىر 316
مۇختەر مەخسۇت .... قۇمۇل بوستانلىرى 318
مەتتوختى ئەخمەت .... چەرەنبۇلاق ئىلھاملىرى ... 325
ئەركىن ئىبراھىم .... نۇر ئىچىدە تۇغۇلغان
قوشاق 329
ياسىن ئىمىن (زىلال) .... ئىككى شېئىر 333
ئابدۇرېھىم ئابدۇللا .... ئەللەي ۋە شېئىر 338
ئىلغارجان سادىق .... ناخشىلار پەرۋاز قىلار كۆكتە
ئۇچۇپ 342
باتۇر روزى .... ئۇرمان 346

قېرىنداش مىللەتلەر شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن

خەنزۇ شائىرلىرى:

لىيۇ شاۋۋۇ .... جۇخۋار گۈل 352
ياڭ مۇ .... ئىككى شېئىر 355
جۇتاۋ .... شېئىرلار 364
جاڭ دېيى .... ھاياتلىق 370
لېي تىڭ .... ئىلى دەرياسىنىڭ مەيىن
دولقۇنى 375
لىيۇ يۈەن............... ئىككى شېئىر 379

گو ۋېيدۇڭ ...... شېئىرلار 384
ساۋ يۈگجىڭ ...... مەن — قۇم دېڭىز ئادىمى ... 388
لى يۆي ...... شېئىرلار 396
بەي خۇا ...... چېگرىدىكى شەھەر 401
جاڭ شاۋ خۇڭ ...... ماي 404

قازاق شائىرلىرى:

قۇرمانئەلى ئوسپان ئوغلى ...... ئىككى شېئىر 410
ماغاز رازدان ئوغلى ...... شېئىرلار 415
ماقاتان شارىپقان ئوغلى ...... ئىككى شېئىر 418
ئومارغازى ئايتان ئوغلى ...... ئىككى شېئىر 421
ئالىمجان قاتبايېۋ ...... ئىككى شېئىر 425
شاكەن ئوڭالبايېۋ ...... يايلاق ناخشىسى 429
ئابدۇرەقىم شاڭبايېۋ ...... ئىككى شېئىر 435
مادى ئابدىراخمانوۋ ...... ئىككى شېئىر 439
زاداقان مىڭبايېۋ ...... ئىككى شېئىر 443
دۇتان ساكەي ...... قويچى 448
رايخان ئىبىن قىزى ...... ئىككى شېئىر 450
شامەن ئەيسا ئوغلى ...... كۆچۈش يولىدا 453
جۇمادىل مامان ...... بۇرادەر 455
بەردىبېك قۇرچىقايېۋ ...... پالۋان 461
ئەيتقالى ئوسپان ئوغلى ...... ئىككى شېئىر 463
سالى سادىۋاقاس ...... غۇلجىدا يېزىلغان ئىككى
شېئىر 466
بايتىك دۈيسەبايېۋ ...... تارىم غۇنچىلىرى 469
جۇمان ئەبىش ئوغلى ...... يۇرت مېھرى 473
ئەزىلبېك كىنەزبېك ئوغلى ...... ئاقىقۇلار، مەرگەن دەپ
قالماڭلار مېنى 477

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

موڭغۇل شائىرلىرى:

ن . لوتا .... مەن سۆيۈمەن قۇياشنى ... 480
س . ئارا .... مەن تىپچاق ئۇتمەن ... 484
شىنخۇ .... يايلاق خاتىرىلىرى 487
ن . سەرە .... ئۆسمۈرلەر 491
ب . نىمجاپ .... يۇرتۇم 494
دو . نادە .... ئاقتاغ 498

خۇيزۇ شائىرلىرى:

خەلىم سالىخ .... شېئىرلار 500

قىرغىز شائىرلىرى:

ئامانتۇر بايزاق .... شېئىرلار 505
ئۇشۇر مامبەت .... يېشىل ئارچا 510
تۇرغانباي قىلىچبېك .... شېئىرلار 512
م . ئېرگى .... غايە 517
ئاسانباي ماتىلى .... ئۆمۈر ناخشىلىرى 521

شىبە شائىرلىرى:

گو جىنەن .... تۇيۇقتا زىيارەت 525
ئەن خۇگېي .... يايلاقتا مۇھەببەت 528

تاجىك شائىرلىرى:

مۇنى تابىلدى .... پامىر شاتلىقى 532
ئاتىكە زەمىر .... شېئىرلار 536
شىرىن قۇربان .... سەرىكوي 539

ئۆزبېك شائىرلىرى:

پەرھەتى .... ئاپىرىن 541
نۇرمۇھەممەت ئېركى .... غەزەللەر 543
تەلئەت ناسىرى .... شېئىرلار 548

تۆمۈر داۋامەت

جەنۇپ تەسىراتلىرى

كۆلگەن قەشقەر

ئەسسالام، بەختى كۆلگەن گۆزەل قەشقەر،
ئەسسالام، پەسلى كۆكلەم گۈللىگەن يەر.

*　　　　*

ھەر قېتىم بوسۇغاڭدىن كىرگىنىمدە،
بەك بەلەن دىخانلارنى كۆرگىنىمدە؛
ھىساپسىز خىياللارغا چۆمۈلەتتىم،
ئاجايىپ ئۈمىتلەرگە كۆمۈلەتتىم؛
شۇ ئىشچان، ئاق دىل خەلقىڭ كۆلسە دەيتتىم،
پاراغەت باغلىرىدا يۈرسە دەيتتىم.

نە ئامال، بالا ـ قازا يىللىرىدا،
ئىستەكلەر كۆپۈكچىدەك توزۇپ كەتكەن،
قالىغاچ مىڭ تەسلىكتە ئۇۋا سالسا،

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

مولۇنلار ئايۋانچىنى بۇزۇپ كەتكەن...
مۆھتەرەم بوسۇغاڭدىن كىردىم بۈگۈن،
بىر دۇنيا شاتلىق باستى ۋۇجۇدۇمنى.
ئېھتەرەم، سۆيگۈلىرىم ئېقىن دەريا،
دولقۇنى چايقاپ ئۆتسۇن گۈل بويۇڭنى.
خەلقىڭنىڭ لەۋلىرىدە كۈلكە كۆردۇم،
تۇمەندە دولقۇنلىنىپ كۈلكە ئاقار.
باغلىرىڭ جامالىدا چاقنايدۇ نۇر،
گۈل رەڭدار، گۈلگە ئوخشاش ھايات رەڭدار.
ھاياجان خىيال بىلەن گىرەلەشتى،
خىياللار ئەسىرلەرگە مەجلىس ئاچتى.
ئەسىرلەر بەس-بەس بىلەن چۈشتى سۆزگە،
ئالتۇندەك تارىخىڭدىن كۆز قاماشتى.

* *

پەن-ئىلىم بابىدا سەن چولپان ئىدىڭ،
بىھساپ يۇلتۇز سېنى چۆرىدەيتتى.
فارابى، مەھمۇت يانغان ئاسمىنىڭدىن
سىرلارنىڭ دەشتىگە نۇر تۆكۈلەتتى.
نىزارى، مەشرەپ، ھاجىپ سەندە ئۆسكەن،
پاراسەت غەزنىسىگە ئۈنچە تۆككەن.
ئەسىرلەر تاجىسىغا ياقۇت بىزەك
ئاتا قىپ، تارىخىڭنى زەردە پۈتكەن.
تۇزۇگۇم ئويناپ ئۆسكەن تۇمەن بويى،
ھىلىمۇ ياد ئېتەمسەن شۇ قىزنىڭنى؟
ئىككى يۈز ياشقا كىرگەن قىيرى سۆگەت،
كۆرۈشكە ئىنتىلەمسەن تۇزۇگۇڭنى؟

ئۇ ئېيتقان باتۇر قوشاق قۇلىقىمدا،
باتۇرلۇق قوشىقىنى ئۇنتاي قانداق؟!
قوشاقلار سەرەڭگىسى ھەر كۆرەشنىڭ،
شۇنىڭدىن ئوت ئېپ كەلگەن جەڭدە چىراق.
ئون ئىككى مۇقام سەندە تۆرەلگەنتى،
قەددىڭنى ئاسمان قىلغان ئامانىنسا.
ئالدىمدا ئالتۇن چوققا زورىيىدۇ،
سازەندەڭ مۇقاملارنى جارى قىلسا.
ئەدەپلىك، دىيانەتلىك خەلقىڭ شۇنچە،
ئالدىدا ھۆرى-غۇلمان ئۇيۇلىدۇ.
مېھماندوست، دىلكەش ئىنسان لەتاپىتىڭ،
قەلبىمگە كەۋسەر بولۇپ قۇيۇلىدۇ.
خۇش ھۈنەر-سەنئەت بىلەن تونۇلغانسەن،
مەن ئەمەس ئالەم ساڭا قول قويىدۇ.
تائام ۋە مېۋىلىرىڭ شۇنچە شېرىن،
جەننەتنىڭ نېمىتىدەك تۇيۇلىدۇ.
غۇرۇرۇم، شەۋكىتىمنىڭ تاجىسى سەن،
ساياق باش ئەمەسمىزكى، پاكىتى سەن.

* *

كۆل قەشقەر، زامان بەرگەن پاراغەتتىن،
بۇ كۆلكەڭ تا ئەبەتكە ئۈزۈلمىسۇن،
مەڭزىڭدە ياقۇت جامدەك زىناقلىرىڭ،
ساقلانسۇن، تا ئەبدى بۇزۇلمىسۇن.
پارتىيەم باي بول، دەيدۇ سېنى قەشقەر،
قاناتلان، ئۇچقىن كۆككە قېنى قەشقەر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۆرلە قىزىلسۇ

كېلىپ قوينۇڭغا كۆرۈپ ھۆسنۈڭنى،
چەكسىز شاتلىقتا چۆمدۈم قىزىلسۇ.
يېشىل مەخمەلدەك ئوتلاقلىرىڭنى،
ئېتىز - قىرىڭنى كۆردۈم قىزىلسۇ.

كۈلۈپتۇ دەريا، قات - قات تاغلىرىڭ،
كۈلۈپتۇ گۈلگە تولغان باغلىرىڭ؛
كۈلۈپتۇ مالچى، كۈلۈپتۇ دىخان،
كېلەتتى شۇنى كۆرگۈم قىزىلسۇ.

بىر يەرلدا بىر سەپ، ھەر مىللەت خەلقى،
گۈزەل ئەتىگە تەلپۈنەر قەلبى.
ئاۋات ۋە گۈزەل ئوبلاست قۇرۇشقا
تاشلاپسەن مەزمۇت قەدەم قىزىلسۇ.

ئىگىلىك چوقۇم تاپقۇسى راۋاج،
پارتىيە نۇرى يەرلۈك يورۇتقاچ.
نامراتلىق بۆكى چۆرۈلسۇن باشتىن،
ئىشەنچىم كامىل بۇ دەم، قىزىلسۇ.

ئۆرلە قىزىلسۇ، گۈللە قىزىلسۇ،
گۈلگە پۈركەنسۇن چۆللەر قىزىلسۇ.
ئېرىقلىرىڭدا سۈت - قېمىز ئاقسۇن،
پاراغەت بېغى بول ھەم، قىزىلسۇ.

1981 - يىلى، نويابىر.

ئەزىزوپ قاسىم

جەڭچى ناخشىلىرى

تەكلىماكان شاتلىغى

ۋەتىنىم — گۈلزار بېغىمنىڭ پارچىسى تەكلىماكان،
قانچە يىل قانچە ئەسىر سەن ئۇيقىدا ياتتىڭ ھامان.
كۆرگىنىم سەندە تىنىمسىز ئاشۇ تارىخنىڭ ئىزى،
ئەسلىسەم، ئات ئويىنىتىپ ئۆتكەن ئىكەن كۆپلەپ خاقان.
ئەسلىسەك، باغرىڭ گۈزەل، گۈلشەنگە تەڭداش يەر ئىكەن،
باغلىرىڭ، ئورمانلىرىڭنىڭ داڭقى كەتكەن ھەر تامان.
جۇشقۇنى دەريالىرىڭنىڭ بارچە ئەلگە زوق بېرىپ،
يېزا-قىشلاق ھەم شەھەرلەرگە سىڭىپ ئاققان راۋان.
كى جاھانغا داڭقى كەتكەن مىسلىسىز يىپەك يولى،
سەن بىلەن تاپقان ئىكەن قانچە بېكەت-قانچە ماكان.
مەشرىقۇ-مەغرىبنى باغلاپ بىر-بىرىگە يار ئېتىپ،
رىشتىنى شۇ كۆنگىچە قىلغان ئىكەن ئۈزمەي داۋام.
بىمەھەل چىققان بوران، ئاققان ياۋۇز كەلكۈن سۈيى،
ئۇچۇرۇپ قۇم-لاتقىلارنى سېنى ئەيلەپتۇ خازان.
ئول پەلەكنىڭ گەردىشى يايغاچ قارا تۈن پەردىسىن،

سىز بولۇپ ئەل ئاغزىدا ياتقان ئىكەنسەن كۆپ زامان.
ۋە لېكىن، تەكلىماكان، كۆردۈم بۈگۈن ئەسلىڭنى مەن،
كەلگۈسى مەنزىلىسىرى كۆز تىككىنىمدە ھەر قاچان.
سىز ئەمەستۇر ئەمدى بىرگە ھەر سىقىم قۇم، ھەر تېشىڭ،
تۆتلىنىش يولى بىلەن ماڭغاچقا بىز باغرىڭ تامان.
سەددىچىندەك چوڭ سېپىل قۇرغان خەلق ئەۋلادى بىز،
بىز ئۈچۈن ھىچ گەپ ئەمەس ئاشماق سېنىڭدە تاغ-داۋان.
يان-يېنىڭغا تۈشمۇ-تۈشتىن باشلىغاچقا بىز ھۇجۇم،
قەد كۆتەردى قانچە بوستان، قۇملىرىڭغا كىردى جان.
شۇ بۈيۈك پامىر-تيانشاندىن كۈمۈش يىپنى ئېشىپ،
ئېتىكىڭگە باسىمىز گۈل-كەشتىلەرنى شادىمان.
بولۇسەن شۇندا ئاجايىپ مىسلى جەننەتنىڭ ئۆزى،
قالغۇسى كۆرگەندە گۈل ۋەسلىڭنى ھاڭ-تاڭ بوپ جاھان.
ئويغىنىپ دەس تۇرغۇزۇپ، قايتا ساڭا جان كىرگۈزۈپ،
كۈلدۈرەرمىز سېنى گۈل باھار ئارا تەكلىماكان.

1980 - يىل، 29 - ئىيۇن.

قەيسەر ئوغلان

مەرتلەر ئارا نامىڭ مەشھۇر قەيسەر ئوغلان،
قامىتىڭگە بۈيۈك تاغلار بولار ھەيران.
ۋۇجۇدۇڭغا نۇردەك سىڭىپ ئانا سۈتى،
قەلبىڭ ۋەتەن ئىشقى بىلەن سۇغۇرۇلغان.

بەستىڭدىكى گاڭ قورالىڭ خوپ ياراشقان،
جەڭدە ماھىر، ھەركەتلەردە ئۆزەڭ چاققان.
چىكەڭدىكى بەش يۇلتۇزلۇق كاكارىڭغا،
زوقمەن بولۇپ قارار كۆكتە سانسىز چولپان.

ئەلنىڭ ئىشقى ۋۇجۇدۇڭدا بولۇپ گۈلخان،
بېغىشلىدى ساڭا جۈرئەت، غەيرەت-ئىلھام.
جەڭدە ئەسكەر، قۇرۇلۇشتا قۇرغۇچى بوپ،
ئەل-ۋەتەنگە كەلتۈردۈڭ سەن زور شەرەپ-شان.

ۋەتەن، خەلقىم بەرسە ئەگەر ساڭا پەرمان،
تەييار تۇردۇڭ كۆكرىگىڭنى قىلىپ قالقان.
پەخىرلىنەر شۇڭا ئاق چاچ ئاناڭ سەندىن،
تاغدەك يۆلەك بولۇپ تۇرغاچ سەندەك ئوغلان.

1980-يىل.

كۆرەك قاشقا

مىنگەن ئېتىم كۆرەك قاشقا، قومۇش قۇلاق،
بېشى كىچىك، غاز بويۇنلۇق يۇمران تۇياق.
كۆرگەنلەرنىڭ ئاڭا زوقى كېلەر شۇنچە،
كۆكرىگى كەڭ، بېلى زىلۋا، كۆزى بۇلاق.

مىجەز-خۇلقى چۆچۈپ تۇرغان جەرەندەك شاش،
مىنسەڭ ئۇچار كۆزلىرىڭدىن ئاققۇزۇپ ياش.
دۇلدۇلمىكىن دەيسەن ئۇنىڭ چېپىشىنى
يۈرسە ئەگەر تۈندە سىلىق، چاچرىماس تاش.

مەرت يىگىتكە جۈپ قاناتتۇر ئاشۇنداق ئات،
مىنسەڭ ئەگەر ئاشار دىلدا غەيرەت-سۇبات.
ئۇچسام قىلىچ ئوينىتىپ مەن ئات ئۈستىدە،
غەزىۋىمدىن دۈشمەن چېكەر دادۇ-پەريات.

1984-يىل، فېۋرال.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرىسى

ئىتتىپاقلىق ئەلا

بىلىپ قوي، تەمتىرەپ تەنها، ۋىسالغا يەتمىگىڭ قىيىن،
ئەگەردە بولمىسا بىرلىك كۆڭۈلمۇ تاپمىغاي ئىمىن،
ئىناقلىق — ئىتتىپاقلىقتۇر يېڭىلمەس كۈچ — قەۋەت بىزگە،
ئاشۇ كۈچ بەھرىدىن ھەر چاغ كۆكەرگەي بۇ ئانا زېمىن.

ئىناقلىق — ئىتتىپاق، بىرلىك — ئۇدۇر بىزگە ھاياتىي جان،
يۈرەك بولسا ئەگەر ساغلام، ئاقار تىنماي تومۇردا قان.
چىقارساق بىر ياقىدىن باش ۋە بىر يەڭدىن چىقارساق قول،
يېڭەرمىز ھەرنە مۈشكۈلنى، ئىگەر باش تاغ بىلەن داۋان.

ئىرادەڭ رۇستەمى داستان، ساداقەت ھەمرىيىڭ بولسا،
ئېقىن تارماق سۈيى جەم بوپ، پايانسىز كۆللىرىڭ تولسا،
تۆكۈلگەن تامچە قان تەردىن بىنا بولمامدۇ گۈل-بوستان،
كۆڭۈل كۈلمەمدۇ دوستلۇقتىن ئېچىلسا گۈل-چېچەك رەنا.

قوشۇلسا زەررە ۋە قومىلار بولۇر ھاسىل قۇرام تاشمۇ،
ئۇسۇشىپە قان قېرىنداشلار كۆكۈم تالقان بولار باشمۇ،
يېپىشماي ئۆزئارا مەھكەم، تېرىقتەك چېچىلىپ يۈرسەڭ،
جاھاندىن ئۆتكىنىڭ ئۆتكەن، كۆزۈڭدىن قۇرۇماس ياشمۇ.

ئىناقسىزلىق، ھەسەت-خورلۇق بېشىڭغا ياغدۇرار بالا،
ئەگەردە بولمىسا بىرلىك بولۇرسەن غەمگە مۇپتىلا.
«ئاق تاغلىق، قارا تاغلىق» ئەمەسمىز ئەمدى بىز ھەرگىز،
قۇرۇپ كەتسۇن پاسات-پىتنە، ھەممىدىن ئىتتىپاق ئەلا.

1982 - يىل، ئاپرېل.

ئابلىقىم ئەختەم 1922 - يىلى تۇغۇلغان. 1942 - يىلى ئۈلكىلىك دارىلمۇئەللىمىن مەكتەۋىنى پۈتتۈرگەن. ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلاۋىنىڭ مۇھىم قاتناشچىلىرىدىن بىرى. ھازىر ئۇ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى ۋە كەسپىي يازغۇچىسى.

شائىر شېئىرىيەت سېپىگە 1939 - يىلى كىرگەن. شۇندىن بېرى ئۇنىڭ شېئىرلىرى گېزىت-ژورناللاردا داۋاملىق ئېلان قىلىنىپ كەلمەكتە. ئۇنىڭ «ئۈمىت دولقۇنلىرى» «كۈرەش دولقۇنلىرى» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى بار. ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا ئۇنىڭ «بەردىنم جاۋاپ»، ناملىق شېئىرى مەملىكەت بويىچە، «تاڭ ئاتقاندا» شېئىرى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئىجادىيەت مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

شېئىرلار

ئۇلۇغ ۋەتىنىم

مەن چېگرىدا، ئۇلۇغ ۋەتىنىم.
تۇرۇمەن قاراپ ئەڭ يىراق چەتتە،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

كۈزىتىپ سېنى مەڭگۈ ساقلايمەن،
ھوشيارمەن ئۆزەم، ئەمەس غەپلەتتە.

ھەمرا ئاسماندا يۇلتۇزلار ماڭا،
يوق چېگرىدا ياۋلارغا يوچۇق.
بايقاپ كۆرۈمەن ھەممە ياقنى تەڭ،
يۇلتۇز نۇرىدا ئاشكارا ـ ئوچۇق.

جىمجىت كېچىدە دەريا شاقىراپ،
ئۆركەشلەپ ئۆرلەپ، ھەيۋەتلىك ئاقار.
ئاۋازى ئۇنىڭ كېتەر ھەر ياققا،
ھەم قۇلاقلارغا ھەجەپ خۇش ياقار.

كۈلگەندەك دەريا قاشلارنى سۆيۈپ،
ئوپقۇنلار ياساپ، ئېقىپ تۇرۇدۇ.
سەگەك بول دائىم دىگەندەك قىلىپ،
دولقۇنلاپ ماڭا بېقىپ تۇرۇدۇ.

قايناملار گۈزەل، كۆپۈكلەر كۆركەم،
كۆزنى ماڭا تىكىپ تۇرۇدۇ.
ئولتۇرۇپ قىردا خىياللار سۈرسەم،
«ئۈگدەپ قالما» دەپ جېكىپ تۇرۇدۇ.

ئۇلۇغ ۋەتىنىم، تۇرۇپ قىرغاقتا
دەرياغا مېنىڭ زوقۇم كېلىدۇ.
كېچە ۋە كۈندۈز ئۇخلىماس دەريا،
ياۋ قەستىنى ئۇ، چوقۇم بىلىدۇ.

مەن چېگرىدا، ئۇلۇغ ۋەتىنىم،
دىلىم، يۈرىكىم، ھەمىشە تۇيغاق.
سېنى كۆزىتىپ تۇرۇمەن شۇنداق،
كۆز يۇمماي پەقەت، دەريادەك ئويغاق.

1981 - يىل، ئۆكتەبىر.

بەردىم جاۋاپ

ياز كېلىپ كۈلدى تەبىئەت ياسىنىپ قىزدەك قاراپ،
تولغىنىپ نازغىپ شۇ تاللار يارىدەك ساچىن تاراپ.
باغدىكى ئالما، ئۆرۈكلەر كۆز ئېچىپ قىسقاندا گۈل،
خۇش بولۇپ قاندى يۈرەكلەر، بۇ باھار دىلغا ياراپ.
كۆزلىرىم چۈشتى ئېتىزغا ياپ-يېشىل باغرى ئۇنىڭ،
قىرلىرى گۈل، باقتى ماڭا، كۆكسىگە غۇنچە قاداپ.
بۇ باھار بىرلەن ئاجايىپ شاد بولغان بارلىق ھايات،
توي قىلىپ دىخانلىرىم چېلىشىپتۇ دۇتار ۋە داپ.
قايىنىغان ئەمگەك ئېتىزدا، بەس-بەستىكەن رەنالىرىم،
ئوت يېقىپ كۈلگەندە شۇ چاغ، يۈرىكىم بولدى كاۋاپ.
زەپ كۆڭۈللۈك، زەپمۇ خۇشلۇق، زەپ يېقىملىق بۇ باھار،
گۈللىسۇن، كۈلسۇن ۋەتەن دەپ قانغۇدەك ئىچتىم شاراپ.
دەل شۇ چاغ ئېسىڭدە تۇت دەپ، بۇ يۈرەك ئېيتتى ماڭا:
«بولغىن ھۇشيار گۈلشىنىڭگە ياۋ كېلەر سىرتتىن ماراپ.»
ھە دىدىم، ھۇشيار دىدىم مەن، ھەر قاچان ھەر دەم يۈرەك،
جان تىكىپ تۇرغان كۆزەتچى، مەن دىدىم بەردىم جاۋاپ.

1980 - يىل، ئىيۇل.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇلۇغ پارتىيە

ئۇلۇغ، شەرەپلىك، دانا پارتىيە،
سېنىڭسىز بىزگە بەخت ـ ئامەت يوق.
ئورناپ دىلىغا، سىڭگەچ قەلبىگە،
غايەڭ، ئىرادەڭ، ئەلنىڭ كۆڭلى توق.

كۆرەشلەردە سەن ئەلگە باش بولۇپ،
يېڭىش يولىنى بىزگە ئۆگەتكەن.
ئېزىش ـ يانچىشنىڭ، زۇلمەتلەرنىڭ ھەم،
يىلتىزلىرىنى ئۆزەڭ تۈگەتكەن.

دانا پارتىيە، ھوشيارلىق بىلەن
ھايات يولىنى ئۆزەڭ كۆزەتكەن.
ئېشىپ تاغلارنى، يېيىپ سىرلارنى،
قىڭغىر يوللارنى ئۆزەڭ تۈزەتكەن.

نىشانىمىزنى كۆندەك يورۇتتۇڭ،
قايىندى، تاشتى دىلىمىزدا زوق.
قۇرۇلتاي روھى چاچقاندا نۇرنى،
قاندى يۈرەكلەر، ئەلگە ئۇ ئوزۇق.

ئۇلۇغ بۇرۇلۇش سائادەتلىك يول،
بۈيۈك قۇرۇلۇش كامۇنىغا ھۇل.
سوللۇقتا تولۇق بەردىڭ خاتىمە،
كۆلدى بەختىمىز، سەن تۇتقاچقا رول.

بىرلىك ۋە ئۆملۈك قۇدرەتلىك كۈچ دەپ،
دانا پارتىيەم ئۆزەڭ كۆرسەتكەن.
ھەممە مىللەتلەر بولدۇق ئىتتىپاق،
سۈركۈلۈشلەر يوق، كەلمەسكە كەتكەن.

دىللار خاتىرجەم، خوشال كۆڭلىمىز،
مىللەتلەر ئىناق، ئارىدا يات يوق.
ئىچىلدى بۈگۈن دوستلۇق گۈلىمىز،
بار قولىمىزدا سەن بەرگەن ھوقۇق.

يۈرۈش يولىمىز كەڭتاشا، ئوچۇق،
يوق بۇ يوللاردا ياۋلارغا يوچۇق.
ئۆزەڭ يولباشچى، بۆسۈپ ئۆتۈمىز،
تاغلار، داۋانلار، گەر بولسا توسۇق.

1983 - يىل، 5 - ئىيۇل.

ھەقنى سۆزلەۋ تىل

كۆڭلۈڭنىڭ كۆزى بولمىسا سېنىڭ،
تۇرغان بۇ كۆزۈڭ، تامنىڭ تۆشۈگى.
دەيدۇ يۈرىگىم بۇنى بىلمەسەڭ،
سېنى قىلار قول غەپلەت بۆشۈگى.

يورۇيدۇ پەقەت، قەلبىڭنىڭ ئۆزى،
ھايات ۋە تۇرمۇش، ئىلىم بىلەن، بىل.
ئۆگەنسەڭ تىنماي، كۆڭلۈڭنىڭ كۆزى
ئېچىلىپ كۆرۈپ، ھەقنى سۆزلەر تىل.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئىشچى، دىخاننىڭ روشەن كۆزلىرى،
كۆرگەن ھاياتنى، ساناقسىز يىلى.
بىلىپ تۇرمۇشنىڭ ئىچى، سىرىنى،
يورۇغان كۆڭلى، كۆز ئاچقان دىلى.

تۇغۇتلۇق ئۆيىنىڭ بەلگىسى مەن دەپ،
تۇرار ئىشىكتە سامان كۆشۈكى.
بىلمەستىن تۇرۇپ دىمىگىن ھەرگىز
بۇنى ئادەتنىڭ ئوشۇق - تۆشىكى.

يامان ھەممىدىن ئەللەي دەپ پەپلەپ،
ئۇخلىتىپ ئالسا غەپلەت بۆشۈكى.
قىلىپ قويارمۇ نادانلىق ئەپلەپ،
مېنى بىراۋنىڭ، ئوغرى مۈشۈكى.

1984 - يىل، ئىيۇل.

ئەمگەك قىل دائىم!

ئىشلىگەن بېيىپ، ئات - ئۇلاق قىلىپ،
غېمى ھەم بولماس يەم ۋە خەشەكتىن.
ياسىنىپ كىيىپ، دېمىنى ئېلىپ،
يۈرسە قىسىلماس كىيىم - كېچەكتىن.

ئالى ئىمارەت سالغىلى بولماس،
بۇنى بىلىپ ئال، خاملا كېسەكتىن.
تەر تۆكمىسەڭ يوق ھوسۇلمۇ، دوستۇم،
داتلىشىپ تۆككەن، تۆمۈر - تەسەكتىن.

ھىممەت قىلىپ مەن تەرسەم بېغىمغا،
ھوزۇر ئالارمەن، ھەشقى-پېچەكتىن.
ئەمگەك قىلمىسام پەرقىممۇ بولماس،
ئۆگدەپلا ياتقان، ھورۇن ئېشەكتىن.

1984 - يىل، ئاۋغۇست.

تېيىپجان ئېلىيوپ 1930 - يىلى 1 - ئاپ-
رېلدا قورغاس ناھىيىسىدە تۇغۇلغان، ئۇنىڭ ئى-
جادىي پائالىيىتى 1945 - يىلىدىن باشلاندى.
ھازىرغا قەدەر «شەرق ناخشىسى»، «تېنچلىق
ناخشىسى»، «تۈگىمەس ناخشا»، «ۋەتىنىمنى
كۈيلەيمەن»، «زەپمۇ چىرايلىق كەلدى باھار»،
«باھار ئىلھامى» قاتارلىق شېئىرلار توپلىمى
ھەم خەنزۇچە ئىككى شېئىر توپلىمى نەشر
قىلىندى. ئۇنىڭ ئەسەرلىرى ئاپتونوم رايون بويىچە
مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى باھالاشتا بىرنەچچە قېتىم 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا،
1982 -يىلى مەملىكەت بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن ئاز سانلىق مىللەت يازغۇچىلىرى-
نىڭ مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتىمۇ 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

تېيىپجان ئېلىيوپ شېئىرىي ئىجادىيەتتىن باشقا، ئەدەبىيات تەت-
قىقاتى بىلەنمۇ شۇغۇللىنىپ كەلمەكتە. ئۇ ئۆتكەن 2 - 3 يىل ئىچىدە
«ئۇيغۇر كىلاسسىك ئەدەبىياتىدىن نەمۇنىلەر» دىگەن كىتاپنى نەشرگە
تەييارلاشقا قاتناشتى ۋە ناۋايىنىڭ 260 غەزىلىنى شەرھىسى بىلەن
نەشر قىلدۇردى. بىر قانچە ئۇنىلغان ئەدەبىي ئوبزور يازدى.

شائىر تېيىپجان ئېلىيوپ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ
مۇئاۋىن رەئىسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەش-
مىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، كەسپىي يازغۇچى.

شېئىرلار

بوغدا شاتلىغى

ئەنە بوغدا—
ھەممىگە بەرداشلىق قاۋۇل ئاندەك
تۇرۇدۇ تەمكىن.
تارىخنى ئەسلەپ،
يېنىدىكى ئاسمان كۆلىنى
ئۇنىڭ كۆز يېشىغا ئوخشىتىش مۇمكىن.
بىراق،
ياشىمۇ ئاچچىق ـ تاتلىق بولۇدۇ،
شۇڭلاشقا ئۇنى
دېڭىزلىك ئەمەس ھېلىمۇ غەمكىن.

كۆرگەنسىلە،
شۇ تاپتا ئۇنىڭ
زىناقلىرىغا چۆككەن كۈلكىنى.
بېشىدىكى ئاق — تارىخنىڭ ئىزى،
گويا پەسىللەرگە سىپلىشتۇرمىدەك
كۆرسىتىپ تۇرۇپتۇ شۇنچىلىك روشەن
زىمىستان بىلەن باھار پەرقىنى.
شۇ تاپتا مېنىڭ
قەلبىم تولدى ئىپتىخار بىلەن
كۆرۈپ ئۇنىڭ ئاشۇ ھۆسنىدە
زامانىمىزنىڭ يارقىن كۆركىنى.

ئۇنىڭ كۈلكىسىدە جىلۋىلىنىدۇ

ئاخشامقى چۆلدىن ئۆزگەرگەن ئېتىز،
ئىغائىلاپ تۇرغان
چاناقلىرى توق مىغ-مىغ باشاقلار؛
لىق چىڭدالغان دىخان تاغارى،
ئاق ئالتۇنغا تولغان قۇچاقلار؛
ئۆزسەك «ۋاك» قىلىپ يېرىلىدىغان
كۆكچە، مىژگانلار؛
ياپراقتىن قويۇق
«شىلدىر شىكەر» ياقۇت ساپاقلار؛
ئەنە،
پاخلانغا تويۇپ،
قىمىز كېكىرىپ
كېلىۋاتىدۇ تاغدىن چارۋىچى،
ئوينىاقلاپ تۇرۇدۇ سېمىز ئۇلاقلار...
توي-مەشرەپنىڭ نۇرغۇنلىغىدىن
باسمىخانىمۇ ئالدىراپ قالدى
ئۆلگۈرمىگەچكە قىزىل باغاقلار.

بوغدا نىمىشقا كۈلمىسۇن بۈگۈن
يان-يېنىدا
ياڭراپ تۇرسا گۈدۈك ساداسى؛
لايچىنىڭ ئوغلى بىتۈن ياسايدۇ،
ئوغاقچىنىڭ قىزى كومبايىن؛
ئەستەرگىمۇ يارىماس بولدى
بىر چاغلارنىڭ سەرگەز-ماتاسى.
«ئېلىپ» نى كۆرسە «تاياق» دەيدىغان-
تۇردىنىڭ بۈگۈن نەۋرىسى ئالىم،
كارامەت كۆرسىتىپ تۇرار ئىلكىدە
ئېلېكترونلۇق جاھانناناسى.

كۈلۈۋاتىدۇ بوغدا زوقلىنىپ،
چۈنكى بايىقى سوغاق بازارلار
بۈگۈن ئاجايىپ قايناۋاتىدۇ.
تېلېۋىزور ئالغىلى كەلگەن سەرالىق
پۇكەي ئالدىدا
«ئۇنى ئېلىڭ»، «مانى ئېلىڭ» دەپ،
لەرقىنى سورىماي تالىلاۋاتىدۇ.
ئەنە بىر ياندا
كاۋاپچى، ساھىپەز بەس-بەسكە چۈشۈپ:
«ياغ يەپ كېتىڭ!» دەپ توۋلاۋاتىدۇ.
خېرىدار رايىغا بېقىپ باققالمۇ
تۇرپان ئۈزۈمى،
كورلا نەشپۈتى،
قەشقەر ئانارى،
ئىلى ئالمىسىنى جىڭلاۋاتىدۇ.

بوغدا بۇ يىل كۆلدى بۆلەكچە
ئۇن بىر يەرنىڭ
مۇختارىيەت تويىنى كۆرۈپ،
مىللى ئىناقلىق پەيزىنى سۈرۈپ.
ھە، كېلەر يىلى
تېخىمۇ چوڭ بايرام بولۇدۇ،
كېلىڭلار دوستلار، تويغا ئۈلگۈرۈپ.
مىللى ئىناقلىق تەنتەنىسىگە
بوغدا بىلەن بىللە ئىچەيلى
ئاسمان كۆلىدەك قەدەھ كۆتۈرۈپ.

بوغدا ھەقلىق كۈلۈشكە بۈگۈن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

چۈنكى ئالدى ئۇ ئۆزگىچە لەززەت
زامانىنىڭ يېڭى كەيپىياتىدىن.
ئەنە، ئۇنىڭ ئالدى ـ كەينىدە،
چەكسىز ۋادىدا
نادامەتنىڭ ئورنى تارايدى،
ھالاۋەتنىڭ يولى كېڭەيدى
ئەلنىڭ ئازات تەپەككۇرىدىن
ۋە ئۇنۇمدار مەشغۇلاتىدىن.
ئۇ شۇنچە مەمنۇن
ئەلنى خۇش قىلىشنىڭ يولىنى بىلگەن
جۇڭنەنخەينىڭ ئىرادىسىدىن
ۋە ئۇنىڭ يېڭى ئىسلاھاتىدىن.
مەن بەختلىك
شېئىرىم ئارقىلىق
كۆرسىتەلىسەم بىرەر قەترىنى
بوغدا ئانامنىڭ
خۇددى دېڭىزدەك تەسىراتىدىن.

1984 - يىل، سېنتەبىر.

ئارچا

ئارچىغا سوئال قويدۇم: «نىمىشقا
ھەمىشە ئىللىق پۇراپ تۇرۇسەن؟
يازلىقى ئەسلا،
ھەتتا قىشتىمۇ
ياپ ـ يېشىل بولۇپ يايراپ تۇرۇسەن؟»

جاۋاپ بەردى ئارچا شىۋىرلاپ:
«ياشايمەن تۆرەلگەن يەرنى قۇچاغلاپ.»

چۈشەندىم، ئارچا،
نېمە ئۈچۈن سولماسلىقىڭنى،
چۈشەندىم، رەڭگىڭنىڭ ئۆلمىقلىقىنى،
چۈشەندىم، ھەتتا تۇتۇنلىرىڭنىڭ
نېمانچە ئەتىۋا شىپالىق ئىسرىقلىقىنى.

1980 - يىل، ئاۋغۇست، چىڭگىل.

مىللەت ھەققىدە

سۆيۈمەن دەيدۇ ھەر كىم مىللىتىنى،
مىللەتنى ساتقۇچىمۇ دەيدۇ شۇنى.
سۆيۈشنىڭ راست - يالغىنى شۇندىن ئايان:
يەمدۇ، يوق مىللىتىنىڭ قايغۇسىنى.

تىللىساڭ ھامان باشقا مىللەتنى سەن،
بولامسەن مىللىتىڭنىڭ قەھرىمانى.
مىللەتكە باشلاپ كېلەر يېتىمچىلىك
مىللەتنىڭ بۇنداق نادان مېھرىۋانى.

ئۇ مىللەت پۈتۈنلەيلا داشقال بولۇپ،
بۇ مىللەت كەم - كۈتىسىز ئالتۇن ئەمەس:
ئۇ مىللەت پەگادىكى پالاز بولۇپ،
بۇ مىللەت تۆرگىلا خاس دۇردۇن ئەمەس.

مېغىزى، شاكىلى بار ھەر نەرسىنىڭ،
ئەي ئەقىل، شۇنداق چۈشەن مىللەتنىمۇ.
بېيىيدۇ مىللەتنىڭمۇ پەزىلىتى
چۈشەنسە ئۆزىدىكى ئىللەتنىمۇ.

www.uyghurkitap.com

ياراتقان سېسىقلىقتا سەسكىنىشنى،
چىقارغان خۇش پۇراققا ئىشتىياقنى.
يوماستىن سېسىقنى، ماختانسا كىم
بولغايدۇ ئۆزىدىكى خۇش پۇراقنى.

1981 - يىل، يانۋار.

گۈل①

بىلەيىي پولىيە شەھرىدە
جۇشقۇنلۇق شېئىرىيەت ئاخشىمى
قېرىلار ھەم ياشلار ئالدىدا
ئوقۇدۇم تۈگىمەس ناخشىنى.

قېرىلار كۈلۈشتى زوقلىنىپ،
كۈلكىدىن پۈرۈشتى يۈزلىرى؛
گۈل تۇتۇپ يۈگرۈشتى ئالدىمغا
بىر تۈركۈم قارا تاغ قىزلىرى.

ئالقىشلار ئىچىدە گۈل تۇتتى،
يۈزلىرى يۈزۈمگە ياندىشتى.
تولدۇرۇپ كۆكسۈمگە گۈلدەستە،
ھەم ئىككى مەڭزىمگە گۈل باستى.

چۈشەندىم بۇ گۈلنى دوست ئەلنىڭ
جۇڭگولۇق قەلبىگە مېھرى دەپ؛

① شائىر بۇ شېئىرنى 1982 - يىلى يۇگوسلاۋىيىدە ئۆتكۈزۈلگەن خەلقارا شېئىرىيەت يىغىنىدا ئوقۇغان.

چۈشەندىم بۇ گۈلنى شېئىرىمگە
بېسىلغان مەمنۇنلۇق مۆھرى دەپ.

1982 - يىل 3 سېنتەبىر، يۇگوسلاۋىيە.

رۇبائىيلار

1

ھاقارەت تۆھمىتى كەلسە ھەر قاچان،
ئۇنى قاراقچىدەك كۆرۈسەن ھامان
مېھماندەك كېلىدۇ ماختاش تۆھمىتى،
بىراق، قاراقچىدىن مىڭ ھەسسە يامان.

2

ئېگىلىدىكەن ئالما شاخلىرى
مېۋىسى قانچە ئۇخشىغانسېرى.
كەمتەرلىك بىلەن ئادەم چىرايلىق،
سەتلىشىدىكەن غادايغانسېرى.

3

بىر ئېشەك بېشىغا ئوراپ سەللىنى
قاپتۇ بەك كۈلكىگە دوراپ موللىنى.
تېخىمۇ كۈلكىلىك ئەمەسمۇ مېنىڭ
تۆرگە باشلىغىنىم «تەخسىر» دەپ ئۇنى.

4

چاغلىقتۇر دۈشمەننىڭ ئەزۋەيلىگىنى،
يامنى يەرشۈرۈن قەستلەيدىغىنى.
خەتەرلىك ئەمەسمۇ قاۋىغان ئىتتىن
ئەركىلەپ تۇرۇپلا چىشلەيدىغىنى.

5

تۇرۇشتىن كېيىن بىر قەھرىمان چىقتى،
ئاۋازى ھەممىدىن بەك يوغان چىقتى.
بىراق، شېھىت قېنى تىلغا كىرگەندە،
ئۇنىڭ ئاغزىدىن نە زۇۋان چىقتى.

6

سۆكۈشلەرگە چىداپ تۇرۇپسەن،
بۇ خىسلەت بىلەن يېرىم يىگىت سەن.
پۈتۈن يىگىت بولۇمەن دىسەڭ،
ماختاش ئالدىدا كەتمە ئېرىپ سەن.

ئابدۇكېرىم خوجا 1928 - يىلى 20 - نويابىر كۈنى قۇمۇلدا تۇغۇلغان. 1946 - يىلى گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ جۇچۇەن ۋىلايىتىدە ئوتتۇرا مەكتەپنى تۈگەتكەن. ھازىر مەملىكەتلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى. جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، مەملىكەتلىك مىللەتلەر ئەدەبىياتى كومىتېتىنىڭ ئەزاسى. «كۆۋرۈك» ژۇرنىلىنىڭ باش مۇھەررىرى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى ئىجادىيىتى 1955 - يىلدىن باشلانغان ئىدى. 1960 - يىلى ئۇنىڭ بىرىنچى شېئىرلار توپلىمى — «ئون باھار» جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. 1979 - يىلدىن كېيىن ئۇنىڭ يەنە «باھار ناخشىسى»، «تۇپراق، باھار ۋە مەن» ناملىق شېئىر توپلاملىرى ئۇيغۇر ۋە خەنزۇ تىللىرىدا نەشر قىلىندى. 1982 - يىلى «بەش قىتئە» ناملىق شېئىرى ئاز سانلىق مىللەتلەر مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرى بويىچە مەملىكەتلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى. شائىرنىڭ يەنە خەنزۇچىدىن تەرجىمە قىلغان بىرمۇنچە ئاتاغلىق ئەسەرلىرى بار.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يېزىدىن كەلگەن شېئىرلار

سالام قەشقەر!

چىن دىلىمدىن شەھرى قەشقەرگە سالام!
بەلكى ئۆز يۇرت، ئەھلى قەشقەرگە سالام!

مەن تېمىپ كەلدىم ساڭا قەترە بولۇپ،
كەتكىلى جىسمىڭدىكى زەررە بولۇپ.

سەن چىقىپ كەلگەندە ئاي جامال بولۇپ،
ئوينىدىم كۆكسۈڭدىمەن شامال بولۇپ.

ئاچتى كوچاڭمۇ قۇچاق ئېرىق بولۇپ،
شۇڭغۇدۇم ئەركىن ئۈزۈپ، بېلىق بولۇپ.

يېزا-سەھرايىڭ كۆرۈندى گۈل بولۇپ،
سايرىدىم گۈل شېخىدا بۇلبۇل بولۇپ.

ئاقتى باغرىمدىن تۈمەن زەمزەم بولۇپ،
مەن ئاڭا كەتتىم سىڭىپ شەبنەم بولۇپ.

ئېچىلىپتۇ بەشكىرەم چېچەك بولۇپ،
بەرگىگە قوندۇم بېرىپ كېپىنەك بولۇپ.

شۇ چېچەك چاچقاندا بۇي ئەترە بولۇپ،
كەلمىدى كەتكۈم مېنىڭ ھەرە بولۇپ.

سەن ماڭا ئاچتىڭ قۇچاق ئانام بولۇپ،
شۇڭا مەن سۆيدۇم سېنى بالاڭ بولۇپ.

لەۋلىرىڭ مەڭزىمدە قالدى خال بولۇپ،
يۈرىگىم كەتتى ئېرىپ قەن - بال بولۇپ.

يارىنىڭ قولى گويا كى بويىدا

ياتىدۇ دەريا بويىدا بىر كىشى،
دەم ئېلىپ، ئارام خۇدا پۈتكەچ ئىشى.

زەپ ياراشقان ياشتۇغى - كەتمەن ئۇنىڭ،
كۆرپىسى داق يەر ئەمەس، چەكمەن ئۇنىڭ.

قويلىرىمۇ يېنىدا ياتار كۆشەپ،
قويۇۋەتكەن ئېتىنى ئوتقا چۈشەپ.

ئۆتتۇدۇ شامال ئۇنى يەلپۈپكىنە،
گۈل - چېچەكلەر ھىدىنى پۈركۈپكىنە.

ئاقسا سۇ دەريا ئارا ئەللەي ئېتىپ،
بارىدۇ ئۇيقۇغا ئۇ چوڭقۇر پېتىپ.

چىرىيى گويا جىگەر رەڭ گۈل - چىچەك،
قاشلىرى شۇ گۈلگە قونغان كېپىنەك.

لېۋىنى تامشىپ قويار ئۇ دەممۇ - دەم،
تۇرقىدىن قىلچە كۆرۈنمەس غۇسسە - غەم.

تېنچ ياتار شەھرىن ھاياتىنىڭ قويىندا،
يارىنىڭ قولى گويا كى بويىندا...

مانتىپەز دۇكىنىدا

مانتىپەز تووۇلايدۇ رىتىمغا سېلىپ،
مانتىنى چىنتەخسىگە بىر - بىر ئېلىپ.
شۇنچە جانلىق، شۇنچە مەغرۇر بۇ سادا،
جىلۋىسى ئەرتىسىنىمۇ چۈشكەي بېسىپ.
بۇ ساداغا ئالدىدىن شاھىت بولۇپ،
كېلىدۇ خۇش بوي — پۇراق دىماق يېرىپ.
بۇ پۇراقنى پۇزىغان يېرلۇچىنىڭ
ھاردۇغى كەتكەي تۇساتتىن يېشىلىپ.
ئاچ قېرىنىنىڭ نەپسى كەتكەي ئالدىراپ،
تىق قېرىنىنىڭ ئىشتىھاسى ئېچىلىپ.
بۇ سادانى ئاڭلا - ئاڭلا ئويلىرىم
كەتتى بىردىن ھەرقايانغا چېچىلىپ.
جار سالاتتىق ئاشۇ سەكرەش يىللىرى،
كەتكىچە كانايمۇ ئوبدان يېرتىلىپ.
قانچە چىقسا ئەۋجىگە ئاۋازىمىز،
شۇنچىلىك كۆپەيدى نامرات ۋە غېرىب.
شۈكرى دىدىم، كەلگىنىدە ئاشمۇ نەق،
زەپ چىرايلىق تەخسىلەرگە تىزىلىپ.
سەكرىمەيمۇ ئالغا بىر ئىلگىرلىسەك،
ھەر قەدەمنى پۇختا ۋە مەزمۇت بېسىپ؛
مانتىپەز ئاۋازى چىقسا ئەۋجىگە،
خەيرىچىنىڭ نالى پۇتسە پەسىيپ؛

شۇ ئەمەسمۇ راستلا چوڭ سەكرەش دىگەن،
خەلقىمىزگە تۈقچىلىق بولسا نىسىپ.

1981 - يىل، نويابىر، ئۈرۈمچى - قەشقەر.

ئانامنىڭ تەقدىرى

مەن يىتىپ كەلگەندە يۇرتقا تاڭ بىلەن،
چىقتى ئالدىمغا ئانام دەسسەپ تىمەن.

ھاسىسىزلا كەلدى ئۇ تاشلاپ قەدەم،
لىۋىدە كۈلكە ئۇنىڭ، كۆزىدە نەم.

باستى باغرىغا مىنى كىرىپ قۇچاق،
ئانىلىق مىھرى بىلەن سۆيدى ئۇزاق.

دۇمچىكىمۇ قاپتۇ راۋرۇس تۈزلىنىپ،
رەڭگى-روھى خىلى ئوبدان سۈزۈلۈپ.

قاپتۇ ئوبدان ئىش-غىزاغا كىرىشىپ،
تۈزۈۋاپتۇ ئۆز كۈننى تىرىشىپ.

ئەمما، ئاغرىق دەردىنى تارتقاچقا كەلگ،
چىرىيى ساغۇچ ئۇنىڭ، خىلى جۇدەڭ.

كۆزىدە چاقنايدۇ ئۈممت يۇلتۇزى،
قايتىدىن كەلگەچ يىتىپ رىسقى-تۇزى.

رازى ئۇ لوقمان ھېكىمدىن، دىلىدىن،
خالى قىلغاچ بىر يولى غەم-غۇسسىدىن.

چۈشتى چىپ مېنىڭمۇ كۆڭلۈم ئورنىغا،
بىر قاراپلا جان ئانامنىڭ روھىغا.

تەقدىرىنى ئىلىكىگە ئاپتۇ ئانام،
ئەتە-ئۆكۈن ساقىيىپ كەتكەي تامام.

شارلار تېغى ①

ئاتا-ئانا نارىسىدىگە تاغدەك يۆلەك،
يوق جاھاندا چوڭ يۆلەك بۇندىن بۆلەك.

چۈشتى شارلار تېغىنى كۆرگەندە مەن؛
جان ئانام يادىمغا، خوي كۆيدى يۈرەك.

ئولتۇرۇپتۇ سوكۇنات ئىچىدە ئۇ،
قولىدا تەسۋى، بېشىدا ئاق لىچەك.

ئۈستىدە مەخمەل چاپان ماشتىن قېنىق،
چېتىگە تۇتقان تېخى زەردىن جىيەك.

تۇرۇدۇ ماڭا بېقىپ ئىللىق كۈلۈپ،
قويىندىن بەركەت تۆكۈپ ئېتەك-ئېتەك.

① شارلار تېغى — قۇمۇلنىڭ ھازىرقى غەربىي تاغ كۆكشىبىسى جايلاشقان تاغنى تارىختىن بۇيان خەلق شۇ نام بىلەن ئاتاپ كەلگەن. شارلار «شەھەرلەر» دېگەن سۆزنىڭ بۇزۇلۇپ ئېيتىلىشى.

قارىسام، تا كونا ئوقلار ئىزىدىن،
قاپتۇ گۈللەپ ھۆپپىدە مىليون چېچەك.

شىشىدىن سۆزلۈك ئۇنىڭ سىياقىمۇ،
ھەر يولى كەتكەن تاراپ ئاچچىق تۈتەك.

گەلدى ئۇ بىزنى تۇغۇپ، پەرۋىش ئېتىپ،
ۋەتىنىم ئاسمانىغا بولۇپ تىرەك.

بىر ئۆلۈك جىسمىم دىمە ياتقان قېتىپ،
ئۆلسە ئۇ، ئويغا پاتامدۇ ئويچىدەك.

ئەلمىساقتىن كەلدى كۆپ ئىشنى كۆرۈپ،
تىلغا بايى ئۇ، تىلى بار بىزدىنمۇ بەك.

قوڭغۇراق

تال بېشىدا تۇرۇدۇ بىر قوڭغۇراق،
تاڭدا، يامغۇر — يادىدا غۇربەتسىراپ.

مەڭزىدىن شۇرغۇيدۇ ياش تارام - تارام،
تىلى لال، كۆڭلى سۇنۇق، باغرى كاۋاپ.

قارىسام، تاڭدىن بۇرۇن تەۋرەپتۇ يۇرت،
ئېتىزىغا بىر - بىرىدىن ئالدىراپ.

ئۇنتۇلۇپ قاپتۇ بۇلۇڭدا قوڭغۇراق،
بۇيرۇغىغا تۇرمىغاچ ھېچكىم قاراپ.

www.uyghurkitap.com

ۋەجىنى ئۇقتۇم شۇ دەم كۆز يېشىنىڭ،
بەلكى ئىشسىزلىق ئاڭا ساپتۇ ئازاپ.

قوي

مەن بىلەن كېلەتتى توختى ئومىدىن،
يول بويى سوقۇپ پاراڭ ئاچ ـ توقىدىن.
مەن ئاڭا سوئال بېرەتتىم پاتمۇ ـ پات،
ھەم تولۇق بىلمەك بولۇپ بار ـ يوقىدىن.
ئۆتتى بىر ئۇي ئالدىمىزدىن ئاڭغىچە،
بەلكى ئويناقلاپ چۇشۇپ دۆڭ ـ يوتىدىن.
قاپتۇ پاتماي قىنىغا بەك شاتلىنىپ،
يېگى چىققاندەك ئېغىلدىن ـ سوقمىدىن.
«نىمە ئانچە دىغ بولۇپ كەتكەندۇ؟» دەپ
سورىسام، قىزىقسىنىپ مەن توختىدىن،
دەيدۇ توختى: «ۋەجى بەك ئاددى ئۇنىڭ،
ئۇيمۇ قۇتۇلدى ئەمەسمۇ نوختىدىن.»

تاراتى كېچىسى ①

ئۆتتى تاغ كەينىگە كۈن ئاستا مۆكۈپ،
قوينىغا تاراتىنىڭ شولا تۆكۈپ.

ياندى ئۆيلەرگە پادا سۈرۈك ـ سۈرۈك،
ھەرىشىپ ـ مۆرىشىپ يولدىن ئۆتۈپ.

پۇقراپ چىقسا تۈتۈن ـ ئىس مورىنىڭ
كەتمىسىدى چېكىنى دەيمەن سۆكۈپ.

① تاراتى ـ قۇمۇلدىكى 12 تاغنىڭ بىرى.

ئۆيمۇ-ئۆيدىن چاقنىدى نۇر ھۇللىدە،
چۈشتى يۇلتۇزلار گويا يەرگە كۆچۈپ.

تېلېۋىزور ئانتېننىسى ئۈستىگە ئاي
قوندى گۈل چىراي بىلەن يەرنى ئۆپۈپ.

دېمىگىن، چۈشمەيلا خۇپتەندىن تېخى،
قالدى ئۆيلەردە نېچۈن چىراق ئۆچۈپ.

كۆرمىدىڭمۇ يەتتە ئىقلىمنى خەلق
ئۆيدە ئولتۇرغىنىنى نەق كۆرۈپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئابلىز نازىرى 1925 - يىلى تۇرپان-
دا تۇغۇلغان. 1942 - يىلى ئۆلكىلىك دارىل-
مۇئەللىمىن مەكتىۋىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر جۇڭ-
گو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، جۇڭگو
يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ
رەئىسى بولۇپ ئىشلەپ كەلمەكتە.

شائىرنىڭ ئىجادىيىتى 1944 - يىلى
باشلانغان. ئۇ، 1947 - يىلى ئۈچ ۋىلايەت
ئىنقىلاۋىغا قاتناشقاندىن كېيىن، «كۆكلۈم
سەندىدۇر»، «مەجلىغان يۈرەك»، «شانلىق قۇربان» قاتارلىق شېئىر-
داستانلىرى بىلەن جامائەتچىلىككە تونۇلدى. شائىر ئۇزاق يىللار ما-
بەينىدە گېزىت - ژورنال ئورۇنلىرىدا ژورنالىستلىق ۋە ئەدەبىي مۇھەررىر-
لىك خىزمىتىدە بولدى. شائىرنىڭ شېئىرلىرىدىن تاللانما — «چېچەك
پەسلى» 1980 - يىلى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

ياشلىق بىزگە ئەبەدىي يولداش

چېچەك پەسلى

تۇرمايمىدى ئاخشاملا تېخى
دەل - دەرەخلەر پوتلا چىقىرىپ،

مانا، سەھەر باشقىچە ئالەم،
باغ يېتىپتۇ ھال رەڭ تۇس ئېلىپ.

كەلگىنىدە ۋاقتى ـ سائىتى
چىچەك پەسلى گۈل چىراي ئاچتى؛
كۈنى تۆگەپ، قىش ـ قىرو پەسلى
قەيەرگىدۇ يوقالدى، قاچتى.

قاراڭ، ئەنە كۆز قاماشتۇرار
گۈل بەرگىدە مەرۋايىت شەبنەم.
كۈنمۇ چىققاچ كېلىندەك كۈلۈپ،
بار گۈزەللىك بۇندا بولغان جەم.

كۆپۈلدەيدۇ شۇنداق خۇش پۇراق،
مىڭ كېسەلگە داۋا دىسە ئاز؛
قۇشلار سايرار بەئەينى بىھۇش،
قىلىشقاندەك مىڭ نەغمىچى ساز.

بۇ ئەتىياز، يېڭى بىر باھار،
لەرزان ئۇرۇدۇ يېقىملىق شامال.
قىن ـ قىنىغا پاتمايدۇ كۆڭۈل،
ياز كېلىدۇ، بىر ساھىپ جامال.

1979 ـ يىل، مارت.

قار ۋە مايسا

قار ياغىدۇ ئاق لەيلىدەك ئاق،
قار ياغىدۇ لەپىلدەپ لەرزان.

تەبىئەتنىڭ مۆجىزاتى بۇ،
خوشاللىقتىن كۆكلۈمدە قىيان.

ئاق چىچەككە قاراپ زوقلىنىپ،
تۇرغىنىمدا، ئۇي سۈرۈپ تەنھا؛
بىر پەستىلا (ھەجەپمۇ تېز - ھە!)
ئاق شايىدىن تون كىيدى دالا.

تاغ ئېدىرغا، قىر ۋە سەھراغا
زەپ ياراشتى بۇ قىشلىق بېزەك.
ئېتىزدىكى يۇمران مايسىغا
گويا پۈتتى ماممۇقتىن تۆشەك.

قىشلىق ئۇيقۇ پەسلى بۇ ئاگا،
زەخمەت كۆرمەي غەمسىز ياتىدۇ.
باھاردىن سوڭ ياز كەلسە، كۆرۈڭ،
مول ھوسۇلدىن قوشاق قاتىدۇ.

مەن ۋە نەۋرەم

يەنە ئۆتتى، ئۇزىدى بىر يىل،
كالىنداردىن يىرتىلىپ ۋاراق.
يىل، قىلغىنىڭ شۇمۇ، نىھايەت،
ساقىلىمغا سانچىلىپتۇ ئاق.

لېكىن نەۋرەم، ئايىغى چىقىپ،
ئۆيگە پاتماي قالدى شۇ كۈنى،

يۈگۈرۈدۇ ئۇيناقلاپ تىنماي،
مسالى بىر دۇلدۇل قۇلۇنى.

شۇڭا دەيمەن: كۆرەڭلىمە يىل،
قېرىتتىمغۇ، دەپ سېنى بىر ياش.
قېرىسامىمۇ مەن،
قېرىماس ئىنسان،
ياشلىق ئاڭا تائەبەت يولداش.

ساقاللىرىم ئاقارسۇن ئۇچتەك،
نەۋرىلىرىم يېتىلەر ھامان.
يىل بوينىغا ئاسىدۇ زۇننار،
مەندە ئۇ چاغ قالار نەئارمان؟!

پەرھات بول

تاغۇ - دەشتنى چېپىپ يول ئاچ،
مەگەر شىرىنىغا ئاشىناسەن؛
كېزىپ چۆللەرنى ئۆستەڭ چاپ،
سۈيى كەۋسەرگە تەشنا سەن.

ھالاۋەت ھەم جاپا - مۇشكۈل،
بىلەرسەن نەسلىدىن قوشماق.
جاپانى يەڭمىسەڭ ئاخىر،
ھالاۋەت كېلىدۇ قانداق؟

شۇڭا بىل پارتىيەمىزنىڭ
سۆزىنى نەڭ ئىسىل گۆھەر.

ئويغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۆزۈن سەپەرگە ئات سالغىن،
بولۇپ خۇگجۇن① كەبى قەيسەر.

يىنا قىل تەرۇ - ئەجرىڭدىن
ئىلىمنىڭ چارباغىنى.
سىنى پەرھات دىگەي خەلقىم،
شىرىن تۇتقاي شارابىنى.

1978 - يىل، ئاپرېل.

① خۇگجۇن — قىزىل ئارمىيە.

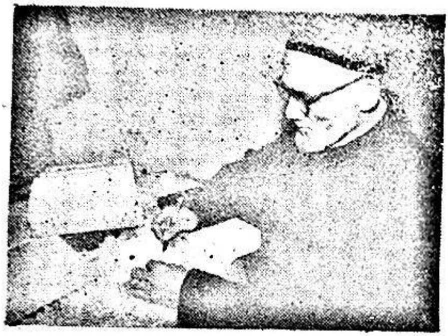

ئەھمەت زىيائى 1913 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان. ئۇ، بالىلىق ۋە ئۆسمۈرلۈك چېغىدىلا ئۆز ئاتىسى موللا ئاخۇن ھاجىدا ئوقۇپ، كلاسسىك ئەدەبىيات بىلەن تونۇشقان، ئەرەپ، پارس ۋە تۈرك تىللىرىنى ئۆگەنگەن.

ئۇنىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1937 - يىلى قەشقەردە چىقىدىغان «يېڭى ھايات» گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان. ئۇنىڭ ئازاتلىقتىن ئىلگىرى سەھنىلەردە ئوينالغان «قارا كۆزلەر»، «نۇرلۇق ھايات»، «رابىيە - سەئىدىن» قاتارلىق دراما - ئوپېرالىرى ھەمدە مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنغان ۋە كىتابچە قىلىپ بېسىلغان «تاك پاچىمەسى»، «سەپەر خاتىرىسى»، «لاداخ يولىدا كارۋان»، «تۇزىماس چېچەكلەر»، «ۋىجدان مۇھاكىمە» قاتارلىق ئەسەرلىرى بار. ئازاتلىقتىن كېيىن ئۇنىڭ نۇرغۇن شېئىر ۋە مۇھاكىمە ماقالىلىرى ئېلان قىلىندى. شائىر يەنە «تۈركى تىللار دىۋانى» نى نەشرگە تەييارلاش، «قۇتادغۇ بىلىك» نىڭ نەزمە يەشمىسىنى تۈزۈش ئىشلىرىغا قاتناشتى. ئۇ ھازىر شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ ئىلمىي خادىمى، 1957 - يىلىدىن باشلاپ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

www.uyghurkitap.com

نەي سادابسى

كەل، ئى دوست، نەي ئۈنىنى ئاڭلا ھەر تاڭدا تىيانشاندىن،
چىقار بۇ ئۈن جاراڭلاپ، ياڭرىتىپ شاۋقۇنىنى ھەرياندىن.
ئەجەپ جان كۆيدۈرەر بىر ئۈن بىلەن كۆيلەيدىكەن ھەركۈن،
ئۈنىنىڭ جۇشقۇن ساداسى تىترىتىپ دىلنى، ئۆتەر جاندىن.
قىلىپ ھەيران، قۇلاق سالدىم بۇ ئۈنلەرگە بولۇپ تەشنا،
ئالاي دەپ ھەسسە بۇ نەيدە كۆمۈلگەن سىرى پىنھاندىن.

* *

دېدىم: ئى نادان، گەر ئىزلىسەڭ ئۆمرۈڭگە بىر مەنا،
ۋۇجۇدىڭنى مۇنەۋۋەر قىل پۈتۈنلەي ئىلمۇ - ئىرپاندىن.
يېتەكلەيدۇ ھەقىقەت سەيرىگاھىغا سېنى بۇ نۇر،
تاپالمايسەن بۇ نۇرنىڭ سىرىنى خۇرشىدى تاباندىن.①
ھاياتتا قانچە سىرلار بار، ئەقىل بىلمەكتىن ئاجىزدۇر،
بۇ سىرلارنى چۈشەنمەك تاشقىرىدۇر ھەددى ئىمكاندىن.
شۇڭا ئىزلەر ھايات سەبرۇ - ساباتۇ ھەم تىرىشچانلىق،
كۆرەشنى، ئىلمۇ، غەيرەتنى، پىداكارلىقنى ئىنساندىن.
ئەگەر سەن ئۇشبۇ خىسلەتلەردە مەھكەم تۇرمىساڭ دائىم،
ئۈزەلمەيسەن مۇراتىڭ غۇنچىسىنى بۇ گۈلىستاندىن.
تىرىش، ئىشلە، يىقىلساڭمۇ قوپۇپ قايتا يولۇڭنى ماڭ،
كىشى ھەرنەرسىكىم تاپتى، ئۇنى تاپتى تىرىشقاندىن.
تىرىشماستىن بېغىڭنىڭ گۈللىگى ھەرگىز چىچەك ئاتماس،
بۇ سۆزنىڭ مەنىسىنى سەن سوراپ كۆر گۈلچى باغباندىن.

① خۇرشىدى تابان — پارلاق قۇياش.

ھورۇنلۇق ھەمدە تەييارتاپ بولۇش بەكمۇ يامان ئادەت،
بەشارەتتۇر بۇ ئىككىسى يىگىتلىكنى يوقاتقاندىن.
ئۇپۇقتا ھال شەپەقتىن ھەر سەھەر شۇ خەت يېزىلغايكىم:
ئەمەس ھېچنەرسە تاتلىقراق ئۆزى ئىشلەپ يېگەن ناندىن.
تاپالمايسەن ھەقىقەت گەۋھىرىنى چەكمىسەڭ مېھنەت،
قاچان چىققان مۇشەققەتسىز باھالىق لەئلىلەر كاندىن.
مۇشەققەت تارتمىغۇنچە تاپقىلى بولمايدۇ راھەتنى،
بوتا① دا ئېرىگەن چاغدا تاپار ئالتۇن باھا ئاندىن.
كۆزى ئاچ، تويمىغۇرلۇقتىن ئۆزەڭنى ساقلىغىن زىنھار،
بولۇپ قالما چۈمۈلىدەك كى چىشلەپ ئۇچرىغان داندىن.
قانائەت تاغىغا قون، بول ھوما② دەك ئەيىپتىن خالى،
كېتەر قەدرىڭ چىۋىندەك شىرىلىك ھەر جايغا قونغاندىن.
ئۆزەڭدە يوق تۇرۇپ ھۈنەر، غادايما كېرىلىپ ھەرگىز،
كۆرۈپتۇ كىم ياسالغاننى چىمەن ئالەمدە جىغاندىن.
ئۆزەڭنى تۇت كىچىك، ھەرگىز تەكەببۇر بولمىغىن ئەسلا،
نە ھاسىل مېۋىسىز شاختەك ئۆسۈپ شۇنچە غادايغاندىن.
كىچىكلەرگە ھاقارەتلىك قاراشتىن دائىما ساقلان،
قىلۇر بەزىدە يىگنە ئەڭ مۇھىم ئىشنى بازغاندىن.
يىراق تۇتقىل ئۆزەڭنى كىشىلىككە زىت يامان ئىشتىن،
بولۇر خالى ئەيىپتىن كىشىلەر ياخشى تىرىشقاندىن.
ئۆزىنى پاك تۇتالماستىن، كىشىدىن رەنجىسە بولماس،
نەسۇد③ كىر يۈز بىلەن ئەينەك قاراپ ئەينەكنى چاققاندىن.
ئۆزەڭگە دوستنى كۆپ توپلا، كى ئاسرا ئىتتىپاقلىقنى،
ۋاپالىق دوست يىغىش ياخشى كۈمۈش، ئالتۇننى يىققاندىن.
ۋاپالىق دوستتىن كۆرۈلسە نامۇۋاپىق ئىش، كەچۈر ئانى،

① بوتا — ئالتۇن ئېرىتىدىغان قاچا.
② ھوما — چىرىگەن سۆگەك يەيدىغان قۇش، قانائەت سىمۋولى.
③ نەسۇد — نىمە پايدا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئەمەس ئەيىپلىك سۆزۈڭ سۇ ئانچە - مۇنچە خەس ئېقىتقاندىن.
كىشىنىڭ ئېتىۋارى، ئىپتىخارى، قۇدرىتى سۆزدۇر،
بىلەمسەن، پەرق قىلار ئىنسان مۇشۇ سۆز بىرلە ھايۋاندىن.
شۇڭا بۇ قۇدرىتىڭنى ناموۋاپىق جايغا سەرپ ئەتمە،
قەلەم تەگلىك چېكەز ئىلكىڭدە ناچار سۆزنى يازغاندىن.
تەپەككۇر ئەيلە، ياز، يازغان سۆزۈڭ كۆپ مەنىدار بولسۇن،
ئەھاسىل پايدىسىز سۆزدىن قۇرۇق قۇرلارنى تىزغاندىن.

* *

ئاخىرىدا نەي ساداسى شۇ قەدەر ياڭراق تۇس ئالدىكىم،
بۇ ئۇن تەسىرىدىن تولدى يۈرەكلەر ھىس - ھاياجاندىن.
دېدى نەي: ئى كىشى، ئويغان، كى غەپلەت ئۇيقۇدا ياتما،
كېتۇر بىر خىش ھاياتىڭدىن مىنۇت ئۆمرۈڭ يوقالغاندىن.
غەنىمەتتۇر ھاياتىڭ، ياشلىغىڭ، ھەرگىز زايە قىلما.
نە پايدا ۋاقتى ئۆتكەندە يىگەن قاتتىق پۇشايماندىن.
بولۇر بىر كۈن قارا باشىڭ چېچەكلىك شاخ كەبى ئاپپاق،
ئېگىلۇر سەرۋىدەك قەددىڭ، قالۇرسەن ھەممە دەرماندىن.
ئاچارسەن شۇندا ئۇيقۇدىن كۆزۈڭنى سەسكىنىپ، ئەمما
تاپالمايسەن بۇ دەردىڭگە داۋا ھەتتاكى لوقماندىن.
نەتىجە شۇ ئىكەن، ئەمدى نىمە ئىش قىلغۇلۇق ئاخىر؟
ئۆزەڭ تاپ چارىسىنى تەكشۈرۈپ سەن ئەقلى دىۋاندىن.

* *

يېپىل - كۆك گۈمبىزى، گىرۋەكلىرى ئالغاچ شەپەقتىن رەڭ،
چىقاردى نەي ئاخىرقى ئۇن گۈزەل ئارزۇيۇ ئارماندىن.
دېدى: مەن بىر قومۇشمەن، چىقتى مەندىن شۇ قەدەر ھىكمەت،

بۇلىڭ ئەسرارى شۇدۇركىم، ئىچەرمەن سۇنى ئىيستاندىن،①
ئانا تۇپراققا باغلانغان مېنىڭ يىلتىزلىرىم چوڭقۇر،
ۋۇجۇدۇمدا تۆشۈكلەر ئۇن بېرەر خوشلۇققا تولغاندىن.

*　　*

ئىشتىكەچ بىباھا شۇنچە نەسىھەتلەرنى شۇ تاڭدا،
كۆكۈل ئائىنەسى② تاپتى جۇلا، ھەر تۈرلى تۇزاڭدىن.
تەپەككۇر قۇشلىرى قوندى قەلەمنىڭ ئۇچىغا ئەگىپ،
دېدى: «ئىلھامغا چاچمىسەن مۇشۇنداق مەنىلىك داندىن.»
ئۇزۇلدى نەي ساداسى، بۇ زىيائى ئىنتىزارلىقتا،
ئىچىلدۇرسام ئىسىل گۈللەرنى خالى ئەيىبۇ نۇقساندىن.

1982 - يىل، ماي.

① لەيستان — قومۇشزارلىق.
② ئائىنە — ئەينەك، كۆزگۈ.

www.uyghurkitap.com

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر 1923 - يىلى قومۇلدا تۇغۇلغان. 1942 - يىلى سابىق شىنجاڭ دارىلفۇنۇنىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسىنىڭ ئىلمىي خادىمى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى 1940 - يىللاردا باشلانغان ئىدى. ئۇنىڭ شۇ مەزگىلدە يازغان جۇڭگو خەلقىنىڭ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشىنى ئاساسىي تېما قىلغان «يېڭى جۇڭگو گۈلىستانىغا» داستانى ۋە بىر مۇنچە شېئىرلىرى بار. شائىرنىڭ «قەشقەر كېچىسى» داستانى 1980 - يىلى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى ۋە ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا مەملىكەتلىك ئىجادىيەت مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. يېقىندا ئۇنىڭ «ئىز» ناملىق رومانى نەشرگە بېرىلدى.

شېئىر ۋە رۇبائىيلار

بوغدا ئانام

ئاق لېچەك باشىڭدا قۇددۇس غەمگۇزار، بوغدا ئانام،
تۇرۇسەن كۆپكۆك گىلەمدەك بەر قارار، بوغدا ئانام،

ھەر قاچان كۆرسەم سېنى ئەي، گۈلئۇزار، بوغدا ئانام،
جۇش ئۇرۇپ قەلبىمدە چىن بىر ئىپتىخار، بوغدا ئانام،
خوشلۇغۇمدىن كۆز يېشىم دۇردەك تامار، بوغدا ئانام.

*

ھەر سابا باقسام سېنىڭ چېھرىڭدە ئىقبال جىلۋىسى،
جىلۋە بىرلە قامىتار كۆزلەرنى قارىغاي جىلغىسى،
جىلغىلاردا گۈل - چىمەن، ياشنار يەنە قار لەيلىسى،
قايىندى شامۇ - سەھەر سەندە ھايات تەنتەنىسى،
چۈنكى، تاج كىيدىڭ قۇياشتىن بەختىيار، بوغدا ئانام.

شۆھرىتىڭ ئالەمچە بار، لېكىن قاراڭغۇ ئۆتمۈشۈڭ،
نەچچە ئۇن قىسسە، رىۋايەت بولدى ھەر بىر كەچمىشىڭ،
دەردۇ - مېھنەت، غەم ۋە ھەسرەتتە ئاقارمىشتۇر بېشىڭ،
قانچە مىڭ يىللار كۆزۈڭدىن بىز ئۈچۈن تۆككەن يېشىڭ،
شۇ ساماۋى كۆلدە تىنماي چايقىلار، بوغدا ئانام.

چايقىلىپ تۇرغان بۇ كۆل كۆز ياشلىرىڭ دۇردانىسى،
بەلكى نەپرەت ھەم مۇھەببەت نەزمىسى، پەيمانىسى،
يا قەدىمقى قېرى شەرق تەقدىرىنىڭ ئابىدىسى،
ئەمدى ئاندا ئاڭلىنار كۈلگەن بەخت شادىيانىسى،
چۈنكى، سەندە باشلىنىپ كەتتى باھار، بوغدا ئانام.

مەڭگۈ كۈلسۇن نۇر قۇياش باشىڭدا، سەن بولغىن ئامان،
باسمىغاي ئۈستىڭنى ھەرگىز ئەمدى زۇلمەتلىك تۇمان،
سۈزۈلۈپ تۇرغاي ساماۋى كۆل كەبى كۆك ئاسمان،
سەن ھايات، بىزمۇ ھايات، ئەۋلاتلىرىڭ ئويغاق ھامان،
ئاق لىچەكتەك قونمىغاي دەپ بىر غۇبار، بوغدا ئانام.

1982 - يىل، ئاپرېل.

رۇبائىلار

1

تاھىرغا دىلرەبا زوھراسى ياخشى،
مەجنۇنغا ھۆردىنمۇ لەيلاسى ياخشى،
مېنىڭ بۇ سۆيگۈگە چاڭقاق دىلىمگە
ۋەتەن گۈلزارىنىڭ رەناسى ياخشى.

2

مەجنۇنتال قەددىنى ئېگىپ مۇلايىم،
سۇ بەرگەن ئۆستەڭگە قىلدۇ تازىم.
سۈت بېرىپ ئۆستۈرگەن ئانا ئالدىدا
بۇرچىمىز قانچىلىك، ئويلايلى دائىم.

3

ئانا سۈتى ئاقارتقاي دىلىڭنى سېنىڭ،
مەرىپەت يورۇتقاي يولۇڭنى سېنىڭ.
ۋەتەننىڭ سۆيگۈسى كۈچ ـ ئۈمىت بېرىپ،
پەلەككە يەتكۈزگەي قولۇڭنى سېنىڭ.

4

ھەرقانچە ئېگىزدە قۇش پەرۋاز قىلار،
ئوزۇغى، ئۇكىسى يەر ئۈزرە بولار.

يەتتىنچى ئاسمانغا يەتسە ۋۇ بېشىڭ.
پۇتلىرىڭ يەنە شۇ تۇپراقتا تۇرار.

5

ئاقار دەريا يۈزىمۇ قىشتا مۇزلار،
قىزىلگۈلنىڭمۇ بىر كۈن خازانى بار.
ئۇلۇغ غايە بىلەن سۇغۇرۇلسا دىل،
ئۇنىڭدا تۆت پەسىل ھەمىشە باھار.

6

باھار كەتسە توزار گۈلشەندە غۇنچە،
تەرىكىنىڭ قەدرىنۇ كۆز يۇمۇلغۇنچە،
لېكىن ئۆلمەس كىشىلەر ھەم بار جاھاندا،
قۇياشنىڭ ئۆمرى قانچە، ياشار شۇنچە.

7

بىراۋلار ئەلگە قىلدى جاننى قۇربان،
بىراۋلار تەر بىلەن گۈللەتتى بوستان.
ئالار قۇش تۈلكىنى ئۇنسىز ـ تاۋۇشسىز،
قاقاقلار بىر تۇخۇم تۇققانغا مىكيان.①

8

بۇلبۇل ئېيتار: گۈلزارىمدىن ئايرىما،
لاچىن ئېيتۇر: قاناتىمنى قايرىما.

① بۇ كۇپلېتنىڭ ئاخىرقى ئىككى مىسراسى كىلاسسىكلاردىن ئىقتىباس.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

مەن ئېيتۇرمەن: بېلىق سۇسىز نە قىلسۇن،
مېنى خەلقىم قوچاغىدىن ئايرىما.

9

ئۆمۈر مەنزىلى ئاق قەغەزگە ئوخشار،
هەر باسقان قەدەمدىن بىر ئىزىڭ قالار.
يا ماختان، يا ئۆكۈن، ئۆزەڭنىڭ ئىشى،
ئەڭ ئادىل هۆكۈمنى ئەل ئاڭا يازار.

10

ئالتۇن جام ئىچرە مەي قوزغاتسا هەۋەس،
گۈزەلنىڭ كۆزلەرى سېنى قىلسا مەس،
كۈنۈڭ ئۆتسە ئالقىش ـ ماختاشلار ئارا،
ئاگاه بول، هاياتىڭ بۇ ئۆزى ئەمەس.

11

ئالتۇن هەل يالاتساڭ، كېسەكتۇر كېسەك،
گەر هالۋا بەرسەڭمۇ، تىزەكلەر ئېشەك.
كۆرۈمسىز شۇ پىلە قۇرۇتىغا باق،
يەپ ئاددى يوپۇرماق بېرىدۇ يىپەك.

12

بۈيۈك تاغنى تالقان قىلسىمۇ گەر،
ئۆزىگە تەمەننا قويماس يىكىت ئەر.

كۆر، پىلە قۇرۇتى چېغىدا ھەر ياز —
پۈتتۈرگەچ غوزىنى، بى مىننەت ئۆلەر.

13

شۆھرەت كەمىرىگە ئۇزاتقىچە قول،
ئوتۇنچى بوۋاينىڭ ئارغامچىسى بول.
تاجدارلار تاجىنىڭ كۆزى بولغىچە،
كۆكلەم يامغۇرىنىڭ بىر تامچىسى بول.

14

شېئىر يازماق ئاسان، ھەق سۆزلىمەك تەس،
شائىرغا ھېرىس - تاما بولمىغاي ھەۋەس.
يازغاننى قەدىرلە ئاۋال سەن ئۆزەڭ،
سېتىپ خەجلىگىلى ئۇ تاۋار ئەمەس.

15

كۆڭۈل بوستانىغا جاھان سىغىدۇ،
جاھان تۇرماق ھەتتا ئاسمان سىغىدۇ،
مۇبادا رەشىك - ھەسەت قاپلىسا ئۇنى،
تېرىقنىڭ قاسىرىغىمۇ ئاران سىغىدۇ.

1984 - يىل، ئۆكتەبىر.

ئىمىن تۇرسۇن 1925 - يىلى ئۈرۈم-
چىدە تۇغۇلغان. 1941 - يىلى ئۈرۈمچىدە
گىمنازىيىنى تۈگەتكەن. ئۇ ھازىر مەملىكەتلىك
يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، ئاپتونوم
رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتى-
نىڭ ئەزاسى.

ئىمىن تۇرسۇن ئەدەبىيات سېپىگە 1941 - يىلى قەدەم قويغان ئىدى. شۇندىن بۇيان نۇرغۇن شېئىر ۋە پوبلىستىك ماقالىلارنى يازدى. شائىرنىڭ «ھەۋەس» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بار. ئۇ يەنە «قىزىل بايراق شەجەرىسى»، «قىزىل راۋاقتىكى چۈش»، «غەرپكە ساياھەت»، «ئەڭ سۆيۈملۈك كىشىلەر كىم؟» قاتارلىق ئەسەرلەرنى خەنزۇچىدىن تەرجىمە قىلدى ۋە تەھرىرلىدى. ئۇنىڭ تىلشۇناسلىققا ۋە تەرجىمەشۇناسلىققا دائىر ئەسەرلىرىمۇ بار. ھازىر ئۇيغۇر كىلاسسىك ئەدەبىياتى تەتقىقاتى بىلەنمۇ شۇغۇللانماقتا.

قىزىلگۈل

(باللادا)

ئادالەت بۇلىغىدىن كۆكگۈل سۇ ئىچتى،
قاناتلىنىپ ئىلھامىم پەلەكنى قۇچتى.

1

باش باھاردا تاڭ يورۇپ، شەپەق نۇر چاچتى،
تۇن قوينىدىن پەلەكنىڭ يۈزىنى ئاچتى.
ۋىساللىق قۇياشىدىن يورۇدى يۈزلەر،
كىكەچ تىلغا جان كىردى، ئۇرغىدى سۆزلەر.
گۈل باھار ئاپتىۋىدىن نۇر ئىمىپ ئۆلكەم،
سائادەت نەقشىدىن بولدى خوپ كۆركەم.
بارچە ئىناق، سورۇندا كۆرمەكتە ئىززەت،
نېمەت بەرگەن خۇش ئەمگەك تاپماقتا لەززەت.
ئانا تۇپراق جانلىنىپ بولدى گۈل ـ چىمەن،
جۆرچى بۇلبۇل چىمەندىن بولدى بەھرىمەن.
كىيدى ئۆلكەم كۆكلەمدە لىباس ئەتلەستىن،
خۇش مۇبارەك، دىدىم مەن ئۇتلۇق نەپەستىن.
قىلدى جەۋلان قىزىل تۇغ، يولىمىز داغدام،
شۇنچە مەنزىل بىر ئۇچۇن بولدى بىر چامدام.

2

تارتماس تومۇر گۈل ـ گىيا بولمىسا تۇپراق،
ئالمىسا نۇر قۇياشتىن تۇسلەنمەس ياپراق؛
سۇسىز چۆلدە گۈل توگۈل شىۋاق ئۇنمەس ھىچ،
گۈل كۆكەرمەس باغۋەندىن كۆرمىسە پەرۋىش.
گۈل باراقسان بولغۇسى سۈزۈك ھاۋادا،
قىلۇر جىلۋە بۇي چېچىپ ئىللىق سابادا.

مىنىپ خىيال ئېتىغا قىلغاندا پەرۋاز،
كۆڭۈل تارى چالغاندا تەپەككۇردىن ساز؛
ھەجەپ خۇش بۇي پۇردى پەنجىر ئالدىدا،

يېنىپ چوغدەك چاقنىدى گۈلكۈن پاللىدا.
تويماي باقتىم چىمەنگە ئېچىپ رۇجەكنى،
كۆرسەتتى گۈل يۈزىنى يېشىپ لىچەكنى.

قۇشلاپتۇ گۈل باھارنىڭ ساباسىدىن بوي،
پۈتۈپ شاخى زۇمرەتتىن غوللاپتۇ خۇشخۇي.
غۇژمەك - غۇژمەك غۇنچىسى شىڭگىل - شىڭگىل ۋاي،
قىلۇر مەپتۇن ئاشىقنى جىلۋىسى، ھاي - ھاي.
قاماشتۇردى كۆزلەرنى بەرگلىرى شۇنچە،
ئېچىپ يۈرەك قېتىنى قىرمىزى غۇنچە؛
ئېشىپ شەۋقى ئېچىلغان ئازادە كۆركەم،
غولى مەزمۇت، غولىدىن يىلتىزى مەھكەم؛
چاشگاھ ئالدى شەپەقتە پۈركۈپ قۇتتىن تەم،
ھەتتا بولۇر ئايدىڭغا مۇڭداشچى ھەمدەم.
ئارزۇ قوزغار جامالى زوقمەن ئادەمدە،
دەرمان بولۇر ئادەمگە يۈرۈق ئالەمدە.
دېمەس بۇ گۈل جاھاندا بولسام يېگانە،
داڭلاپ ئۆزىن، ئۆزگىنى دېمەس بىگانە؛
سۇۋاداندەك گىدەيمەس سوزۇپ قەددىنى،
قىبىزلىلىقتا ئۇنتۇماس ئەسلى - جەددىنى؛
ئۇ شاپتۇل چېچىكىدەك بولماس تېز توزان،
قەلەمپۇر پۇچەكىدەك ئەمەس زەر - خازان.
ياسىمەندەك تۇراقسىز ئەكە - ناز ئەمەس،
ئاقشىماردەك يۇمۇلغاق، بوش، تەنناز ئەمەس.
ھېچ بىلىنمەس كۆرەڭلىك ئىسىل تۇرقىدىن،
ھەم كۆرۈنمەس بىرەڭلىك تەمكىن خۇلقىدىن.
ئايناقلىماس مىنىڭلا ئۆز ھۆسنۈم بار دەپ،

غورۇرلانماس سۆلەتتە شۆھرىتىم يار دەپ.
پۇراق ئۈچۈن چىن مىزان بولۇش ئاڭا خاس،
نەزەر سالسا ئايرىلۇر يالغان بىلەن راست.
يىگەي خەنجەر قىلسا قەست مەلئۇن كۆشەندە،
خىسلىتىگە مەھكۇمدۇر چاقچاق - گىبزەندە.
شۇڭا تۇرلۇك گۈللەردىن ئاڭا خاستۇر تاج،
سەردانىسى گۈللەرنىڭ تاپقۇسى راۋاج.

3

ئىگەلمىگەن زىمىستان گۈلنىڭ بەستىنى،
ئۇنتۇمايدۇ يەنە ئۇ جۇتنىڭ قەستىنى.
سالغاندا گۈل قەددىگە جۇدۇن پەنجىنى،
تاشماق بولۇپ بەرگىگە سولغۇن رەنجىنى؛
لىباس تىكىپ شىۋىرغان قاردىن غولىغا،
سوغاق نەشتەر ئۇرغاندا يىلتىز - ھولىغا؛
گۈل سولمىدى ھىچقاچان ئاياز قەھرىدىن،
مەدەت ئالدى، كۆكلىدى باغۋەن مىھرىدىن.
زەقىپلەرنى لەت قىلىپ ئۆتكۈن - خەتەردە،
يەتتى! كۆكلەم پەسلىگە مۇشكۈل سەپەردە.
گۈل ئىچىلغاچ قايتىدىن كۈلدى ھەم باھار،
غۇبارسىز پاك زاتىدىن ھەق بولدى ئىزھار.
بارچە گۈللەر چىھرىگە ئىدى ئىنتىزار،
گۈل - يار بىلەن جانلاندى باھاردا گۈلزار.
كۆرسىتىپ گۈل ھۆسنىنى چىچەكلىدى جان،
سارغايغان بۇ يۈزلەرگە يۈگۈردى ھەم قان.
قىلدى بۇلبۇل ئىشقىدىن تاڭدا خۇش ناۋا،
بولدى بويى يۈرەككە شىپالىق داۋا،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

شۇڭا بىلگىل، گۈلشەندە گۈلنىڭ قەدرىنى،
سۆزلە، ئوقۇپ مەدھىيە باغۋەن ئەجرىنى؛
گۈلگە سۇنغان سوغاق قول قەستىنى سۆزلە،
ئوقۇپ ناخشا گۈل ئۈچۈن يىراقنى كۆزلە.
گۈلنى ئاسرا، گۈل ئۈچۈن جاننى پىدا قىل،
چىمەنزاردا بۇرچۇڭنى تۇگەل ئادا قىل.

گۈل چىللايدۇ: سورۇننى ئەمگەك بىلەن تۈز،
دەرياسىدا ھاياتنىڭ غۇلاچ تاشلاپ ئۈز.

4

يارىتىپمەن ئۆتمۈشتە ئاخشامشىمارنى،
كۈننى كۆرسە يۇمۇلغاق كېچە خۇمارنى؛
مەجنۇن كەبى لەيلى دەپ ساراپنى كۆزلەپ،
پىل - پىل چىراق تۈۋىدە شاراپتىن سۆزلەپ؛
چېتىنلىكتە مەستانە كېپىنەك پايلاپ،
سەرسانلىقتا بەگگىدەك ھەر نىمە ئويلاپ،
كۆزۈم خىرە بولغاچقا گىيا ئىلغىماي،
تازا گۈلنىڭ بويىنى دىلغا چۈلغىماي؛
گۈل دەپ سۇنسام قولۇمنى تەگدى تىكەنگە،
رەنجىدىن ئاق چېكىلدى ئىككى چېكەمگە.
ئۆتتى ئۆمرۈم بىھۇدە ئەسلىسەم ئەمدى،
پۇشايماننىڭ ئوتىدا دىل - باغرىم ياندى.

تاڭ چولپىنى باشلىغان شەپەق پەسلىگە،
دانا باغۋەن يەتكۈزدى گۈلنىڭ ۋەسلىگە.

ئىللىق قۇياش يورۇتۇپ سۇنۇق دىلىمنى،
گۈلنىڭ ئىشقى پۈزلەتتى تۇتۇق تىلىمنى؛
كۆكلەم يورۇپ كۆزلىرىم بولدى خوپ روشەن،
كۆردۈم كۆڭۈل كۆزىدە ئاجايىپ گۈلشەن.
قىزىلگۈلنى تاللىدىم گۈللەر ئارا، بەس،
قىزىلگۈلدىن ئۆزگىسى مەڭگۈ كېرەكمەس.
بولاي ياپراق بويۇڭغا، مەھلىيادۇرمەن،
بويۇڭ بىلەن كۆكەرسەم خۇش گىيادۇرمەن.
جېنىم ساڭا تەسەددۇق، سەنلا بىر دىلكەش،
شۇنىڭ ئۈچۈن ئاجىزلىق قىلدى قەلەمكەش؛
گۈلنى تەرگەن باغۋەنگە قىلدىم تەشەككۈر،
يېتەلمىدى ۋەسپىگە قەلەم - تەپەككۈر.

ياشنا - ياشنا، ئەي گۈلۈم، قاپلا چىمەننى،
باشلا چىمەن سەھنىدە ئەلۋان - تۈمەننى؛
ئىلىم - سەنئەت بابىدا ئېچىلغىل قات - قات،
ھەر قېتىڭدىن ئېچىلسۇن يېڭى گۈل پات - پات!
بەردى قايتا گۈل ماڭا ياشلىق قىرانىنى،
چۈشتۈم يېڭى سەپەرگە بىلىپ ئورانىنى!

1978 - يىل، ماي.

www.uyghurkitap.com

تۇرغۇن ئالماس 1924 - يىلى 30 - ئۆكتەبىر كۈنى قەشقەردە تۇغۇلغان. 1942 - يىلى ئۆلكىلىك دارىلمۇئەللىمىن مەكتىۋىنى پۈتتۈرگەن. ئۇنىڭ دەسلەپكى شېئىرى — «قايتمايمىز» 1940 - يىلى ئېلان قىلىنغان ئىدى. ئازاتلىقتىن كېيىن ئۇنىڭ «لەيلىگۈل» داستانى، «قىزىل بايراق» ھېكايىسى، «پىچاق» دىرامىسى ئېلان قىلىندى. شۇنىڭدەك ھازىر - غىچە ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىن «تارىم شامالىرى»، «تاڭ شەھەر» توپلاملىرى نەشر قىلىندى. ئۇنىڭ يەنە ئەدەبىيات ۋە تارىخقا دائىر نۇرغۇن ئىلمىي ماقالىلىرى، خەنزۇچە ۋە رۇسچىدىن تەرجىمە ئەسەرلىرى بار. ئۇ ھازىر «بورانلىق يىللار» رومانى ئۈستىدە ئىشلىمەكتە.

شائىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدە ئىشلەيدۇ.

ياشلىق چېچەك ئاتقان شۇ كۈندە

ئازاتلىق كۈيچىسى

خانتەڭرى باغرىدىن كېلىدۇ ئېقىپ،
كۆكىرەپ، دولقۇنلاپ ئاقسۇ دەرياسى.

شۇ دەريا بويىدا، يالغۇز قەۋرىدە
ياتىدۇ مۇتەللىپ ھۆرلۈك سىيماسى.

كەلگەندە مۇقەددەس قەۋرە تۆۋىگە،
جۇغۇلداپ تەنلىرىم، ئېگىلدى بېشىم.
قوشۇلدى دولقۇنلۇق دەريا سۈيىگە،
ھەسرەتتە تاراملاپ ئاققان كۆز يېشىم.

سەن ئىدىڭ بىر يۇلتۇز قاراڭغۇ تۈندە،
بۇلۇتلار كۆكسىنى يېرىپ چاقنىغان.
سەن ئىدىڭ بىر بۇلبۇل ئەلنى ئويغىتىپ،
ئازاتلىق كۈيچىسى بولۇپ سايرىغان.

سېنىڭدىن ئۆلگۈدەك چۆچىگەن قانخور
بېشىڭنى كەسكەندە كۈلدى قاقاقلاپ.
ۋە لېكىن كۈلكىسى بارمىدى ئۇزاق،
ئازاتلىق مەشئىلى ياندى چاراقلاپ...

ھەيۋەتلىك خانتەڭرى قىيا تېشىغا
شۇ ئۆلمەس نامىڭنى نەقىشلەپ ئويدۇق.
قەۋرەڭنىڭ ھەسرەتلىك، مۇڭلۇق بېشىغا
ياپ - يېشىل ئارچىدىن كۆچەتلەر قويدۇق.

ھەر كېچە رۇجەكتىن باقسام يىراقتا،
چاقنايدۇ بىر يۇلتۇز قەۋرەڭ ئۈستىدە.
شۇ يۇلتۇز غايەڭگە بولۇپ بىر نىشان،
ھېچ ئۆچمەي چاقنايدۇ ۋەتەن كۆكدە.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىلگى ئامبىرى
www.uyghurkitap.com

ئەسلەش

1

بىلمىدىم، نە سەۋەپ، سېنى چۈشۈمدە
پات - پاتلا كۆرۈمەن ئايدىڭ سەھەردە.
تۇرۇسەن ياشلىغىڭ چېچەك ئاتقان شۇ
قىرق يىلـلار بۇرۇنقى گۈزەللىكىڭدە.

ئويغىنىپ قارىسام، كېلەر يادىمغا،
دەل ئاشۇ چاغدىكى ئوبرازىڭ سېنىڭ.
ھەر قاچان ئەسلىسەم سېنى، ئەي دىلبەر،
ئوت بولۇپ كىرىسەن قەلبىمگە مېنىڭ.

2

قىرقىنچى يىللىرى باغراش دولقۇنى
غەزەپلىك قوزغىلىپ گۈكىرەپ تۇرغان؛
تۇمانلىق كۈنلەرنىڭ قىسمىتى بىرنى
كۈتمىگەن بىر چاغدا يىراقلاشتۇرغان.

شۇ كۈنى كېتەردە قارىسام ئارتقا
سەن قالدىڭ ياش تۆكۈپ، ماڭا تەلمۈرۈپ.
سەل ئۆتۈپ تۇمانلار قوينىدا گويا
مەن سېنى كۆرەلمەي، كەتتىم ئاھ ئۇرۇپ.

3

ئاھ، بۈگۈن ئۇچرىشىپ قالدۇق تۇيۇقسىز،
چېچىڭگە قونۇپتۇ كۈمۈش رەڭ قىرو.

ۋە لېكىن ئۇرلىلىپ كېتىپتۇ چېھرىڭ،
بىلمىدىم بەختىڭنىڭ بەلگىسىمۇ بۇ؟

1984 - يىل، فېۋرال.

ئىشەنچىم

ۋىجدانىم، ئىرادەم ماڭا جان بېرىپ،
جۇشقۇنلۇق يېڭى كۈچ قوشتى بۇ تەنگە.
دېدىم مەن: «مۇھەببەت ۋە ئەزىز جانىم،
ھەر زامان تەقدىمدۇر ئۇلۇغ ۋەتەنگە».

قەددىم تىك ئارچىدەك تەگرى تاغىدا،
تۈنىدىمۇ يىراقنى كۆرۈدۇ كۆزۈم.
نەدىكىن باش ئېگىش جۇدۇن - بورانغا،
تۇرۇمەن چىناردەك قۇدرەتلىك ئۆزۈم.

مەيلى قىش مۇز قولى بىلەن ياقامدىن
سىقىسىمۇ نەپىسىم قىلچە بوغۇلماس؛
مەيلى كۆك بېشىمغا ئەۋەتسۇن چاقماق،
كۆڭلۈمدە زەررىچە ئەندىش تۇغۇلماس.

ئىشەنچىم باغلاقلىق، تاغدىنمۇ كۈچلۈك.
قەھرىمان خەلقىمگە، گۈزەل غايەمگە.
بىزگە تەڭ كەلگۈدەك ياۋايى بىر كۈچ
ئەزەلدىن تۆرەلگەن ئەمەس ئالەمگە.

1981 - يىل، ئۆكتەبىر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قۇربان ئىمىن 1914 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان. 1942 - يىلى ئۈلكىلىك دارىلمۇئەللىمىن مەكتىۋىنى پۈتتۈرگەن. ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى 1937 - يىلدىن باشلانغان. 1981 - يىلى بېيجىڭ مىللەتلەر نەشرىياتى ئۇنىڭ «قەشقەر ئاۋازى» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى نەشر قىلدى. «جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر ھازىرقى زامان يازغۇچىلىرىنىڭ تەرجىمىھالى» دېگەن توپلامدا ئۇنىڭ ئىجادىي پائالىيەتلىرى تونۇشتۇرۇلدى.

شائىر ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، قەشقەر ۋىلايەتلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى.

تاشتى ئىلھامىم مېنىڭ دەريا بولۇپ

بوۋاق

كەلدى دۇنياغا چىرايلىق بىر بوۋاق،
يۈزى تولغان ئايغا ئوخشاش يۇمۇلاق
قوللىرى يۇمران قومۇشتەك ئاقىنا،

كۆزلىرى ئوخچۇپ تۇرار — ئوينار بۇلاق،
ئاغزى گويا لالە گۈلنىڭ غۇنچىسى،
ئۆزى ئىچ كۆيدۈرگۈدەك بەكمۇ ئوماق.
كەلدى دۇنياغا يېڭى بۇ بىر بوۋاق،
ئۆيىمىزدە پارلىدى نۇرلۇق چىراق!
شۇ چىراق ئەتراپىدا پەرۋانە بىز،
مەيلى كۈندۈز، مەيلى كېچە — ھەممە ۋاق.
بىزدىكى ئارزۇ - ئۈمىت تاغدىن بۈيۈك،
بولسا دەيمىز بوۋاقنىڭ ئۆمرى ئۇزاق!
دەۋرىمىزنىڭ ياشلىرى - ئۆسمۈرلىرى،
ئەترە گۈلدەك مەڭگۈ چاچسۇن خۇش پۇراق.
گۈلباھارنىڭ غۇنچىسىنى مەن كۆرۈپ،
يادىكار بولسۇن ئۈچۈن يازدىم قوشاق.

1982 - يىل، فېۋرال.

تاغ سۈيى

تاغ سۈيى ئۈنچە چېچىپ ئاققىن يەنە،
بۇ چىمەن — گۈلىستانغا باققىن يەنە،
غۇنچە دەر: كۆكسۈڭ ماڭا ياققىن يەنە،
سەكرەپ ئاق، يەردە قانات قاققىن يەنە!

شوخلىغىڭغا جانۇ - تەندىن سۆيۈنۈپ،
مەن قارايمەن ئوينىشىڭغا كۆيۈنۈپ،
تاشتى ئىلھامىم سېنىڭدەك ئۇلغۇيۇپ،
يۈرىكىم دەرياسىدا تاشقىن يەنە!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ھەممە ۋاقت ئالتۇن دىيار خۇشتار ساڭا،
تەلپۈنۈپ گۈللەر تۇتار گۈلزار ساڭا.
سايرىشار بۇلبۇل بولۇپ دىلدار ساڭا،
تاغ سۈيى، سەن شاقىراپ چاپقىن يەنە!

1982 - يىل، سېنتەبىر.

غەزەلخانلار ساداسى

سۆيۈملۈك ھۆر دىيارىمىنىڭ ئىپار ھىدلىق ھاۋاسى بار،
چىمەندە بەزمىلەر تۈزگەن خوشال بۇلبۇل ناۋاسى بار.

بۇلۇت سۆيگەن ئېگىز تاغلار، يېشىل ئورمان، گۈزەل باغلار
ئارا ياڭرايدۇ شات ناخشام، ئۇنىڭ دىلغا داۋاسى بار.

ۋەتەنىنىڭ كۆز، قىشى ئالتۇن، باھار، يازى دىمەك گۆھەر،
ھايات كۈلمەكتە شۇڭلاشقا (كۈرەش - مېھنەت ئاساسى بار).

ۋەتەن پەرھاتلىرى غەيۇر، پاراسەتلىك، ماھارەتلىك،
جىگەرلىك مەرتكە مۈشكۈلنىڭ زەپەر ناملىق ئاتاسى بار.

ۋەتەننى باي، گۈزەل قىلماق بۈگۈن بىزلەرگە يۈكلەنگەن،
ھەقىقەتتۇركى ھەركىمگە پاراغەتنىڭ جاپاسى بار.

سەمىمى ئىش قىلىپ دوستلار، ۋەتەنگە تۆھپە قوش كۆپرەك،
ساڭا تەڭكەش بولۇپ تۇرغان غەزەلخانلار ساداسى بار!

كۈز مەۋسۇمى

ئالدى ئالتۇن رەڭگىنى ئالما، ئانارنىڭ ياپرىغى،
پەسلىمىزنىڭ ئەڭ گۈزەل بىر مەۋسۇمى — كۈز ئاتلىغى.
ھەممە باغۋەن ئالدىراش ھەر كۆڭلۈگى مىۋە ئۈزۈپ،
قىز - يىگىتنىڭ ئاغزىدا قالماقتا كەمپۈت تاتلىغى
سۈپ - سۈزۈك نەشپۈتنى كۆرگەن كىشىنىڭ زوقى كېلەر،
نازىنىننىڭ مەڭزىدەك رەڭدارلىغى، سۇمباتلىغى.
ھەر چۈنەكتىن ھەر پىلەك شەرۋەت شوراپ ئۆسكەنمىكىن؟
تىل يارار قوغۇنلىرىنىڭ تەمى قەن - ناۋاتلىغى.
خۇددى خان ئەتلەس كېيىنگەندەك چىرايلىق كەڭ ئېتىز،
بارچە دىخاننىڭ بۈگۈن خاماندا تاغدەك ئاشلىغى.
قوللىرى ئەپچىل كېلىن ھارماس ئەنە لەغمەن سوزۇپ،
مېزىلىك قورۇيدۇ سەيىنى، قولدا ئويناپ ساپلىغى.
قىردا ئوتلاپ سەمرىگەن پاخلانلىرى، تايچاقلىرى...
ئەكىلەپ سەكرەيدۇ تىنماي ئەمدى ئاشقاچ شوخلىغى.
مول ھوسۇلدىن بەھرىمەن بولغاچ يېزا - قىشلاق، شەھەر،
يەتتە تاغنىڭ نېرىسىغا كەتتى ئەل نامراتلىغى.
ئىشچى خوش، دىخانمۇ خوش ھەم چارۋىچى، كادىرمۇ خوش،
قىلدى خوش قۇربانىنى ھەم كۈز پەسلىنىڭ ئاۋاتلىغى.

1983 - يىل، يانۋار.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

رەھمەتۇللا جارى 1926 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان. باشلانغۇچ مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن 6 يىل ۋاقىت سەرپ قىلىپ، ئەرەپ، پارس تىللىرىنى ئۆگەنگەن، كېيىن يەنە رۇس تىلىنى ئۆگەنگەن. ئۇ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدە ئىشلەيدۇ.

شائىر 1946 - يىلدىن باشلاپ شېئىر ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللانغان. 1984 - يىلى ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىن تاللانما — «قەلب سۆزى» بېسىلىپ چىقتى. ئۇنىڭ يەنە خەنزۇچىدىن تەرجىمە قىلغان «چۈي يۈەن» ناملىق ئوپېراسى بار؛ ماۋ جۇشى شېئىرلىرى ۋە «قىزىل راۋاقتىكى چۈش» نىڭ تەرجىمىسىگە قاتناشتى. رۇس تىلىدىن «ئاكا - ئۇكا يېرشوۋلار»، «سپارتاك»، «تىنچ دون» رومانلىرىنى، پارسچىدىن «گۈلىستان»نى تەرجىمە قىلدى ۋە كىلاسسىك ئەدەبىيات تەتقىقاتىغا دائىر ئىلمىي ماقالىلارنى يازدى.

شىمالغا سەپەر

(شۇ ناملىق سىكلىدىن پارچىلار)

بوستانلىق شەھەر

قەدىمى بىر چۆللۈك ئۆيقۇنى تاشلاپ،
ھايات چىمەنىدىن ئاپتۇ چوڭ ئورۇن.
بۇندا قەد كۆتەرگەن يېڭى شىخەنزە،
خەرىتىدە ئەسلا يوق ئىدى بۇرۇن.

ئەزەلدىن كۈچلۈكتۇر ئىنساننىڭ ئىشقى
تۇغۇلۇپ ئۆسكەن شۇ ئىسىل تۇپراققا.
بىر يىگىت ئۆمرىچە قىسقا مۇددەتتە
قاقاسلىق ئايلانغان بوستانلىق باققا!

بارىمەن ئوڭ - سولغا تويماستىن قاراپ،
تېرەكلىك يوللاردا ماشىنا ئۇچار.
ئېكىنزار ئېتىزلار، ئالتۇن باشاقلار
تەۋرىنىپ قارىسا، دىل خوشلۇق قۇچار.

ئۇچقۇدا ئولتۇرۇپ قارىساڭ پەسكە،
شاھمات تاختىسىدەك رەتمۇ - رەت سالا.
شاخلاپتۇ كېۋەزلەر چۆنەككە پاتماي،
ئالدىمدا تەپ - تەكشى گۈلزارلىق دالا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

باشلايدۇ شەھەرگە توپ - توز ئاسفالت يول،
كوچىلار ئازادە، ھەر تەرەپ ئاۋات.
ئاق بولۇت قوچۇپتۇ تۇرخۇنلار قاتار،
مەرمەردىن بېزەلگەن بىنالار قات - قات.

ئەزەلدىن كۆچلۈكتۇر ئىنساننىڭ ئىشقى
ئۆزىنى ياشاتقان ئىسىل تۇپراققا.
بۇرۇنقى چۆللۈكتىن پەقەت نىشان يوق،
بوستانلىق سوزۇلغان يىراق - يىراققا.

قاراماي

نامىڭنى، داڭقىڭنى ئاڭلىسام ھەر چاغ،
كۆرۈشكە يۈرىگىم بولاتتى مۇشتاق،
پەيت كېلىپ ۋەسلىڭگە مۇيەسسەر بولدۇم،
نەقەدەر گۈزەلسەن، ئەي ئالتۇن تۇپراق!

جاھانغا تارالدى «قاراماي» ئاتىڭ،
چۆل ئەمەس، پۈتمەس كان - غەزىنە زاتىڭ.
بۈركۈتتەك يايغانسەن ھەريان قاناتىڭ،
بۈگۈن ساڭا كۆكلەم ئاچقان كەڭ قۇچاق.

باغرىڭدىن ئۆتتۈم مەن چۈش - پېشىن ۋاقتى،
تومۇزنىڭ ئاپتىۋى تېنىمگە ياقتى،
مۇنارلار ئالقىشلاپ يىراقتىن باقتى،
قۇياشنىڭ نۇرىغا چۈمۈلگەن ھەر ياق.

تەسەۋۋۇر - پەرەزدىن چىقتىڭ ئۈستۈن سەن،
شىمانچە بەرق ئۇرۇپ تېزلا ئۆستۈڭ سەن،
يىل ئەمەس، ئەسىرنى ئاتلاپ ئۆتتۈڭ سەن،
بىر شەھەر قۇرۇپسەن ھاياتى قايناق.

قالماپتۇ بۇرۇنقى قاغجىراق چۆللەر،
ھەرياندا مۇنارلار، ئاسفالت يوللار،
نەقشدار بىنالار، دەرەخلەر، گۈللەر
بەخش ئەتتى قەلبىمگە قىزغىن ئىشتىياق.

يىراقتا تىك، مەغرۇر ئاقۋاش تاغلىرىڭ،
ياپ - يېشىل تون كىيگەن كەڭ يايلاقلىرىڭ،
ۋادىدا سۇ بېرەر شوخ بۇلاقلىرىڭ،
كەلگۈسى ھاياتىڭ تېخىمۇ پارلاق!

مۇشائىرە

ئاخشام چۈشتى، ئايمۇ چىقتى خىرە - شىرە،
ئالمىلىق باغ خوپ بېزەلگەن، خۇش مەنزىرە،
قەلبىمىزدە قالدى بۇ كەچ بىر خاتىرە،
دوستلار قۇردۇق باغ ئىچىدە بىر دائىرە،
قىزىپ كەتتى بەس - بەس بىلەن مۇشائىرە.

ئېلېكتىرلەر يورۇتاتتى باغنى كۈندەك،
شاخ - شاخلاردا قىزىل ئالما بولغان بىزەك،
داستىخاندا تەخسە - تەخسە ھەرخىل گېزەك،
ئولتۇردۇق بىر چازا قۇرۇپ بىر دائىرە،
قىزىپ كەتتى بەس - بەس بىلەن مۇشائىرە.

گۈزەل ئىلى بىر توپ مېھمان كۆڭلى بۇ كەچ،
شائىرلىرى دۇررى - گۆھەر تۆكتى بۇ كەچ،
خىزمەت قىلىپ پەرۋاندەك ئۆتتى بۇ كەچ،
ئۇلپەتلەشتۇق بولۇپ ئىناق بىر دائىرە،
قىزىپ كەتتى بەس - بەس بىلەن مۇشائىرە.

ساھىپخانلار مېھمانلارنى خوپ داغلىدى،
ھۆرمەت بۇ، دەپ مېھمانلارمۇ جىم ئاڭلىدى،
ئارقىدىنلا شىشە قەدەھ جاراڭلىدى،
دوستلۇق ئىزھار قىلدۇق بولۇپ بىر دائىرە،
قىزىپ كەتتى بەس - بەس بىلەن مۇشائىرە.

ھەر يۈرەكتە جۇشقۇن بولۇپ تاشتى ئىلھام،
ئوتلۇق مىسرا، تېزىق قاپىيە ئاقتى ئىلدام،
نەپىس كۈيلەر كۆكتە ياڭراپ قىلدى داۋام،
قىزغىن چاۋاك چالدى پۈتۈن بىر دائىرە،
قىزىپ كەتتى بەس - بەس بىلەن مۇشائىرە.

ئۇلۇغلىدۇق بىز ۋەتەننى، گۈل دىيارنى،
سۈرەتلىدۇق گۈلىستاننى، چىمەنزارنى،
كۈيگە قاتتۇق ئۇستا باغۋەن، ئەمجاتكارنى،
زوقتا چۆمدى بۇ ئولتۇرۇش، بۇ دائىرە،
قىزىپ كەتتى بەس - بەس بىلەن مۇشائىرە.

سايراپ تۇردى دۇتار، تەمبۇر بۇ گۈلشەندە،
توختىمىدى باغ ئىچىدە كۈلكە - خەندە،
بارا - بارا ئۇيۇقتا تاڭ سۈزۈلگەندە،
تارقىدى شاد بۇ ئەنجۇمەن، بۇ دائىرە،
تامام بولدى تاڭغا يېقىن مۇشائىرە.

مۇھەممەت رەھىم 1926 - يىلى سۈيدۈڭ ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1942 - يىلى ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن. 1944 - يىلى 12 - ئايدا ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلاۋىغا قاتناشقان. ھازىر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدە ئىشلەيدۇ، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ دەسلەپكى شېئىرى — «مىللىتىم» 1947 - يىلى مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنغان، 1976 - يىلى «بەخت ناخشىلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى، 1980 - يىلى «گۈلباھار» ناملىق شېئىرلار توپلىمى جاما - ئەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئۇ، 1979 - يىلى «ئۇيغۇر خەلق ماقال - تەمسىللىرى» توپلىمىنى نەشر قىلدۇردى.

شۇنچە گۈزەل بىزنىڭ بۇ ۋەتەن

ئايدىڭ كېچە

ئايدىڭ كېچە، ئاپپاق، سۈزۈك، كۆركەم كېچە،
سانسىز كۆزلەر تولۇن ئاينى كۆرگەن كېچە.

www.uyghurkitap.com

ئىختىيارسىز تارتىۋالدى مەيلىگىمنى،
تەنگە ئارام، جانغا ھوزۇر بەرگەن كېچە.

شۇنچە گۈزەل ئاسمان يۈزى، ھەتتا ئۇپۇق،
پۈتۈن ئەتراپ يېپيېڭى كۆمۈش يوپۇق،
ئاينى مېھمان قىلدىم بۈگۈن دەيدۇ قۇدۇق،
سۇ يۈزىدە ئاي شولىسى كۈلگەن كېچە.

ئېكىنزارلار، يېشىل باغلار شۇ تۇرقىدا،
خۇددى مەغرۇر كېلىنچەكتەك ناز ئۇيقۇدا،
لېكىن ئويغاق تەبىئەتنىڭ كەڭ قوينىدا
سۇچى يىگىت پۇشقىغىنى تۈرگەن كېچە.

كەلمەكتە ئۇ چوڭ ئېچىقتىن سۇنى باشلاپ،
خىيال سۈرۈپ سۇ بىلەن تەڭ قەدەم تاشلاپ،
نىمشقىدۇ، «ئەتتەڭ...» دىدى گەجگە قاشلاپ،
ئەسكە چۈشتى ئۆز يارىنى سۆيگەن كېچە.

ئۆتكەن ئاينىڭ بۈگۈنكىدەك ئاق كېچىسى،
سۇ تۇتۇشتى ئۆز يېرىگە يار ئىككىسى،
ئاشۇ كېچە...مۇھەببەتنىڭ لېرىكىسى
قوش يۈرەكنىڭ تارلىرىنى چەككەن كېچە.

ماڭدى ئۇلار توي ھەققىدە پىكىرلىشىپ،
سۇنى ئۇنتۇپ كەتتى ئاخىر پىچىرلىشىپ...
ئېرىقتا سۇ ئويناپ ئاقار شىلدىرلىشىپ،
قىردىن ئېشىپ، يولغا يامراپ كەتكەن كېچە.

كۆكتە تورغاي چۇرۇقلىشىپ قىلار پەرۋاز،
يېشىل بۇغداي ئىغاڭلىشىپ قىلماقتا ناز،
كەلدى شۇ چاغ شىپىر-شىپىر غەيرى ئاۋاز،
ئەنسىزلىكتىن شەپە ئېلىپ كەلگەن كېچە.

يىگىت دەرھال قارىۋىدى ئارقىسىغا،
كىمدۇ بىرى كۆرۈندى يول ياقىسىدا،
جىم بولۇشتى مۆكۈپ سۆگەت دالدىسىغا،
سالدى تەشۋىش قاناتىنى تار كەرگەن كېچە.

يىگىت دېدى: «ئۆتۈپ كەتتى بىزنى كۆرمەي»،
قىز دېدىكى: «كۆردى، ئەمما دەخلى بەرمەي —
ئۆتۈپ كەتتى كۆڭۈل ئاياپ، يېقىن كەلمەي»،
يات كۆزلەرگە يۇلۇقتۇردى كۈتكەن كېچە.

يىگىت دېدى: «بىزگە پانا بولدى سۆگەت»،
«ياق، — دېدى قىز، — بىز بىلەن ئاي بىرىنچى رەت
قېرىشقاندەك سەتچىلىككە قويدى قەۋەت»،
ئۆتتى شۇنداق كۆڭۈلنى غەش ئەتكەن كېچە.

كۈنلەر ئۆتۈپ ئاي ياسىدى شۇندىن كېيىن،
يىل ئۆتسىمۇ شۇ كېچىنى ئۇنتۇش قىيىن؛
شۇندىن بۇيان يىگىتنى قىز دەيدۇ «قېلىن...»،
لەۋلەر بىلەن ۋەدىنامە پۈتكەن كېچە.

بۈگۈن شۇڭا «ئەتتەك...» دېدى ئەسلەپ شۇنى،
شۇ خىجىللىق ئويالدۇردى تەكرار ئۇنى،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

زېرىكسىمۇ ئۆزى يالغۇز تۇتتى سۈنى،
يار ئىشقىدا ئىش ئۇنۇملۇك ئۆتكەن كېچە.

قىز - يىگىت دەپ ئاتىدىم مەن ئىچىم كۆيۈپ،
زەپ تېپىشقان قىز - يىگىت بۇ دىلدىن سۆيۈپ،
يېقىندىلا تويى قىلىشتى ئويناپ - كۈلۈپ،
ئايمۇ قۇتلاپ شاتلىق نۇرى سەپكەن كېچە.

ئەنە شۇنداق ئاق كېچىلەر بەك چىرايلىق،
تەبىئەتتىن ئىلتىپات بۇ، نەپىس بايلىق؛
ئەمگەككىمۇ، سەيلىگىمۇ بەك قولايلىق،
ھارغىنلىققا ھۇجۇم قىلىپ تەككەن كېچە.

ئاقمۇ - ئايدىڭ كېچىلەرگە ياز كۈنلىرى —
چۆمۈلىدۇ ئىلى دەريا ساھىللىرى،
كۆرۈنمەيدۇ ئۇندا ھايات غاپىللىرى،
ئۆتۈپ تۇرار مۇھەببەتكە يەلكەن كېچە.

1980 - يىل، نويابىر.

گۈزەل شەھەر

بىر كۆرۈپ قالدىم، گۈزەل شەھەر سېنى،
ئىككى كۆرمەككە خۇماردۇرمەن سېنى.
غايىۋى تەگداش قىلىپ ھۆسنۈڭگە مەن،
جەننەتۇلمەۋا دىدىم ئەينەن سېنى.

ئۆز قاتاردىن مۇناسىپ بەردى جاي،
ياشنىتىپ بېيجىڭ بىلەن يەنئەن سېنى.

سەيلە قىلدىم باغلىرىڭنى زوق بىلەن،
گۈلگە پۈركەپتۇ چىۋەر باغۋەن سىنى.

ئارچىزارلىق تاغلىرىڭدىن قارسام،
چىللىشار خانتەڭرى ھەم تەيشەن سىنى.
سۆزلىدى چەنلىك بىلەن ماۋلىك① ماڭا:
قانچە خاقانلار قەسىر ئەتكەن سىنى.

سەيلىگاھىم بولدى خۇاڭچىڭچى② يەنە،
بىر شىپالىق جاي دىدىم جەزمەن سىنى.
باشلىنىپ سەندىن قەدىم يىپەك يولى،
قىلدى ئۇ يۇرتۇم بىلەن بىر تەن سىنى.

ئەمدى كۆرگەنلەر دىيىشتى لال بولۇپ:
يىپ - يېڭى جوڭخۇادىكى گۈلشەن، سىنى،
خۇش ئىدىم قىلغانلا بولسام بۇ سەپەر
رەھمىتىم، مېھرىم بىلەن خۇرسەن سىنى.

بىزنىڭ ھويلا

بىر ئۇلۇغ خىسلەت نامايەن ھويلىمىزدا ھەر كۈنى،
مەنمۇ سۆزلەيمەن شۇنى، خوشنامىمۇ سۆزلەيدۇ شۇنى.
ئالتە مىللەت دەستە گۈلدەك خوشنا بىز بىر ھويلىدا،
ئۆزىمىز ھەيران بولۇپ، خىسلەت دىيىشتۇق بىز ئۇنى.

① چەنلىك، ماۋلىك — شىمەندىكى قەدىمقى ئاسارە - ئەتىقە ئورۇنلىرى.

② خۇاڭچىڭچى - شىمەنىنىڭ ئىچىۋالى ناھىيىسىدىكى ئىسسىق ئارشاڭ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بۇ يېڭى خىسلەت تارالغاچ بىر يېڭى چۆچەك بولۇپ،
كۆرگىلى كەلمەكتە مۇخبىرلار ھەۋەستە كۈن - تۈنى.
تۈگىمەي مۇخبىر سوئالى بولمىدى بىرگە ئارام،
«بۇ پەزىلەت كەلدى نەدىن؟» دەپ سورايدۇ نۇرغۇنى.
بىر دىدۇق: دەسلەپ قەدەمنى «بەش بولۇش»تىن باشلىدۇق.
«تۆت گۈزەل» دىن ھەممىمىز ئالدۇق گۈزەللىك تۈيغۇنى.
دىل يېقىن بولسا ئەگەر، تىلنىڭ ئىشى چاغلىق ئىكەن،
بۇ سۆزۈمدىن: سۆزلىشەر شەرەت بىلەن دەپ ئۈيلىماڭ،
بۇ ئىناقلىق بىر ئۈچۈن تىل ئۆگىنىشنىڭ دولقۇنى.
ئۆرپ - ئادەت پەرقى بىرگە تام ئەمەس، ئۆتكەل ئەمەس،
ھەممىگە ئورتاق ئىكەن دوستلۇق، مۇھەببەت يوسۇنى.
ئۆلگە دەپ يازسا بىرى، ئىككىنچىسى دەر مۆجىزە،
بولمىغاي ئارتۇق بۇنىڭدىن «مۆجىزە»نىڭ مەزمۇنى.
ياڭرىدى ئالقىش - چاۋاكلار... كەتمىدۇق مەغرۇرلىنىپ،
قوغلىدۇق غەپلەت، قانائەتتىن تۆرەلگەن ئۇيقۇنى.

ئەرشىدىن تاتلىق 1927 - يىلى ئاقسۇ كونا شەھەر ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1945 - يىلى ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلاۋىغا قاتناشقان. ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، جۇڭگو خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ «مىراس» ژۇرنىلىدا مۇھەررىر بولۇپ ئىشلەپ كەلمەكتە.

شائىر 1948 - يىلى «ۋەتەن بالىسىغا» ناملىق شېئىرى بىلەن ئەدەبىيات سېپىمىزگە كىرگەن. 1956 - يىلى «ئاقسۇ دەرياسى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى، 1981 - يىلى «باھار چېچەكلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئۇنىڭ يەنە «سىناق» ناملىق پوۋېستى، «خالتا كوچىدىن يانغاندا» قاتارلىق ھېكايىلىرى، «ۋەتەن قۇربانلىرى» ناملىق دىرامىسى بار.

شېئىرلار

يامغۇر ياغدى

ياMغۇر ياغدى...چېلەكلەپ سۇ قۇيۇپ كەتتى،
دالا - تۈزدىن چاڭ - توزاڭنى يۇيۇپ كەتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

گۈلدۈرلىدى چاقماق چېقىپ، ھەسەن - ھۈسەن،
نۇرى بىلەن ۋەتەن ھۆسنى يورۇپ كەتتى.
بۇنى كۆرۈپ ئېتىز، يايلاق، تاغلاردىكى
سۇغا تەشنا گۈل - چېچەكلەر كۈلۈپ كەتتى.
«يامغۇر ياغدى!...» كەپ توۋلىشىپ باللارمۇ
سۇ كېچىشىپ، سۇ چېچىشىپ يۈرۈپ كەتتى.
ئېرىق - ئۆستەڭ، جىلغىلاردا ئوينىقىلىشىپ
ئاققان سۇدا ئاققۇلارمۇ ئۈزۈپ كەتتى.
ماھىر قوللار ئاچقان ئېرىق، سۈڭگۈچلەردىن
باشلانغان سۇ باغ - چۆنەككە تولۇپ كەتتى.
مايسىلارنىڭ تومۇرىغا جان كىرگۈزۈپ
مېۋىلەرگە شېرىن - شەربەت قۇيۇپ كەتتى.
بىلسەڭ دوستۇم، تېۋلۇپ ئاققان يامغۇر سۈيى،
مول ھوسۇلدىن ئەلگە خەۋەر سۇنۇپ كەتتى.

سۇ بىلەن سۆھبەت

«ئاقار دەريا سۇلىرى
سىلەر ھايات ئۇزۇغى.
ھۆسنۈڭلارنى كۆردۈم مەن
يېشىل يوپۇرماقلاردا.
تاشتىن - تاشقا سەكرىشىپ
كېلىسىلەر غوللاردىن،
مەنبە ھەم ماكانىڭلار
ئېيتىڭلار، قاياقلاردا؟!»

«چوققىدىكى قارلاردىن،
قىيادىكى مۇزلاردىن،

ئەپچەرەپ ئېرىپ ئېقىپ،
چۈشىمىز بىر سايلارغا.
يەر تېگىدىن چىقىمىز،
بۇلاق بولۇپ كۆز ئېچىپ،
تاغ سۈيىگە قىشۇلۇپ،
ئاقىمىز يىراقلارغا!»

«كۆپۈكىڭلار كۆمۈشتەك،
تەمىڭلەرمۇ لەززەتلىك.
خۇددى ئۇچقۇر تۇلپاردەك،
چاپىسىلەر شىددەتلىك.
شاۋقۇنىڭلار ئاڭلىنار
شۇنچە سۈرلۈك - ھەيۋەتلىك.
شۇ مىڭىشتا توختىماي
بارىسىلەر قاياقلارغا؟»

«بۇرۇن ئىدۇق بىر بەگۋاش،
خالىغانچە ئاقاتتۇق.
يوقسۇللارغا قارىماي،
باي - غوجامنى باقاتتۇق.
ئەمدى خەلق، ئىلمۇ - پەن
بولدى بىزگە خوجايىن.
ئۇلار نەگە باشلىسا،
بارىمىز شۇ ياقلارغا.»

1981 - يىل، ئۆكتەبىر.

سېنى كۈتۈپ تۇرامدۇ؟

دەۋر ئالغا يۈكسەلدى، ياندىشىساڭ بولامدۇ؟
ئىلگىرلەشتىن ئەيمىنىپ يانپاشلىساڭ بولامدۇ؟

«تەسەۋۋۇرغا سىغمايدۇ كەشپىياتنىڭ سۈرئىتى،
تەلىيىمنى سىلاي» دەپ چەك تاشلىساق بولامدۇ؟
ئايدىن يۆتكەپ قەدەمنى، مارسقا تىكلەپ ئەلەمنى،
سەن ئۆزەڭگە مۇناسىپ يول ئاچمىساق بولامدۇ؟
قەلەم ئالماي قىزلۇڭغا، قوشۇلماستىن قوشۇنغا،
ئىجاتكارلار ئىشىغا كۆز تاشلىساق بولامدۇ؟
پەن - تېخنىكا شۇنچە تېز ماڭدى يۈكسەك پەللىگە،
ئىلھام ئېلىپ ئۇنىڭدىن سۆز ئاچمىساق بولامدۇ؟
پات يېقىندا ئۆزگۈسى كۆكتە ئالەم كېمىسى،
شۇنچە پارلاق كەلگۈسى، قىر ئاشمىساق بولامدۇ؟
ئوقۇمساق - بىلمىسەك، ئىجات قىلىپ يۈرمىسەك،
تەرەققىيات يول بېرىپ، سېنى كۈتۈپ تۇرامدۇ؟
ئۆتۈش ئۈچۈن ئۆتكەلدىن جەڭ ئاچمىساق بولامدۇ؟
قايتا تۇردۇم بىلەكنى، تىڭشا قىزغىن يۈرەكنى،
يۈرىگىمنىڭ رىتىمى مىسرادىن كەم تۇرامدۇ؟! ...

1979 - يىل، ئىيۇن.

تۇردى ساماساق 1923 - يىلى قەشقەر بەشكېرەمدە تۇغۇلغان. ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇغان. 1944 - يىلى ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلاۋىغا قاتناشقان. 1957 - يىلى جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيتى شىنجاڭ شۆبىسىگە ئەزا بولغان، هازىر يازغۇچىلار جەمئىيىتىدە ئىشلەيدۇ.

شائىرنىڭ تۇنجى شېئىرى 1947 - يىلى ئۈچ ۋىلايەت گېزىتلىرىدە ئېلان قىلىنغان. ئۇنىڭ هازىر «تىيانشان باغرىدا» ناملىق هېكايىلار توپلىمى، «كۆكلەم»، «بەشكېرەم» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بار. يېقىندا ئۇنىڭ «ئۆچمەس يۇلتۇزلار» ناملىق نەسرىي ئەسەرلەر توپلىمى ۋە «ئاخىرەتتىن كەلگەنلەر» رومانى نەشرگە بېرىلدى.

شېئىرلار

رەسسام

(غازى ئەھمەتنىڭ «تۇرپاندا كۈز» ناملىق ئەسىرىگە بېغىشلىما)

شۇ سۇرەتتە كۆزۈم ...
مەن ئۆزۈم،
بولغىنىمچۇن سەنئەت شەيداسى،

يۈرىگىمدە چەكسىز ھاياجان،
ۋۇجۇدۇمدا ھىسلار غەۋغاسى.
ئويلىرىمنى ئېپقاچار ھەر يان
كەڭ ۋادىنىڭ گۈزەل سىماسى.
بۇلبۇللۇق باغ، كۆپكۆك كوچىلار،
دېخانلارنىڭ سالقىن سەيناسى.

ئاشۇ گۈزەل كەمخاپ ۋادىنى،
پۇشقاق تۇرۇپ كەزگۈم كېلىدۇ.
بىدىش بويلاپ ياقۇت ئۈزۈمدىن
ئىتەك - ئىتەك ئۈزگۈم كېلىدۇ.
كارىزلارنى كېچىپ يالاڭياق،
كەلگىنىمدە قايتىپ باراڭغا.
چۈشۈپ كەتسەم مۇللا زەيدىنچە،
چاللار بىلەن قىزدىق پاراڭغا.
جانان قىزلار كەلتۈرسە ئۈرۈك،
سېۋەتلەردىن شەرۋىتى ئېقىپ؛
بىر - بىرىنى چىمدىشىپ ئۇلار
ئۈچكىلەرنى چىشىدا چىقىپ؛
لەۋلىرىدە ئالتۇن مېغىزى،
خۇش كۈلۈشسە سىڭايان بېقىپ؛
شوخ خۇلقىدىن يۈرەك - باغرىڭغا
ئۈلگۈرۈشسە ئوتلارنى يېقىپ؛
كىممۇ چىدار داستانلار يازماي،
جۇپ كۆزلەردىن ئىلھام بۇلىغى
ئۇرغۇپ تۇرسا نۇرانە ئېقىپ...

ئىخ! ... ئويۇمنى ئوينىتار ھەريان

ئەزىز يۇرتىنىڭ ئۇتلۇق تۇيغۇسى.
قايىسىرىگە بولماس مەھلىيا
زوقىغا تولۇپ، باغرىم تۇيغۇسى؟ ...

تەلمۇرەرمەن چەكسىز ئىنتىزار،
سەنئەتىنىڭ شوخ قىسمەتلىرىگە.
بەش تىيىنلىك ئاددى قەلەمنىڭ
قايىل بولۇپ قۇدرەتلىرىگە.

1979 - يىل، ئاۋغۇست.

قۇم

«تۇرپان ...» دىسە، ھەركىم كۆزىگە
كېلەر شۇئان ئۈزۈم بىلەن قۇم.
ئەمما مېنىڭ ھەممىدىن كۆرە،
ئاشۇ قۇمغا كېلىدۇ زوقۇم.

چۈنكى ئاڭا ھەرياق - ھەرياقتىن
كېلىپ تۇرار سانسىز ھاجەتمەن.
غېرىپ - غۇرۋا، ئاقساق، چۇلاق ھەم،
تۇرلۇك - تۈمەن بىچارە — دەرتمەن.

داۋالايدۇ ئادەملەرنى ئۇ،
دەرىجىگە — تۇرگە ئايرىماي.
«ئىنسان» ماركىلىق دورىنى بېرەر
چاپانلارنىڭ رەڭگىگە باقماي.
قۇم ...

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىرلىك بۇ خىسلەتلىك دوختۇر،
ئالەمدە ھېچ ئوخشىشى يوقتۇر.
ئالىم بولساڭ ئاشۇ خىسلەتنى
ئادەملەرنىڭ قەلبىگە يۇقتۇر.

سېغىنىش

ماماكاپ گۈلى ئېچىلغان قاشتا
تۇرۇپ قالدىم بىردەم كېتەلمەي.
تەمشەلسەممۇ قانچە - قانچە رەت،
شۇ ئېرىقتىن ئاتلاپ ئۆتەلمەي.

چۈنكى، بۇلتۇر ئاشۇ ئېرىقتىن
قىز تۇتۇشۇپ ئاتلىغان ئىدۇق.
يېشىل قاشتا ياندىشىپ ئولتۇرۇپ
بىر شېئىرنى يادلىغان ئىدۇق.

بۇ باھار سەن ئىنىستىتۇتتا
مەن بۇ يەردە تۇرۇمەن يالغۇز.
ئەنە، مېنى زاڭلىق قىلغاندەك،
بوي ئوينىتىپ ئىغاڭلار يالپۇز.

ياق، يالغۇز دەپ خاتا قىپتىمەن،
ماڭا ھەمدەم ئەھدىڭ، خېتىڭ بار.
دىل ئارامى بەرنا سۈرىتىڭ
يۈرىكىمدە ئۆچمەس ئىزىڭ بار...

ئالقىنىمدا ئالتۇنرەڭ ماماكاپ،
ئۆزەڭ بەرگەن ئەھدىڭ بەلگىسى.
ئۇنىڭدىكى سەنئەت، مۇھەببەت
ماڭا مەڭگۈ دەرمان بەرگۈسى.

1981 - يىل، ئاپرېل.

پەتتارجان مۇھەممەدى 1930 - يە - لى تۇرپاندا تۇغۇلۇپ، 1984 - يىلى 23 - يانۋار كۈنى ۋاپات بولدى. ئۇ، هايات ۋاق - تىدا ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەت - چىلەر بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى ئىدى.

مەرھومنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى 1948 - يىلى باشلانغان. ئۇ بىزگە، «ئۈمۈر چېچەكلىرى» ناملىق شېئىرلار توپ - لىمىنى ۋە بىرمۇنچە پوبلىستىك ماقالىلىرىنى قالدۇرۇپ كەتتى.

ئۆمۈر چېچەكلىرى

چېچەك

باش يامغۇر ئورنىغا ياققانمۇ چېچەك،
ھەممە ياق رەڭگا - رەڭ گۈللەرگە تولغان.
بوۋايلار، مومايلار، يىگىت - قىزلارنىڭ
ھۆسنىگە سەھەرنىڭ نۇرلىرى قونغان.

بۇ نىمە كارامەت، قانداق مۆجىزە؟
تەقدىرنىڭ ئىلتىپات، سوغىسىمۇ بۇ؟

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ۋە ياكى ئۇيقىدا، چۈشتە كۆرۈلىنگەن
نىگارىنىڭ ۋەدىسى، سۆيگۈسىمۇ بۇ؟

ياق، چاچماس خىيالەن گۈللەر ھېچ پۇراق،
روھ بېرىپ، ئويغىتىپ ئوتلۇق يۈرەكنى.
شاۋقۇنلۇق دەريادەك بولغاندا يۈرەك
بېغىشلار گۈللەرگە ئارزۇ - تىلەكنى.

بۇ ئىسىل گۈزەللىك كەلدى قۇياشلىق
باھارنىڭ خىسلىتى، چېچەكلىرىدىن.
كەلدى ئۇ بەختىيار خەلقىم قەلبىنىڭ
تېگىدا پارلىغان تىلەكلىرىدىن.

1979 - يىل، مارت.

ئاپتاپ

ئۇيقىدىن ئويغىنىپ يايرامدۇ ھايات،
بولمىسا قان بەرگۈچ باھار ئاپتىۋى؟
توك بېرىپ، مايسىلار ئاچامدۇ چېچەك،
بولمىسا جان بەرگۈچ باھار ئاپتىۋى؟

* *

باھاردا رەڭمۇ - رەڭ گۈللەر ئېچىلار
تەبىئەت ھۆسنىگە ھۆسنلەر قوشۇپ.
ئاشىقلار گۈللەرگە ھەرىسمەن، چۈنكى
كەتكەچكە سۆيگۈسى گۈلگە قوشۇلۇپ.

باھاردىن باشلىنار سۆيگۈ ئېقىمى،
يېگىنچە چۆمۈلدۈم زوقلىنىپ ئاڭا.
يېگىنچە سىر باردەك بىلىندى شۇتاپ،
يېگىنچە ئىنتىلدىم شوخلىنىپ ئاڭا.

دېدىكى: «ئەي بەرنا، مەردان ئاشىقىم،
بىلگىلى بولامدۇ سىرلارنى سوراپ؟
ئەقلىنىڭ كۆچىدە،

ئىشقىڭ كۆزىدە
سەيلە قىل باغرىمنى، چىقىدۇ جاۋاپ.»

قارىسام، مايسىلار — گۈللەر ئۈستىدە
رەڭمۇ - رەڭ كېپىنەك ئوينار قوغلىشىپ.
ئاڭلىسام، تۇمۇچۇق، تورغاي، بۇلبۇللار ...
سايرايدۇ چاقىلداپ ئۈنگە - ئۈن قوشۇپ.

قارىسام، ئېتىزلار، تاغلار، دالىلار
ھەر نەپەس ئۆزىدە گۈزەللىك سېزەر.
يېقىملىق ھەم ئىللىق خۇشبۇي ھاۋادا
ئاجايىپ جىلۋە قىپ رەڭدار نۇر ئۈزەر.

* *

ئانامنىڭ مېھرىگە ئوخشايدۇ ئەجەپ،
دىللارغا يېقىملىق باھار ئاپتىۋى.
مەن گويا باغرىدا بەختىيار بوۋاق،
راھەتلىك، زەپ ئىللىق باھار ئاپتىۋى.

1979 - يىل، ئاپرېل.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بىلىم توغرىسىدا

قۇياشسىز ھاياتلىق تەسەۋۋۇرغا يات،
ئىنسانلار ئىلىمسىز گۈللەشتىن يىراق.
كائىنات مىسالى سىرلىق گۈلىستان،
ئىلىم - پەن ئەبىدى چاچار خۇشپۇراق.

كۆرسەتتى ھەقىقەت جاھاننامەسى
ئادەمنىڭ قىسمىتى ئەمگەك، پەن بىلەن.
تۇرمۇشنىڭ رەڭگا - رەڭ چىمەنزارلىرى
ياشايدۇ ئىلىم - پەن، ئەمگەك بىلەن تەڭ.

1979 - يىل، ئاپرېل.

پەرق ئەت

(پەيلاسوپ ئارستوتېلنىڭ «ئۇنچە - مارجانلار دېڭىزى»
ناملىق كىتاۋىدىكى پەيلاسوپىيلىك سۆزلىرىدىن پايدىلىنىپ)

شاتلىق باشقا گەپتۇر، قايغۇ باشقا؛
ھۆسۈن باشقا گەپتۇر، سۆيگۈ باشقا.
جاھان بازارىدا ئىش مۇرەككەپ،
ئەقىل باشقا گەپتۇر، تۇيغۇ باشقا.

بىلىم باشقا گەپتۇر، تالانت باشقا،
ئامەت باشقا گەپتۇر، ۋىجدان باشقا.
پەرق ئەتسە كىم بۇنى دانا دەل شۇدۇر،
شەيتان باشقا گەپتۇر، ئىنسان باشقا.

قوللۇق باشقا گەپتۇر، ھۆرمەت باشقا،
نوپۇز باشقا گەپتۇر، ئەمەل باشقا.
قانسىراپ كۆكسۈڭگە تەگسە بىر شەمشەر،
غۇرۇر باشقا گەپتۇر، ئەجەل باشقا.

1979 - يىل، ماي.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

جاپپار ئەمەت 1929 - يىلى خوتەندە تۇغۇلغان. 1945 - يىلى ئۆلكىلىك دارىلمۇئەللىمىن مەكتىۋىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر «تارىم» ژورنىلىدا مۇھەررىر. 1957 - يىلىدىن باشلاپ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ تۇنجى شېئىرلىرى 1944 - يىلى مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنغان. ئۇنىڭ شېئىرلار توپلىمى — «سايرا بۇلبۇل» يېقىندا نەشردىن چىقىدۇ. ئۇنىڭ يەنە «ئۇ يېڭىلىگەن ئىدى»، «يول ئۈستىدىكى ئەسلىمە» قاتارلىق ھېكايە ۋە ئوچېركلىرىمۇ بار.

تاشلىنار ئەتىگە يېڭى بىر قەدەم

يېڭى يىل ئاخشىمى

يېڭى يىل ئاخشىمى،
شۇنچىلىك قىزغىن،
ئۆيلەردە خۇشاللىق، كېزەر تەنتەنە.
ئىشچىلار مەلىسى قارىغا پۈركىنىپ،
يىراقتىن ئاقىرىپ كۆرۈنەر ئەنە،
گويا ئۇ بىر رەڭدار ئىسىل غەزىنە.

جىمىرلار يۇلتۇزلار ئالتۇن پانۇستەك،
زەڭگەر رەڭ ئاسمانغا تارتىپ ئاق جىيەك؛
گوياكى بىر چېتى سامان يولىنىڭ
مېھمان بوپ زىمىنگە كۆچۈپ كەلگەندەك،
كۆز قىسىپ يىراقتىن قىلىدۇ جىلۋە.

ئۆيلەردىن ئاڭلىنار ناخشا ئاۋازى،
تەڭكەش بوپ ئۇنىڭغا ياڭرايدۇ سازى؛
قوشۇلۇپ ئوركېستىر ساداسى بولۇپ
شاتلىقنىڭ ئاسمانغا ئۆرلەر پەرۋازى،
مەپتۇن قىپ دىللارنى گۈزەل مەنزىرە.

* *

يېڭى يىل ئاخشىمى،

سەمەت بوۋاينىڭ
ئۆيدە شۇنچىلىك كۆپ بولدى مېھمان.
يىغىلىپ بۇ ئۆيگە پۈتۈن بىر ئەۋلات،
ئۆتكۈزدى كېچىنى خوشال - شادىمان،
لەۋلەردە تەبەسسۇم، كۆڭۈللەر خەندان.

ئولتۇرار مويسىپىت تۆرنىڭ بېشىدا،
ئوغۇل ۋە قىزلىرى ئۇنىڭ قېشىدا؛
شىرەنى چۆرىدەپ ئوماق نەۋرىلەر
ئولتۇرار بوۋاينىڭ نەق قارشىسىدا،
قوزغىتىپ دىللاردا ئوتلۇق ھاياجان.

چوڭ ئوغلى پروكات سېخ ئىنژېنېرى،
كېلىنى زاۋۇتنىڭ ۋىراچ — دوختۇرى؛

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىر ئوغلى بورغىچى رودا كىلىدا،
كەنجىسى قاتناشىنىڭ داڭلىق شوپۇرى ...
پۈتۈن بىر ئەۋلاتقا كەلگەن شەرەپ ـ شان.

تىزدىلغان داسقانغا توقاچ ۋە سامسا،
پىچىنە، پەرەنىك، ياغلىق قاتلىما؛
كەمپىت ۋە قەن گىزەك تەخسە ـ تەخسىدە،
قەندەلدە يالتىرار نەشپۈت ۋە ئالما،
شۈنچىلىك باياشات ـــ كەڭرى داستىخان.

بوۋاينىڭ كۆكسىدە ئالتۇن مىدالى،
شۈنچىلىك نۇرلانغان بۈگۈن جامالى؛
سۆزلەيدۇ باسالماي ھاياجاننى،
تىترەيدۇ پاختىدەك ئاپپاق ساقالى،
قەلب شاتلىغىنى قىلغاندەك ئايان:

«قۇرغاندا بىر بۇندا پولات زاۋۇدى،
بۇ جايلار بىر قاقاس، تۇتاش تاغ ئىدى؛
ھە، بۈگۈن بۇ جايدا يېڭى بىر دۇنيا
ھاياتقا يۈز ئېچىپ، قەددىن كۆتەردى،
پولات دەرياسىنى ئاققۇزدۇق راۋان!

بۈگۈن دەم ئېلىشقا چىقساممۇ لېكىن،
چەمبىرچەس باغلانغان سىلەرگە قەلبىم؛
ئىز بېسىپ ئارقامدىن، تاشلاڭلار قەدەم،
سىلەردە ئاخىرقى تىلەك ـ ئۈمىدىم...»
بوۋاينىڭ قەلبىدە بىر دەريا قىيان.

ئوغۇللار دىيىشەر: «قولاق سال، ئاڭلا،
باسىمىز بىز چوقۇم ئىزىڭنى، دادا!»
بوغۇنلار دىيىشەر: «كۆتكەن دەۋرىڭنى
بىز قۇرۇپ، ئارزۇڭنى قىلىمىز ئادا!
ۋارىس بوپ ئەجداتلار ئىشىغا ھامان!»

يېڭى يىل سائىتى كۆرسەتتى نۆلنى،
بىر قىزغىن ھىسسىيات قاپلىدى ئۆينى؛
تاشلىنار ئەتىگە يېڭى بىر قەدەم،
ئۇتتۇقلار ئەۋجىدىن باشلاشقا تويىنى،
قۇرۇشقا تېخىمۇ گۈزەل بىر جاھان.

قىش ئەتىگىنى

تۈن بويى لەپىلدەپ ياققان قار بىلەن
ھەممە ياق پۈركەندى ئاپپاق لىباسقا.
ئوخشايتتى سوكۇنات ئىچرە تەبىئەت
پەرەنجى يېپىنىپ تۇرغان روپاشقا.
چۆيۈندىن قۇيۇلغان گىگانت ئادەمدەك
ئاق چاچلىق تىيانشان كۆككە باش تىرەپ؛
مەردانە باغرىنى يېقىپ بولۇتقا
راھەتتە تىپ-تېنچ ئۇخلايتتى ئۆگدەپ.
قارىغايلار يېپىنىپ ماموق يوتقاننى،
ئاق گەجدىن ياسالغان ھەيكەلدەك گويا؛
پۈركىنىپ ئالمارەك قار چىچىكىگە
ئۇخلايتتى دەل-دەرەخ، يومران گۈل، گىيا...
ۋە لېكىن ئۇخلىماس بۇندا ئادەملەر،

تالڭ بىلەن باشلىنار يېڭى بىر ھايات.
قىزارغان ئۇپۇقتىن بولغاندەك خىجىل،
نەگىدۇر مۆكىنەر جىمجىت سۈكۈنات.
قىزىلتاغ① ئۈستىگە چىقىپ مەن شۇ تاپ،
ئىزغىرىن شامالغا كۆكرەكنى يېقىپ،
قارىدىم تۆۋەنگە،

ھېسلىرىم گويا
مەۋج ئۇردى ئۆركەشلىك دەريادەك ئېقىپ.
پويىزلار قوزغالدى ئۆز ۋوگزالىدىن
پۇشقۇرغان ئۈككۈزدەك ئېغىر ھاسىراپ؛
تەۋرەندى ئىلاندەك سوزۇلۇپ ئاستا،
يول ئالدى پايتەخت بېيجىڭغا قاراپ.
قار بىلەن كۆمۈلگەن سىمونت يوللاردا
ئاۋتو - ماشىنىلار ئاقتى گۈكىرەپ.
پىكاپلار قۇملۇقنى كەزگەن قوڭغۇزدەك
ماموق قار ئۈستىدە بارار ئۆمىلەپ.
بىردەمدە كوچىلار تولدى ئادەمگە،
يول ئالدى ئىدارە، زاۋۇتقا ئۇلار.
غىرسلار خومارەك ئۆتتۈك ئاستىدا
ئاپپاق قار ئۇيۇمى، چېچىپ نۇر - شولا.

تاشلىدىم بىر سوئال تۆۋەنگە قاراپ:
«ئادەملەر ئالدىراش بۇندا نېمىشقا؟»
ئاڭلاندى تاغلاردىن بىر ئەكس سادا:
«بارىمىز ئەتىگەن ئالدىراپ ئىشقا؛
ئالەم سوغ بولسىمۇ، يۈرىكىمىز چوغ،
تەلپۈنەر بىر يېڭى ھايات قۇرۇشقا!»

① قىزىلتاغ — ئۈرۈمچى خوتۇنىدىن تېغى.

1984 - يىل، يانۋار.

غېنىزات غەيىۇرانى 1930 - يىلى كەلپىن ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1950 - يىلى شىنجاڭ ئىنىستىتۇتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر ئاپ - تونوم رايونلۇق تىل - يېزىق كومىتېتىنىڭ ئىلمىي خادىمى؛ 1957 - يىلدىن باشلاپ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمىيىتى شىنجاڭ شۆبە - سىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى ئىجادىيىتى 1949 - يىلدىن باشلانغان. 1983 - يىلى ئۇنىڭ «تارىم بويىدا» ناملىق شېئىرلار توپلىمى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ھازىر ئۇ 2 - توپلام ئۈستىدە ئىشلىمەكتە.

ئىككى شېئىر

رۇبائىيلار

1

سېرىق قۇشقاچمۇ سايرايدۇ، لېكىن زاتى ئەمەس بۇلبۇل،
قىزىلگۈل يېنىدا ئۆسكەن قىياقنى كىممۇ دەر ئۇ «گۈل».

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئاتاق - شۆھرەتكە پەرۋانە بولۇپ ئۇتىدا كۆل بولما،
تىلەپ ئالماققا پۇل ياخشى، بىراق شۆھرەت ئەمەستۇر پۇل.

2

كىشى ئىيتقاننى تەكرارلاش، تېخى ھاجەت ئەمەس جايدا
قۇياش چىققاندا ئۆگزىگە چىراق ياققانچىلىق پايدا.
نە ھاجەت يالتىراقلاتماق ئۈچۈن ئالتۇنغا ھەل ئىزلەش،
پاقىراپ ئالتۇن ھامان ئۆزۈن يىل ياتسىمۇ لايدا.

3

پاقىنى پۇۋلەپ، ئۇنى ئاسمان - پەلەك ئۈچۈن، دىسە،
كىرپىنى قالتىس كۆلۈك ھەم ئارغىماق پۇشتى، دىسە،
كەينىچە كۆلمەمدۇ ھەركىم تۇرسىمۇ تەكلەپ قىلىچ،
دۆكنى ئالغان سانى ئالەمچە زەپەر قوچتى، دىسە.

4

جامالىڭ شۇنچە ئۇز، نۇرلۇق، قۇياش سەندىن نۇر ئالغانمۇ؟
بىسىپ ئۆتكەن تۇپاڭ خۇش ھىد، ئىپار سەندىن تارالغانمۇ؟
تۇرۇپسەن گۈل ئىچىدە گۈل، شۇ گۈلشەننىڭ بولۇپ تاجى،
ۋە يا جىسمىڭ سىنىڭ، دىلبەر، چىچەكلەردىن يارالغانمۇ؟

5

قورقمايمەن، بۇرادەر، جىن - ئالۋاستىدىن،
ئۇنىڭ سەت، بەدبەشەر ھەيۋەت بەستىدىن.

قورقۇمەن پەقەتلا سۇنئىي كۆلكىنىڭ
ئاشكارا خوشامەت، يوشۇرۇن قەستىدىن.

1981 -، 1982 - يىللار

ئارقا ئىشىك

(ساتىرا)

ئالدى ئىشىكتىن يىگىنە پاتمايدۇ،
ئارقا ئىشىكتىن پويىز قاتنايدۇ.

(خەلق تەمسىلى)

بار ئىكەن، يوق ئىكەن زامانىمىزدا،
ھەقىقەت تاج كىيگەن دەۋرانىمىزدا.
بار ئىكەن بىر ئىشىك ئورنى نائېنىق،
لېكىن ئۇ ئىشىكنىڭ خېرىدارى جىق.
ئارقا ئىشىك دەيدىكەن ئۇنىڭ ئىسمىنى،
كۆرگىلى بولماسكەن شەكلى، جىسمىنى.
ئېچىلار ئىكەن ئۇ بەزى سول ياندىن،
كۆپىنچە ئارقىدىن، دالدا ـ پىنھاندىن.
يوق ئىكەن ئېسىغلىق پەيزىسى ئۇنىڭ،
يا پوستا ئەسكىرى نەيزىسى ئۇنىڭ.
شۇڭا كۆپ كىشىلەر تاپالمايدىكەن،
تاپسىمۇ «دىتى يوق» ئاچالمايدىكەن.
بەك ئاسان تاپاركەن «دىتى بار» لىرى،
(ھوقۇقى، تونۇش، دوست، ئېپى بارلىرى).
بىردەمدە پۈتتۈرۈپ ئىشىنى ئۇلار،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۆگلاركەن مۇشكۇلى، بىشىنى ئۇلار.
ئۇ ئۇرغۇن نەرسىگە ئىكەن ھامىلدار،
تۇغۇپتۇ ھەتتا ئۇ نەچچە ئەمەلدار.
ئۇنىڭدىن نى ئىلمىي ئەرباپلار چىقمىش،
نە ئىلمىي تۇم تۇرۇك كازاپلار چىقمىش.
بەزىلەر داشۆگە ئاشۇ ئىشىكتىن،
غىپ قىلىپ چىقىشتى (ئارقا تۆشۈكتىن).
كۆپلىرى تەلمۇرۇپ ئالدى ئىشىككە،
بۆلۈنۈپ تەسەللى ئاتلىق بۆشۈككە،
تەلمۇرە - تەلمۇرە كۆزلىرى تالدى،
نەتىجە: ئاخىرى كوچىدا قالدى.
يوق ئىكەن ئۇ ئىشىك ئېچىلمىغان جاي،
ئۇرۇغى بولمىسىمۇ چېچىلمىغان جاي.
ئىدارە، ماگازىن ھەم دوختۇرخانا،
گۆش دۇكان، ئۇن پونكىت، كىنو، ئاشخانا...
ھەممىسى، ھەممىسى، ھەممىسىدە بار،
قاتنايدۇ ئۇنىڭدىن مىڭلاپ خېرىدار.

* *

بىر دەرتمەن بىر يىلچە ئالدى ئىشىكتىن
ماڭدى ھەم كىردى ئۇ نەچچە تۆشۈكتىن.
ئالدىغا ئۇچرىغان قانچە كادىرنىڭ،
كوجاڭۇ، چۈيجاڭۇ ھەتتا نازىرنىڭ.
قويمىدى ئارامى، ھەپىسىلىسىنى،
ھەل قىلماق ئۈچۈن ئۆز مەسىلىسىنى.
شۇندىمۇ ئىشىنى قىلالمىدى ھەل،
(ئۇمۇ چوڭ ئېلىشتى قويۇۋەتمەي بەل).

كېيىن بىر تونۇشى كۆرسىتىپ ئەقىل،
دېدىكى: بۇرادەر ئىشنى مۇنداق قىل...
جايلىدى بىر سومكا دوستى دېگەندەك،
تولدۇرۇپ سوغىغا يىگەن ـ ئىچكەندەك،
دەل مۇشۇ بىر دېگەن ئىشىكتىن ئۆتۈنى،
شۇڭغۇتتى چاققانلىق بىلەن بىر كۈنى.
يۈرۈشۈپ كەتتى ئىش ئۇزۇن ئۆتمەستىن،
ھەل بولدى ھەممىسى ھەپتە كۈتمەستىن.

*　　　*

بۇ ئىشىك ھەققىدە بولدى تولا سۆز،
غەزەپلىك تىكىلدى مىليونلىغان كۆز.
شۇ غەزەپ ياسىبا كۈچلۈك بىر دولقۇن،
نەپرەتلەر ئوت ئېلىپ بولسا بىر يالقۇن،
كۆيدۈرۈپ كۈل قىلسا شۇنداق ئىشىكنى،
تۈزلىسە تىندۇرۇپ ئەسكى تۆشۈكنى،
قۇتۇلسا ئەل بۇ بىر بالا ـ ئاپەتتىن،
بولاتتى خەلق رازى بۇ ئادالەتتىن.

1984 ـ يىل، ئاپرېل.

مۆمىن سەپىرى 1923 - يىلى 27 - دېكابىر كۈنى كۈنەس ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1943 - يىلى گىمنازىيىنى پۈتتۈرگەن. ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلاۋىغا قاتناشقان ۋە مۇھىم تەشۋىقىي - تەربىيە خىزمەتلىرىدە بولغان. ھازىر ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق سىياسىي كېڭەشنىڭ تارىخ ماتېرىياللىرى گۇرۇپپىسىدا ئىشلىمەكتە؛ 1959 - يىلدىن باشلاپ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى شېئىرى «چورۇق» — 1951 - يىلى شىنجاڭ گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان ئىدى. ئۇنىڭ شېئىرلار توپلىمى — «چىنلىش ئىلھاملىرى» 1982 - يىلى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئۇ، ئۆزىنىڭ ئىككىنچى توپلىمى «ئىلى ئۆركەشلىرى»نى نەشرگە تەييارلىماقتا.

ئالمىزارلىق ناخشىسى

گۈزەل ئىلى باغلىرى

بۇلبۇل خۇشال سايرىغان،
ئوغۇل - قىزنىڭ يايرىغان،

ھايات گۈللەپ قايناغان،
گۈزەل ئىلى باغلىرى.

باغلىرىڭ بۈك چىمەنزار،
زەپەر كۆركەم گۈل باھار،
شېئىرىمدا سەن ئىزھار،
گۈزەل ئىلى باغلىرى.

ئالتۇن نۇرلار چېچىلغان،
رەڭمۇ - رەڭ گۈل ئېچىلغان،
ھۆسنىڭگە نۇر قېتىلغان،
گۈزەل ئىلى باغلىرى.

كەڭ ئۆلكىگە ياراشقان،
قۇرۇپ كەڭرى بەداشقان،
ئەل زوقلىنىپ قاراشقان،
گۈزەل ئىلى باغلىرى.

ئىشلەر باغۋەن چولپانلار،
ياساپ گۈلدىن بوستانلار،
سەندە ھوزۇر بۇ جانلار،
گۈزەل ئىلى باغلىرى.

ياڭرار ئەمگەك ساداسى،
كەچتە نەغمە - ناۋاسى،
تەنگە داۋا ھاۋاسى،
گۈزەل ئىلى باغلىرى.

سەيلى قىلار ھەر كۈنى،
ئىشچى - دېخانلار سېنى،
كۆڭلى خۇش، ئارام جېنى،
گۈزەل ئىلى باغلىرى.

كومپارتىيە دەۋرىدە،
جاراڭلاپ خۇش نەغمىلەر،
خوشال ئۇيىنار نەۋرىلەر،
گۈزەل ئىلى باغلىرى.

ساڭا ئاشىق، مايىل مەن،
قامىتىڭگە قايىل مەن،
باغۋەنىڭگە تايىن مەن،
گۈزەل ئىلى باغلىرى.

باغۋەن مېھرى

(ناخشا تېكىستى)

ئالمىزار باغلار ئارا
باهار پەيزىنى سۈردۈم.
هە، گۈل بەرگىن شۇدەم
باغۋەن مېھرىنى كۆردۈم.

باغۋەن ئالمىنى سۇنسا،
قىزىزىلگۈلكەن دەپتىمەن.
تارتىپ زوقىنى دىلىنىڭ
پىشقاچقا شۇنچە كۆركەم.

جۇش ئۇردى يۈرەك شۇ ئان
باغۋەن مېھرىدىن يايراپ.
باغۋەننى خوشال كۆيلەپ،
بۇلبۇلدەك ئۆتەي سايراپ.

1961 - يىل، ماي.

مۇھەممەتجان سادىق 1934 - يە-
لى غۇلجىدا تۇغۇلغان. 1954 - يىلى شىنجاڭ مىللەتلەر ئىنستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر ئىلى پېداگو - گىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات ئو - قۇتقۇچىسى. شائىر 1982 - يىلىدىن تارتىپ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

ئۇ، «مايدا» ناملىق شېئىرى بىلەن 1952 - يىلى ئەدەبىيات ساھەسىگە كىرگەن ئىدى. ھازىرغىچە، ئۇنىڭ «قېلىن قاردىكى ناخشا»، «تيانشان ناخشىسى» ناملىق شېئىر ۋە داستانلار توپلىمى، «ئىلى پەرزەنتلىرى» ناملىق شېئىرىي رومانىنىڭ بىرىنچى قىسمى كىتابخانلار بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ھازىر رومانىنىڭ ئىككىنچى قىسمى ئۈستىدە ئىشلىمەكتە.

يېزا تەسراتلىرى

تىلەك

ئاجايىپ جۇشقۇن روھ،
شاتلىق ۋە كۈلكە
قاينايدۇ كۈن ۋە تۈن

مەلە - ئۆيلەردە،
ئىللىق نۇر،
قىزلارنىڭ تەبەسسۇمىدەك،
چاقنايدۇ باغ - ۋاران،
بوستان - گۈللەردە...
چىرايلار تاڭ - سەھەر،
كۆزلەردۇر چولپان،
ھەممە جان ئالدىراش...
تۈرۈلگەن بىلەك،
بۇلۇتنىڭ ئىچىدىن چىقتى ئالتۇن كۈن،
زەر چاچار
تۆكۈلگەن قەترىدە تىلەك.
باياشات،
خاتىرجەم،
كۆكۈللۈك ھايات،
دىگەن خەت ئىنىزدا
چاقنايدۇ زەردىن.
سوزۇلغان داغدام يول
ھەسەن - ھۆسەندەك،
كەلمەكتە خۇش خەۋەر يېڭى سەپەردىن!...
يۇيۇلار تەر بىلەن كۈنلەر ۋە تۈنلەر،
يۇيۇلار تەر بىلەن بىپايان ئىنىز.
چىقمامدۇ يېزىدىغا، ئىيتقىنا، ئەتە
خوتەن ئەتلىسىدەك
رەڭگا - رەڭ بىر ئىز؟!
بىلەمسەن،
ئۇ چاغدا، جانىجان يېزام

بولار بىر جەننەتتەك راھەت باغچىسى!
باي ئېرى تولغىسا
كۆز قىسىپ بوروت،
گۈل قىسار قولاقنى، كۈلۈپ ئاغچىسى! ...
بۇ شېئىرىدىم
كۆڭلۈمنىڭ بولغاي چاچقۇسى،
تىلەيمەن ساڭا شۇ كۈنلەرنى، يېزام؛
بارىمەن تويۇڭغا دىل گۈلزارىدىن
تېرىپ مەن دەستىلەپ گۈللەرنى، يېزام.

گۈل قىسىپتۇ

كەلدىمكىن يادىڭغا ياشلىقى
بىلمىدىم،
ياكى ئۇ گۈل خۇمارىمىدۇ؟
ئۇيغۇرلار ئەزەلدىن گۈلگىمۇ ئامراق ...
چوغلىنىپ تۇرغان گۈل
تىل تۇمارىمىدۇ؟
ئاجايىپ مەنزىرە،
ئاجايىپ سۈرەت،
ئاق قىرو ئۈستىدە شەپەق رەڭلىك گۈل.
تەبەسسۇم جىلۋىسى قورۇق چىرايدا،
بۆلەكچە بىر شاتلىق ئىلكىدە كۆڭۈل.
قسامدۇ دەرتمەن گۈل؟
گۈل قىسىش پەقەت
تۇرمۇشى بەختلىك ئىنساننىڭ ئىشى!
ساپلىقنىڭ ئۈنگە ئىنتىزار دىلدا،

نه قىلسۇن مىڭ ئۆيىنىڭ رەڭدار نەقىشى؟!
ئۇزاق يىل تۇرمۇشتا گۈل كۆرمەي، بۈگۈن
كۆرگەندە قىسمامدۇ
گۈل قولىغا؟!
جۆر بولار، بىلەمسەن،
ياشلىق ناۋاسى
بەختلىك قىزىنىڭ دىل بولىغا.

كونا چىنقنى

يادىمدا:
ئون يىل ئالدىدا،
قامىتى شەمشاتتەك ئاشۇ دىخاننىڭ
كۆڭلىدىن كەتمەيتتى
قاپقارا بولۇت.
ئۆزىمۇ بىلمەستىن قىلىۋىگە قاراپ،
ئوقۇيتتى يوشۇرۇن پىنھاندا،
ئاھ ئۇرۇپ دورۇت...
يېشىمۇ يەتمىگەن قىرىققا ئۇنىڭ،
ۋە لېكىن چىكىسىدە كومۇشتەك قىرو،
چىرايى سۇنۇق.

يۈرەتتى مەھەللە - ئېتىزدا جىمجىت،
بەللىرى مۈكچەيگەن،
ماغدۇرىمۇ يوق.
ئىشلەيتتى...
ئىشلەيتتى...

قەرز سىرتمىغى
قىساتتى ھەمىشە كېلىنى بوغۇپ.
بۇزۇلۇپ ئىناقلىق ئەر-خوتۇن ئارا،
تەنە ۋە تاپىدىن ھەر كۈنى ئۆيدە
تۈگىمەس ئىدى ھېچ ماجرا ۋە جېدەل.
ئوقۇيتتى ئەر-ئايال ھەر كۈن دىگۈدەك
بىر مۇڭلۇق غەزەل.
ۋاھ بۈگۈن
مەن ئۇنى قالدىم تونۇماي،
مەڭزىدە شەپەق، تولغانغان بۇرۇتى —
مەرتلىك نەزمىسى.
كۆڭلىدە شاتلىقنىڭ بۇلبۇل گوياسى
كۈلەتتى گۈل چېچىپ،
نۇرلۇق ھۆسنىدە
تۇيغۇ بەزمىسى.
ئەنە ئۇ، پەرھاتتەك تۇرار كۆز تىكىپ
مول ھوسۇل ناخشىسى ئاڭلىنىۋاتقان
ئېتىز بېشىدا،
شىرىنى-تولۇنئاي
ھەسەن-ھۆسەندىن
كۆينەك كىيىپتۇ،
تۇرار قېشىدا...
«ئىشلىگەن چىشلەيدۇ!» دەيتتى يېڭىدىن
ئۆرلىگەن قۇياش،
كۆتىرە ئالغان ئېتىزى شۇۋىرلاپ
سەلكىن شامالدا...
قارىدى ئېرىگە كۈلۈپ ناز بىلەن

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئويغىتىپ يالقۇنلۇق
بىر شېرىن سېزىم
ساھىپجامالدا ...
بەختلىك قوشماقنىڭ كۆڭۈل ئاسمىنى
خۇددى ئەتىيازدەك
سۈزۈك ۋە پارلاق،
چاقناپ كۈن چىقتى!
تىڭشىغىنا،
ئىككى دىل گۈلشىنىدىن
يەنىمۇ ئەۋجىگە ياڭراپ، مەرغۇللاپ
جۇشقۇنلۇق ناۋا ــ ئۈن چىقتى ...

1983 - يىل، ئۆكتەبىر.

ئابدۇۋاي خەلپەتوپ 1928 - يىلى تۇغۇلغان. 1950 - يىلى ئەخمەتجان قاسىمى نامىدىكى بىلىم يۇرتىنىڭ ئوقۇت-قۇچىلار يېتىشتۈرۈش كۇرسىنى پۈتتۈرگەن.

شائىرنىڭ دەسلەپكى شېئىرى 1946 - يىلدىن باشلاپ ئېلان قىلىنغان. 1950 - يىلدىن بۇرۇنقى بىر تۈركۈم شېئىرلىرى «ئىلى دەرياسى» ناملىق توپلامغا كىرگۈزۈلگەن. ئۇ 1951 - يىلدىن باشلاپ مەتبۇئات - نەشرىيات ئورۇنلىرىدا ئىشلەپ كەلمەكتە. هازىر شىنجاڭ خەلق نەشرىياتىنىڭ مۇئاۋىن باش مۇھەررىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شېئىرلار

ماشىنىست سىڭلىمغا

ماشىنكىنىڭ چېۋەر ماھىرى،
پەرۋانىسى دەيدىكەن سېنى.
بۇ خىسلەتنىڭ نەدە مەنىسى
ئاڭلاپ باقاي، ئېيتقىنا قېنى؟

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىن بىر ئالدىرىسى

ھە! چۈشەندىم مۇنداق ئىكەن ـ دە،
ماشىنىكەن سىنىڭ جەك سىپىڭ.
قەلبىم ـ ئەقلىم تارازىسىدا
جىڭ باسىدۇ سىنىڭ بۇ ئىشىڭ.

1971 ـ يىل، فېۋرال.

ئەپچىلەم

(يۇمۇر)

ئەپچىلەم ئورۇق ئەمەس، سېمىز ئەمەس،
بويىمۇ ئۇنچىۋالا ئېگىز ئەمەس.
نەپسىنىڭ ئاۋارىسى، گۆشكە ئامراق،
بۇ ئىشنىڭ ھېكايىسى مانا مۇنداق:

ئەپچىلەم ياساپ، جابدۇپ قامىتىنى،
كۆرسەتمەك بولۇپ ئەلگە ھېكمىتىنى،
بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ رەستە بويلاپ،
نەپسىنى يول باشلىتىپ «چوڭقۇر» ئويلاپ.
دۇكانغا كىرگەن پېتى تۇرۇپ قالدى،
ئۆزىمۇ لاسسىدىلا بولۇپ قالدى.
پوكەيدە كۆرۈنمىدى «بۇرادىرى»،
ئالمىشىپ كەلگەن ئىكەن يېڭى بىرى.
«ئاھ!» دېدى چېكىشلەشتى ئوي ـ خىيالى،
(ۋە لېكىن بوش كەلمىدى، بار ئامالى).
قاسساپقا يېقىن كېلىپ «سالام» دېدى،
سەتچىلىك بولار دېمەي، ئەركىلىدى:

«سلىنىڭ بۇ دۇكانغا كەلگەنلىرى،
خۇدانىڭ بەختىمىزنى بەرگەنلىگى.
خوپ بولدى، ئۇ قاسساپنىڭ ئالماشقىنى،
بۇمۇ بىر ئىشىمىزنىڭ قاملاشقىنى.
خۇدايىم ئاھىمىزغا يەتكەن ئىكەن،
مانا بۇ ئۆزى كەلگەن ئامەت دىگەن».
(چۈچۈرىدىن ئىدى مەقسەت گۆشنى يىمەك،
قاسساپقا ئايان بولدى، غەرەز تىلەك).
قۇلاققا ياقتىمۇ يا مەدھىيىسى،
ئارقا پۇت بولۇپ قالدى نەسىۋىسى.
ئەپچىلەم نەچچە بىجا قىلدى تازىم،
ۋە دىدى: «هايت دىگەيلا بولساق لازىم»
يول بويى ئۆرۈپ - چۆرۈپ، گۆشنى مۇجۇپ،
ئەپچىلەم ئۆيگە يەتتى قۇشتەك ئۇچۇپ.
«ئانىسى!» دەپ تىـوۋلىـدى، تاماق قىلىپ،
ئىشىدىن خوتۇنىغا مەغرۇر بېقىپ.

ئاي ئۆتۈپ، كۈنلەرنىڭ بىر قايسى كۈنى،
(ۋاھ، ئەجەپ ئۇنتۇپتىمەن شۇ ۋاقتىنى).
مەن كەلدىم، ئۇمۇ كەپتۇ، تۇرۇپ قالدى،
(ئويلايمەن: يەنە نىمە بولۇپ قالدى؟)
تىپىرلاپ تەختىمايىتنى كىرىپ - چىقىپ،
ئۆزىچە غۇدۇڭشىيتتى دىماق قىلىپ.
بايقىسام، ئالماشقانىكەن يەنە قاسساپ،
ئورنىغا قايتقان ئىكەن كونا قاسساپ.
شۇ ئىكەن ئەپچىلەمنىڭ تولغانغىنى،
يىپىدىن - يىڭنىگىچە ئويلانغىنى.
«بۇ يەردە بولامدىكەن تۇرسا قاراپ!»

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دەپ ئۆتتى سەپ ئالدىغا بىرلا ئاتلاپ.
«جاھاندا بار ئىكەنلا، قاسساپ ئۇستام،
كۆڭلىمىز ئىمىن تاپتى ئالدى ئارام،
سىلى يوق چەتتە قالدۇق بويۇن قىسىپ،
بولمىدى ھېچ ئىلتىپات بىرگە نېسىپ.
سىلىنى كەپتۇ دېگەن خەۋەر يېتىپ،
سەكرىدىم بۆكىمنى مەن كۆككە ئېتىپ،
خۇدايىم، سىلىدىن ھېچ ئايرىمىسۇن،
بەرىكەتلىك قوللىرىدا خەخ ماي يېسۇن».
قاسساپنىڭ بۇرۇتلىرى مىدىرلىدى،
ئىچىدە بىر نىمە دەپ غىڭ-تۇلدىدى.
ئۇنىڭغا ئاچماي چىراي، قاپاق قاقتى،
خېرىدار كۆپچىلىككە ئىللىق باقتى.
ئەپچىلەم بايقاپ سېزىپ باشقىچە ھال،
ئاتلانماق بولدى يېڭى «جەڭ» گە دەرھال.
قاسساپمۇ بېسىپ چۈشتى، بوش كەلمىدى،
ئەپچىلەمنى توساپ ئېغىز ئاچقۇزمىدى.
«يېلداش!» دەپ سۆز باشلىدى، سىلىقىنا،
مەنىلىك، چۈشىنىشلىك، قىسقىغىنا:
«ئاتىلار ئېيتقان ئىكەن: ئۆزەڭدە يوق —
خىسلەتنى ئۇلۇغلىغان ماختاشتىن قورق.
ۋە يەنە دېگەن ئىكەن: ئۇنداق كىشى
سەندە يوق ئىللەت بىلەن قاغارسىنى.
ئۇنداقنىڭ تىلى باشقا، دىلى باشقا،
مەقسىدى خەخنى ئېلىش ئۇڭ يانپاشقا.
بۇ سۆزنى بىلىپ تۇرۇپ ئۇچۇپتىمەن،
قاياققا چۈشۈشىمنى بىلمەپتىمەن.»

بۇ قېتىم دوستلار مېلى يۆلەپ قويدى،
ئېسىدىگە ھەممە ئىشنى سېلىپ قويدى.»
ئەپچىلەم ئاڭلاپ بۇنى، بولدى بىئەپ،
ئۆمرىگە يەتكۈدەكلا ئالدى ئەدەپ.
«ئىلىنار تۇمشۇغىدىن مەككار تۈلكە
دېگەن شۇ» دەپ دۇكاندا بولدى كۈلكە.

بۇ ئىشتىن يەكۈنلىدىم ئاچچىق ساۋاق،
دوستلىرىم، ئېسىڭىزدە تۇت، سالغىن قۇلاق:
ئادىمى شەيتانلارغا قۇلاق سالما،
قايماقتەك گەپلىرىنى ئىلىك ئالما.
ئازغىنا بىخۇت بولساڭ «شەيتان» دېگەن
بۆكىڭگە جىگدە سېلىپ ئويىنار ئىكەن.

1982 - يىل، ئاپرېل.

رەخىم قاسىم 1936 - يىلى غۇلجا شەھرىدە تۇغۇلغان. 1953 - يىلى شىنجاڭ مىللەتلەر ئىنستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى، 1956 - يىلى جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەدەبىيات سېمىنارىيەسىنى پۈتتۈرۈپ، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ شىنجاڭ شۆبىسىگە كەلگەن. ھازىر ئۇ يازغۇچىلار جەمئىيىتى ئەزاسى، «كۆۋرۈك» ژۇرنىلىنىڭ مۇھەررىرى.

ئۇ 1951 - يىلدىن باشلاپ ئەدەبىي ئىجادىيەتكە كىرىشكەن. 1956 - يىلى ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرلار توپلىمى «بىزنىڭ ئىرادە» نەشر قىلىنغان. 1980 - يىلى ئۇنىڭ «ھاياتقا مەدھىيە» ناملىق يەنە بىر شېئىرلار توپلىمى، 1984 - يىلى «چولپان» ناملىق داستانلار توپلىمى نەشر قىلىندى.

ئۇ، 1961 - يىلى «ئىككى ئەۋلات» كىنو سىنارىيەسىنى يېزىشقا قاتناشقان ۋە ئون پارچىدىن ئارتۇق ئەدەبىي ماقالا يازغان. 1958 - يىلدىن باشلاپ ھازىرغىچە جۇڭگو ۋە چەتئەل شائىرلىرىنىڭ 500 پارچىدىن ئارتۇق شېئىرىنى، 20 پارچىدىن ئارتۇق داستانىنى تەرجىمە قىلغان.

تۆت پەسىلدە بولدۇم يېزىدا

(سېكىل)

قارلىق دالا، چەكسىز ئاق دالا،
پاقىرايسەن كۈمۈشكە ئوخشاش.
كۆرۈنۈسەن كۆزۈمگە ئىسسىق،
چۈنكى قەلبىم قەلبىڭگە تۇتاش.

هەر باھاردا سېنى ئويغىتىپ،
سېلىپ چىقسام دولامغا كەتمەن؛
ئۆز ئانامدەك ئېچىپ خۇش چىراي،
دەيسەن: «بالام، يەنە خۇش كەپسەن!»

شۇ سۆزۈڭدىن تومۇرلىرىمدا
دولقۇنلايدۇ شاتلىق غەزىلى.
دىخان ئۈچۈن يېشىل ئېتىزدا
ئىشلىمەكتىن يوقتۇر ئەۋزىلى.

دىخان بىلەن ئېتىز ئىككىسى
بىللە ئۆسۈپ، كۆكلەيدۇ بىللە.
دىخان ئەجرى، يەرنىڭ مېۋىسى
ھۆر ۋەتەننى گۈللەيدۇ بىللە.

هەر باھاردا چىقسام ئېتىزغا،
شاتلىنىمەن چىققاندەك تويغا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كەلگۈسىگە تاشلىسام نەزەر،
لىق تولىمەن لەززەتلىك ئويغا.

ئەتە يەنە سىنىڭ باغرىڭدا
باشلىنىدۇ يېڭى بىر باھار.
شۇ باھاردىن خەۋەر يەتكۈزۈپ،
پاقىرايدۇ پايانسىز ئاق قار.

مەن كۆرۈمەن، بۈگۈنكىدىنمۇ
پارلاق بىزنىڭ گۈزەل ئەتىمىز.
يارىتىشقا ئىسىل بىر دۇنيا،
چۈشتى جەڭگە غالىپ خەلقىمىز!

* *

قارلىق دالا، چەكسىز ئاق دالا،
پاقىرايسەن كۈمۈشكە ئوخشاش.
كۆرۈنۈسەن كۆزۈمگە ئىسسىق،
چۈنكى قەلبىم قەلبىڭگە تۇتاش!

ئورمان كۆچىتى

لىققىدە كۆچەت باسقان بىر ئېرگىلۇ
مەلدىن بوزغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى.
«قاراڭلار، يەنە ئورمان كۆچۈپتۇ» دەپ
بوۋايلار ساقال - سىلاپ كۈلۈپ كەتتى.

ئىككى ئات تارتىپ ماڭغان شۇ كۆچەتتىن
ئاز كۈندە بىنا بولار كەڭرى ئورمان.

كۆرگەندە شۇ ئورمانىنىڭ چوڭلۇغىنى،
ئاتلارمۇ ئۆز كۆچىگە قالار ھەيران.

ئالتۇن كۈز

ئالتۇن كۈز، كەلسەم گۈزەل ئېتىزغا،
ئوخشاپ كەتتى خۇددى رەڭدار سۈرەتكە.
سۈرەت دىسەم بەكمۇ ئاددى تۇيۇلدى،
قىياس قىلدىم ئۇنى مىسلى جەننەتكە.

ئۇپپۇقلارنى باغ - باغ ئەتكەن بۇغدايزار،
كۆز يەتكۈسىز ئوكيانىدەك چايقىلار.
كومبايىنلار — بېلىقچىنىڭ يەلكىنى،
قىز - يىگىتلەر گويا مەغرۇر چايكىلار.

چوكانلارنىڭ زىلۋا يىپەك چىچىدەك،
يەلپۈنۈدۇ قوناقلارنىڭ پۆپىگى.
ئەسكە سېلىپ ھال رەڭ شايە ياغلىقنى،
زوق قوزغايدۇ زىغىرلارنىڭ چىچىگى.

ئەتراپىنى گۈل قاپلىغان باراڭدا
تامچە گۈلدەك ساڭگىلىغان قاپاقلار.
ئوخشاپ كەتكەن قىزغۇنلۇقتىن گۈپۈلدەپ
ئۇرۇلۇدۇ دىماققا خۇش پۇراقلار.

نىمە دىگەن ئىسىل پەسىل كۈز پەسلى،
ئېتىزلارنىڭ گۈلدەك كۈلگەن چېغى بۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئالته ئاي ياز تۆككەن تەردىن يارالغان
دىخانلارنىڭ ئەينى جەننەت بېغى بۇ!

بۇغداي

ئۇرەنلىرى ئېمىپ باھار نۇرىنى،
كۆمۈلۈدۇ قارا چىلان ئېتىزغا.
بىخ چىقىرىپ، سوزۇپ يۇمران بويىنى،
ئايلىنىدۇ مىسلى يىپشىل دېڭىزغا.

ھەر تال مايسا قارىماققا بەك زىلۋا،
نازۇك غولى خۇددى يىپتەك ئىنچىكە.
قىياس قىلساڭ ھىكمەتلىرى بىر دۇنيا،
چەكسىز كۈچنى سىغدۇرغان ئۆز ئىچىگە.

شۇ مايسىنىڭ باشاقلىرى بەرگەن دان
جان ئوزۇغى تىرىكلىكتە ئىنسانىنىڭ.
بولمىغاندا كىكىرتەككە ئاشلىق ـ نان،
خاراپ ئىدى ھالى پۈتكۈل جاھانىنىڭ.

شۇڭلاشقىمۇ قىلار مېنى ھەيران ـ لال،
ئاق بۇغداينىڭ كارامەت زور قۇدرىتى.
بەخش ئېتەر دائىم چوڭقۇر ئوي ـ خىيال،
ئۇنىڭ ئاددى، ئەمما يۈكسەك خىسلىتى.

ئەلگە بېرىپ مۇسىنى ــ دېنىنى،
ئايلاندۇرار بەدىنىنى ئوغۇتقا.

شاتلاندۇرۇپ بارچە ئىنسان دىلىنى،
مەمۇرچىلىك بىرەر ھەر يىل بۇ يۇرتقا.

شۇنچە كۆچلۈك، شۇنچە بۈيۈك تۇرۇغلۇق،
تەبىئىتى تەمەنناغا تامام يات.
تالاشمايدۇ ئاتاق، ئورۇن، ئۇلۇغلۇق،
ئەل شاتلىغى ئۇنىڭغا چوڭ مۇكاپات!

مەن ئويلايمەن، قىلسا ئۈلگە ھەر كىشى
ئۇنىڭدىكى پەزىلەتنى - خىسلەتنى؛
قۇرۇپ چىقماق بەكمۇ ئاسان ئىش ئىدى،
ئىنسانىيەت دۇنياسىدا جەننەتنى...

1981 - يىل، نويابىر.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئابدۇسالام توختى

1934 - يىلى غۇلجا ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1953 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى تۈگەتكەن. ھازىر مائارىپ نەشرىياتىنىڭ باش مۇھەررىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىر شېئىرىيەت سېپىمىزگە 1952 - يىلىدىن باشلاپ قەدەم قويغان. 1981 - يىلى ئۇنىڭ «گۈلدەستە» ناملىق شېئىرلار توپلىمى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئۇ يەنە «ياز كېچىسىدىكى چۈش» (شېكسپىرنىڭ)، «مۇز تاققا كەلگەن مېھمان» قاتارلىق ھېكايە، كىنو سىنارىيىلىرىنى؛ لۇشۈن، زاڭ كېجا، شاۋ سەن قاتارلىق خەنزۇ ئەدەبىياتى ۋەكىللىرىنىڭ بىرمۇنچە شېئىرلىرىنى تەرجىمە قىلغان.

تويى چاچقۇسى

نۇر چېچىپ ئاتقاندا تاڭ

نۇر چېچىپ ئاتقاندا تاڭ، نۇرلاندى ئاسمانىم مېنىڭ،
چۆمدى نۇرغا كەڭ يېزا - قىشلاق، زاۋۇت - كانىم مېنىڭ،

چاقنىدى نۇر ئىچرە مەر - مەردەك گۈلىستانىم مېنىڭ،
نۇر بىلەن تاپتى نىجاتلىق ئىشچى - دېخانىم مېنىڭ،
كۈلدى يۇلتۇزدەك چاراقلاپ دىلدا ئارمانىم مېنىڭ.

بۇ گۈزەل تاڭ نۇرلىرى تۈنلەر قاناتىنى قايرىدى،
كەتتى كەلىمەسكە زۇلۇم، دەرتلىك كۆڭۈللەر يايرىدى،
گۈلچىراي ئاچتى باھار، باغلاردا قۇشلار سايرىدى،
نۇر ئىچىدە كۈلدى خەلقىم، قىزىدى شات بايرىمى،
خۇددى تاۋۇستەك ياساندى باغۇ - بوستانىم مېنىڭ.

يەرۇ - كۆكنى بىر مەھەل قاپلاپ قاراڭغۇ جۇت - تۇمان،
ئويىنىشىپ جىنلار قېلىچ دەھشەت سېلىپ بەك قۇترىغان،
كۆن نۇرى كۆرمەي شۇ چاغ زاۋۇت، ئېكىنزار، باغ - ۋاران،
بولدى گۈلشەنلەر ئارا گۈللەر ئېچىلماستىن خازان،
مۇڭلىنىپ ئاقتى ئىلى، تارىم، زەرەپشانىم مېنىڭ.

چىقتى بوران گۈكىرەپ ھەم چاقتى چاقماق تولغىنىپ،
بىپايان كۆك باغرىدىن كەتتى تۇمانلار قوغلىنىپ،
قەھرىمان جىنخۇ ھامان ئالتۇن ئۇمۇتنى ئويىنىتىپ،
قۇترىغان جىنلارنى ئۇردى توختىماي قوغلاپ - سۈرۈپ،
چىن ئادالەت قىلدى غەلىبە، ئاشتى دەرمانىم مېنىڭ.

كۈلدى قايتا جىلۋە بىرلە زەپ چىرايلىق گۈلباھار،
كۆكلىدى زۇمرەت يوپۇرماق چىقىرىپ قاخشال چىنار،
ئېچىلىپ چوغلۇق، قىزىلگۈل ... چاچتى زەپمۇ خۇش ئىپار،
گۈل ماكانى بولدى پۈتكۈل بۇ ئەزىز ئالتۇن دىيار،
كۈلدى خەندان باغ ئىچىدە لالە، رەيھانىم مېنىڭ.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com

سال نەزەر، گۈلشەن ئارا سايرايدۇ بۇلبۇل خۇشناۋا،
كۈلدى تاغلار تاجىسى قار لەيلىسى تىك چۇققىدا،
رەڭمۇ - رەڭ گۈل كەشتىلىك زەر تونىنى كىيدى كەڭ دالا،
گۈل - گىيالارنى سۆيۈپ ئۇچماقتا ساپ خۇش بۇي سابا،
گۈل دېڭىزى ئىچرە ئۈزگەچ، يايرىدى جانىم مېنىڭ.

سال نەزەر، چۆللەرمۇ بولدى خورىماس ئالتۇن بۇلاق،
يامرىدى يايلاقتا پاتماي كۆپىيىپ قوي، ئات - ئۇلاق،
چاچتى نۇر پارلاق قۇياشتەك ھەممە ئۆيگە تىك چىراق،
مىسلىسىز شاتلىق، بەخت پەيزىگە چۆمدى ھەممە ياق،
ئۆزگىچە نۇر تۆكتى كۆكتىن ماھى، چولپانىم مېنىڭ.

ئىلمۇ - پەن شۇڭقارلىرى قىلماقتا پەرۋاز، كۆككە باق،
چاپتى يۈكسەك پەللىنى كۆزلەپ تۈمەنمىڭ ئارغىماق،
خەلقىمىزدە بار جاسارەت، زور پاراسەت، ئىشتىياق،
تىكلىگەيمىز بىزمۇ جەزمەن تۆت ئىگىز ئالتۇن راۋاق،
ئاچقۇسى ئالەم سىرىنى ئىلمۇ - ئىرپانىم مېنىڭ...

توي بۈگۈن، بايرام بۈگۈن جۇڭغار، تىيانشان باغرىدا،
ياڭرىدى ھەر ياندا داپ، دۇتار، سۇنەيۇ، ناغرىلار،
چۈشتى ئۇسسۇلغا قېرى - ياش، تاغۇ - دەريا، كەڭ دالا،
ناخشىمىز كۆكتە جاراڭلاپ، كەزدى يۇلتۇزلار ئارا،
قىلدى مەپتۇن بارچىنى شائىر - غەزەلخانىم مېنىڭ.

توي بۈگۈن، بايرام بۈگۈن، شاتلىقتا چۆمدى قەلبىمىز،
نۇر ئىچىدە تەنتەنە قىلماقتا غالىپ خەلقىمىز،
بۇ قۇياشلىق دەۋرىمىزدە كۈلدى گۈلدەك بەختىمىز،

توي بولار توي ئۈستىگە، پارلاق تېخىمۇ ئەتىمىز،
باشلىدى غالىپ قىزىل تۇغ، شۆھرىتىم ــ شانىم مېنىڭ.

1979 - يىل، ئۆكتەبىر.

گۈلدەستە

رەڭمۇ - رەڭ گۈللەرگە پۈركەندى بېغىم،
كەڭ زېمىن كىيدى گويا گۈلدىن كىيىم.
جەڭدە سانسىز قەھرىمان تۆككەچكە قان،
گۈلگە تولدى بۇ ئانا تۇپراق ھامان.
تاڭ قۇياشى نۇرلىنىپ تۆككەندە زەر،
گۈل ئېچىلدى زەپ چىرايلىق ھەر سەھەر.
خۇددى گۈلدەك چايقىلىپ گۈل دولقۇنى،
قوزغىتار ھەردەم كۆڭۈلنىڭ زوقىنى.
زەپمۇ كۆركەم كۆرۈنەر گۈلگە قارا،
لالە، مەخمەلگۈل، ئەتىرگۈل... باغ ئارا.
بارچە گۈللەر ئېچىلىپ تەڭ ھۆپپىدە،
خۇش ئىپار چاچماقتا ھەريان گۈپپىدە.
گۈل ئارا ئون ئۈچ پەرىزات قىز يۈرەر،
كۆزى چولپان، چاچلىرى قۇندۇز يۈرەر.
يايرىشار گۈل دېڭىزى ئىچرە ئۈزۈپ،
رەڭمۇ - رەڭ گۈلدىن چىرايلىق رەڭ تۈزۈپ.
مانا قىزلار تۈزدى بىر گۈلدەستىنى،
پۈتكۈزۈپ گۈلدىن تىكىلگەن كەشتىنى.
قىلدى يىپ بۇ كەشتىگە دىل رىشتىنى،
سىڭدۇرۇپ قايناق مۇھەببەت - ئىشقىنى.
كۆتىرىپ قىزلار ئۇنى باش ئۈستىگە،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

پارتىيىگە قىلدى دىلدىن ھەدىيە!
دىدى قىزلار: «بۇ گۈزەل گۈلدەستىمىز،
ساڭا تەلپۈنگەن سەممىمى قەلبىمىز!»
ھۆر قۇياشقا باقتى تىيانشان قىزلىرى،
قەلبى يالقۇن، يۈزلىرى قىرمىزلىرى.
شات كۈلۈپ تۇرغاندا بۇ ئۇن ئۈچ گۈزەل،
تارتتى مۇخبىرلار سۈرەتكە شۇ مەھەل.
پۈتتى سۈرەت، ئەي كىتاپخان، بىر قارا،
كۆتىرىپ گۈلدەستىنى گۈلشەن ئارا.
تۇرىدۇ ئۇن ئۈچ پەرى قاھ-قاھ ئۇرۇپ،
شاتلىغى ئۇرغۇپ گويا فونتان بولۇپ.
ئاتكىرىتكا بولدى گۈلدەستە بۈگۈن،
بولدى سوغا بۇ ئۇلۇغ بايرام ئۈچۈن.
ئەي كىتاپخان! قىل قوبۇل دىل رىشتىنى،
بولسىمۇ ئاددى بۇ بىر گۈلدەستىنى.
كى بۇ گۈلدەستە مۇھەببەتنىڭ تىلى،
قەلبى شات ئۇن ئۈچ پەرىزاتنىڭ دىلى!

1979 - يىل، ئىيۇل.

ئابدۇشۈكۈر مۇھەممەت ئىمىن

1934-يىلى ئاتۇشتا تۇغۇلغان. 1952-يىلى شىنجاڭ مىللەتلەر ئىنىستىتۇتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ دوتسېنتى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىر ئەدەبىيات سېپىگە 1951-يىلى قەدەم قويغان. شۇندىن بۇيان نۇرغۇن شېئىر، غەزەل ۋە رۇبائىيلارنى يازدى. 1981-يىلى ئۇنىڭ رۇبائىيلىرىدىن تەركىب تاپقان «رۇبائىيات» توپلىمى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. شائىرنىڭ يەنە «ئۇيغۇر كلاسسىك مۇزىكىسى ئون ئىككى مۇقام»، «شىنجاڭنىڭ تاڭ دەۋرىدىكى ناخشا-ئۇسسۇل سەنئىتى»، «ئومۇمىي ئىستىتىكا» قاتارلىق ئىلمىي ئەسەرلىرى بار.

ۋەتەن ھەققىدە غەزەل ۋە رۇبائىيلار

غەزەل ۋە پارچىلار

1

ۋەتەن، سەن رەنجى دەرمانىم، تېپىلماس تۇتىيا سەنسىز،
ئىلىم ئەماسىغا يوقتۇر جاھاندا زەر زىيا سەنسىز.

ئۆزەڭ قۇت ـ بەختى تاجىسسەن، جۇلادۇر ھەر مەھەل مېھرىڭ،
پەردۇن① تەختى ـ ئايۋانى كېرەكسىز بورىيا سەنسىز.
سۆيۈڭ شەرۋەت، تېغىڭ ياقۇت، مۇبارەك تۇپرىغىڭ ئالتۇن.
تۈگەل پىردەۋسى جەننەتمۇ چىچەكسىز بىر گىيا سەنسىز.
ئىلىم ـ ئىرپانغا زەر كانسەن، سېنىڭسىز تۇلىمغاي قامۇس،
بەئەينى بىر جۇنۇن ھەتتا ئاتالغان ئەۋلىيا سەنسىز.
ۋەتەن قوينى گۈلىستانىم، ئىپارىڭ سۆيگۈ ئىلھامىم،
چېكەلمەس خۇش ناۋا بۇلبۇل بولۇپ زاغۇ گويا سەنسىز.
گۈزەللىك گۈلشىنى قوينۇڭ، ئۇلۇغ جۇڭخۇا، ئەزىز يۇرتۇم،
جاھان رەنالىرى كۆڭلۈم قىلالماس مەھلىيا سەنسىز.
نىچۈك شەيدايى قوينۇڭدىن يىراقلاپ كۆز يېشى تۆكمەس،
ماڭا مىڭ يىل ئىبادەتمۇ ساۋاپسىز ساپ رىيا سەنسىز.

2

كېلىپ ئامۇ دىيارىغا كۆرۈپمەن كۆركى دىدارىنى،
قېشىدا ئۇسمىسى، باشىدا بۆكى، ساچى ئەنھارىنى.
جۇلا قىلغان قىرىق ساچى بەئەينى نەچچە ئەجدەرھا،
ئۈنىڭ جەزبى تۈپەيلى بىلگۈلۈك تەس تەندە جان بارىنى.
پۈكۈپتۇ شاھى ئىسكەندەر كۆرۈپ پامىر قىزىنى قەد،
كۆرەرمەن مەن قاچان رۇخسانە② رەڭلىك ھۆسنى رۇخسارىنى.
خىجىل يۇنان پەرىسى، ھىندى قىزى زىباسى ئامۇدىن،
تۇمارىس ③ قىنىسەسى قاي چاغ بۇ ۋەجگە يازدى ئىزھارىنى.
چىچەك گۈلزارىدا گۈل كۆپ، كۆڭۈلنى جەلپ ئېتەر سىرىن،

① پەردۇن ـ ئىران پىشتالىتلار سۇلالىسىنىڭ مەشھۇر شاھى.
③ رۇخسانە ـ ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىن ياخشى كۆرۈپ قالغان پامىر گۈزىلى.
② تۇمارىس ـ ئىران شاھى كەيخىسراۋ ياخشى كۆرۈپ قالغان ئامۇ ۋادىسىنىڭ ئايال شاھى.

خىيال ياكى چۈشۈممۇ بۇ؟ شۇ سىرنى چالدى دىلتارنى.
تەسەددۇق ئەي پەرى، يائىنسى جىن، يا خۇشنىگار ئاھۇ،
غەزەل يازدىم كۆزۈم شۇڭقاردىن سالغاندا شىكارنى.
قاقاقلاپ كۈلدى شەيدايى، خوتەن ئاھۇلىرىن ئەسلەپ،
راۋادۇر لۇتپىدەك ماختاش ① ۋەتەن پەرزەنتى گۈليارنى.

3

ئۇلۇغ جۇڭخۇا، ساڭا باقتىم ئاتامدىن پىشۋا ئەيلەپ،
ئەقىدەمدىن سالام يازدىم، ئانامدىن ئەتىۋا ئەيلەپ.
قۇچاغىڭ - قىبلىگاھىمنى سېغىندىم ھەر تىنىق، ھەردەم،
كۆزۈمگە سۈرتكىدەك بولدۇم تۇپاڭنى تۇتىيا ئەيلەپ.
مېنىڭ قۇشتەك يېنىك جىسمىم تاپالماس ھۆر قانات سەنسىز،
پىترلار قۇش كەبى جىسمىم سېغىنچىڭدىن ناۋا ئەيلەپ.
كۆرۈندى قەددى شەمشادىڭ، بىلىندى قەدرى ھەيياتىڭ،
تەپەككۈر ئەتمىگىم راھەت خىيالىڭنى داۋا ئەيلەپ.
تېغىڭنى ئەسلىسەم، ناگاھ تېنىمدە سېزدىمەن زور كۈچ،
ئاقار دەريالىرىڭ كۈن - تۈن ساداقەتتىن سادا ئەيلەپ.
تەۋەررۇك مەن ئۈچۈن چەمدىم تۇپاڭ، ھەر زەررىسى ئالتۇن،
قىلۇرمەن خاكىنى ھەتتا مازارىمغا راۋا ئەيلەپ.
جاھان زىبالىرىغا قىلمىغاي شەيدايى دىلكەشلىك،
ئۇنىڭ ئارمانى كۆز يۇمماق ماكانىغا ۋاپا ئەيلەپ.

① ئۇيغۇر كىلاسسىك شائىرى لۇتپى — ئامۇ دەرياسى بويىدا ياشىغان كونىلەردىمۇ ئانا يۇرتى خوتەننى ۋە بۇ يەردىكى گۈزەللەرنى يادىدىن چىقىرالمىغان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

4

ۋەتەلدۇر تەخت، ۋەتەندۇر بەخت، ۋەتەنسىز ئامىتىڭ مازغاپ،
ۋەتەن — قانات، ۋەتەن — تۇلپار، ۋەتەنسىز ئەر قالار ئاقساپ.
ھەشەملىك روزىغار، شۆھرەت ياراشماس بولمىسا ئۆز يۇرت،
بۆلەك ئەل مىسلى بىر ئەگلەك چىقارغاي ئاقۋەت تاسقاپ!

5

ۋەتەن ئول ئۇستىخان، قاندۇر، ھاياتلىق ئىچرە ھەم جاندۇر،
ۋەتەن گەر بولمىسا دىلدا تىرىكلىك كۆركى يالغاندۇر.
قىيامەت جەبرى مىڭ ئەۋزەل ۋەتەنسىزلىك بالاسىدىن،
ۋەتەن ئەنگۈشتىرىن بىلمەك كىشىگە تۈنجى ئىرپاندۇر.

6

مۇنارىڭ ئۆز دىيارىڭدا، تېنىڭ ئۆز يۇرتىدا ئەبزەل،
قەدىرسىز تاش بولۇر ئاخىر، كى قالسا چەتتە زەر ھەيكەل.
مۇھەببەت، قۇت، مۇلۇك، شۆھرەت يولىغا پۇت قويار بولساڭ،
تۈمەن كار ئەيلەسەڭ ھەتتا، ۋەتەننى ئەستە تۇت ئەۋزەل!

7

نە! جەننەت ئىشتىياقىمدۇر، ماڭا تۇققان دىيار ياخشى،
نە راھەت زەۋقى رايىمدۇر، ماڭا مەشغۇلى كار ياخشى.
دىيارىم گۈل بۈكۈن كۆرگىن، تىلىمدە ئىپتىخارىم كۆپ،
ئۆمۈر سەيلانىدا ئەلگە ساداقەت بەر قارار ياخشى.

8

گەر ۋەتەن دەپ كۈيلىسەم، نەزمەم ئىچىدىن بال ئاقار،
سىنە - قەلبىمنى ھىساپسىز سۆيگۈ ئىلھامى قاقار.
بۇ ئانا تۇپراقتا شان قوشماق ئۇغۇللۇق ئىستىكىم،
قىلسا پەرۋاز مىسلى سۇمرۇغتەك ۋەتەن، ئالەم باقار.

9

ئەلنى سۆيسەڭ، ئەلگە قۇت بەرگەن ئەزىز دەۋراننى سۆي،
ئەل يولىغا نۇر چېچىپ تۇرغان بۈيۈك ئىرپاننى سۆي.
ئۇشبۇ دەۋران ئىدرىكى ھەم ئىپتىخارى، شۆھرىتى،
غەمگۇزارى، باغۋىنى كومپارتىيە زەركاننى سۆي.

1984 - يىل، مارت.

رۇبائىيلار

1

كۆكۈلنىڭ قۇلپىنى ئاچقاي سۆزۈڭدە بولسا گەر ھىكمەت،
جىدەلنىڭ ئۇرۇغىنى چاچقاي سۆزۈڭدە بولسا گەر ئىللەت.
كىشىلىك قەدرى سۆز بىرلە، ساپايىڭغا سۆزۈڭ شاھىد،
گۈزەل سۆز قۇت ئاتا قىلسا، خۇنۇك سۆز يەتكۈزەر كۈلپەت.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىدىئېف ئامبىرى

2

تەن كىرەر تۇپراق - لەھەتكە، روھ قالۇر ئالەم ئارا،
ئۆتسە ئۆمرۈڭ يالغۇزلۇقسىز مەڭگۈلۈك روھىڭ يارا.
بۇ ھايات بىر ئىمتىھان: باغۋەن، زىبانىكەش ئايرىلۇر،
ئۆزگىگە قويساڭ تۇزاق كۆتكەي سېنى يوچۇن ئورا.

3

گۈزەللىك بىر سەپەر گويا، قونالغۇ ئەقلۇ - ئىدرەكتە،
مۇھەببەت مەھلىيا بىر ھېس، ئاڭا ئىسپات ساداقەتتە.
جاھاننىڭ سەيلىسى بىرلەن ئەقىل تەجرىبىسى شۇكى؛
ئۈمىت قايغۇغا يولداشكىم، تۇرار ئەندىشە راھەتتە.

4

جاھالەت بىر خۇنۇك تۈنكى، بۇ تۈن پەردىسى غەپلەتتە،
بۇ غەپلەت بىر چۈشەكەشكى، ئۇنىڭ ھەر ئەۋجى دەھشەتتە.
نادانلىقنىڭ تۆپەيلى پىتنە - بۆھتان، رەشك - ھەسەت قاينار
ئاڭا ئەل ئاشىغى قاخشار كۆرۈپ بۇ ھالنى ھەسرەتتە.

5

كىشىنىڭ خۇلقى - مەيلدە تەپەككۇر سايىسى باردۇر،
ئۈمىت تۇتقان كىشى ھەر خىل، ئۇنىڭ ئۆز غايىسى باردۇر.
مەگەر تەن ۋەجىنى مىزانغا سالساڭ، پەرقى ئاز، ئەمما
قەلبلەر پەرقى يەر - ئاسمان، ئۇنىڭ نە چارىسى باردۇر.

6

تۇرمىغاي زەر پۇل قولۇڭدا، ئۇ هامان سەيياردۇر،
بىر دەقىق شۆھرەت ماقامىڭ بىقارار ھەيياردۇر.
ئىلمۇ - ئىرپاندىن بۆلەك يوقتۇر ئۆمۈرلۈك ئاشنا،
ياخشىلىق ياكى يامانلىق ئەل ئارا ئاشكاردۇر.

7

مەگەر ۋىجدان بىشىغا نەپسى چىقسا، كۆركىلىك بەربات،
نىيەت ئىقبالىغا باقىن، بەد نىيەتنىڭ كەلگۈسى ناشات.
كىمەڭنى قوم باسۇر، تۇلپار ئىتىڭنى ئۆزگىلەر مىنگەي،
خالايىق رەھمىتىدىن گەر دىلىڭنى قىلمىساڭ ئابات.

8

ئەقلىنىڭ جەۋھەرى ھىكمەت، يېڭىلمەس،
ھىكمەتسىز مەنىلىك سۆھبەت تۈزۈلمەس.
چىن ھىكمەت تۇرمۇشنىڭ ئەينىگى، كۆركى،
ئەل ئامان، ھىكمەتنىڭ يىپى ئۈزۈلمەس.

مۇھەممەت ئىمىن توختىنىياز (سوزۇك) 1920 - يىلى چىرىيە ناھىيىسىدە تۇغۇلۇپ، يەكەندە ئۆسكەن. ئۇ 1933 -، 1938 - يىللىرى يەكەندە ئېچىلغان «مەتلەئىل ئىرپان» ناملىق دىنىي مەكتەپتە ئوقۇپ، ئوتتۇرا مەلۇماتلىق بولغان. ئازاتلىقتىن كېيىن ئۇزۇن مۇددەت «يەكەن گېزىتى» دە مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىگەن؛ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى شېئىرى 1943 - يىلى خوتەن گېزىتىنىڭ «كوئېنلۇن» ئەدەبىي سەھىپىسىدە ئېلان قىلىنغان ئىدى. ئۇنىڭ «يادىكار» ناملىق شېئىرلار توپلىمى 1983 - يىلى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ھازىر «ئىلھام چېچەكلىرى» توپلىمىنى نەشرگە تەييارلىماقتا.

زامان ماڭا قاراپ كۈلگەندە

بۇلبۇلغا

ئارزۇلاپ كۈتكەن ئىدىڭ، كەلدى باھارىڭ، سايرىغىن،
تەشنا لەپ بولغان ئىدىڭ، قانسۇن خۇمارىڭ، سايرىغىن.
بولدى ئاۋازىڭغا دىللار ئىنتىزارىڭ، سايرىغىن،

تىلىدا يىرىق ئەمدى پىچەت، بار ئىختىيارىڭ، سايرىغىن،
ئۆز دىيارىڭ، گۈلشىنىڭ، ئۆز مۇرغىزارىڭ، سايرىغىن.

ئال سۈكۈت مۆھرىنى تىلدىن، سايرا ئەي، شىرىن زەبان،
دەۋر يارىتقۇر سىنىڭ، ياڭرات غەزەلنى شادىمان،
ئەمدى خىلۋەتتىن چىقىپ سەپكە قېتىل، قىلما گۇمان،
ئەيلە ئەركىنلىك ھاۋاسىدىن بەلەن پەرۋاز ھامان!
باغۇ - گۈلزارىڭنى كۆيلەش ئىپتىخارىڭ، سايرىغىن.

ئۆتمىسۇن پۇرسەت يەنە ئەندىشە ئىچرە تۈگۈلۈپ،
كەتمىگەي ئەمدى ئىجادىڭ — ئەمگىكىڭ ھېچ كۆمۈلۈپ،
كۆز ئېچىپ كۆرگىن ۋەتەندە كەتتى ئىشلار يۈكسىلىپ،
ئۇ بۇرۇنقى كونا رامكا، تارچىلىقلار ئۆزگىرىپ،
مۇنبىرىڭ باردۇر مۇۋاپىق ئېتىۋارىڭ، سايرىغىن.

ئەمدى جىمجىتلىقنى قوي، بولسۇن راۋان سۆزگە تىلىڭ،
كەتتى كۆلپەت يۈكى ئۈستۈڭدىن، تۈزە، تىكلە بېلىڭ،
گەرچە تۆھمەتلەردە ئۆتتى خارلىنىپ نەچچە يىلىڭ،
داغۇ، ھىجرانلاردا قات - قات قانغىمۇ تولدى دىلىڭ،
قىلدى غەلىبە چىن ھەقىقەت، پۈتتى زارىڭ، سايرىغىن.

كەلدى بىر سۈبھى - سائادەت، كۆز يورۇت، ياشنى قۇرۇت،
باسمىسۇن كۆڭلۈڭنى زەڭ، ئۆتكەنكى غەملەرنى ئۇنۇت،
سەكرە مەيدانغا، ناۋا قىل، سايرا ئاۋازىڭ تونۇت،
پارتىيە سۆزىنى ئاڭلا، پارتىيە يولىنى تۇت،
ئەي سۆزۈك، كومپارتىيە چىن غەمگۇزارىڭ، سايرىغىن.

1980 - يىل، سېنتەبىر.

تاپتىم

پىغانىم كەتتى كۆڭلۈمدىن، يورۇق بىر كەڭ زامان تاپتىم،
يۇتتۇم سۇغا ئەجەپ تەشنا ئىدىم، ئابى راۋان تاپتىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەجەب خاموش ئىدىم، ئەپسۇس، تىلى يوق گاچا ـ كىكەچتەك،
بۈگۈن ناتىق بولۇپ، بۇلبۇل كەبى ئەركىن زۇۋان تاپتىم.

ئىدىم قايغۇدا ئەل ئىچرە، مېنىڭ ھېچبىر پاناھىم يوق،
بۈگۈن بۇ دەۋرىمىزنى، بەس، ئۆزەمگە مېھرىۋان تاپتىم.

ئەمەس يالغۇز بۇ دەۋران قوينىدا ئازادە بولغان مەن،
ئۆزەمدەك شات ـ خۇرەملەردىن مىڭ ـ مىليونلىغان تاپتىم.

ئىچۈك شات بولمايىن روھىي كىشەنلەردىن خالاس تۇرسام،
بۈگۈن كومپارتىيە قەددىمنى رۇسلاپ، قايتا جان تاپتىم.

يېشىم ئاتمىشتىن ئۆتكەن بولسىمۇ، غەيرىتىم ئۇرغۇپ،
بۈگۈن ئەل خىزمىتىدە مەن ئۆزەمنى نەۋ جۇۋان تاپتىم.

1980 ـ يىل، ئىيۇل.

كەكلىك بىلەن قاغا

(مەسەل)

جىلغىدا كەكلىك خۇرام ئەيلەر ئىدى، ئويناپ ھامان،
يورغىلاپ نازۇ ـ نازاكەت بىرلە كۆڭلى شادىمان.
بۇ تەبىئەت قۇچىغىدا ئەرك بىلەن يايرار ئىدى،
يوق ئىدى ھېچبىر توسالغۇ، كۈلكىسى ياڭرار ئىدى.
بىر كۈنى كۆردى ئۆزىنىڭ ئارقىسىدا ناگىھان،
بىر قارا مەخلۇق ئۇنى دوراپ يۈرەتتى ھەر قايان.
دېدى: «كىمسەن؟ بۇندا يۈرگەن مېنى دوراپ، ئەي قارا،
قايسى مەقسەت بىرلە كەلدىڭ سەن بۈگۈن بۇ تاغ ئارا؟»
دېدى: «مەن پەرزەندە جىنسىدىن، ئېتىم قاغا بولۇر،
مەن ئەمەس ھېچبىر يوچۇن مەخلۇق، مېنى ھەممە تونۇر،

مەن سېنىڭ گۈزەل سىياقىڭنى كۆرۈپ بولدۇم ئەسىر،
بىر چىرايلىق مېڭىشىڭنى ئۆگىنىشكە مۇنتەزىر.»
دېدى كەكلىك قاغىغا: «ئاۋارە بولما، ئەي نادان،
كەلمىگەي قولۇڭدىن ئۆگەنمەك بۇ ئىشنى ھېچقاچان.
بۇ مېنىڭ ئۆزەمگە خاس بولغان تەبىئى خىسلىتىم،
خەندە قىلماق، يورغىلاپ يۈرمەك يېقىملىق ئادىتىم.»
كۆنمىدى بۇ سۆزگە قاغا ئۆز گېپىدە چىڭ تۇرۇپ
چۈشتى كەكلىك يۈرۈشىنى ئۆگىنىشكە يەڭ تۈرۈپ.
قاغا كەكلىك يۈرۈشىنى بەك ئاسان قىلدى گۇمان
ئارىدىن ئۆتتى بۇ سەۋدالار بىلەن نەچچە زامان.
قاغا ئۆز ئەسلى يۈرۈشىنى چىقاردى يادىدىن
ئۆگىنەلمەي قالدى كەكلىك يۈرۈشىنى يېڭىدىن.

*   *

كىمكى دوراپ باشقىلارنى، بولمىسا ئۆز يۈرۈشى،
قالغۇسىدۇر كۈلكىگە، بولغاي پۇشايمان قىلمىشى.

1982 - يىل، فېۋرال.

تۇرسۇن مۇھەممەت پەخىردىن

1934 - يىلى غۇلجا شەھىرىدە تۇغۇلغان. 1951 - يىللىرى شىنجاڭ ئىنستىتۇتىنىڭ تىل-ئەدەبىيات فاكۇلتېتىدا ئوقۇغان. جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى. ئۇ ھازىر شىنجاڭ خەلق نەشرىياتىنىڭ ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدە مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىمەكتە. شائىر 1951 - يىلى «چاۋشيەن ئوغلىغا» ناملىق شېئىرى بىلەن ئەدەبىيات سېپىگە قوشۇلغان ئىدى. ئۇنىڭ باللار ئۈچۈن يازغان شېئىرلىرى 1980 - يىلى «قىزىل گالستۇك» دېگەن نام بىلەن نەشر قىلىندى. «ياردەم» شېئىرى 1979 - يىلى مەملىكەت بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن ئىككىنچى قېتىملىق باللار ئەدەبىيات - سەنئىتى ئىجادىيىتى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

ئىككى شېئىر

ھايات قوشىغى

— پارتىيە 11 - نۆۋەتلىك مەركىزىي كومىتېت 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ غەلىبىلىك ئۆتكۈزۈلگەنلىكى مۇناسىۋىتى بىلەن —

تاغ - دەريا، قىر ئېشىپ، دولقۇنلار يېرىپ،
كەلدى بىر خۇشخەۋەر چاقماقتىنمۇ تېز.

دىللاردا ھاياجان، لەۋلەردە كۈلكە،
ئۈزلىدى كۆكلەرگە شاتلىق ناخشىمىز.

ياڭرىدى دۇمباقلار غەلىبە شەنىگە
تەيخاڭشەن، تيەنشان، ... ئېتەكلىرىدە.
خەلقىمىزنىڭ بەختىيار قەلبى ئەكس ئەتتى
باھارنىڭ جىلۋىلىك چېچەكلىرىدە.

ئۆركەشلەپ چاڭجياڭ ۋە تارىمنىڭ سۈيى،
شاتلىقتىن كۆۋەجەپ ئۇردى قىرغاققا.
تۇرغۇنتاي قارارى ئالتۇن ھەل بىلەن
ئۆچمەس بوپ يېزىلدى كۈمۈش ۋاراققا.

شەھەر ۋە يېزىلار گۈلچىراي ئېچىپ،
باھارنىڭ شەنىگە ئېيتتى مەرھابا؛
تەبىئەت قۇشلىرى چالدى شوخ نەغمە،
ئۇسسۇلغا چۈشۈشتى ئورمانلار، تاغلار.

ناغرا ۋە سۇنەينىڭ ياڭراق كۈيىدىن
شاتلىققا چۆمۈلدى كوچا - ھويلىلار...
يورۇتتى ئىقبالنىڭ پارلاق ھۆسنىنى
تيەنئەنمېن ئۈستىدىن ئاققان شولىلار.

شاتلىقتىن ئۇرغىدى تومۇرلاردا قان،
ھاياجان ئىچىدە ئويىندى يۈرەك.
ئۇلۇغۋار لىشانغا قاراپ ئات سالدۇق،
نۇرلىنىپ يۈز ئاچتى گۈزەل كېلەچەك.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىرىمىز ھاياتقا يېڭى تۈس، مەنا،
ۋەتەننىڭ ھەر كۈنى، بەختىمىز تويى.
پارتىيە تۇغىنى ئېگىز كۆتىرىپ،
ئۆرلەيمىز شان قۇچۇپ ئۆمرىمىز بويى.

1978 - يىل، ئۈرۈمچى.

يېشىل تۇلپار

خەقلەر ماختاپ تاغنى، قارىغاينى
دېيىشىدىكەن قەيسەر ھەممىدىن.
بارلىق خىسلەت، تەرىپكە تولۇق
بىر سىيما بار كۆڭلۈمدە لېكىن.

كۆز ئالدىمغا كەلسە شوخ، خۇشخۇي
يېشىل كىيىم كىيگەن شۇ سىيما.
قەيسەرلىكتە ئۇنىڭ ئالدىدا
دەيمەن تاغمۇ، قارغايمۇ بىكا.

مەلىمىزگە كېلىدۇ كۈندە
يېشىل كىيىم كىيگەن گۈزەل قىز.
ئۇخشار گويا گۈل ياپرىقىغا،
چاقماق بولۇپ ئۇچۇپ كەلسە تېز.

ماڭلىيىدا مونچاق - مونچاق تەر،
بۇسۇپ ئۆتەر دۇچ كەلسە دولقۇن.
گېزىت - ژۇرنال ھەمدە خەت - خالتا
نەزىرىدە، خۇددى بىر ئالتۇن.

تونۇش ئاڭا ئېگىز ـ پەس دۆڭلەر،
تونۇش زاۋۇت، كارخانا، مەكتەپ.
ھەر كۈنلىگى ئىشىك ئالدىدا
پەيدا بولار شوخ كۈلۈمسىرەپ.

قورقىتالماس ئۇنى جۇت تۇمان،
قورقىتالماس يامغۇر ۋە بوران.
كار قىلالماس پىژغىرىم ئىسسىق،
نەشتەردەك سوغ، قاتتىق شۇۋىرغان.

خەت ـ چەكلەرنى يەتكۈزۈدۇ تېز
يولنى ئاپپاق قاپلىسىمۇ قار.
ئۆز ئىشىغا بولغان مۇھەببەت
ئاچقاچ ئۇنىڭ قەلبىدە باھار.

دەيدۇ ئۇ قىز: «ۋاقىت ـــ غەلىبە،
مېنى كۈتۈپ تۇرغانلار ئازمۇ؟
شۇنىڭ ئۈچۈن ئوخشاشتۇر ماڭا
كېچە ـ كۈندۈز، قىش ياكى يازمۇ؟»

1984 ـ يىل، ئۈرۈمچى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئابلىمىت سادىق

1941 - يىلى غۇلجا شەھىرىدە تۇغۇلغان. 1958 - يىلى شىن-
جاڭ ئىنىستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكول-
تېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر «تارىم» ژورنىلىنىڭ
باش مۇھەررىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمىيىتى
شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىر 1952 - يىلى «ئىلى گېزىتى»
دە ئېلان قىلىنغان «ۋەتەن» ناملىق شېئىرى
بىلەن ئەدەبىيات سېپىگە قەدەم قويغان.
شۇندىن بۇيان ئۇنىڭ شېئىر ۋە پۇبلىستىك ماقالىلىرى گېزىت -
ژورنال سەھىپىلىرىدە ئېلان قىلىنىپ كەلمەكتە. 1979 - يىلى ئاز سان-
لىق مىللەتلەرنىڭ 30 يىللىق مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا ئۇنىڭ
«دوستلار بەزمىسىگە مۇخەممەس» شېئىرى ئىككىنچى دەرىجىلىك مۇكا-
پاتقا ئېرىشتى.

ئەل ۋە مەن

تۇرۇدۇ تاغلار ھامان ھەيۋەت بىلەن قەد كۆتىرىپ،
تۆت پەسىل ياشناپ تۇرار قوينىدا قارغاي كۆكىرىپ.
نەچچە مىڭ يىللار ئۆتۈپ كەتكەن بىلەن ئۇ، شۇ پېتى،
تا ئەزەلدىن، ئاستىدا تۇرغاچقا تۇپراق كۆتىرىپ.

ۋە لېكىن، تاغمۇ زېمىننىڭ قايتۇرار ئۆز ھەققىنى،
شۇ سەۋەپتۇر؛ باغرىدىن سانسىز ئېقىننىڭ ئاققىنى.
قىش بويى توپلايدۇ ئاق قارنى ھامان ئۈستىگە ئۇ،
ياز بويى يەر كۆكسىگە چەشمە چېچىپ، گۈل تاققىلى.

يەر بىلەن تاغ ئەنە شۇنداق چىڭ يېپىشقان ئۆزئارا،
تاغنى گەر ئوغلى دېسەك، تۇپراق ئۇنىڭغا ئۆز ئانا.
تاغ تۇغۇلغان يەر - زېمىندىن باغرىنى يېرىپ ئۇنىڭ،
ھەم زېمىندىن كۈچ ئېلىپ ئۇ، ئۆلگىيار دائىم يانا.

مەنمۇ ئەلنىڭ ئوغلىمەن، ئەل مېھرىدىن ئۆسكەن ھامان،
بىھساپ ئەجرىنى سىڭدۈردى ماڭا ئەل ھەر قاچان.
مەن مۇشەققەتكە يولۇققاندا شىجائەت، كۈچ بېرىپ،
مەن مۇدۇرگەندە يۆلەپ تۇرغۇزدى ئورنىمدىن شۇئان.

ئۆتتى ئۆمرۈمنىڭ، ھساپ قىلسام، مانا تەڭ يېرىمى،
چاچلىرىمغا قار قونۇشقا باشلىماقتا كۈنسېرى.
ئەمما ئەلنىڭ ئەجرىدىن قايتۇرغىنىم ئازدۇر مېنىڭ،
ئەمدى تەڭدۇر مەن ئۈچۈن ئون يىلغا يىلنىڭ ھەر بىرى.

چىڭ تۇتۇپ ھەر بىر مىنۇتنى خۇددى ئالتۇندەك بىلىپ،
دەۋرىمىز پەرمانىدىن پۈتمەس ھاياتىي كۈچ ئېلىپ،
ئەل ئۈچۈن تەر تۆكمىگىم ھاجەت مېنىڭ ئۆمرۈم بويى،
ماڭلىيىمدا ھەر ئەجىرنى بىر ئېقىنغا تەڭ قىلىپ.

1984 - يىل، مارت.

مەھمۇت زەيىدى

پان يار يېزىسىدا تۇغۇلغان. 1932 - يىلى تۇر-
مەركىزىي مىللەتلەر ئىنستىتۇتىنىڭ تىلشۇناسلىق
سىنىپىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ ئىجتى-
مائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى ئەدەبىيات تەتقىقات
ئىنستىتۇتىنىڭ ئىلمىي خادىمى بولۇپ ئىش-
لىمەكتە؛ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ
شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ دەسلەپكى شېئىرى 1947 - يىلى مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىن-
غان ئىدى. شۇنىڭدىن بۇيان ئۇنىڭ شېئىرلىرى ھەر قايسى گېزىت -
ژورناللاردا بېسىلىپ كەلمەكتە. شائىرنىڭ «ئەلبوم ۋاراقلىغاندا»
ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشرگە بېرىلدى. «قەدىمىي ئۇيغۇر مەدەنىيىتى
ۋە شېئىرىيىتى» ناملىق توپلامنى نەشرگە تەييارلاۋاتىدۇ.

ئىككى شېئىر

بۇلاق

بۇلدۇقلاپ، ئۇرغۇپ چىققان سۈزۈك بۇلاق،
تاش يېرىپ، تاغ باغرىنى ئاقار بويلاپ؛
ھەر ياندىن قوشۇلغاندا بىر - بىرىگە،
بىر ئۇلۇغ دەريا بولۇر، تېشىپ يامراپ.

چۆللەرگە جان كىرگۈزۈپ، بوستان ياساپ،
ئاقىدۇ ئانا يەرنى چىلىق قۇچاقلاپ.
خۇردىماس قانچە قوم، چۆل ئىچكەن بىلەن،
بەركىتى شۇنچىلىك مول، مەنبەئى ساپ.

ئېسىڭدە ساقلا كۆپنى كۆرگەن كىشى،
مىڭ ياشقا يەتمەس دىدى ئادەم يېشى.
بولغاندەك تەبىئەتتە قىش بىلەن ياز،
بۇ هايات بولماس هامان تېنچ - تەكشى.

سۇپ - سۈزۈك سۇدەك تاتلىق ياشلىغىڭدا،
ئۆمرۈڭنىڭ باغلىرىنى ئەيلە پەرۋىش.
ياشلىقنىڭ گۈلى پەقەت بىر ئېچىلار،
قېرىلىق يېتەر ئەتە، سىلىپ تەشۋىش.

بۇلدۇقلاپ ئەسىر بويى ئاقار بۇلاق،
سۇ بىلەن بوستان ئىكەن دەشتۇ - تۇپراق.
ئەقىل ۋە ئەجرىڭ بىلەن كۆكەرت سەنمۇ،
ئۆمرۈڭنىڭ گۈل بېغىنى ئەنە شۇنداق.

بۇلدۇقلاپ تېشىپ ئاققان بۇلاق سۈيى،
ئۆزۈلمەي ئاقار ئىكەن ئەسىر بويى.
تارىخى ئۇزۇن، گۈزەل ئانا يۇرتىنىڭ
بۇلاقتەك تۈگمەستۇر ناخشا - كۈيى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

رۇبائىلار

1

بۇ دۇنيا كىشىگە ئۇزۇن بىر مەنزىل، ①
كارۋانلار ئۆكسىمەي يۈرەر يىلمۇ-يىل.
بەرداشلىق بىرىشچۈن بۇ ئۇزۇن يولدا
ئىلىم-پەن لازىمدۇر، بۇنى ياخشى بىل.

2

تارىخنى ئوقۇدۇم، كۆپ چاغ ئۆتۈپتۇ،
ئەجداتلار ئەجرىدىن گۈل، باغ ئۆسۈپتۇ.
كۆردۈمكى، ئەجداتلار كۈچ-قۇدرىتىدىن
بىنا بوپ شەھەرلەر، تاغلار كۆچۈپتۇ.

3

نادانلىق كىشىنىڭ بەختىگە كىشەن،
دانالىق-ئۆمۈرنىڭ ئىقبالى، ئىشەن.
ماھارەت-جاپالىق ئەمگەكتىن كېلۇر،
بۇ ئەقىل تېپىشنىڭ چوڭ يولى، چۈشەن.

4

ئەل ياخشى كۆرمەيدۇ ھورۇن كىشىنى،
قار باسار ئۇنىڭكى قالغان ئىشىنى.

① بۇ مىسرا «قۇتادغۇ بىلىك»دىن.

ھورۇنغا بۇلۇتنىڭ سايىسىمۇ يوق،
سەپەردە قۇم باسار ئۇنىڭ بېشىنى.

5

ھەۋەسكە بېرىلمە، بېشىڭ ئايلىنۇر،
كوچىدا پاتقاقتا تېنىڭ لايلىنۇر.
شىشىدە جىم تۇرغان بىلەن ئىچكۈلىك،
مەستلىكتە يىقىلساڭ پۇتۇڭ قايرىلۇر.

6

بىلىمدۇر تۈگىمەس، يېقالماس مۈلۈك،
بولغۇسى سەپەردە دەرياغا كۆۋرۈك.
نۇر بىلەن ئاسمانغا يول سالدى ئالىم،
قەلەم نۆۋىتىدە ئاسمانغا تۈۋرۈك.

1983 - يىل.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ئابدۇسەمەت خېلىل

قاغىلىق ناھىيىسىدە 1937 - يىلى تۇغۇلغان. ھازىر يەكەن ناھىيىلىك تەشۋىقات بۆلۈمىدە ئىشلەيدۇ. ئۇ - نىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1952 - يىلدىن باشلاپ كىتاپخانىلار بىلەن يۈز كۆرۈشكەن ئىدى. 1979 - يىلى جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزالىقىغا قوبۇل قىلىندى. 1982 - يىلى ئۇنىڭ «زەرەپشان چېچەكلىرى»، «زەرەپشان» ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشردىن چىقتى. ھازىر ئۇ «ھايات ئىلھاملىرى» ناملىق شې - ئىرلار توپلىمىنى نەشرگە تەييارلىدى.

زەرەپشان

گۈل - چېچەك پەسلىدە چىقىپ سەيلىگە،
زەرەپشان،
لېۋىڭدە كۆردۈم ئۆزۈمنى.
يۈرىكىم يايرىدى شۇ تاپتا مېنىڭ،
گۈل - چىمەن بويىغا تىكىپ كۆزۈمنى.

سۇلىرىڭ ئاقماقتا ئالتۇن ۋادىغا،
ئاقماقتا ئۆركەشلەپ بەكمۇ شاۋقۇنلۇق.
كەلدىمەن قىشىڭغا بولۇپ مەھلىيا،
بولغاچقا چىن مېھرىڭ شۇنچە يالقۇنلۇق.

نېمانچە گۈزەلدۇر بويلىرىڭ سېنىڭ،
زەر چېچىپ قىرلارغا قوشۇسەن زىننەت.
سېنىڭدىن سۇ ئىچىپ ياشنىغان باغلار،
بولۇپتۇ بەئەينى بىر گۈزەل جەننەت.

خۇددى توز قانىتى ئىككى ساھىلىڭ،
ئېچىلغان رەڭمۇ-رەڭ خۇش پۇراقلىق گۈل.
زوقلىنىپ باغلاردىن كەتكۈسى كەلمەي،
گۈللەرنىڭ شېخىدا سايرايدۇ بۇلبۇل.

قوشۇپتۇ ھۆسنۈڭگە يېڭىچە ھۆسن،
بويۇڭدا گۈللەنگەن يېڭى مەنزىرە.
ئىشچانلار ئەجرىدىن يارالغان بۈگۈن،
بۇ يەردە ھېساپسىز شانلىق مۆجىزە.

زەرەپشان، ئولتۇرسام سۈيۈڭگە قاراپ،
خىياللار مېنى ئۆز ئىلكىگە ئالدى.
ئۆتمۈشىڭ بىردىنلا كېلىپ يادىمغا،
قەلبىمنى تىترىتىپ قايغۇ-مۇڭ سالدى.

ئاقاتتىڭ بىر زامان تولۇپ قان-ياشقا،
قاخشىغان خەلقنىڭ زارىنى ئېلىپ.
ئاقاتتىڭ ھەسرەتتە تولغىنىپ ئەجەپ،
تۈگمەس كۈلپەتنىڭ سازىنى چېلىپ.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

چىدىماي ئازاپقا بەگويا قىرلار،
تۈگەشكەن قوينۇڭغا ئۆزىنى تاشلاپ.
مۇزىكا ئۇستازى ئامانىنىسامۇ،
چالالتتى ساتارنى كۆزىنى ياشلاپ.

ھىلىمۇ ئېسىڭدە باردۇر زەرەپشان،
زەلىلى بويۇڭغا كەلگەن بىر زامان.
جۆر بولۇپ ھەسرەتلىك، مۇڭلۇق ناخشاڭغا،
ئەشئارلار توقۇغان، چېكىپ ئاھ-پىغان.

ئۇ چاغدا ئاقاتتىڭ يۈگەنسىز ئاتتەك،
سۇلىرىڭ قۇملارغا سىڭىپ كېتەتتى.
دېھقانلار زار بولۇپ بىر تامچە سۇغا،
تەشنالىق ئىچىدە پەريات چېكەتتى.

گۇۋاھى سەن ئاشۇ قانلىق تارىخنىڭ،
ئۇ كۈنلەر ئۇنتۇلماس ئەبەدىل-ئەبەت.
تاڭ بىلەن قوغلىنىپ ئەلدىن جاھالەت،
زەرەپشان،
تاپتىڭسەن بەخت-سائادەت.

زەرەپشان، بويۇڭنى بىزەپتۇ بۈگۈن،
گوياكى ئوتقاشتەك رەڭدار چېچەكلەر.
قوينۇڭدا ياڭرايدۇ شاتلىق ناخشىسى،
ھەل بولغاچ بىر كۈتكەن ئارزۇ-تىلەكلەر.

چېچەكلەر ھۆسنىدە گويا كۈمۈشتەك،
يالتىرار كۆرەشچان خەلقنىڭ تەرى.
قوينۇڭنى تېخىمۇ گۈللەش يولىدا،
تەر تۆكۈپ ئىشلەيدۇ بۈگۈن ياش-قېرى.

1982-يىل، يانۋار.

بوغدا ئابدۇللا 1941 - يىلى لەنجۇدا تىجارەتچى ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. 1965 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر ئۆز مەكتىۋىدە لېكتور بولۇپ ئىشلەپ كەلمەكتە. ئۇ، 1982 - يەلىدىن باشلاپ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى ئىجادىي پائالىيىتى 1954 - يىلى «دېخان قىزلىرى ھەققىدە قوشاق» دېگەن شېئىرى بىلەن باشلانغان. 1978 - يىلىدىن كېيىن ئۇنىڭ «باھار غۇنچىلىرى»، «يەلكەن» ناملىق شېئىر توپلاملىرى نەشر قىلىنىپ، جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

ھىسلىرىم گۈلخان

ئانا يەر

سېنى دېدىم، بىر سېنى دېدىم،
بالا كۈنۈم قۇچاقلىرىڭدا.
ئۆستۈم، كۆيدۈم، ياندىم ئاتەشتەك،
قىسمەتلەرنىڭ ئوچاقلىرىدا.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

سېنى دىدىم، بىر سېنى دىدىم،
چاچ ئاقاردى قار لەيلىسىدەك.
ئەقىدەمدە سولماس بىر باھار،
گۈزەللىگى گۈل تاجىسىدەك.

سېنى دىدىم، بىر سېنى دىدىم،
بار ئەجرىمنى دەرياغا سالدىم.
«بېلىق بىلگەي، بېلىق بىلمىسە،
خەلق بىلگەي» دىدىم،
شاتلاندىم!

تاك ئاقاردى

قۇچاقلىدى بوينۇمنى ئوغلۇم،
يېنىپ تۇرغان كۆزلىرى يۇلتۇز.
چاچ ھەققىدە قويدى بىر سوئال،
ئەسكە چۈشتى
بىر قارا قۇندۇز...

ئاھ جىگىرىم، باغرىم، ئومىغىم،
سوراپ قالدىڭ، بوپتۇ خەيرىيەت:
بىر بېشىمدا كۆيگەن نەچچە ئوت،
ئەل بېشىغا چۈشكەندە كۆلپەت.

چاچلىرىمنى ئاقاردى دىمە،
تاك ئاقاردى دىگىنىڭ تۈزۈك.
ئىشەنمىسەڭ، سۈبھىگە قارا،
ئەنە شۇنداق ئاپپاق ۋە سۈزۈك.

سۇمرۇغ دەرىخى

سۇمرۇغ دەرىخى قىيادا،
شاخ ـ شاختا غۇچچىدە چىچەك ھال،
ئاستىدا لەيلەيدۇ ئاق تۇمان،
يول بېشى ئەرشتە ئېھتىمال.

شۇ شاخلار راست قانات بولسىدى،
شۇ قانات مېنىڭدە بولسىدى،
بوراندەك بىر ئۇچسام، تېرەكتە
ھۇقۇشلار كۆز تىكىپ قالسىدى!

ئىلھام

مەدھىيە ساداسى ۋە ياكى ھەسەت
مەن ئۇچۇن بەرىبىر، پەرۋايىم پەلەك.
ھىسلىرىم گۈلخانىدۇر لاۋۇلداپ تۇرغان،
چىرىدىمەس، يوقالماس، ئۆپرىماس تىلەك.

باقىمەن ھاياتنىڭ ساھىللىرىغا،
كۆرۈمەن ئالدىنقى ئۆچمەس ئىزلارنى.
ئويلايمەن زۇۋۇلى شامالدىن بولغان،
ئەلدە يوق، چۆلدە يوق نىشانىسىز لارنى...

تەرلىرىم تىم ـ تىملاپ تامىدۇ يەرگە،
بىر ئۆزەم بىلىمەن، بىر ئانا تۇپراق.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئۆمۈرنىڭ دولقۇنى غەرق قىلغىچە،
ھەرىمەن ئېگىلمەي، سۇنماي ئاشۇنداق.

گۈلنى تاشلىماڭلار...

گۈلنى تاشلاپ تۇپراققا،
كەتتى بىرسى يىراققا.
كۆرۈپ باغۋەن «ھەي!...» دېدى،
ئۇن يەتمىدى ئۇزاققا.

گۈلنى تاشلاپ تۇپراققا،
كەتتى بىرسى يىراققا.
گۈل دېگەننى، تەلمۈرگەن
قىسار مەيدە، قۇلاققا.

گۈلنى تاشلاپ تۇپراققا،
كەتتى بىرسى يىراققا.
نادان گۈلنى نە بىلسۇن،
دەسسىمەستىن يانتاققا!

ئەينەك يەكلەنسە...

تاش ئەينەككە قارىدى چوكان،
چاچلىرىدا بىرە ـ بىرە ئاق.
خىيال سۈردى: ياشلىق پەردەك
غىل ـ پال ئۆتۈپ كېتىپتۇ شۇنداق.

«تووۋا، ــ دېدى ئەينەك دېگەنمۇ
يەكلەيدىكەن يەتسە نۆۋىتى.

لېكىن ئەلىنىڭ يەكلىگىلىدىن
يۈز مىڭ ياخشى ئەجەل شەربىتى».

مەجنۇنتالنىڭ تېگىدە...

مەجنۇنتالنىڭ تېگىدە
كۆرۈپ قالدىم مەن سېنى.
قولۇڭدا بار قىزىلگۈل،
كىمگە ئۈزدۈڭ سەن ئۇنى؟!

بولۇپ شۇنچە ئىنتىزار،
كەڭ ئاسمانغا قارايسەن.
شىلدىرلىغان سۇلاردىن
يار ۋەسلىنى سورايسەن.

ئايمۇ چىقتى قېيىقتەك،
قىزچاق، سېنى سالاي دەپ.
ئامرىقىڭنىڭ قېشىغا
ئۆزەم ئېلىپ باراي دەپ.

ياردىن كۆڭلۈڭ قالمىسۇن
ئىشلەپ قالدى بۇ كېچە.
ئەل ئۈچۈن تۆكۈپ تەرنى،
ساڭا سۇنار گۈل - غۇنچە.

شائىرنىڭ قەۋرە تېشىغا

— بىر شائىرغا تەزىيە

قەۋرىگە قويۇلغان شۇ بەلگە تاشنى
ئەزىمەت تاغلارنىڭ پارچىسى، دېگىن.

www.uyghurkitap.com

ئۇندا يوق نە ئىسىم، نە ياشىغان ياش،
تەكتىدە بىر ۋۇجۇت ياتىدۇ، بىلگىن.

بۇ ۋۇجۇت، زېمىنغا پۈتۈلگەن مىسرا،
ئۇندا بار ھارارەت، نۇر زەررىچىسى.
زەررىدىن زەررىلەر تۇغۇلۇپ تۇرسا،
دەيدۇ كىم تۇپراقتا قالدى گەۋدىسى.

1982 - يىل، ئاۋغۇست.

مەمتىلى زۇنۇن 1939 ـ يىلى قەشقەر شەھەردە تۇغۇلغان. 1959 ـ يىلى شىنجاڭ ئىنستىتۇتىنىڭ تىل ـ ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر قەشقەر ۋىلايەتلىك سەنئەت ئۆمىكىنىڭ كەسپىي ئىجادىيەتچىسى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ دەسلەپكى ئىجادىيىتى 1952 ـ يىلى باشلانغان ئىدى. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان «كارۋان ناخشىسى». «ۋىسال سەھەرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى، «گۈل مېھرى» ناملىق داستانى نەشر قىلىندى. «قۇچاقلا، ئۇ — سېنىڭ دادىڭ» ناملىق شېئىرى، مەملىكەتلىك ۋە ئاپتونوم رايونلۇق باھالاشلاردا ئازسانلىق مىللەتلەر مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرى مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. ئۇنىڭ يەنە «مەسلىھەت چېيى»، «رابىيە ـ سەئىدىن»، «كېچىككەن توي»، «مۇقام ئۇستازى» قاتارلىق دراما ئەسەرلىرى بار.

ئىككى شېئىر

باھار ۋەسلىگە يەتكەندە

نىمىشقا ئاھ دېسۇن بۇلبۇل باھار ۋەسلىگە يەتكەندە،
قارا تۈن ئىلكىدىن سۈبھى ـ باھار ۋەسلىگە يەتكەندە،

كېزىپ چۆل، جان ئارامى لەيلىزار ۋەسلىگە يەتكەندە،
ئارامبەخش لەيلىزار ئىچرە نىگار ۋەسلىگە يەتكەندە،
ۋىسال ئەيىيامىغا تەشنەئى - زار ۋەسلىگە يەتكەندە.

ئۇچۇپ كەتكەندە دىللاردىن جۇدالىق تامغىسى - غەملەر،
ئۆتۈپ كەتكەندە تەشنالىق يۈرەكنى ئۆرتىگەن دەملەر،
ئېقىپ تۇرغاندا جۇشقۇنلاپ ئەزىم دەريادا زەمزەملەر،
راۋا كۆرگەيمۇ گۈل بۇلبۇل كۆزىدىن تۆكسە شەبنەملەر،
ھاياتلىق باغلىرى كەۋسەر ئېپار ۋەسلىگە يەتكەندە.

جۇدۇنلۇق ئون زىمىستاننىڭ قاباھەت ئۆتكىنى بەرھەق.
سەمىمى، ياخشى ئىنسانىنىڭ ئەلەملەر يۇتقىنى بەرھەق،
ئېشىپ چەكتىن زۇلۇم، ئەلنىڭ چىدامى پۈتكىنى بەرھەق،
نىجاتلىق ۋەسلىنى قان - تەر ئىزىدىن كۈتكىنى بەرھەق،
ئالارمىز ئىنتىقام دەپ، زۇلپىقار ۋەسلىگە يەتكەندە.

خالاس بولدۇققۇ بىر نەۋاخ ئاشۇ كۈلپەت - قىيامەتتىن،
قىيامەت دەھشىتىدىنمۇ يامان ئاپەت - ئالامەتتىن،
پۈتۈن ئەل بەھرىمەن ئەمدى پاراغەتتىن، ھالاۋەتتىن،
نىمىشقا كۈلمىسۇن دىللار ساقايغاندا جاراھەتتىن،
«ئىناق، ئىپچىلىق» ئىسمىلىك دىلخۇمار ۋەسلىگە يەتكەندە.

زامانەم تۆھپىكارى يول - نىشاننى تۈزلىدى ئاخىر،
ھەقىقەت جەۋھىرىنى تەر ئىزىدىن ئىزلىدى ئاخىر،
دەۋرىنىڭ تىك قىياسىدا يىراقنى كۆزلىدى ئاخىر،
شىجائەت بىرلە ئوتتۇز يىل سىرىنى سۆزلىدى ئاخىر،
سۆيۈنمەس جان نىچۈن شاتلىق «قارار»① ۋەسلىگە يەتكەندە.

① «دۆلىتىمىز قۇرۇلغاندىن بۇيانقى پارتىيە تارىخىغا دائىر بەزى مەسىلىلەر توغرىسىدا قارار» كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

يىراقتا باقمسۇن قانداق ساماغا ئۆرلىگەن شۇڭقار،
داۋانلىق يولدا كەينىگە قارامدۇ قايرىلىپ تۇلپار،
خوشاللىق بەزمىسىدە ياش تۆكۈپ قىلغان كەبى ئاھ ـ زار،
شىپاتاپقان جاراھەتنى نە ھاجەت كوچىلاش تەكرار،
كۆلۈپ ئالغا باقايلى گۈلئۈزار ۋەسلىگە يەتكەندە.

1982 - يىل، ئۆكتەبىر.

قېيىنانا ـ كېلىن

1

سىز ئۇچۇن سالدىم يىكەنداز، ئاق قىزىم،
مەرھەمەت، ھاردۇق ئېلىڭ، ئامراق قىزىم.
شامغا ئۇلاپ سۇبھىنى خىزمەت بىلەن،
قايتىسىڭىز ئىشقا سالاي قانداق، قىزىم؟!
بولدى، قول سوزماي تۇرۇڭ پەشتامىغا،
مەن ئەمەسمۇ شۇنچە ساغلام ـ ساق، قىزىم.
مېھرى ـ شەپقەت ئالىمىدە سىز مېنىڭ
نۇسخىسىز يالغۇز قىزىم سىز، تاق قىزىم.
كۆڭلىڭىز ــ دەريا ئەزىم دولقۇنلىغان،
جان ـ دىلىمدىن ياشنىغان تۇپراق، قىزىم.
نى ئانا بولدى كېلىن ئىسكەنجىدە
قورۇلۇپ ئاپتاپقا يايغان قاق، قىزىم.
سىزنى ئوغلۇمغا نىسىپ ئەتكەن خۇدا،
بىزنى قىلدى گۈل بىلەن ياپراق، قىزىم.
سىز تېپەمەنكى، شات ـ خورام ئوغلۇم مېنىڭ،
نەۋرە ـ چەۋرەم بەختىمۇ پارلاق، قىزىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

سىز ئۇچۇن سالدىم يېڭىەنداز قوش قەۋەت،
دەم ئېلىڭ، گەپ ـ سۆزلىرى قايماق قىزىم.

2

ئەي ئانا، باغرىم، قەدىردانىم ئانا،
ھەمرىيىم، دوستۇم ۋە جانانىم ئانا.
ئۆزلىرى مېھرى ـ ۋاپا، شەپقەت ـ كۆيۈم
تەختىدە شاھى نوشىرۋانىم، ئانا.
سۈبھى ـ شام قىلغاچقا پەرۋىش ئۆزلىرى،
ئەترە چاچتى ئارزۇ رەيھانىم، ئانا.
تۈنجى رەت قىلدىم تەۋەللۇت قوشكېزەك،
قالمىدى جىسمىمدە دەرمانىم، ئانا.
ئايلىنىپ پەرۋانىدەك كۈن ـ تۈن بىدار،
قايتا جان بەخش ئەتتىلە، جانىم ئانا.
ئاتەشىن ئالقانلىرىدا بولدى ئەي،
شۇ سۆيۈملۈك ئىككى ئوغلانىم، ئانا.
يەڭنە تۇتقان قوللىرىدىن ئۆرگىلەي،
ئەي مېنىڭ ئىشچان، تەلەپچانىم، ئانا.
قوللىرىدا تاپتىلەر پەرۋىش يەنە،
جۈپ قىزىم — نۇرانە چولپانىم، ئانا.
مەن — كېلىن، پەرزەنتلىرى ھەمراسى مەن،
ئۇ مېنىڭ مېھرى ـ ۋاپا كانىم، ئانا.
جۈپ كۆزۈم نەم كۆرمىدى، كۆڭلۈم ئەلەم،
زەررە يەتقۇر ئاھۇ ـ ئەپغانىم، ئانا.
دىل سۆيۈنگەچ شەپقىتىدىن بىر ئۆمۈر
ياڭرىغان شوخ كۈلكە ـ خەندانىم، ئانا.
ئول يۈرەككە پاك سۆيەت بەخش ئەيلىگەن،

ئۆزلىرى، ئەي ماھى تابانىم ئانا!
يوللىرىدا جاننى قۇربان ئەيلىسەم،
يوق مېنىڭ ئەپسۇس، پۇشايمانىم، ئانا.
ئۆزلىرىنى ئىشقا سالسام مەن تۇرۇپ،
چىدىغاي قانداقمۇ ۋىجدانىم، ئانا؟
ئۆزلىرىگە خاس يىكەنداز قوش قەۋەت،
چىقسىلا، ئەي مېھرى غەمخانىم، ئانا.
خونچىلاپ سىنچاي ئۇزاتتىم، ئالسىلا،
ئەي سۆيۈملۈك، مەڭگۈ مېھمانىم، ئانا.
ئۆزلىرىنى بىر ئۆمۈر قىلماق رىزا
مۇددىئايىم، ئارزۇ-ئارمانىم، ئانا!

1933 - يىل، ئىيۇن.

قۇربان بارات 1946 - يىلى ئاتۇش ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1962 - يىلى شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ ياشلار نەشرىياتىدا مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىمەكتە. 1963 - يىلىدىن باشلاپ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئۇ ئەدەبىيات سېپىمىزگە 1956 - يىلى «كاككۇكۇمغا» دىگەن تۇنجى شېئىرى بىلەن كىرىپ كەلگەن ئىدى. شائىرنىڭ «يېشىل ھايات» ناملىق شېئىرلار توپلىمى 1980 - يىلى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. 1984 - يىلى يەنە ئۇنىڭ «ئاق روماللىق پەرىزات» ناملىق داستانلار توپلىمى نەشردىن چىقتى.

سەن — بۈركۈت ئۇۋىسى،
سەن — ئالتۇن بۆشۈك...

(بۇ شېئىرىمنى قىزىلسۇ ئوبلاستلىق 1 - ئوتتۇرا مەكتەپ قۇرۇلغانلىقىنىڭ 30 يىللىقىغا بېغىشلايمەن).

نىمىشقا كۆزۈمگە ئىسسىق ياش كەلدى؟
نىمىشقا جىسمىمدا دولقۇن ئۇردى قان؟

گويا گۈلدۈرماما
گۈلدۈرلىگەندەك،
زېمىننى تىترەتكەن كەبى چاقماقلار،
ئېمشقا چاقماقنىڭ ئالتۇن ئوتىدەك،
قەلبىمنى زىلزىلىگە سالدى ھاياجان؟
بۇ ئەجەپ ئەمەس،
ئالدىراپ يۈرگەندە ئۆز ئىشىم بىلەن،
ئەۋەتكەن خېتىڭنى ئالدىم تاپشۇرۇپ،
ئەي ئانا مەكتىۋىم، ئەزىز، جانىجان...

*　　　*

ئۆتتۆپتۇ ئوتتۇز يىل
ھەش - پەش دېگۈچە،
سەن يورۇق دۇنيادا تىكلىگەنگە قەد.
ئۇنتۇلۇپ قالمىدىم مەن سېنى پەقەت.
ئۆتتى ئوتتۇز يىل،
ئۆتتى ئۇ دەريادەك دولقۇنلۇق يىللار،
تارىخقا مۇناسىپ بولغان بىر زامان.
قانداقلا ئۆزگەرسۇن مەيلى تەغدىرىم،
مەكتىۋىم، سەن مېنىڭ ئېسىمدە ھامان!
ئېسىمدە تۇرۇدۇ تۈنۈگۈنكىدەك،
مېھرىۋان قوينۇڭدا ئۆتكەن ئۇ يىللار...
بىر يېڭى بىخلانغان سەندە نوتىدەك،
ئىدۇق كۆپ گۆدەك،
بىلىمگە، ساۋاتقا بولغاندۇق تەشنا.
ئوقۇغان سەندە،
بالىلىق دەۋرىمىزنىڭ ئەڭ يۇمران چېغى —

ئالتۇن چېغىمىز،
ئۇ چاغلار دولقۇنلۇق تەغدىرىمىزگە
بوراندەك باستۇرۇپ كەلمىگەن تېخى،
ئەجدىها ئاغزىدىن پۈركەلگەن ئوتتەك،
زېمىننى قاپلىغان ئوتلۇق ئۇپقۇنلار.

ئېسىمدە،
ئىقبالىغا بولغان ئىنتىلىش،
ئارزۇ ۋە ئۈمىتلەر، گۈزەل تۇيغۇلار،
ئۇ جۇشقۇن تۇيغۇلار ئىدى كۆپ يۈكسەك.
ئانا يۇرتىمىزنىڭ توپىسى بىلەن
ئۆزىمىز بىر-بىرلەپ قويغاندۇق كېسەك.
ئېسىمدە، ئازادە سىنىپلىرىمىز،
سايىلىقتا يېڭىدىن سېلىنغان ئۇلار.
سىر پۇراپ تۇراتتى يېڭى پارتىدىن،
دوسكىغا تىكىلگەن — چاقنىغان كۆزلەر،
ھەر جۈپ كۆز مىسالى ئۈمىت يۇلتۇزى.
سائەتلەر كەينىدىن ئۆتۈپ سائەتلەر
يېڭى دەرس بولاتتى ھەر بىر كۈندۈزى.
يەنىلا سىنىپقا جەم بولار ئىدۇق،
كۈمۈشرەڭ يۇلتۇزلار چاقنىغان ئاخشام.
ئېسىمدە تۇرۇدۇ،
ئۇ چاغلار تېخى،
كەچلىك مۇزاكىرىدە ۋە ياتاقلاردا
لامپىلار ياقاتتۇق، ياندۇراتتۇق شام.
تاڭلىرى،
ماتا چاپانلاردا قىزىل گالستۇك،
ھەش دەسسەپ ئۆتەتتۇق،

ناخشىمىز ياڭراق.
ئاھ، ئۇ چاغ،
باھاردەك بىر مەزگىل ئىدى،
يېڭىدىن جانلىنىش ۋە كۆكلەش دەۋرى،
يېپ-يېڭى، توق قىزىل رەڭ ئالغان ئىدى
مەرىپەت ئەۋلادى كۆتەرگەن بايراق.

ئېسىمدە، ھۆرمەتلىك ئۇستازلىرىمىز،
خەلقىنىڭ ئەڭ ئىلغار، ئويغاق ئەۋلادى،
ئۇلارنىڭ ئاپتاپتەك ئىللىق چىرايى،
مېنىڭ كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ زادى.
ھە، ئۇلار
ئوزۇقلۇق ۋە ئاپتاپ بولۇپ،
ھەربىر تال نوتىغا بېغىشلايتتى جان.
ھە، ئۇلار
تەلەپچان، قاتتىق قول ئىدى،
ۋە لېكىن ئاتىدەك غەمخور، مېھرىۋان.
ئۇلارنىڭ ھاياتى - تەغدىرى كېيىن -
خەلقتىن بولمىدى ھەرگىز باشقىچە.
مېھنىتى زور بولدى ۋە ئەجرى شانلىق،
دەرتنىمۇ تارتىشتى يېتىپ ئاشقىچە.
بەزىسى خورلىنىپ تۆھمەتلەر بىلەن
باغلاقتا ئېلىندى، تۈرمىدە ياتتى.
بەزىسى قوغلاندى بولدى يېزىغا،
كوچىدا ئولتۇرۇپ قوغۇنمۇ ساتتى.
يىللارنىڭ شۇ ئېغىر كارۋان يولىدا،
بەزىسى جان بەردى، بەزىسى ھايات.
ئۇچرىشىپ قالغاندا بىر ساۋاقداشلار

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

بۇلارنى سۆزلىشىپ قالىمىز پات-پات...
بىز دەيمىز:
ئۇلارنىڭ ئۆلمەس ئاۋازى
ئەسىرلەپ-ئەسىرلەپ بېرىدۇ سادا.
ئۇلارنىڭ مېھنىتى مەڭگۈ قالىدۇ
تارىخنىڭ ئالتۇندەك قۇرلىرى ئارا!

ئەي ئانا مەكتىۋىم،
ئەي نۇرلۇق چىراق،
سەن مەشئەل مىسالى ئوت ئېلىپ چاقناپ،
بولدۇڭ يورۇتقۇچى
ۋە ئىللىتقۇچى،
زىمىستان سوغاقنى ھەيدىگەن ئاپتاپ،
ھەم قىلدىڭ كۆڭۈلنى زۇلمەتتىن يىراق.
ئاھ، كۆڭۈل زۇلمىتى—
ئەجەللىك زۇلمەت...
خەلقىم ئاز تارتمىغان ئۇنىڭ دەردىنى.
زاماننىڭ ھاياتى چۈشەنچىلىرى:
بىرلىك ۋە ئىتتىپاق،
ۋەتەن ۋە مىللەت،
ئويغىنىش، ئىلغارلىق، پەن-مەدەنىيەت
ئەسىرلەپ-ئەسىرلەپ يات بولدى بىزگە،
زۇلمەتنىڭ ئىلكىدە قويدۇق ھەممىنى...
ئەي ئانا مەكتىۋىم،
ئەي ئىللىق ئۇۋام،
مىسالى سەن بۈركۈت ئۇۋىسى بولدۇڭ،
بۈركۈتلەر ماكانى بولغان شۇ يۇرتتا
سەندە ئۇچۇم بولدى سانسىز شۇڭقارلار،

ئۇلارنىڭ پەرۋازىدا ئۇرغان قاناتى
ئاسمانغا گۈلخانىنىڭ رەڭگىنى بېرىپ،
يالتىراپ تۇرۇدۇ روشەن ئۇپۇقتا.

ئەي ئانا مەكتىۋىم،
ئەي ئالتۇن بۆشۈك،
ئانامنىڭ ھىدى بار ئانا بۆشۈگۈم،
دۇنياغا تۆرەلدىم قايتا كۆز ئېچىپ،
يېڭىچە ئاڭ تاپتىم ۋە ئالدىم بىلىم،
قايتىدىن راۋۇرۇس بۆلەندىم سەندە،
سېنىڭدە سۈت ئېمىپ ئۆتكەن يىللىرىم،
ئۆمرۈمنىڭ ئەڭ گۈزەل ئەستىلىكلىرى
ھىلىمۇ ئېسىمگە كېلىدۇ پات ـ پات،
بۇلاقتەك جۇش ئۇرۇپ تۇرۇدۇ مەندە.
دۇنياغا تۆرەلمەك — ھاياتىي جەريان،
مەكتەپسىز بولمايدۇ لېكىن كۆز ئاچماق.
مەكتەپسىز ئىنسانلار قالىدۇ نادان،
تا قېرىپ ئۆتكىچە بولۇدۇ بوۋاق،
ئاغزىدىن نېنىنى تارتىپ ئالسىمۇ،
تۇرۇدۇ بوۋاقتەك ھاڭۋېقىپ قاراپ.
قالار نائىلاج،
قاسساپنىڭ ئالدىدا تۇرغان كالىدەك،
پەقەت كۆزلىرى
تۇرۇدۇ ياش بىلەن مۆڭلۈق يالتىراپ.

ئەي ئانا مەكتىۋىم
زور بولدى تۆھپەڭ،
ئەرزىيدۇ تەبرىكلەپ قىلساق تەنتەنە.

ۋەتەننىڭ، مىللەتنىڭ ئۈمىدى سەندە،
چىراق بول،
ئۈۋا بول،
بۆشۈك بول يەنە!
چوڭايسۇن كۆز ئىچىپ يەنە باغرىڭدا
بۇ قەدىم خەلقنىڭ ئوغۇل ۋە قىزى.
بارغانچە چوڭىيىپ كەتمىسۇن ھەرگىز
ئوتتۇرا ئەسرنىڭ كونا گۈمبىزى.
ئەۋلاتنى ئاسرىغىن،
بولغىن باشپانا،
ھە، ئۇلار يەنە
خۇراپات ئىلكىدە قالمىسۇن نادان.
نادانلىق ئۆلۈمدىن بىرىدۇ دېرەك،
بىر ئۈچۈن ئىلىم ۋە ھاياتلىق كېرەك،
بۈگۈنكى دۇنيادا
پەقەت بىردىن - بىر
سېنىڭ مەردپەتلىك ئىللىق باغرىڭلا
ئىز باسقان نەسلگە بېرەلەيدۇ جان!...

*　　*

سەن — بۆركۈت ئۈۋىسى،
سەن — ئالتۇن بۆشۈك!...

1984 - يىل، يانۋار.

ئارسلان 1946 - يىلى چۆچەك ۋىلايىتىنىڭ دۆربىلجىن ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1968 - يىلى مەركىزىي مىللەتلەر ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر «تارىم» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىنىڭ مۇھەررىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ ئىجادىيىتى 1962 - يىلى باشلانغان. ھازىرغا قەدەر ئۇنىڭ «ياشلىق يۇلتۇزلىرى»، «يۇلتۇزلار يۇرتى»ناملىق شېئىرلار توپلاملىرى نەشر قىلىندى. ئۇنىڭ «يۇلتۇزلار يۇرتى» داستانى مەملىكەت بويىچە ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا مۇكاپاتقا ئېرىشتى. ئۇنىڭ يەنە «كۆلپەتلىك مۇھەببەت» ناملىق ئوپېراسى؛ «قىساس خەنجىرى» ناملىق كىنو سىنارىيىسى ۋە خەنزۇچىدىن تەرجىمە قىلغان «يايلاقتىكى بۈركۈت» قاتارلىق تەرجىمە ئەسەرلىرى بار.

تۇپراق قىسسىسى

كېلەركەن، كېتەركەن شۇ جايغا ئاي - كۈن،
كەتكەندە چىداركەن ئەجەپ پىراققا؟
مەن كەلگەن،
كەتمىدىم،

كەتمەيمەن ئەبەت،
قانمىغاچ يۈرىگىم مۇشۇ تۇپراققا.
تۇغۇلۇپ شۇ يەرگە چۈشكەن ئىكەنمەن،
شۇ يەردە كۆزۈمنى ئاچقان تۇنجى رەت؛
تۇپىنى ئوچۇملاپ قاراپ كېتىمەن،
كىندىكىم قېنىنىڭ رەڭگى باردۇ، دەپ.
شۇ يەرگە تامغانكەن تۇنجى كۆز يېشىم،
تۇنجى ھىس- تۇيغۇغا ئېرىشىپ يۈرەك؛
شۇ يەردە يۇمۇلاپ ئۆسكەن ئىكەنمەن،
باغرىمنى تۇپىغا يېقىپ ئۆمىلەپ.
شۇ تۇپراق تۇسى بار تېرەمدە مېنىڭ،
سۈرتۈمەن كۆزۈمگە سۆيۈنۈپ قەۋەت.
بولدۇقلار كۆز يېشىم،
قاينار قوشۇلۇپ،
كۆز ياشقا كۆز ياشتەك سۈزۈك مۇھەببەت.
بۇ شۇنداق مۇھەببەت، پۈتمەس مۇھەببەت،
سۆيمىگەن ئانىنى قاچان باللىسى؟
ئانىلار ئۇلۇغدۇر، لېكىن بۇ تۇپراق
شۇ ئۇلۇغ ئانىنىڭ ئۆلمەس ئانىسى.
بوۋىلار تۆرەلگەن ئاشۇ ئانىدىن،
نەجاتلىق بۆشۈكى بولغان شۇ ماكان.
مارجان كۆز بولاقلىق دالا- ۋادىلار
بەرگەن ئۆز باغرىدا ھاياتقا ئىمكان.
شۇ يەرگە سىڭگەن كۆپ سىرلىق نەپەسلەر،
ئايدىڭدا ئاشىقلار كۈلكىسى ياڭراپ.
مۇھەببەت چۈشىنى كۆرگەن غۇنچىلەر،
تۈن بويى يۈرەكلەر مۇڭىنى ئاڭلاپ.
شاھلارنىڭ تاجىدەك كۆرۈنەر ئىدى،

شۇ يەردىن تاغلارنىڭ ئالماس باشلىرى.
ئارزۇلار قويىندا تەلغىناتتى قىز،
تۆن كەبى يېيىلىپ قارا چاچلىرى.
ھىجرانلىق سۆيۈشنىمۇ كۆرگەن مۇشۇ يەر،
ئۇزاقتا سوزۇلار بۇنداق سۆيۈشلەر.
كۆرگەن ئوت چىققاننى كۆزنىڭ يېشىدىن
شەپەقتەك ئىسسىز ئوت ئاشۇ كۆيۈشلەر.
شۇ تۇپراق كۆرگەن شات كۆنلەر نازىنى،
ئۇپۇقتا كۆننىڭ كۆپ قىزارغىنىنى.
مۇھەببەت زوقىنىڭ دولقۇنلىشىدىن
ھاياتنىڭ ياشىرىپ ئۇزارغىنىنى.
ئانا تىنىغدەك ئۇرۇلار شامال،
تۇپراق قىسسىنى پىچىرلاپ تەكرار.
تېگەر جەڭ ئوتىنىڭ تەپتى يۈزۈمگە،
بىھساپ خاتىرە بولغىنىدا يار:
لاي ئېتىپ كۆز ياشتا ئاشۇ توپىدىن
سالغانتى بوۋىلار سېپىل ۋە شەھەر.
شۇ ھايات بەختىنى قوغداشنى ئىستەپ
بەك ئۇزاق چۆللەرنىڭ چېتىگە قەدەر.
ھاڭناشلار بېشىغا ياسىغان قورغان،
سىرداش بولۇشۇپ قېلىچ-قالقانغا.
ئاتلىرى پۇتىدا شۇ تۇپراق چېكى
يولداش بولۇشقان تۆندە كارۋانغا.
بۇ تۇپراق تارتقان كۆپ ياۋۇز دەردىنى،
ۋە ئاچچىق پىغانلار ئۇچقان پەلەككە.
باغرىدا داغ بولۇپ قالغان قانلىق ئىز
پاتقاندا ئىستىلا تىغى سۆڭەككە.
ياش تۆككەن زۇلمەتنىڭ ئىسكەنجىسىدە

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

قارلىق تاغلارنىڭ زەر تەختلىرى،
كىشەنلەر شاۋقۇنى ئاستىدا قالغان
ئانىلار پەريادى ۋە بەختلىرى.
تۇپىغا قوشۇلغان بوۋىلار بېشى،
شۇڭلاشقا بۇ تۇپا جاندىن ئەتىۋا.
سەھرالار يۇلغۇنى چىچەكلىرىدەك
قايتىلاپ كۆكلىگەن ئۇمىت ـ ئىلتىجا.
بۇ يەردە ئۆلمىدى ئەركىنلىك ئىشقى،
تارتىشتى بورانلار توختىماي نەرە؛
ئوغۇللار ئاقلاشقا قارا تەغدىرنى،
ياسىغان سۆڭەكتىن قانچىلاپ قەلئە.
بۇ يەردە ئۆلمىدى، كۆكلىدى ھايات،
تەۋرىدى تۇپراقتا يېشىل دولقۇنلار.
تۇپراقنى قوغدىغان مەرتلەر قېنىدىن
گۈل ـ چىچەك ھۆسنىدە ياندى يالقۇنلار.
بۇ شۇنداق تۇپراقكى، ھىكمىتى چەكسىز،
مىڭ ئۆي نەقشىدە بار ئاشۇ تۇپراق.
ساقلار ئۇ ئوغلىنىڭ جەسەتلىرىنى،
بۇزماستىن قوينىدا مىڭ يىللاپ ئۇزاق.
ئۇنىڭدا ئالتۇن بار، ياقۇت، ئۇران بار،
ئۇ ئەما كۆزىگە داۋا ـ تۇتىيا.
قەدىم ئالتۇن يولى ۋە يىپەك يولى
شۇ تۇپراق مېھرىدىن بولغانتى بىنا.
شۇ تۇپراق پۈتكۈزگەن قانچە قەسىرنى،
نە قەسىر، تاغلارنى كەلگەن كۆتۈرۈپ.
بېشىدىن ئۆتكۈزدى مىڭلاپ ئەسىرنى،
تارىخنى سىلىجىتىپ، بەزەن چۆكۈرۈپ.

ئۇنىڭدىن ئۇنەر نان، مېھرىگىيالار،
بۇ ئادەم تېرىساك ئۇنۇدىغان يەر.
ئۇنىڭدا بال ھىدى، قىمىز ھىدى بار،
گۈھەرگە ئايلىنار تامچىلىغان تەر.
چىمەنلەر ياپىدۇ ئۇستىگە گىلەم،
بۇ تۇپراق گۈللەر ۋە قۇشلار ماكانى.
قوشاقلار توقۇيدۇ شاقىراتمىلار،
ئالەمگە داڭلىقتۇر ئۇسۇل، مۇقامى.
ئاھۇلار لەۋ قويسا زۇمرەت گىياغا،
بۈركۈتلەر ئۇۋۇدلار ئېگىز قىيادا.
تۈلكىلەر ھىدىنى ھىدلىسا يولۋاس،
كۆيلىنەر باتۇرلۇق قىرى دەريادا.
تۇپراقتا تىزلىنىپ، قاتلىنىپ مەڭگۈ
چوققىلار سۆزلەيدۇ ئىشقىنى گويا.
تۇپراقتا ياقسا ئاي كەچتە مەڭزىنى،
تاڭدا كۈن چاچ تاراپ چاچىدۇ زىيا.
شۇ يەردە ياشلىقىم باشلانغان ئىدى
ھاياجان سىردىشى چاتقال قىياقلار؛
شىرىن دەم تەمىنى تاپتىم شۇ يەردە،
گۇۋاھى قولۋاقلار، خىلۋەت قىرغاقلار.
شۇ يەردە ئۇچراتسام دەسلەپكى جەڭنى،
چوڭقۇر ھاك، تىك داۋان بولغانتى مەيدان.
شۇ يەردە مۇشكۇلنى يەڭگەنتى چىدام،
ھاياتىم بايرىقى بولغاچقا ۋىجدان.
شۇ يەردە قاينايدۇ ھايات ھىسلىرى،
شۇ ھىسلار ئۇگەتكەن ماڭا ناخشىنى.
ناخشىچى خەلقنىڭ خەيرىخاھلىقى

www.uyghurkitap.com

كۈچ بېرەر قەلبىمگە سەھەر - ئاخشىمى،
شۇ يەردە دولقۇنلار چىللار سەپەرگە،
تاڭ ئەنە كۆتەردى كۈننى ئۇپۇقتا.
گۈرۈلدە، جەڭ ئوتى،

شولاڭىدا مەڭگۈ
پۈركەي شۇ تۇپراقنى رەڭدار يوپۇقتا...
توپىنى ئوچۇملاپ سۆيۈپ كېتىمەن،
زېمىننىڭ تىنىقى كىرەر قۇلاقتا.
شۇ توپا باي سۆيگۈ، ئارزۇ، ئۈمىتكە
ئۇرۇلار ئانامنىڭ ھىدى دىماقتا.
كېلەركەن، كېتەركەن شۇ جايغا يىللار،
كەتكەندە چىداركەن ئەجەپ يىراقتا.
مەن كەلدىم،
كەتمىدىم،
كەتمەيمەن ئەبەت،
ئۆلگەندە باش قويار ئانا تۇپراقتا.

1981 - يىل، 31 — نويابىر.

ئوسمانجان ساۋۇت 1945 - يىلى ماناس ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1966 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر ساۋەن ناھىيىلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپ تىل - ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچىسى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ تۇنجى شېئىرلىرى 1961 - يىلى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشكەن. 1984 - يىلى ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرلار توپلىمى «ئالەمدەك يۈرەكتە ئالەمچە سۆيگۈ» نەشر قىلىندى.

سۈزۈك قەترىلەر

ئالتۇن بۇلاق

جانان قىرغاقلارغا ئۇرۇلار كۆمۈش
سۇ ئاقسا ئاھۇ كۆز ئالتۇن بۇلاقتىن.
قەترىلەر ئېقىنى ياڭراتقان ناۋا
بەھرىمنى ئاچىدۇ كەتمەي قۇلاقتىن.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

قىياقلار بەرگەچكە بەخش ئېتەر جۇلا،
زىلال سۇ مەۋجىگە لىپمۇ - لىپ چېشىمە.
ئاھ! بۇلاق سۇلىرى، ئاقە، سېنىڭدىن
مايىسلار ۋەسلىدە نازۇ - كەرەشمە.

ئوچۇملاپ ئىچسەن قانماستىن زىنھار،
تومۇردا نۇر ئاقار، كۆڭ ئاقار شۇ ئان.
لاچىندەك قاناتلىق سەزدىم ئۆزەمنى،
كۆزلىرىم ئورنىدا ياندۇ چولپان.

نەقەدەر خىسلەتلىك، مۇقەددەس سۇ بۇ،
قايتقاندەك بولدى ئۇ ئون توققۇز يېشىم.
ئىچتىمۇ بىر ئوچۇم (مۇھەببەت بەلكى؟)
گوياكى ئاسمانغا تاقاشتى بېشىم.

ئاھ! بۇلاق سۇلىرى، ئابىھاياتسەن،
سەن بىلەن ياشنايدۇ يۈرىگىم مېنىڭ.
سۈت بەرگەن، قۇت بەرگەن ئوغۇل - قىزىڭغا
ئانا يەر — بۇلاق ئۇ كۆكسىگدۇر سېنىڭ.

يۇرتۇم تېڭى

قەلبىمدە كۆلۈپ ياتقان ئارمىنىمدەك
چىرايلىق نۇرلۇق تاڭلار ئاتقىنىدا؛
باغدىكى قىزىلگۈللەر تەردېنى
بۇلبۇللار قوشىغا قاتقىنىدا؛
سالام دەپ ئىشىك ئېچىپ كۆكتە قۇياش

ئالەمگە جىلۋە قىلىپ باققىنىدا؛
سايىلىق مەللەردە ئويناق ئېقىن
يالتىراپ ئالتۇن بولۇپ ئاققىنىدا؛
تاڭ ئىشقى يۈرەكىمگە ئوت قويۇدۇ،
قۇللۇق دەپ تاڭغا شۇ چاغ تېۋىنىمەن.
بارمىدۇ شۇ تاڭدىنمۇ چىرايلىق دەم؟!
(تېپىپ كۆر، تاڭ ھۆسنىدىن قېنى ئۆۋەن؟)
قارايمەن زوقۇم بىلەن شۇ تاڭدا مەن
گۈللەرگە، پۆرەكلەرگە، قىياقلارغا.
تاڭ قىلىپ، شات ئۆتۈمەن ھويلىلاردىن،
ئايمىدۇ، كۆنىمدۇ دەپ سىياقلارغا...
ئۇچرايدۇ شۇندا ماڭا يۇرتداشلىرىم،
ئۆتۈمىز شۇنداق ئوبدان سالاملىشىپ.
ئۇچرىسا، بوۋا دەيمەن ئاقساقاللار،
بىلدۈرۈپ ھۆرمىتىمنى، ئەھۋاللىشىپ.
ئۇچرايدۇ ساۋاقداشىم، قۇرداشلىرىم،
شۇ ھامان ھەزىل - چاقچاق باشلىنىدۇ.
مېھرىمىز قۇدرىتىدىن يايرايدۇ جان،
دىللاردا گويا دېڭىز چايقىلىدۇ...
ئۇچرايدۇ شاگىرتلىرىم، ياش يوپۇماق،
يۈزىدە غۇنچىلەرنىڭ كۈلكىسى بار.
سالام دەپ باش ئېگىدۇ، يۈرىكىدە
قەدىردان ئۇستازىغا سۆيگۈسى بار...
خوشالمەن يۇرتداشلاردىن، يۇرتۇم ماڭا
غۇرۇر ۋە خوشاللىقنى تامام بەرگەن.
ئېيتقىنا، قانداق ياخشى دىدارلىشىش؟!
ئېيتقىنا، قانداق ياخشى سالام بەرگەن!

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىلىش ئالدىرىسى

قاقما، باغرىم، قېرىندىشىم، ئۇستۈڭنى،
مەن ئۇنىڭدىن شاھ مۇقاملار ئاڭلايمەن.
شاۋقۇن سالار دەريالىرىم، زەر قىرغاق،
خىيالىمدا دەريالارغا قارايمەن...

قاقما، باغرىم، قېرىندىشىم، ئۇستۈڭنى،
ئۇ ۋەتەننىڭ تۇپرىقىدۇر تۇتىيا.
يۈرىكىمگە تاشلاپ ھىجران ئىزىنى
يارا سالغان ئۇندا ئۆسكەن ھەر گىيا.

ئىنسان پەقەت ئۇچ نانغىلا توياركەن،
توياركەنۇ، نان غېمىنى قوياركەن.
غاپىللىقتىن ئۆچسە ئەقىل شاملىرى،
ئۆز كۆزىنى ئۆزى جەزمەن ئوياركەن...

بۇلبۇل سۆيەر تىكەن قىزىلگۈللەرنى،
بولسىمۇ گەر غوللىرىدا تىكىنى.
بولالمىدىم بىر قوشكىزەك، ۋاي ئىست،
تاغلار كېلىپ باسسىمۇ گەر ئاز مېنى.

قاقما، باغرىم، قېرىندىشىم، ئۇستۈڭنى،
ئۇ زەررىلەر سەرخىل شولا چېچىشتا.
بىر زەررىگە تەسەددۇقتۇر مىڭ ھايات،
قىيالمايمەن ئۇنى ھەرگىز قېقىشقا!

قاقما، باغرىم، قېرىندىشىم، ئۇستۈڭنى،
توزىمىسۇن يۇرتتىن كەلگەن توزاڭلار.

ھەر كۈنى ئۆتەمۇ مەن كوچىلاردىن،
ماڭا ھەم، يۇرتۇمغا ھەم ھەر كۈن يېڭى؛
يالجىغاي! ماڭا ئەزىز، ساڭا ئەزىز
يۇرتداشلار ۋە ئۇلارنىڭ ئالتۇن تېڭى.

توزاڭ قەسىدىسى

(بىر مۇھاجىرنىڭ چەتئەلگە چىققان ناخشىچىمىزغا ئېيتقانلىرى)

قاقما، باغرىم، قېرىندىشىم، ئۈستۈڭنى،
توزىمسۇن يۇرتتىن كەلگەن توزاڭلار.
ئۇنى سۈرەي كۆزلىرىمگە، سۆيەيمەن،
مەن ئاداشقان، تېنەپ قالغان قوزاڭلار.

قاقما، باغرىم، قېرىندىشىم، ئۈستۈڭنى،
قونسۇن ئۇلار ئۈستۈمگە، ياق، قەلبىمگە.
ئانا يەرنىڭ زەررىسىدۇر ئۇ توزاڭ،
نۇر بولغۇچى مەن ئايرىلغان بەختىمگە.

قاقما، باغرىم، قېرىندىشىم، ئۈستۈڭنى،
پۇراپ ئالاي باغلىرىمنىڭ ھىدىنى.
ئېپار چېچەك، ئېپار غۇنچە، ئېپار گۈل
يۇيىۋەتسۇن دىلدىن ھىجران دېغىنى.

قاقما، باغرىم، قېرىندىشىم، ئۈستۈڭنى،
ئۇ زەررىلەر تەۋەررۇكتۇر مۇقەددەس.
مەن كۆرۈمەن تىيانشاننى ئۇنىڭدىن،
كۈمۈش چاچلىق، مەغرۇر ئۇلۇغ زەبەردەس.

ئۇنى سۇرەي كۆزلىرىدىگە، سۆيەيمەن،
مەن تېنىگەن ئۆز كىشىڭلار، قوزاڭلار...

982 . - يىل، مارت.

هىلال ئاي

ئاسماندا ئۇزۇدۇ نازۇك هىلال ئاي،
قارايدۇ زوقلىنىپ هىلال ئاي قىزىم.
سۆيۈنۈش چايقىلار (سۈتتەك قەلبىدە)
چايقىلار رىياسىز بىر هىس، بىر سېزىم.

موندىلاق قىلىنى سوزۇپ ئاسمانغا
«ئاي چىقتى، ئەنە ئاي» — دەيدۇ ئېتىلىپ.
ئەپتىدە هىلال ئاي سەبىلىگى بار،
قىزىلگۈل ئۇ گويا تۇرغان ئېچىلىپ.

لىپ قىلىپ كۆڭلۈمدىن كەچتى شۇ مەهەل
سىنايچۇ زېهنىنى دىگەن بىر خىيال.
سوئالىم هىلال ئاي هەققىدە ئىدى،
تۆكىىدى قىزىمنىڭ تىلى شىرىن - بال.

— نىمىگە ئوخشايدۇ؟ — دىدىم، — هىلال ئاي —
نۇر تۆككەن ئورمان، باغ، دەشت، دالا، تاققا؟
دىدى ئۇ: «ئوخشايدۇ سىز بۈگۈن سەهەر
هارام شاخ چاتىغان ئاشۇ ئوغاققا!»

— يەنىچۇ، — دىدىم مەن، كېلىپ مەسلىگىم،
(تاپقان سۆز يىقىلماس هەرنە چىرماققا!)

دېدى ئۇ: «ئوخشايدۇ تېخى بۇرناكۆن،
مەن ۋە سىز ئېلىشۋەتكەن ئاشۇ تىرناققا!»

ئاسماندا ئۇزۇدۇ نازۇك ھىلال ئاي،
قارايدۇ زوقلىنىپ ــ ھىلال ئاي قىزىم.
ئۇچىمىز قارايمىز بىر - بىردىمىزگە،
قەلبلەردە ئاجايىپ يالقۇنلۇق سېزىم.

قېمىز ئىچكەن مىنۇتلار...

قېمىز قۇيدۇڭ، قېمىزدا
كۆردۇم گويا چېھرىڭنى.
دىل يورۇدى قېمىز دەپ،
قۇيدۇڭمىكىن مېھرىڭنى.

يىلقا يىگەن ئوت - چۆپلەر
ئاتەشمىدۇ؟ ئوتمىدۇ؟
قېمىز تۇتتى يۈرەكنى،
ئاڭا شىپا يوقمىدۇ؟

قېمىز قۇيدۇڭ، قېمىزدا
كۆردۇم ئاينى، يۇلتۇزنى.
قېمىز بىلەن يۇتتۇم مەن
قېشى قارا قۇندۇزنى.

قېمىز قۇيغان قېمىز قىز،
كۆنلۇم ئۆتەر سېنى ئىزلەپ.
كۆرسەم سېنى جىدەل قىپ
قول سۇنارمەن قېمىز دەپ...

1983 - يىل، ئاۋغۇست.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ئەبەيدۇللا ئىبراھىم

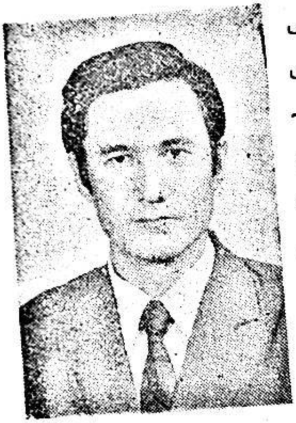

1950 - يىلى چىرىيە ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1976 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، «شىنجاڭ ياشلىرى» ژورنىلىنىڭ باش مۇھەررىرى.

شائىرنىڭ تۇنجى شېئىرى 1962 - يىلى «خوتەن گېزىتى» سەھىپىلىرىدە ئېلان قىلىنغان. ئۇنىڭ «كۆكلەم»، «يۇلغۇن چېچىكى»، «ھەسەن ۋە ھۆسەن» قاتارلىق شېئىر ۋە داستانلار توپلاملىرى، «سىرلىق كارۋان» ناملىق كىنو سىنارىيىسى بار. «مېھمان» قاتارلىق بىر قانچە ھىكايىلىرى بار.

غەزەل ۋە مۇخەممەسلەر

قەشقەردە كەچ

ئەمەستۇر لاپ، دېسەم قەشقەر سەيرىنىڭ مۇنبىرى كەچتە،
گۈزەل ھۆسنى شەپەق رەڭلىك شەرقىنىڭ بىر گۈلى كەچتە.

بادام دوپپا، چىمەن دوپپا، ئاقار يولدا تومەن دوپپا،
ياقار ھەركىم لېۋىگە لەۋ سائادەت دىلبىرى كەچتە.

سادا بەرسە راۋاپ تارى قىلۇر بۇلبۇل غەزەلخانلىق،
بەلەن سازەندە قەشقەرلىق يىگىتنىڭ ھەر بىرى كەچتە.

چېلىشتىن شان ياراتقان كۆن ئۇچۇن تىللاردا تەبرىكلەر،
ۋىسال كۆكىدە ئوينار شوخ مۇھەببەت كەپتىرى كەچتە.

ئىلىم ئىشقىدا كۆيگەنلەر ئىجات ئاتلىق جانان ئىستەر،
تولار ھىكمەت نۇرى بىرلە كۆڭۈلنىڭ دەپتىرى كەچتە.

ئۆيى يوقمۇ دىمە، رەستە بويىدا بەزمە قۇرغاننى،
بېرەر سۇلتان ھوزۇرنى ساماۋەر كەۋسىرى كەچتە.

ئەگەر شائىرى مەجنۇنسەن، كېرۇپ كەت بۇ مۆجىزاتنى،
بۇ يەڭلىغ بىر بازار بولماس بۇ ئۆلكەم ھىچ يېرى كەچتە.

قەشقەر باغچىسى

ئەنە لەيلى، ئەنە ئەترە، مىسالى گۈل بازارى بۇ،
گۈزەللىكتە تېڭى يوق باغ، بەھىشنىڭ ئىنتىزارى بۇ.

سىماپتەك كۆل گويا باغۋەن ئەزىز مېھمانغا تۇتقان جام،
ھىدى خۇش بۇي، خىيابانلىق، ھوزۇرى جان ئارامى بۇ.

ئېرىق بويىدا مەجنۇنتال، سۇنىڭ ئەكسىدە جۇپ شولا،
سەير ئەتمەكنى ئىستەر كىم، ئىسىل مەنزىل قارارى بۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

شېكەر شەنبە سامادا ئەل، ئاۋات يەكشەنبە ھەر ئان كۆي،
نە كۈيكى، دىلنى مەپتۇن ئەيلىگەن بۇلبۇل ئاۋازى بۇ.

قىنىق كۆك چاي خۇمارى دىل، شېرىن سۆھبەت كۆڭۈل مەيلى،
ساتار بىرلە مۇقام تەشنا يۈرەك ئاشناسى — يارى بۇ.

ئاشۇ گۈلشەندە مەشرەپتە بەھاجەتتۇر تەكەللۇپمۇ،
كىمىكى كەلسە تۆردىن جاي ئالۇرلەر، ئۆز دىيارى بۇ.

ھەۋەس قىلساڭ، ياران، قەشقەر بېغىنى بىر تاۋاپ ئەتكىن،
بەخت جامىدا مەي يۇتقان ئازات ئەلنىڭ باھارى بۇ.

قەشقەر ئۇستىسىغا

ھۈنەرۋەنگە پىرى ئۇستاز، قولى گۈل ئەي چېۋەر، ئۇستا،
ئاياندۇر شۆھرىتىڭ ئەھلى جاھانغا شۇ قەدەر، ئۇستا.

سېنىڭ بىرلە ئاتالغاندۇر ھۈنەرلەر قىبلىسى قەشقەر،
سىڭىردىڭ ئەل - ۋەتەن نامى يولىدا قانۇ - تەر، ئۇستا.

ھۈنەر بابىدا ھەيراندۇر يېتۈك ئەقلىڭگە ئەپلاتۇن،
قارا مىس ئايلىنار زەرگە قولۇڭ تەگسە ئەگەر، ئۇستا.

ياسايسەنكى، ياغاچتىن گۈل تىزىپ ھەر تۈرلى ساز - ئەسۋاپ،
نە سازكى، كىم ئىشىتكەي بىر ناۋا، «بۇلبۇلمۇ» دەر، ئۇستا.

چىمەن دوپپاڭ چىمەنزارى بېرەر جەننەتكە ئەندازنى،
نە ئەنداز، پەردازى جەننەت گۈلىدىن بىنەزەر، ئۇستا.

بىغىمنىڭ لالىسىدەك ئۇز چىچەك-نۇسخە نەپىس مونچاق،
نە مونچاق، چېھرىدە قىزنىڭ جۇلاسى نۇر — ھۆكەر، ئۇستا.

بىرىپ ھىكمەت سۆيىدە دەم سوقارسەنكى قۇرۇچتىن تىغ،
نە تىغكى، سۆلتى ئەرگە سىپنىگدىن يادىكار، ئۇستا.

ئۆتەر يىللار، لېكىن ئەجرىڭ بۈيۈك سەنئەتكە شاھىتتۇر،
نە شاھىت، شاھىدى تارىخ، يەنە تاپ شان - زەپەر، ئۇستا.

1979 - يىل، سېنتەبىر، قەشقەر.

مۇقام ھەققىدە مۇخەممەس

نەغمىنىڭ تىلسىز مۇڭلىرىنىڭ ئاۋازى ئىنسان
روھىغا مەنىۋى ئوت تۇتاشتۇرغۇچى ئامىلدۇر.

— «تارىخىي مۇسىقىيۇن» دا ئەبۇ نەسىر فارابىنىڭ «رىسالەئى
مۇغەننىيۇن» ناملىق كىتاۋىدىن كەلتۈرۈلگەن نەقىل

ئايا ساقى، شاراپ تۇت، بىل بۇ دەم ئىلھام ماڭا ئۇلپەت،
نە ئىلھام، بىر زىبا گۈلئۈز مېنىڭ بىرلە قىلۇر ئىشرەت،
نە ئىشرەت، ئىشرەتى نەزمەم قۇرىغا گۈل تىزار رەت-رەت،
ئايان بولسۇن كۆيۈمدە كۆي ئاتاسى بىر بۈيۈك سەنئەت،
شاراپ تۇت، ياق، مۇقامىڭ چال، چېلىپ دوستۇڭغا بەر رىغبەت.

تۇغۇلسام ئۆي ئىكەن نامرات، ئوقەت چاغلىق، بىسات ھەم ئاز،
لېكىن كۆردۈمكى، تۆر تامدا نەقىشلىق داپ بىلەن جۇپ ساز،
قاچانكى مەن سوراپ قالدىم: پەقىرگە بۇ نىمە پەرداز؟
ئاتام ئېيتتى: ئۇنى چالساق، قوساق ئاچ گەر، لېكىن مۇڭ ئاز،
شۇ ئان سايراتتى تەمبۇرنى، ماڭا كۆرسەتتى بىر ھىكمەت.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

يۈرەك ـ باغرىمنى ئېزىلبەستى تۈمەن بازغانۇ ـ سەندەلدە،
كى بولدى شۇ مۇقامنىڭ مەرغۇلى بىر مۇڭنى بەرگەندە،
ۋە سەزدىم شۇ مۇقام ئەۋجى بىلەن پەرھات كۆچى تەندە،
غېمىم يوقتى مادارىدىن تاغلىنى مىڭ پارە ئەتكەندە،
نە تاغ، ئەھلى مۇقامغا ئەيلىدىم تاغدىن ئېگىز ھۆرمەت.

ھالا شۇندىن بېرى دىلبەر ـ سەنەم خەندىگە [illegible] يوق،
نىگارىمكى مۇقام، ئۆزگە نىگاردىن ھېچ تامايىم يوق،
نىگاركى مېھرى يالقۇنلۇق، ئۇنىڭسىز دىل ئارامىم يوق،
ئۇنى سۆيگەن كەبى سۆيگەن يەنە بىر خۇش ناۋايىم يوق،
ئەگەر تەشنا بىتاپتۇرمەن، مۇقامدۇر نەق شىپا ـ شەرۋەت.

سىگاھ ئويغاتسا ھەر تاڭدا، يېشىل قىرغاقنى سەيىل ئەتسەم،
سېغىندىم چىن گۈزەللىكنى مۇقامى چەببىيات چەكسەم،
چېلىپ مەن چارگاھ، دەيمەن ئەجەمدىن ئۆز ئانا ئۆلكەم،
يېپىشقايمەن مۇشاۋرەك ۋەجىدىن چىنلىقتا مۇستەھكەم،
كى ئىپتسام پەنجىگاھ، يۈكسەك تۇيۇلدى بۇ ئەجىر ـ مېھنەت.

كى ئۆزھال ــ ھالى مەزلۇمنىڭ، نە مەزلۇم بولمىسۇن غەمناك؟
ئازاتلىق دەپ ئازاپ چەككەن بوۋام دادى مۇقامى راك،
بايات ــ باتۇر جەمەتىمنىڭ تېگىنى ئەسلىتۇر ھەر ۋاق،
جۇداللىقتا ئۇشاقتىن ھەر جۇنۇن دەرمان ئالۇر ئانداق،
ناۋانىڭ قۇدرىتى نىمجاننىمۇ ئەيلەر باھادىر ـ مەرت.

تەكەللۇپ بىرلە جەننەتتە قىلۇرمەن گەر غەزەلخانلىق،
تاپار مەندىن مۇراتقا ھۆرىلەر ھاسىلى ئىمكانلىق،
نە ھۆر، چالسام تىرىكلەر جىسمىدىن قاچقاي پەرىشانلىق،
تىۋىپلەر ئوردىسى ئىچرە مېنىڭدۇر تەختى سۇلتانلىق،
قازاندىم شۇل سەۋەپ دىلكەش بولۇپ سەنئەتتە خوپ شۆھرەت.

جاھان سەلئەت كۆكدە ئەل مۇقامىنى ماھى چولپان دەر،
چىمەندە شەرقىنىڭ بۇ كەبى چولپان تۇغۇلغان دەر،
كى بىلمەسلەر سورار — بۇ يۇرت نىچۈن داڭدار ئاتالغان دەر،
بىلەر كىم: ھەر گىيا، ھەر جان ئۇسۇل، كۈيدىن يارالغان دەر،
شۇبۇ نام بىرلە ئالەمگە تونۇلدى بۇ ۋەتەن جەننەت.

ئىجات شۇڭقارى نەسلىمنى نىچۈن مەن ئىپتىخار بىلمەي؟
مېنى چوڭ قىلدى شۇ ئەجدات مۇقام بىرلە ئېيتىپ ئەللەي،
ئۇ تۇتقان ساز-تەۋەررۇكنى نىچۈن بىر ياخشى يار بىلمەي؟
ئۇنى جان بىرلە قوغداشنى نىچۈن ئەھدۇ-قارار بىلمەي؟
نومۇسچان ھەر مىراسخور تاجىدا بۇ دۇركى بىر زىننەت.

سورالسا گەر مىراسخور تۆھپىسى مەنكى ھامان پەستە،
ئۈمىتكە ھېچ جاۋابىم بولمىدى ئوتتۇزغا يەتمەستە،
قۇرۇق گەپتىن ئۈزۈپ قول، ئىش قىلاي دەپ گۆرگە كەتمەستە،
ئايان قىلدىم ئىرادەم گال قەلىمىم بىرلە مىڭ تەستە،
بولۇر ئارزۇ شىرىن قانچە، لېكىن كۆلمەيدۇ بى مېھنەت!

1980 - يىل ماي، ئۈرۈمچى.

www.uyghurkitap.com

مۇھەممەت شاۋۇدۇن 1942 - يىلى كۇچاردا تۇغۇلغان. 1960 - يىلى شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنىستىتۇ - تىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن.

شائىر ئەدەبىيات سېپىگە 1958 - يىلى قەدەم قويغان. 1981 - يىلى ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرلار توپلىمى «يۈرەك ناخشىلىرى» نەشر قىلىندى. ئۇنىڭ يەنە خەنزۇ تىلىدىن تەرجىمە قىلغان «ئون يىلغا مەدھىيە»، «شىمشادىكى جەڭ» قاتارلىق تەرجىمە ئەسەرلىرىمۇ بار.

ئۇ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، «شىنخاڭ گېزىتى» ئۇيغۇر بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى.

شېئىرلار

تەرنقلايدۇ دەرىزە

1

ئاتا ئەسنەپ كارۋاتتا
قىڭغايدى - دە، بولدى جىم.
ئۆچۈرۈلدى تېلېۋىزور،
دەپ قىلىشتى بالىلار «ئىسم».

ئايىغىدا يۇمشاق كەش،
ئانا ماڭار شىپىرلاپ.
باللىرىنى ئۇخلاشقا
دەۋەت قىلار پىچىرلاپ.

كىردى باللار يوتقانغا،
تېنچلاندى ئۆي ئىچى.
كېلەر پەقەت سائەتنىڭ
چىكىلدىغان تىۋىشى.

تىرىقلىدى دەرىزە،
ئانا چۆچۈپ بولدى لال.
تۇرۇپ قالدى خۇيلىنىپ
كىتاپخان، بۇ نىمە هال؟

ئانا ئويلار بۈگۈنمۇ،
يوقمۇ ئاڭا ئاراملىق؟
چىدامدۇ ئۇ مۇشۇنداق
بولۇۋەرسە داۋاملىق؟

كېچىمۇ كۆپ ۋاقتنى
ئۆتكەزدى ئۇ «جەڭ» بىلەن.
قايتىپ كەلدى، بىچارە،
هاسىراپ تۈن تەڭ بىلەن.

دوختۇرغىمۇ جان كېرەك،
چۈشەنمەمدۇ خەق بۇنى؟

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

(تۇتتى شۇ دەم ئاندىنىڭ
تېخىمۇ بەك جۇدۇنى.)

— تويۇپ كەتتىم ئەجەپمۇ، —
دىدى غۇڭشۇپ ئىچىدە، —
كىمدۇ چەككەن دەرىزە
بۈگۈن يەنە كېچىدە؟

تىڭشىدى زەڭ قويۇپ،
ئەمەس ئىكەن ھېچ كىشى.
(تىرىقلىغان ئەسلىدە
ئىدى يامغۇر تىۋىشى.)

يۆتتى كۆكۈل تەشۋىشى،
ئۆچتى چىراق، ياتتى ئۇ.
خىيال سۈرۈپ بىر شىرىن
ناز ئۇيقۇغا پاتتى ئۇ.

2

تىرىقلىدى دەرىزە
ئارقا ـ ئارقىدىن چېكىلىپ.
سەگەك دوختۇر ئويغىنىپ،
قوپتى ئەسنەپ كېرىلىپ.

چىقتى ئىشىك ئالدىغا
يېپىنچاقلاپ چاپاننى.

كۆردى تۇرغان تەلمۈرۈپ
بىر ناتونۇش دېخاننى.

ئېيتتى دېخان ئاڭا هال،
(شۇنچە ئەنسىز ئاۋازى.)
كەلدى دوختۇر ئالدىغا
بىر كېسەلنىڭ ئازاۋى.

دوختۇر جابدۇنۇپ ئۆيدىن
چىقتى مېڭىپ ئاۋايلاپ.
ياپتى ئاستا ئىشىكنى
كەتمىسۇن دەپ تاراقلاپ.

* *

تىرنقلايدۇ دەرىزە،
تېگىپ يامغۇر تامچىسى.
ئانا ياتار ئۇيقۇدا،
ياندا ئىككى بالىسى...

1984 - يىل، 18 - ئىيۇن.

تەۋرىنىدۇ بۆشۈكتە بوۋاق

دەرىزىدىن چۈشەر ئاي نۇرى،
ئۆي ئىچىدە ئۇيقۇ تىنىغى.
تەۋرىنىدۇ بۆشۈكتە بوۋاق،
زەپ چىرايلىق ئۇنىڭ زىنىغى.

www.uyghurkitap.com

ئانا كۆزى يۇمۇلدى ھېلى،
قولى يەنە بۆشۈكتە بىراق.
رام تۈۋدە ئالما ياپرىغى
پىچىرلىشار يېقىشىپ قۇلاق.

ئانا قولى چۈشتى سېرىلىپ،
يۇمۇلغاندا كۆزلىرى مەھكەم.
يېنىدىكى تۇمارلىق بۆشۈك
غىچىرلاشتىن توختىدى شۇ دەم.

«چىر» قىلدى ـ دە، ئويغاندى بوۋاق،
ئانا شۇئان ئاچتى كۆزىنى.
شۇدەم شېرىن ئۇيقۇنى ئەمەس
ئۇنتۇدى ھەم بەلكى ئۆزىنى...

* *

دەرىزىدىن چۈشەر ئاي نۇرى،
ئۆي ئىچىدە ئۇيقۇ تىنىقى.
تەۋرىنىدۇ بۆشۈكتە بوۋاق،
زەپ چىرايلىق ئۇنىڭ زىنىغى.

يىل ۋە قەھرىمان

قەھرىمانلارغا ئېچىپ يىل كەڭ قويۇن،
بېرىدۇ ئۆز قوينىدىن ھەردەم ئورۇن.
كۈتكۈزۈپ قويماي قەرەلى، رېتىنى
خوش بولۇپ قارشى ئالار كەلسە بۇرۇن.

نەچچە باتۇر چاپتۇرۇپ جەڭ ئېتىنى
يىلنى قاتلاپ، بۇزدى يىلنىڭ رېتىنى.
بەيگىدە ماڭسا ئۇزۇپ كىم شۇنچە تېز
بەردى يىللار خۇش بولۇپ يول خېتىنى.

شۇڭا بارغانچە كۆپەيدى قەھرىمان،
كەلدى يىللارغا ئۇلاردىن شۇنچە شان.

1984 - يىل، يانۋار.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر 1941 - يىلى ئاتۇش ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1959 - يىلى شىنجاڭ پىداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ خەلق نەشرىياتىنىڭ ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدە مۇھەررىر بولۇپ ئىشلەيدۇ. جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1956 - يىلىدىن باشلاپ ئېلان قىلىنغان. 1981 - يىلى ئۇنىڭ «ئۈمىت چېچەكلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ھازىر ئىككىنچى توپلىمىنى نەشرگە تەييارلىماقتا.

شائىرنىڭ يەنە «بازار نەرقى»، «ساتىراچىنىڭ ھۈنىرى» قاتارلىق ئۇنىڭغا يېقىن ھېكايىسى، بىرنەچچە ئەدەبىي ئوبزورلىرى ۋە خەنزۇچىدىن تەرجىمە قىلىنغان شېئىرلىرى بار.

ۋەتەن ئىشقى يۈرەكتە يالقۇن

گۈللەرگە باقسام

باغ ئارىلاپ گۈللەرگە باقسام،
قەلبىمدە كۈچ - مادار سېزىمەن.

گۈل دېڭىزى ئۆركەشلىگەندە،
ئۇندا يەلكەن بولۇپ ئۈزىمەن.

*　　*

ئۆتتى گۈلسىز قانچە باھار ـ ياز،
ھەجران ئوتى ئۆرتىدى دىلنى.
گۈل سىماسى بولدى ماڭا يار،
قاراڭغۇدا ئۈمىت چىرىغى.

چاك تورزۇتۇپ بېغىمغا بىر چاغ،
بىر توپ مەلئۇن كەلدى ئۆلىشىپ.
قىلدى رەڭدار گۈللەرنى پايخان،
گۈل بەرگىمۇ كەتتى سولىشىپ.

ئۇلار دىدى: «زىننەتكە، گۈلگە،
ئوت ئاچىدۇ پرولېتارىيات...»
تەۋۋا دىدىم ياقامنى تۇتۇپ،
گۈل ـ چېچەكسىز ئۆتەمدۇ ھايات؟!

لەنەت ئوقۇپ ئېغۋاچىلارغا
قالدىم شۇ چاغ ھەسرەتكە چۆكۈپ.
قانچە باھار ئۆتتى ئاشۇنداق،
گۈلسىز باقتا دەردىمنى تۆكۈپ.

....

بۈگۈن مانا ئېلىمدە باھار،
بېغىمدىمۇ رەڭمۇ ـ رەڭ گۈللەر.

تا ئەبەتكە كەلمەسكە كەتتى،
ئاشۇ ئېغىر، قايغۇلۇق كۈنلەر.

گۈلسىز ئۆمۈر — گىياسىز تۇپراق،
گۈل جىلۋىسى بۇلبۇلغا قانات.
يۈرۈشلەردە گۈللەرنى قىسىپ،
زوق ئالدۇ پۈرولېتارىيات.

يۇلتۇز بىلەن سۆھبەت

ئايدىڭ كېچە، تەبىئەت ئويغاق،
دەريا بويلاپ كېلەتتىم شۇدەم.
سادا كەلدى ياڭراپ پەلەكتىن،
باقسام يۇلتۇز كىرپىكلىرى نەم:

«ئازات يىگىت، مېنىڭ يۇرتۇمغا
ئېيتقىن نىچۈن باسمايسەن قەدەم.
ئاي ھۆسنىگە بوپسەن مۇپتىلا،
بۇ ھال ماڭا قىلماقتا ئەلەم.

ئايمۇ لالدۇر مېنىڭ ھۆسنۈمدىن،
ئىشەنمىسەڭ باققىن سەن كۆرۈپ.
كېچە-كۈندۈز ھىجران ئوتىدا،
كاۋاپ بولدى باغرىم ئۆرتىنىپ...»

مېنى چوڭقۇر خىيالغا سالدى،
ئاشۇ گۈزەل يۇلتۇزنىڭ سۆزى.

دىدىم: «پەقەت مۇشۇ ئەسىردە
ئاينى كۆردى قەلبىمنىڭ كۆزى.

مەن ئىنتىزار سېنى كۆرۈشكە
چەكمەكتىمەن دەردىڭدە پىراق.
قانات ياساپ يېتەلمەي ساڭا
مۇئەللەقتە قالدىم مەن بىراق.

بولسا سەندە ئەقىل، ئىرادە،
دىيارىمغا پەرۋاز قىلىپ باق.
ئىلىم ـ پەننىڭ لاچىنى بولساڭ
گۈللىرىمنى كۆكرىگىڭگە تاق.»

شۇ سۆز بىلەن چىمىرلاپ يۇلتۇز
كۆز يۇمدى ـ دە. نەگىدۇر مۆكتى.
يۈرىگىممۇ ئۇنىڭ ئىشقىدا
يېڭى بىر ئوت ـــ پىراقتا چۆكتى.

پاتماس ئاي

ئاسمان پەردىسى نۇرلۇق تولۇنئاي،
ھۆسنىگە مەھلىيا جىمىكى ئادەم.
بىراق، تاڭ سۇبھىدە بولۇدۇ غايىپ،
ئۇنىڭدىن نۇر ئالار تۈندىلا ئالەم.

ۋەتىنىم بىر ئايكى قەلبىم كۆكىدە
كېچە ھەم كۈندۈزى تۇرار نۇر چېچىپ،
ۋۇجۇدۇم يالقۇنلاپ ئىشقى ئوتىدا
ياشايمەن مېھرىدىن شەرۋەتلەر ئېمىپ.

كۆمۈلمەس ھەقىقەت

تۇرۇلۇپ كەلدى ـ دە، بىر قارا بۇلۇت،
توسۇلۇپ ئاي يۈزى بولدى ئۇ غايىپ.
كەڭ دالا ھەسرەتتە، ئورمانلار جىمجىت،
دەريالار شاۋقۇنى مۇڭلۇق ئاجايىپ.

تەبىئەت كۈتمەكتە ۋاپادارىنى،
كۆزلىرىم ئاسماندا، مەنمۇ ئىنتىزار.
بىر شامال كەلدى ـ دە، بۇلۇتنى قوغلاپ،
ئاي چىقتى، باشقىدىن نۇرلاندى دىيار.

ھە، شۇنداق، بىر مەھەل توسسىمۇ بۇلۇت،
چىقىدۇ تولۇنئاي كۈلۈپ ئاقىۋەت.
شاماللار بۇلۇتنى قوغلايدۇ ھامان،
كۆمۈلمەس ئەزەلدىن بۇ چىن ھەقىقەت.

1981 - يىل، ئاۋغۇست.

هاجى ئەخمەت 1942 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان. 1960 - يىلى شىنجاڭ ئىنىستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇ، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، «قەشقەر ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ مۇئاۋىن باش مۇھەررىرى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى ئىجادى 1958 - يىلى باشلانغان ئىدى. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئۇنىڭ «ۋىسال ئارزۇسى»، «ئۆچمەس يۇلتۇزلار» ناملىق ئىككى شېئىرلار توپلىمى، «ئۇيغۇر شېئىرىيىتى توغرىسىدا»، «دېڭىز ئۈنچىلىرى» قاتارلىق پوبلىستىك ئەسەرلىرى، خەلق ئەدەبىياتىغا دائىر «نەسىردىن ئەپەندى لەتىپىلىرى»، «سەلەي چاققان لەتىپىلىرى»، «ئۇيغۇر خەلق مەسەللىرى» قاتارلىق ئەسەرلىرى كەڭ جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئۇ ھازىر «قىيان» ناملىق ھېكايىلار توپلىمىنى نەشرگە تەييارلىماقتا.

پامىر ناخشىلىرى

زەرەپشان بويىدا

زەرەپشان،
زەرەپشان،

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەي ئەزىم دەريا،
تۇرۇمەن قىرغاقتا ئېچىپ سۈيۈڭنى.
چۈلغىنىپ ئوي - پىكرىم شاۋقۇنۇڭ بىلەن،
تىڭشايمەن يېقىملىق، جۇشقۇن كۈيۈڭنى.

كەلدىم مەن بويۇڭغا، نەچچە رەت ئاڭلاپ
مويسىپىت چاللاردىن شۆھرەت - داڭقىڭنى.
ئالقىشلاپ سەن مېنى، ئاقتىڭ شاقىراپ،
چىلىلدىڭ ئۆزەڭگە، ئېچىپ باغرىڭنى.

چۆمۈلەر گوياكى سۇ پەرىسىدەك،
ئاق غازلار سۈيۈڭگە يېقىپ تۆشىنى.
جۆر بولۇپ قىرغاقتا سۆزلەر تاغ تېرەك،
كېچە ناز ئۇيقۇدا كۆرگەن چۈشىنى.

ئەسىرلەر سىرىدىن ئېيتىپ كۈي - قوشاق،
يول سېلىپ يىراققا ئاقسەن راۋان.
سۈيۈمنى ئىچسە كىم، دەيسەن گوياكى،
بېسىلار چاڭقىغى، قالمىغاي ئارمان.

تاغ، ئېدىر، يايلاقلار، چۆللەر باغرىنى
پۈركەيسەن چىمەنگە، بېغىشلاپ ھايات.
قېرىنداش تاجىكنىڭ ئۆمۈر كىتاۋى
پۈتۈلگەن داستانسەن — نۇرلۇق كىتابات

زەرەپشان،

زەرەپشان،

ئەي ئەزىم دەريا،

ئۇلاچ ئات. مەنزىلگە، ئۈركەشلەپ راۋان.
كەلگۈسى ئىقبالىڭ، بەختىڭنى كۈيلەپ،
شاقىرا دولقۇنلاپ زاماندىن ـ زامان!

يايلاق كېچىسى

يايلاق كېزىپ يۈردۈم تۈندە،
تەرك ئېتىپ ئۇيقۇمنى.
دولقۇنلاتتى گۈزەل ئالەم
ئوتلۇق يۈرەك تۇيغۇمنى.

جان بېغىشلار كائىناتقا
جۇشقۇن هايات دولقۇنى.
يالقۇنلايدۇ تاغ باغرىدا
چېچەكلەرنىڭ گۈلخىنى.

قىزلار مەيىن قوشاق كۈيلەر،
نەي چېلىنار يىراقتا.
تاشتىن ـ تاشقا سەكرەپ شوخ سۇ،
يۈگۈرۈلۈدۇ قىرغاققا.

سان ـ ساناقسىز تۇك چىراقلار
جىمىرلايدۇ يۇلتۇزدەك.
نۇرغا چۆمگەن گۈزەل يايلاق
كېچىسىمۇ كۈندۈزدەك.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

نۇرلۇق يەرگە تەلپۈنەر ئاي،
مەپتۇن بولغان بوۋاقتەك.
ھىسسىياتىم دىلغا سىغماي،
تاشتى ئىلھام بۇلاقتەك.

تىزىلدى دىل دەپتىرىمگە
مىسرا - پىكىر ئۈنچىسى.
تەبىئەتنىڭ ئاشىقى مەن،
گۈزەللىكنىڭ كۈيچىسى.

1981 - يىل، ئاۋغۇست.

كارۋان سەپەردە

سۈزۈلدى كۆك، تۇمان تارقاپ، باھارنىڭ شوخ ساباسىدىن،
سۆيۈندى بەختىيار جانلار يېشىل كۆكلەم ھاۋاسىدىن.
تولۇپ گۈلگە ئېدىر - تاغلار، پۇراق چاچتى چىمەن باغلار،
قىزىپ كەتتى خوشال بەزمە گۈزەل بۇلبۇل ناۋاسىدىن.
كىشەنلەنگەن تۇمەن تۇلپار قانات قاقتى بولۇپ ئازات،
سىلىپ لەرزىگە ئالەمنى ئۇلۇغ تەۋرەش ساداسىدىن.
سەپەر ئۈستىدە چوڭ كارۋان، ھۇجۇم باشلاندى ئۆتكەلگە،
نىشانغا ئۆرلىدى قورقماي يىراق يولنىڭ جاپاسىدىن.
يېرىپ تاغ، باشلىساق ئەلگە بىلىم دەرياسىدىن كەۋسەر،
ۋەتەن گۈللەيدۇ مەرتلەرنىڭ ھالال ئەجرى، ۋاپاسىدىن.

چىچەك

ئاچىلۇر خۇشبۇي چېچىپ بىر مەررە ھەر يىلدا چىچەك،
ئىشقى لەززەت تۇيغۇسىنى قوزغىتار دىلدا چىچەك.

ياپ ـ يېشىل كىمخاپ لىباس كىيگەن تەبىئەت جانلىنىپ،
كەڭ دالا ـ قىردا چېچەك، تاغ ئۈستىدە، غولدا چېچەك.
زىلۋا تاللار بوپتۇ چوكان بويىنىغا مونچاق ئېسىپ،
زوقلىنىپ باقسام بېشىدا، چامدىسام يولدا چېچەك.
تاڭ سەھەردە قايىنىدى ئىش، كەچتە كۆكلەم سەيلىسى،
قىز ـ يىگىتلەر ئىشقىنى ئىزھار ئېتەر قولدا چېچەك.
مەنمۇ ئىلھام كانى بىلدىم گۈلباھار ئەييامىنى،
كۈيلىسەم تەرىپىنى داستان بولار تىلدا چېچەك.

1979 - يىل، نويابىر.

باھار

قىش كېتىپ، كۆكلەم قىزى باقتى جاھانغا ناز بىلەن،
ئاقتى سۇلار جۆر بولۇپ، قۇشلار كۈيگە ساز بىلەن.
تال چوكان سۇمبۇل چېچىغا تاقتى مونچاقتىن بىزەك،
سايرىشىپ شوخ تۇرنىلار كەلدى ئۇچۇپ پەرۋاز بىلەن.
يايدى رەڭدار زىلچىسىنى جانلىنىپ تاغۇ ـ دالا،
تولدى باغرى ئىش قىزىتقان ئەر ـ ئايال سەرۋاز بىلەن.
تويغا جابدۇنغان كېلىندەك ئۈز ياساندى تەبىئەت،
ۋەتىنىمنىڭ ھۆسنىدىن ئالغان يېڭى ئەنداز بىلەن.
گۈلباھار ئىلھامىدىن زوقىقا تولۇپ ئېيتتىم غەزەل،
تەنتەنە ـ شاۋقۇنغا تەڭكەش بوپ بەلەن ئاۋاز بىلەن.
تاغ سۆيىدەك جۇش ئۇرۇپ تاشماس نىمىشقا شاتلىغىم،
يار بولۇپ سۈرسەم ئۆمۈر يۇرتۇمدا كۆكلەم ياز بىلەن.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

چۆل ئويغاندى

1

ئەسىرلەر سىرىنى باغرىغا بېسىپ
چۆل ئۇخلار غەپلەتتە،
قاغجىراپ سۇسىز؛
نە ئۇندا ئۇچار قۇش بار،
نە يېشىل گىيا ...
كۆرۈنمەس پەقەتلا ھاياتتىن بىر ئىز.
ۋە لېكىن گۈزەلدۇر شۇ مۇقەددەس يەر،
ھەر چىمدىم تۇپرىقى تۇتىيا، ئەزىز.
دەيسەنكى، مۇھەببەت ئىلكىدە باقساڭ:
ئاق شايى پەردىگە ئورىلىپ گويا،
ئۇخلاپ ياتار ساھىپ جامال قىز...

2

جان بېرىپ شۇ چۆلگە باھار ھاۋاسى،
سۈبھىدەم جاراڭلىق ناخشا ساداسى:
تىراكتۇر كۈيىگە ئاقتى جۆر بولۇپ،
ئەسىرلىك ئۇيقۇدىن كۆز ئېچىپ گۈزەل،
ئاھ! دىدى، بەختىيار ھىسقا چۇلغىنىپ.
تۇراتتى ئالدىدا ئاشىقى پەرھات
(ئاستىدا ئويناقلار كىشنەپ پولات ئات)
سۆيۈملۈك يارىغا ئېچىپ باغرىنى،
تەبەسسۇم ئىلكىدە باقتى تولغىنىپ.

1980 - يىل، ماي.

مىرزاھەد كېرىمى 1939-يىل 11-ئايدا قەشقەردە تۇغۇلغان. 1958-يىلى شىنجاڭ ئىنىستىتۇتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتىدا مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىمەكتە. ئۇ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

مىرزاھەد كېرىمنىڭ شېئىرىي ئىجادىيىتى 1958-يىلى باشلانغان. 1982-يىلى «ئالتۇن ئاچقاچ» ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىنىپ، بىر قىسىم شېئىرلىرى تاللاپ كىرگۈزۈلگەن، يېقىندا ئۇنىڭ «قاناتلانغان تىلەك» ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشرگە بېرىلدى.

شىمالغا زىيارەت

گۈزەل ئەلكە

ئەلكىنىڭ بېلىگە يۆتكەلگەن تاشيول
پاقىراپ تۇرۇدۇ كۈمۈش لېنتىدەك.
مەي ئىچىپ ئېقىندىن سۇمبۇل چاچلىق غول،
ئېچىپتۇ كۈن تۆككەن زەرگە كەڭ ئېتەك.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

قارىغايلىق چىمەنزار، يېشىل تاغ - داۋان،
كۆز چاناقلىرىمغا يازدى بىر داستان.
ھەر قانچە تەسۋىردىن، سىزغان رەسىمدىن
گۈزەلكەن تەلكىنىڭ باغرى مىڭ چەندان.

سايرام

كۈۋەجەپ ئۇرۇلۇپ يېشىل قىرغاققا
تۇزار كەڭ دېڭىزدەك ئۆركەشلەپ سايرام.
چاچتى سۇ پەرسى ئۈستۈمگە مارجان،
زۇمرەتتەك سۈيىگە چۈشكەندە شولام.

گويا بۇ سۈزۈك كۆل ئاسمان پارچىسى،
ئاق ئايدىڭ كېچىدە يۇلتۇز چاقنىغان.
گويا بۇ سۈزۈك كۆل جەننەت ھاۋزىسى،
بويىنى رەڭمۇ - رەڭ گۈللەر قاپلىغان.

نە ئاسمان پارچىسى، جەننەت ھاۋزىسى،
ئانىنىڭ كۆزى بۇ — ئوغلىغا باققان.
سەن قاراپ تۇرغاندا، ئەي ۋەتەن ئانا،
نېچۈن خىزمىتىڭگە يىدا قىلماي جان!؟

كۆردۆم

كېلىپ باغرىڭغا، ئەي غۇلجا، پەزىلەت ئەھلىنى كۆردۆم،
ئېچىلغان ئىلمۇ - ئىرپاندىن گۈلۈڭنىڭ بەھرىنى كۆردۆم.
شېھىتلار قېنىغا رەڭداش كىيىپ دوپپا غۇرۇرلۇقتا،

كوچاڭدا يامرىغان سادىر بوۋامنىڭ ئەسلىنى كۆردۈم.
ۋەتەننىڭ پەخرى ئەخمەتجان يۈرەك ـ باغرىن يېقىپ ياتقان،
كۆمۈلگەن گۈل ـ چىچەكلەرگە تەۋەررۈك قەۋرىنى كۆردۈم.
جۇدۇن ـ چاپقۇنغا بوي بەرمەس، ياۋۇز دۈشمەنگە تىز پۈكمەس،
ئەزەلدىن قەھرىمان، بەردەس قەدىم يۇرت ۋەسلىنى كۆردۈم.
قولۇم كۆكسۈمدە ھۆرمەتتە سالام بەردىم تۈمەن مەرتكە،
تولۇپ ـ تاشقان مۇھەببەتتە قېرىنداش قەلبىنى كۆردۈم.

قاش بويىدا

قاش بويىدا تۇرۇمەن
دولقۇن بىلەن مۇڭدىشىپ.
چاچار ماڭا مەرۋايىت،
سۇ پەرىسى ئوينىشىپ.

كۆزۈم تويماي تەلمۈرەر
يېشىل ئوتلاق — يايلاققا.
قوي ـ قوزىلار مەرىشىپ،
يۈرگەن قولۇن ـ تايچاققا!

قوڭۇر موزاي يېپىشقان
سۈتكە تولغان يېلىنغا.
ئانا سىيىر پۇشۇلداپ
باقار زۇمرەت ئېقىنغا.

چوشۇپ كۆكتىن ئاق بۇلۇت،
چىمەنلىككە قونۇپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

له ئاق بۇلۇت، بايقسام
ئاق ئۆزي نۇرغا تولۇپتۇ.

كۆپ ـ كۆك قاردغاي، ئاق قېيىن
يەلپۈنەتتى قىيادا.
شوخ ـ شوخ سايراپ بوز تورغاي
ئۇچۇپ يۈرەر جىرادا.

ئايغىر كىشنەپ تۇرۇدۇ
تاغ ئۈستىدە كۆزەتتە.
شۇ دەم بۇ ئۇز ۋادىنى
تارتىۋالدىم سۈرەتكە.

قىرىندىشىم قازاقىم،
يايلىغى بۇ ئاي دالا.
سۈيى كەۋسەر، تېشى زەر،
سۈت، قىمىزغا باي دالا.

قاش بويىدا يايرىدىم
بولۇپ ئۈچ كۈن مەن قونۇناق.①
تۆگىمەيدۇ تەرىپى
توقىغانغا مىڭ قوشاق.

1982 ـ يىل، ئۆكتەبىر.

ياشلىغىم تۆگىمەس داستان

ھەر كۈنى ئۈمىت بىلەن كۆڭگە باقىمەن،
دەر قەلبىم: «بول ماھارەت پەيتىدە بىدار.

① قونۇناق ـ مېھمان.

قۇش بولغىن بۆرە ئالار، تۈلكىنى باسار،
چۈجىنى ئېلىپ قاچار سا، بولما زىنھار.
سەن تەختتى سۇلايمان ئەمەس ھاجەتمەن،
ئىنسانغا قانات يېيىپ، بولغىن بەختىيار...»

چېقىلىپ بۇ سادادىن قانائەت كۈرسى،
مەن چاچراپ تۇرۇپ كەتسەم ئاينى كۆرۈمەن.
ئاز ئۇخلا، كۆپ ئۆگەن، ئىشلە، ھودۇقما!
دەپ بىردىن ساقىلىمنى سىپاپ قويۇمەن.
تۇرلانغان كۆز ئالدىمدا تۇرار ياشلىغىم
غىرىپتەك كۆيۈپ سەنەم ۋەسلىگە يەتكەن.

بىر قەنە ھەمرا بولغان دىلدار قەلىمىم،
ياشلىغىم سۈرىتىنى رەڭمۇ - رەڭ سىزار.
گاھ قاماق سېلىپ كۆرەر بوغدا كۆلگە،
گاھ تارىم قۇملۇغىدا — دەشتتە جەڭ قىلار.
مۇراتقا مىنىپ گاھى تۇرار خىيالچان،
گاھ، ھېيتكا گۈلزارىدا گۈلدەستە تىزار...

ۋە لېكىن ئۆتتى ئاشۇ نادىر ياشلىغىم،
ھېچكىممۇ مېنى ئەمدى ياش دىمەس، ھەق راس.
تەر تۆكۈپ ھالاللاپ يەپ ئەلنىڭ تۇزىنى،
ئاقلىدىم ئۆز بۇرچۇمنى تىرىشىپ خالاس.
بايلىغىم — كىتاپ، قەلەم، يامدىكى شۇ گۈل،
بالامغا تىللا ئەمەس قالار بۇ مىراس.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دوستلىرىم، پەزىلەتكە ئىگە ياشلىغىم،
كەتسىمۇ چىرايىمدىن، كۆڭلۈمدىن كەتمەس.
ياشلىغىم شېئىرىمدا مەرتلەر سىماسى،
ياشلىغىم كۆڭلۈم مېنىڭ ئۆم-ۋۇرۋات ئۆلمەس.
شۇڭلاشقا «بالىسەن» دەر ئۇرغۇپ بۇ قەلبىم،
ۋەسلىمگە ھېچ زاماندا قېرىلىق يەتمەس.

1983 - يىل، سېنتەبىر.

ماھمۇت زايىت 1942 - يىلى 8 - ئاپرىلدا گۇما ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1960 - يىلى شىنجاڭ پىداگوگىكا ئىنىستىتۇتى- نىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. 1963 - يىلىدىن بېرى جۇڭگو يازغۇچىلار جە - مئىيتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، ھازىر خوتەن ئالىي سىفەن تېخنىكومىنىڭ تىل - ئەدە - بىيات فاكولتېتىدا لىكتور بولۇپ ئىشلىمەكتە.

شائىر ئىجادىيەت سېپىگە 1959 - يىلى قەدەم قويغان ئىدى. ئۇنىڭ «گۈلمەرۋي» ناملىق شېئىرىي رومانى، «خانتەڭرى قىزى» ناملىق داستانلار توپلىمى، «كارۋان يو- يۇك» ناملىق شېئىرلار توپلاملىرى بار.

خىيال ئۇچقۇنلىرى

ۋاقىت

ئەسىرلەر ھىكمىتى، ئەجدات ساۋىقى؛
ھاياتتا بىر مىنۇت ئالتۇندىن قىممەت.
پۇتسىمۇ ئاي، يىلدا ئۇتۇق قەسرى،

مىنۇتلار قىلىنار كەشپىيات مېھنەت.
شۇڭلاشقا، بەختنى قەدىرلىگەندەك
ۋاقىتنى قەدىرلەش ئۇلۇغ بىر خىسلەت.

ئۆمۈر ئۇ — ئېقىن سۇ، ۋاقىت — ئاتقان ئوق،
كېتىدۇ، كەلمەيدۇ قايتىپ كەينىگە.
سېكۇنتلار يىغىلىپ يارالغان ئەسىر،
ۋاقىت ئۇ باشلايدۇ بىزنى غەلىبىگە.
بولماقنى خالىساڭ ھەقىقى ئىنسان،
ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ ئۆرلە پەللىگە!

باغۋەن

ياشنىدى بەرق ئۇرۇپ، سوقتى گۈپۈلدەپ
چىچەكتە گۈلباھار، يۈرەكتە باھار.
شېئىر يازدىم يېزامنىڭ گۈزەل بېغىدا،
تىزىلدى يالقۇنلۇق مىسرالار قاتار.
باھارنىڭ پۇرىغى سىڭگەن ئىلھامدىن
خۇش پۇراق چاچماقتا شېئىرىمدىن ئىپار.

چىچەكتەك ئاق كىرپىك، كۈمۈش چاچ باغۋەن
قارىدى چىچەككە، بەختىيار كۈلدى.
ئىقبالدەك گۈللىگەن كۆچەتنى كۆرۈپ،
قەلبىگە ھاياجان، ئىپتىخار تولدى.
شۇ تاپتا ئەجرىنىڭ ۋايىغا يەتكەن
باياشات كۆزىنى كۆرگەندەك بولدى.

كۆرگەندە مېھرىۋان باغۋەن تۇرقىنى،
مۇئەللىم — ئۇستازىم كەلدى يادىمغا.
باغۋەندەك پەرۋىرىش قىلىپ مېنى ئۇ،
بىلىمدىن ئىز سالغان ياش ھاياتىمغا.
بۈگۈنمۇ بەختىيار كېلەچەك ئۈچۈن،
تەربىيە بەرمەكتە ياش ئەۋلادىمغا.

نەۋقىران ياشلىقنى بەرمەس قولىدىن،
باسسىمۇ يىللارنىڭ قىروسى چاچنى.
شەرەپلىك بۇرچىنى قىلىدۇ ئادا،
بىلمەيدۇ ھېچقاچان ھېرىپ - چارچاشنى.
ئىنژېنېر، مۇئەللىم، يازغۇچى قىلدى
ئېتىزدىن، يايلاقتىن كەلگەن كۆپ ياشنى.

ئۆسمەكتە سېرىندەك گۈللەپ ئۇنىڭغا
شاگىرتلار قەلبىدە سۆيگۈ - مۇھەببەت.
قەدىرلەپ بىباھا تۆھپە - ئەجرىنى،
بەخش ئەتتى پارتىيە ئاڭا شان - ھۆرمەت.
بولماقتا ۋەتىنىم بىلىم گۈلزارى،
مۇئەللىم باغۋەندۇر، ياش ئەۋلات كۆچەت!

ئايال

بارمىدۇ چولپاندىن گۈزەلرەك يۇلتۇز،
سۇبھىنىڭ ئەرشىدە كامالغا يەتكەن؟
بارمىدۇ جاھاندا بىر ئۆلمەس ئەدىپ،
گۈزەللىك توغرىلىق كۈيلىمەي ئۆتكە

گۈزەللىك ھەققىدە بولار ئىكەن سۆز،
كېلىدۇ ئاياللار ئېسىمگە دەرھال.
نۇر، يالقۇن، ھاياتلىق بۆشۈكى ئۇلار،
«ئاناممۇ، سىڭلىممۇ، يارىممۇ ئايال.»

ئانىسىز — بۇ ئالەم مەھرۇم ئەۋلاتتىن،
ئانىسىز — پەرزەنتمۇ بىناۋا يېتىم.
بولمايدۇ ئانىنىڭ سۈت ھەققى ئادا
بۇ يولدا ئۆمرۈڭنى بەرسەڭ مىڭ قېتىم.

ھەدىلەر، سىڭىللار شەپقەت بۇلىغى،
مېھرىدىن ۋۇجۇدۇڭ كۈچ ئالار ھەردەم.
ئۇلارسىز بولمايدۇ تويۇڭمۇ تويدەك،
مۇسىبەت كۈنىمۇ ئۇ ساڭا ھەمدەم.

قىرائىلىق پەيتىگە يەتكەن ئەر ئۈچۈن
بىر بەخت — ئۆمۈرلۈك نىگارنى سۆيمەك.
ياشلىقتا بىر مەزمۇن كۈچ قوشۇدۇ يار،
نىگارسىز يالقۇندىن مۇستەسنا يۈرەك.

ۋاپادار ئايالسىز ئۆي مىسالى گۆر،
ئايالنىڭ مېھرىسىز لەۋگە يات كۈلكە.
ئايالسىز تۇرمۇشتا يوق لەززەت - ھوزۇر،
ئايال ئۇ ئۆي ئۈچۈن گويا تاج - قۇببە.

ئايالسىز — خانىغا تولمايدۇ مېھمان،
ئۇلارسىز قىزىماس سورۇن ۋە بەزمە.

ئۇلارسىز يوق ئۆيدە ھەقىقىي بەركەت،
ئاياللار — ئەر ئۈچۈن گۆھەر — غەزىنە.

ئاياللار مەنبەئى جۇشقۇن ئىلھامنىڭ
ئۇلارسىز ياڭرىماس شائىر قوشىغى.
ئۇلارسىز ئاچمايدۇ باغلار گۈل - چېچەك،
ئۇلارسىز مۇز گويا ھايات قۇچىغى.

ئاياللار قاتناشماي، كۈچ قاتماي پەقەت
تاپالماس ئىنقىلاپ ئىستىقبال، ئۈمىت.
بولماستىن مەھبۇبنىڭ مەدەت - ئىلھامى،
جەڭگاھتا شان - زەپەر قۇچالماس يىگىت.

ئاياللار ماھىرى ھۇنەر - سەنئەتنىڭ،
ئەڭ نازۇك ماشىنا گويا چۈپ قولى.
تەبىئەت مىسالى، ئۇ چىۋەر، ئىشچان،
مۆجىزە — يىگىندە ياراتقان گۈلى.

ئاياللار تۆھپىكار بىلىم - ئىرپاندا،
تارىختا ئۇلارنىڭ بار ئورنى، شانى.
ئالىمە، شائىرە ... ھەمشىرىلەرنىڭ
ئۆچمىدى، ئۆچمەيدۇ ۋەتەندە نامى.

كۈيلىگەن لۇتفى ھەم نۆبىتى، گۇمنام،
ئاياللار توغرىلىق غەزەل - قەسىدە.
شېئىرىيەت داھىسى بۈيۈك ئەلىشىر
ياراتقان چوڭ داستان شىرىن ھەققىدە.

ماختالغان ئىنزارى قەلىمى بىلەن
ئايالالار — ئۆلگىسى بولۇپ ۋاپانىڭ.
ئىزھارى رابىغۇزى يازغان زۇلەيخا،
ئايالالار مەرتلىكى، سۇبات، جاپانىڭ.

ھەمشىرە رىزۋانگۈل كەبى ئايالالار
جەڭ قىلغان ئەرلەرگە تۇرۇپ يانمۇ - يان.
ئۇلارنىڭ ئىچىدىن چىققان بەھساپ
ۋاپادار مەھبۇبە، باتۇر، قەھرىمان.

تەرىپى تۈگىمەس كۆيلىسە قانچە،
ئۇلار — چىن گۈزەللىك، مەرتلىككە سىما.
ئۇلارسىز بولالماس مەۋجۇت بۇ ئالەم،
شۇڭلاشقا ئايالالار كەڭ يېرىم دۇنيا!

1984 - يىل، مارت.

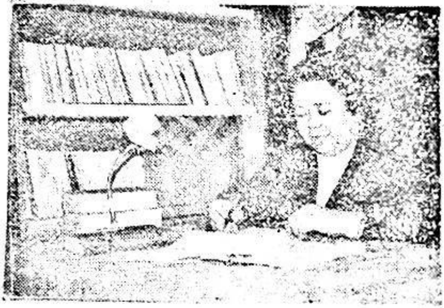

تۇرسۇنئاي ھۇسەيىن

1944 - يىل قەشقەردە تۇغۇلغان. 1962 - يىلى شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر «تارىم» ژورنىلىنىڭ مۇھەررىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرەنىڭ دەسلەپكى شېئىرى «گۈل تاقايمەن كۆكسۈڭگە» 1959 - يىلى جامائەت بىلەن يۈز كۆرۈشكەن. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئۇنىڭ «چىنەستە»، «بۇلبۇل ناۋاسى» (زەينۇرە ئەيسا بىلەن بىرلىكتە) قاتارلىق شېئىرلار توپلاملىرى نەشر قىلىندى، ئۇنىڭ «گۈل نىھال» ناملىق داستانلار توپلىمى يېقىندا نەشردىن چىقىدۇ.

كېلىمەن يېقىملىق ناخشىلار ئېيتىپ

مېھرىگىيا

قارىغاي ئۆسەر ئېلىپ قۇياشتىن نۇر،
پۈركىنەر گۈللەر بىلەن تاغۇ - قىيا.

ئۇيغۇر كىتاب تورىخانىسى
www.uyghurkitap.com

مېھرىۋان ئانا يەردىن ئېلىپ قۇۋۋەت،
تاغلاردا چاچار پۇراق مېھرىگىيا.

چىرايلىق كۈلۈپ تاققا كەلدى باھار،
چوققىلار، ئېدىرلاردا ئېرىدى قار.
يەلكىگە ئېسىپ كىرىست سومكىسىنى
كەلمەكتە كۆزى بۇلاق، مەڭزى ئانار.

كېلىدۇ ئېيتىپ ئەجەپ گۈزەل ناخشا،
ھەر گىيا، زۇمرەت تاغنى قېتىپ كۈيگە.
يېقىملىق سۆزلەيدۇ ئۇ قىرغىزچىنى،
كىرىدۇ مېھرى بىلەن كىگىز ئۆيگە.

كۆزەر ئۇ كېسەللەرنى ئىخلاس بىلەن،
دەردىگە چىن يۈرەكتىن بولۇپ دەرمان.
لېپى فېكىدەك خەلق ئۈچۈن ئۆمۈرۋايەت
ئىشلىمەك بۇ قىزدىكى ئارزۇ - ئارمان.

چاقنايدۇ كۆزلىرىدە شاتلىق نۇرى،
چاقنايدۇ چېكىسىدە قىزىل يۇلتۇز.
ماش رەڭلىك كىيىمىدە قىزىل لىڭجاڭ
گويا تاغ لالىسىدەك كۆرۈنەر ئۇز.

قوغدايدۇ كىچە - كۈندۈز ھوشيار تۇرۇپ،
چېگرىدا ياۋدىن ئانا دىيارىنى.
ۋەتەن ۋە خەلقنى ئۇ سۆيەر دىلدىن،
سۆيگەندەك ئاشىق گويا ئۆز يارىنى.

قۇندۇزدەك قارا سۇمبۇل چاچلىرىنى
يېقىملىق تاغ شامىلى يەلپۈپ ئۆتەر.
تاشلاردىن - تاشقا ئۇخچۇپ تاغ سۇلىرى،
جىياڭجۇن دوختۇر قىزنى كۈيلەپ ئۆتەر.

قىرغىزنىڭ قومۇزلىرى كۈيلەر ئۇنى،
تونۇيدۇ ئۇنى ھەر - بىر تاغ ۋە قىيا.
تاغ خەلقى بەرگەن ئاڭا شۇنداق بىر نام،
«ھەممىگە شىپا بەخش مېھرىگىيا.»

1979 - يىل، فېۋرال.

ئالما كۆچىتى

بېغىمىدىكى ئالما كۆچىتى
چېچەكلەپتۇ چىرايلىق ھالرەڭ.
باغ ئىچىگە بېرىپتۇ زىننەت،
شاخ ئۈستىگە ياپقاندەك پەرەڭ.

نوتىلىرى يۇمران ۋە نازۇك،
بويلىرىمۇ ئانچە ئۆسمىگەن.
بىرىنچى رەت گۈللىشى تېخى،
گۈللىرىنى شامال تۆكمىگەن.

ياقۇت ئوخشاش قىزىل غۇنچىسى
كۆنگە قاراپ ئېچىلدى خۇشخۇي.
ئىللىق شامال چىققانتى بىر چاغ،
يەر - زىمىنگە تاراتتى خۇشبۇي.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ھەر باھاردا شۇ ماڭا ئادەت:
گۈل بېغىمغا كۆچەت قويۇمەن.
كېلەر يىلى قىلىمەن ئۇلاق،
پەرۋىشى قىلىپ ئاڭا كۆيۈمەن.

تامدىن قاراپ دىدى بىر خوشنام:
«نۇرغۇن كۆچەت قويدىڭىز زەپمۇ؛
مىۋىلەرنى تۈگىتەلمەيسىز،
ئۆمۈرۋايەت ئۆزىڭىز يەپمۇ.»

دىدىم: «بوۋام تىككەن كۆچەتنىڭ
ئاغزىمىزغا تەگدى نېمىتى.
مىۋىسىنى ئەۋلادىم كۆرسە،
بۇ بولمامدۇ ئۆمرۈم زىننىتى.»

1980 - يىل، سېنتەبىر.

قارا ئۆرۈك

ئامرىغىم، چىۋەر يارىم، يولۇڭغا قارارمەن دەپ،
ئۇيلىغان ئىدىم سەنچۈن ساچىمنى تارارمەن دەپ.
كۈتتۈم مەن ساڭا قىلغان لەۋزىمدە تۇرۇپ بەش يىل،
ئوقۇشى پۈتۈپ كەلسە، يولغا گۈل چاچارمەن دەپ.
ئەسلىسەم سېنى دائىم، ئۇينايدۇ يۈرەك قۇشتەك،
ئوتلۇق ھىس قۇچار ھەر چاغ شىرىن كۈي قاتارمەن دەپ.
يادىمدا تۇرار بىر كۈن، سەن باققا كىرىپ ئېيتتىڭ:
«پىشتىمۇ قارا ئۆرۈك، يا خاممۇ، تېتارمەن» دەپ.

مەن دېدىم: «قارا ئۆرۈك ئەنجۈردەك ئەمەس شېرىن،
ئاۋارە بولۇپ قالما، شېرىن تەم ئالارمەن» دەپ.
سەن دېدىڭ: «ئىكەن تاتلىق قاپقارا بولۇپ پىشسا،
كۆزلىرىڭ سېنىڭ شۇنداق، مەن ئاڭا خۇمارمەن» دەپ.
مەن قىلدىم ساڭا ئاچچىق (كۆڭلۈمغۇ كۈلەر ئەمما):
«سۆزلىسەڭ يەنە شۇنداق چىتەندىن قاچارمەن» دەپ.
سەن دېدىڭ: «سۆزى ئاچچىق، ئەي چۈچمەل، قارا ئۆرۈك،
ئېيتىدۇ كۆزۈڭ ئەمما ئۆزەمنى ئاتارمەن» دەپ.
مەن ئېيتتىم: «كېتىپ قالغىن، ئۆيۈڭگە يېتىپ قالغىن،
ئەل ئاڭلاپ نىمە دەيدۇ، بالاغا قالارمەن» دەپ.
سەن ئېيتتىڭ: «جېنىم، مەيلى، بىلگەنلەر بىلىۋەرسۇن،
كۆرمىسەم سېنى ھەركۈن تولغىنىپ ياتارمەن» دەپ.
مەن دېدىم: «خىجىل بولغىن».
سەن ئېيتتىڭ: «قاراپ تۇرغىن،
بىر كۈنى بارار ئەلچى، توي سازىن چالارمەن» دەپ.
ئويلىماس ئىدىم ھەرگىز شۇ كۈندىن بېرى، يارىم،
ئىشقىڭدا يېنىپ مۇنداق يۇلتۇزدەك ئاقارمەن دەپ.
تەتىلمۇ توشۇپ ئاخىر، ئوقۇشقا يەنە ماڭدىڭ،
ئايرىلدىڭ ئەجەپ تەستە «كەچكۈزدە يانارمەن» دەپ.
ئوقۇشىڭ پۈتۈپ ئەمدى كېپقالسا ۋىسال پەيتى،
ئاڭلىسام، يۈرەرمىشسەن «شەھەردە قالارمەن» دەپ.
دەپسەن: «ئۇ كىچىك جايدۇر، يوللىرى توپا-لايدۇر،
ساقلىسۇن قارا ئۆرۈك، تېز يۆتكەپ ئالارمەن» دەپ.
ئاڭلاپ قال قارا ئۆرۈك ياشناركەن توپا-لايدا،
قىلماسكەن پەقەت ئارمان ئۇ جايغا بارارمەن، دەپ.
كۈتتى ھەم كۈتەلەيدۇ، ۋەدىسى ئۈنىڭ ۋەدە،
ئويلىماس پەقەت غەيرى، باشقىنى تاپارمەن، دەپ.
كەلسەڭ كەل، ئۈتۈڭ باردا، بىلەكتە كۈچۈڭ باردا،
ئويلىساڭ مۇشۇ يۇرتقا گۈل كەشتە ياپارمەن، دەپ.

1984 - يىل، يانۋار.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئابلىكىم خېۋىر 1946 - يىلى 1 - ئىيۇندا تۇرپان ۋىلايىتىنىڭ توخسۇن ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1968 - يىل مەركىزىي مىللەتلەر ئىنستىتۇتىنىڭ خەنزۇ تىلى فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن، ھازىر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق قۇرۇلتىيى دائىمىي كومىتېتىدا ئىشلەيدۇ؛ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1964 - يىلدىن باشلاپ مەتبۇئات يۈزىدە كۆرۈلگەن ئىدى. ئۇنىڭ «باھار شۇنچە كۆپ ئىكەن ئاشناڭ»، «باھار تىلەكلىرى» شېئىرلىرى ئاپتونوم رايونىمىزدىكى باھالاشلاردا مۇنەۋۋەر ئەسەر مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان «چەچەك قىسسىسى»، «تيانشانغا مۇھەببەت»، «ئاتا» قاتارلىق 100 پارچىغا يېقىن شېئىر ۋە باللادىلىرى گېزىت - ژۇرناللاردا ئېلان قىلىندى. «چىمەن قىرغاق» ناملىق شېئىرلار توپلىمى يېقىندا نەشردىن چىقىدۇ.

چىمەن قىرغاق

(بىر قازاق يىگىتىنىڭ خاتىرە دەپتىرىدىن)

ھەر كەلسەم بويلىرىڭغا يېشىل چىمەن،
گۈللىرىڭ رەڭ پۈركەيدۇ تۈمەن - تۈمەن.

بەرگىدە كۆز يېشىدەك سۈزۈك شەبنەم،
ئىنتىلەر چىرماشقىلى ماڭا ئەمەن.

ھەر كەلسەم «چىدامىلىق بول» دېگەندەكلا،
تۇيۇلار شىۋىرلىشى قىياقلارنىڭ.
كۆزلىرىم شەبنەملەرگە شەبنەم قوشۇپ،
يۇيۇدۇ يۈزىنى لەيلىقازاقلارنىڭ.

بىر گەپنى ئېتەر تەكرار قېيىن، قارىغاي:
«نەقەدەر يىغلاڭغۇسەن، نازۇك كۆڭلۈك؟!
بەختىڭنى قايتىپ ئىزلە ئەللىك كۆزدىن،
شۇلارغا سىڭىپ كەتكەن ئاي يۈزلۈگۈڭ.»

ئەللىك كۆز...
چاراقلىغان ئەللىك يۇلتۇز،
ئەللىك كۆز...
يىگىرمە بەش ئوغۇل ۋە قىز.
چاقنىسا پارتىلاردا، مەيدانلاردا،
قەلبىمدە تۈن يىرتىلىپ كۈلەر كۈندۈز.

دولقۇنلار لەۋلىرىڭدىن سۆيۈپ ئۆتەر،
ئېپ قاچار خىيالىمنىڭ يەلكىنىنى.
سوغ - ئىسسىق ئالمىشىدۇ دىل ۋادامدا،
قوزغىتىپ ئەسلىمىلەر سەلكىنىنى...

* *

قىز كېلەر گۈزەل قازاق دالىسىغا،
قىسقان ئۇ چېكىنىسىگە لەيلىقازاق.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

نېچۈن گۈل چېكىسىدە شۇنچە رەڭسىز؟
(ھەي، قارا، ئاۋۇ قىزغا گۈزەل قانداق؟)
چاناركەن سەرخىلىدىن گۈلمۇ شۇنداق.

قىز كېلەر گۈزەل قازاق دالىسىغا،
سەنەممۇ يا ئۇ يۈرگەن چار باغ ئارا؟
سۈمۈرەر قېنىپ - قېنىپ ساپ ھاۋانى،
سەيلىگە چۈشكەن ھۆر قىز ئوخشاش گويا.

* *

بۇ يەرلەر بىر چەت چېگرا، پىنھان يايلاق،
بىر مەھەللە، ئالتە - يەتتە كىگىز ئۆيلۈك.
قارىغايلىق تۆپىلىكلەر، چىمەن قىرغاق،
تۆۋەندە ئاقار دەريا ئەجەپ سۈرلۈك.

يېزىمۇ، كەنتمۇ شۇ پىنھان مەھەللە،
تاش قىرلاپ، سالدۇق بۇندا ئىككى سىنىپ.
دەريانىڭ ئۇ قېتىدىن ئوغۇل - قىزلار
بۇ يەرگە كېلەر كۈندە دەريا كېچىپ.

بۇ جايدا ئىككى سىنىپ يەك زىممەمدە،
مۇدىرمۇ، مۇئەللىممۇ، ئىشچىمۇ مەن.
دادۇينىڭ كاتىۋىمۇ، كاسسىرى ھەم،
قولىدا قەلىمى بار «تالىپ» مۇ مەن.

قاچانكى تەلەي ماڭا ئۇڭدىن كېلىپ،
پۈتتۈرگەن ئىدىم ئاران تۆتىنچىنى.

ئالدىنقى يىلى تېخى تاش سىلىپتا
باشلىدىم ئوقۇتۇشنىڭ تۈنجىسىنى.

ھە، ئەمدى كېلىپ قالدى بۇ ئاۋۇلغا
داشۆنى تۈگەتكەن بىر ئۇيغۇر قىزى،
ستۇدېنت كەلگەچ بىرگە، قېرى - ياشنىڭ
شاتلىقتىن يۇمۇلمايتتى ئاغزى - كۆزى.

*　　　*

يىگىرمە بەش بالىلىق بىر سىنىپنى
ئالدى قىز زىممىسىگە كەلگەن كۈنى.
كىتاپنى قولتۇقلىدى ماڭدى دەرسكە،
دەم ئېلىڭ، دەپ تۆرسامۇ قانچە ئۇنى.

ئۆتتى كۈن، ئۆتتى ھەپتە ئاردىنىمۇ،
يۈتمەكتە ياتسىراشنىڭ كۆلەڭگىسى.
دەرس غەملەپ ئولتۇراتتۇق ئۇزاق - ئۇزاق،
ئوت ئېلىپ سۆھبەتلەرنىڭ سەرەڭگىسى.

ئاخىرى دىدىم ئاڭا چىن سۆزۈمنى:
«مەن كېتەي سىزگە قويۇپ بۇ مەكتەپنى.
مەن پەقەت چالا ساۋات، چارۋا باقاي،
كەچۈرۈڭ، كېيىن دەرمەن قالغان گەپنى.»

ئۇ دىدى: «خەۋىرىم بار بۇ ئەھۋالدىن،
ئۈگىنىڭ بىلمىگەننى ئاستا - ئاستا.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

مەن سىزدىن ئۆگىنىمەن قازاق تىلى،
تىرىشقان چىقار ئۇتۇپ ھەر ۋاقىتتا ...»

* *

ئەللىك كۆز ...
يىگىرمە بەش ئوماق ئۆسمۈر.
ئەللىك كۆز چاراقلىغان ئەللىك يۇلتۇز،
سىنىپتا، مەيدانلاردا يانار چاقناپ،
قەلبىنى تولۇن ئايدەك يورۇتقاچ قىز.

بىلىمنىڭ مايلىرىغا قانمىغان شام،
دەرتمەننىڭ كۆزى ئوخشاش شۇنچە نۇرسىز.
نۇرلاندى ئاستا - ئاستا پەرلەپ - تاراپ،
قەلبىدىن ماي قۇيغاچقا ئاڭا بىر قىز.

خەت كەلدى قىزغا بىر كۈن چوڭ شەھەردىن،
(كەلگەندۇ ئانىسى يا ئامرىغىدىن.)
شۇ كۈندىن باشلاپ كەم سۆز بوپ قالدى ئۇ،
ئۆيىدە نىمە ۋەقە تۇغۇلغاندۇ؟
مەن سەزدىم ئىششىپ چىققان قاپىغىدىن.

ئاردىن ئۆتتى ھەپتە، ئۆتتى ئايلار،
قىز ئاخىر كەلگەن خەتنى بەردى ماڭا:
«مۇشۇنداق ياخشى قىزنى تاشلىغان نەس،
ئەي بەگۋاش، لەنەت ساڭا، نەپرەت ساڭا.

ئاۋۇلنى شۇنچىلىك پەس چاغلىدىڭمۇ؟
يا ئۆزەڭ بۇ دەم ئايغا ئاتلىدىڭمۇ؟

گۆش ـ مايسىز ئۆتەمدىكەن سېنىڭ كۈنۈڭ،
ئاۋۇلغا كەلگەچكە قىز تاشلىدىڭمۇ؟»

غەزەپتىن يېرىلمىدى ئۆپكەم مېنىڭ،
قىسۇغۇم قاچان شۇنچە كۆپكەن مېنىڭ؟
مەن دىدىم: «سىز شەھەرگە كېتىڭ دەرھال،
بەختىڭىز پايخان بولار، هازىر مېڭىڭ!»

بۇقۇلداپ تۆشىگىدە يىغلاپ ياتقان
قىز بىردىن تۇردى تۈزەپ چاچلىرىنى.
«ۋاپاسىز جەننەتتىمۇ قىلار شۇنداق»
دىدى قىز سۈرتۈپ تۇرۇپ ياشلىرىنى.

باشتىلا ئىككىمىزنى بۆلگەن ئىدى
بۇ ئاۋۇل تەۋە بولغان ۋىلايەتكە.
قالدى ئۇ،
مەن ئويلىدىم: «ئاخىر بىر كۈن
مۇھەببەت ھەيدەر ئۇنى مەن تەرەپكە...

ئەللىك كۆز — يىگىرمە بەش ئوماق بالام،
ئەللىك كۆز — بەخت كۆكۈمدە يانغان يۇلتۇز.
مەن ئۈچۈن سائادەت شۇ، چىن بەخت شۇ،
بۇ يەردىن كېتەلمەيمەن ئەمدى ھەرگىز...»

* *

ئەي ھايات، ئۈزەڭ قانداق قىزىق ئالەم؟
قەلبىمگە تاتلىق تۇيغۇ سېلىپ قويدۇڭ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قىز بىلەن ئىككىمىزنىڭ دىل يىپىنى
قاچان ۋە قانداقلارچە ئېشىپ قويدۇڭ؟

تاۋلىنار قىز كۈنسېرى ئالما بولۇپ،
كۆرۈنەر ماڭا ئەمدى بىر ئاي بولۇپ.
بىپايان يايلاق بىزگە تار كېلىدۇ،
بىز چاپساق قىيغىتىشىپ جۈپ تاي بولۇپ.

ھەركۈنى چىمەن قىرغاق، بويلىرىڭنى،
چۆگىلەپ كېتەر ئىدۇق سەيلە ئېتىپ.
چايكىلار ئەگىپ قالار ئۈستىمىزنى،
توۋلىساق چىن ۋاپانى كۈيگە قېتىپ.

* *

نىمىشقا كەلدى كەلگۈن ئاشۇ كۈنى؟
نىمىشقا سىڭىرمىدىڭ تاغلار سۈنى؟
قەيەردىن كەلدى بىر توپ لالما بۇلۇت،
ئارمىدى ئاڭا چەكسىز ئاسمان قوينى؟

نىمىنى يوقاتتىم مەن بۇ ئالەمدە؟
نىمەڭنى يوتتۇردۇڭ سەن، ئېيتچۇ يايلاق؟
ئەسىرلەر يامغۇردا ئېزىلمەستىن،
شۇ كۈنى ئېزىلدىڭمۇ چىمەن قىرغاق؟

شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن بىر توپ بۇلۇت
قاپلىدى ئاۋۇلۇمنىڭ ئاسمىنىنى.
ئاردىن سائەت ئۆتمەي غۇل-غۇلدا سۇ،
كەلتۈردى ئاسمان كۆزلۈك ئاڭقىنىنى.

باللار ئۆتەلمىگەچ ئۇلۇق سۇدىن،
دۈمبىمىز كۆۋرۈك بولدى يەنە كاتتا.
ئىككىمىز بىر نۆۋەتتە ئىككىسىنى
هاپاش قىپ يەتكۈزەتتۇق قارشى قاتقا.

ئاخىرقى ئىككى بالا قالدى ئەمدى،
هاپاشلاپ، قول تۇتۇشۇپ جۆنەپ كەتتۇق.
ئۇ قاتقا چىقىپ، چىمەن قىرغاق ساڭا،
ئېتىلىپ خۇددى ئوقتەك يۈگرەپ كەتتۇق.

تىك قىرغاق، چوققاڭنى بىز دەسسىگەندە،
قىز بىردىن ئارتقا ئۇچتى، چۈشۈپ كەتتى.
كەينىدىن دومىلىدى ئىككى - ئۈچ تاش،
بىز سۇغا چۆككەن يەرگە چۆكۈپ كەتتى.

ۋاقىراپ ساراڭلارچە تىك قىرغاقتىن،
ئۆزەمنى ئاتتىم دەريا ئېقىمىغا.
تىتىلغان تەننى سۈزۈپ ئالدىم ئاخىر،
ئەي خۇدا، قۇلاق سالغىن، پەريادىمغا!

نىمىنى ياقاتتىم مەن بۇ ئالەمدە؟
نىمىنى يالماپ قاچتىڭ ئاچ دولقۇنلار؟
ئەللىك كۈز — ئەللىك يۈلتۇز بەختىنى يەپ
تويدۇڭمۇ قاباهەتلىك ئەي ئۇپقۇنلار؟

نىمىنى ياقاتتى ئەل - ئەهلى يايلاق؟
تۇتقاندەك تولغىنار ئەل خۇددى تولغاق.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبىكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەسرلەر يامغۇرلىرى ئېزەلمەيتۇ،
شۇ گۈنى ئېزىلدىڭمۇ چىمەن قىرغاق؟

* *

ھەر كەلسەم بويلىرىڭغا يېشىل چىمەن،
گۈللىرىڭ رەڭ پۈركەيدۇ تۈمەن - تۈمەن.
گۈللىرىڭ تومۇرىدا قىز قېنى بار،
گۈللىرىڭ قىزدەك گۈزەل شۇڭا، دەيمەن.

ئەللىك كۆز...
ۋۇجۇدىغا ئاي سىڭگەنلەر،
ئاي سىڭىپ چاراقلىغان ئەللىك يۇلتۇز.
بەختىممۇ، شاتلىغىممۇ سىز باللار،
يۈزلىرى تولۇنئايۇ، چېچى قوندۇز...

1982 - يىل، سېنتەبىر.

مۇھەممەتجان راشىدىن 1940 - يىلى غۇلجىدا تۇغۇلغان. 1958 - يىلى ئاپتونوم رايونلۇق يېزا ئىگىلىك تېخنىكومىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر غۇلجا ناھىيىلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇتقۇچى.

ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرى — «ئىلى دەرياسى» 1958 - يىلى ئېلان قىلىنغان ئىدى. شۇندىن بۇيان شائىرنىڭ شېئىرلىرى «تارىم» ژورنىلى، «شىنجاڭ گېزىتى» ۋە «ئىلى دەرياسى» ژورناللىرىدا داۋاملىق ئېلان قىلىنىپ كەلمەكتە. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئۇنىڭ بىر قىسىم لىرىك شېئىرلىرى جامائەتچىلىكنىڭ دىققىتىنى جەلپ قىلدى.

ناخشىلىرىم ياڭرار سامادا

ۋەتەن ھەققىدە قوشاق

مەن تۇغۇلدۇم،
«ئالتۇن» دىدى ئاتام مېنى ئەزىزلەپ،
«گۆھەر» دىدى ۋەتەن يەنە، قاتتى بېقىپ قاتارغا.
بوۋاق ئىدىم، ئاتام مېنى ئەللەي ئېيتىپ ئۆستۈردى،
شۇ ۋەتەننىڭ كىيابسىدىن بۆشۈك ئېتىپ ياتارغا.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكىتى
www.uyghurkitap.com

تۇتاش كەتكەن زەنجىر ئىكەن ئەجدات بىلەن ئەۋلاتلار،
پەرزەنت دىگەن بىر ھالقىكەن شۇ زەنجىرلى چاتارغا.
ئۇغۇ شۇنداق، ئەمما رىسقى پۈتەر ئىكەن ۋەتەندىن،
ئەقەللىسى، زۆرۈر كۈچمۇ بىر تال ئۈچكە چاقارغا.
غۇرۇرىڭغا غۇرۇر قوشسا ئورمانلىرى، كانلىرى...
مەكتەپلىرى ئۇستاز گويا ئەقلىڭ كامال تاپارغا.
جاكالاشقا ھەقلىقمەنكىم: شۇ ۋەتەندىن كەلدى دەپ،
ئېشىپ سالغان بىر تال پىلىك ھەتتا چىراق ياقارغا.
ئەلنىڭ باغرى پانا ساڭا مۇدۇرلىسەڭ، قوپساڭمۇ،
ۋەتەن تۇرۇپ نىمە ھاجەت كۆزۈڭدىن ياش ئاقارغا؟!
رىسقىڭ پۈتسە ئالدىكەن قۇچىقىغا ئۇ يەنە،
يېتىم قالساڭ، كېپىل ئىكەن سېنى ئاسراپ باقارغا.
بىز كۆرمىگەن نە ئىش قالدى: سوغدا قالساڭ، ئۆشنەڭگە —
چىقار ئىكەن بىراۋ شۇندىن كېلىپ چاپان ياپارغا.
دەريالىرى شاقىرايدۇ گويا ناخشا — مۇقامدەك،
جۆر ئەيلىسەڭ، خوپ يارىشار ئۇنى تەمبۇر، ساتارغا.
ئاڭلا جەڭچى، ۋەتەن بىزگە ئاتا قىلغان شەرەپنىڭ
ئەڭ ئۇلۇغى مۇجەسسەمدۇر چىكەڭدىكى كاكارغا.
ئۇنى قوغداپ، ياۋغا ئاتساڭ ھاياتىڭدا بىر تال ئوق،
شۇنىڭ ئۆزى ئۇنۋان ساڭا ئۆمرۈڭ بويى تاقارغا.
كائىناتنىڭ چىرىغىكەن قۇياش بىلەن ئاي دىگەن،
ئالدىرايدۇ چىقىپ ئۇمۇ تاغ كەينىگە پاتارغا؛
ۋەتەن ئەمما قالار بۇندا نۆۋەت ئېلىپ شولاردىن،
ۋۇجۇدىڭدىن يەنە بىزگە ئىسسىق نۇرلار چاچارغا.
ۋەتەن بەردى ساڭا، شائىر، قەلەم بىلەن قەغەزنى،
ئايلانغىنىڭ ئاشۇ، بىلسەڭ، خەلقىڭ ئۈچۈن چاكارغا.
ۋەتەن بولماي، تاغلار ئارا شۇ قارا تاش، ئەي ئوۋچى،
قايدا ساڭا دالدا قىلىپ مىلتىقىڭنى ئاتارغا؟!

ئالار قۇۋۋەت ۋۇجۇدىغا شۇ ۋەتەندىن جىمى جان،
قۇشلىرىمۇ ئىگىز كۆكتە ئەركىن قانات قاقارغا.
ئاۋال ۋەتەن تۇرغان يەردە ئاي مەسەللىك گۈزەللەر
گۈزەللىكتە تۆر تالىشىپ ئاۋارىدۇر بىكارغا.

ناخشا ئېيتساڭ

(خەلق ناخشىچىلىرىغا)

ناخشا ئېيتساڭ، مەندە ئىلھام قوزغىلار ناخشاڭ بىلەن،
بىر ھوزۇر — راھەتكە بۇ جان چۇلغىنار ناخشاڭ بىلەن.
بىر سېھىرلىك كۈچ ئېرۇرسەنكىم، تىرىك جانلار تۈگۈل
قەۋرىلەر ئىچرە شېھىتمۇ ئويغىنار ناخشاڭ بىلەن.
ئوخشىتىپ ناخشاڭنى ئاتەش ئىشقىغا ئۆز يارىنىڭ
ئاڭلىسا، سۈبھىدە قىزمۇ تولغىنار ناخشاڭ بىلەن.
كەلسە تويى تارتىپ باھاردا، قايتىشۇر شات كۈزدە ھەم
ئەڭ ئەزىز مېھمان مىسالى تۇرنىلار ناخشاڭ بىلەن.
سەن ۋەتەن، دەپ ناخشا ئېيتساڭ، تىڭشىغانلاردا ئاۋال
بۇ ئانا تۇپراققا سۆيگۈ ئۇلغىيار ناخشاڭ بىلەن.
سەن ئانا، دەپ ناخشا ئېيتساڭ، قەلبى - كۆكسۈمدە مېنىڭ
جۇش ئۇرار ھۆرمەتتە قايناق تۇيغۇلار ناخشاڭ بىلەن.
قىزىماس قىشلىق تۈنەكلەر ئالمىسا سەندىن ھوزۇر،
ياز كېلىپ، چوغلۇق، قىزىلگۈل چوغلىنار ناخشاڭ بىلەن.
بىر ئەسىرنىڭ شاھىدى بولغان بوۋايلار ئالدىدا
يۈز ئېچىپ لوقمان ھاياتى نۇرلىنار ناخشاڭ بىلەن.
ياڭرىتىپ لەيلۇننى ئېيتساڭ، ئەۋجىگە چىللار گۈدۈك،
پىقىرار تاش ئىچرە ئالماس بۇرغىلار ناخشاڭ بىلەن.
سەن ۋەتەن، دەپ ناخشا ئېيتساڭ، جەڭچى قەلبى جۆر ساڭا،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بۇتىدا بارچە گۈل - گىيامۇ قوللىدىلار ناخشاڭ بىلەن.
چالدى مىڭلاپ قىز - يىگىت دۇتار، سېنى ئۇستاز تۇتۇپ،
قانچە مەركە - تويى شۇلاردا ئوينىلىلار ناخشاڭ بىلەن؛
بەيگىلەرنىڭ كەينىدىن چاپقان قۇلۇندەك قوللىرىم
ئەگىشىپ ھەم پەدە ئۆزرە يورغىلار ناخشاڭ بىلەن.

تەمبۇرۇم

ھەس ئېتۇر ھەيسىز مېنى، چالسام چىمەندە، تەمبۇرۇم،
ئايلىنۇر ھەم مەيگە چاي، ئىچسەم چىمەندە، تەمبۇرۇم.
بارچە گۈل تىڭشاپ سېنى، باقسا ئىشق كۆزى بىلەن،
قونغىلى بۇلبۇل ساڭا چىندۇر ئەلەمدە، تەمبۇرۇم.
خاھى بۇلبۇل، خاھى مەن ھەرئان ئاۋازىڭغا ئەسىر،
بۇنچە ھىكمەت بەلكى يوق ئىسمۇ ئەزەمدە، تەمبۇرۇم.
سېنى تىڭشاپ، ئەي مۇقام، ئالغان ھوزۇرۇڭ ئالدىدا،
نە ئىمىش كۆك ئۆزرە ھەم ئۇچماق گىلەمدە، تەمبۇرۇم.
نەغمە ئىچرە سەندە بار ئوتتۇز باھادىرلىق كەمەر،
چىقتى داڭقىڭ دەل «سەھەر پەيزى»، «ئەجەم» دە، تەمبۇرۇم.
شاھ ئىرۇر سەن چالغۇلارغا، ھەر قۇلاق تاجىڭ سېنىڭ،
يوق ماڭا سەنسىز ھوزۇر باغى ئىرەمدە، تەمبۇرۇم.
يەتكۈزۈپ بابىڭغا ئەھلىڭ ئۇرسا باغرىڭغا ناخۇل،
سەندە گويا «بوغ» ئېتىپ ئۈنلەيدۇ دەمدە، تەمبۇرۇم.
ئاچقۇچسەن ھەر قۇلۇپلاغلىق كۆڭۈلنىڭ، ئاپىرىن!
ھىكمىتىڭنى تەس بايان ئەتمەك قەلەمدە، تەمبۇرۇم.

1983 - يىل، ئىيۇل.

ئەشقىم

«قىلدى دەپ ئەقلىنى شېئىرغا زايە»
ئارقىمدىن كىملەردۇر قىپتۇ كىنايە.
مىسرالار كەينىدىن بارىمەن، ھەق راست،
بىلمىدىم، شۇمىكىن مەندىكى غايە.
ھەر شېئىر پۈتكەندە گويا بېشىمغا
بۈككىدە بىر دەرەخ سالىدۇ سايە.
بىلمەيمەن، ئۇ ئالدى كىملەردىن قارغىش،
شۇنداقلا كىملەردىن تاپتى ھىمايە.
مىسرالار كەينىدىن تىزىدلار مىسرا،
توختاشقا مىلك چىكىت بولماي كۇپايە.
كايىماك، دوستلىرىم، كايىماك چۈنكى،
مەنمۇ ھەم ئىشقىمغا قىلدىم رىشايە.

1984 - يىل، ماي.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

تۇرغان شاۋۇدۇن 1940-يىلى غۇلجا ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1960-يىلى شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنىستىتۇتىنىڭ تىل-ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ خەلق رادىيو ئىستانسىسى ئۇيغۇر بۆلۈمىدە ئەدەبىي مۇھەررىر بولۇپ ئىشلەيدۇ، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1958-يىلىدىن باشلاپ جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشكەن. شۇندىن بۇيان ئۇنىڭ شېئىر ۋە داستانلىرى گېزىت-ژۇرناللاردا داۋاملىق ئېلان قىلىنىپ كەلمەكتە.

شائىرنىڭ «ھايات دولقۇنلىرى»، «ۋەتەنگە مەدھىيە» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرى بار؛ «ئۈژمە سايىسى»، «تاشۋاي» قاتارلىق رادىيو درامىلىرى، «گۈزەل دولان دەرياسى»، «گىلەم توقۇغۇچىلار ناخشىسى»، «سەھرا قىزى» ناملىق ناخشا تېكىستلىرى دراما ۋە مۇزىكا كۆرەكلىرىدە مۇكاپاتقا ئېرىشكەن.

شېئىرلار

تۇرپان ئۈزۈمى

زىيارەت ئەيلىسەم پات-پات ئۈزۈمنىڭ كانى تۇرپاننى،
خۇشاللىق ئىلكىدە دائىم باسالماسمەن ھاياجاننى.

يارالغان چوڭ دېڭىز گويا بۇ يەردە بىھساپ تەكتىن،
ئېلىپ قوينىغا ھەرتۈپ تەك تۈمەن مىڭ ئۈنچە-مارجاننى.
قىزىل سايىۋا قىزارغان خوپ قىزىل ياقۇت كەبى چاقناپ،
بولۇپ ئالتۇن بىلەن رەڭداش بىزەر ئاق سايىۋا بوستاننى.
ئېرىپ تاڭلايدا بال ئوخشاش بېرەر ھەر دانىسى لەززەت،
ئۈنىڭ شېرىن گۈلابىدىن ئۇلارسەن جانغا سەن جاننى.
دىمەككىم، يوق ئەمەس دۇنيا قۇچاغىدا ئۈزۈم ئەسلا،
قىلار ئۇشبۇ ئۈزۈم مەپتۇن تېتىپ كۆرگۈچى مېھماننى.
تۆكۈپتۇ تەر ئەمەس گويا تامامى مېھرىنى تەككە،
ئۈزۈمزار باغۇنى رازى ئېتەرگە بارچە ئىنساننى.

ئىختىرا ھەۋەسى

ئۆيدىن ھويلىغا چىقتى ئىتتىرىپ
يەتتە ياش ئوغلىنى دۈشكەلەپ ئانا:
«مىلتىغىڭ تۇرۇغلۇق بازاردىن ئالغان،
نىمىشقا ياغاچتىن ياسايسەن يانا؟»

چېچىلماڭ بالىغا ئارتۇقچە، ھەدە،
ئىنتىلگەن يولىدىن توسماڭ ھەرگىز.
ئاخىر شۇ بالا دەپ سەكپارىڭغۇ بىز،
ئىستەيمىز ئۆسسۈن دەپ مەغرۇر، شۈبھەسىز.

بەزىدە، مىنۇتلۇق خوشلۇغى ئۈچۈن،
ياسايمىز ئويۇنچۇق ئۈيقۇنى قىيىپ.
دەيمىزكى: ئۈلگايسۇن ھىسسىيات-تەسەۋۋۇر،
شۇ كىچىك مودېلدىن ھاياتنى تونۇپ.

گەرچە ئۇ ياسىغان مىلتىق، يەتمىگەن —
بولسىمۇ بازاردىن ئالغانغا تەھقىق؛

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىن ئادرېسى

كۆرسىتەر بىراق ئۇ، بالا ئېڭىدا
ئىجادى ئىنتىلىش سۇرگىننى بىخ.

چېچىلماك بالىغا ئارتۇقچە، ھەدە،
ئىنتىلگەن يولىدىن توسماك پەقەت.
ئىختىرا ھەۋىسى باشلىنار شۇنداق،
ئاھ! ئۇنى قەدىرلەش بىز ئۇچۇن قىممەت.

1981 - يىل، دېكابىر.

ياشلىق

ھاياتلىق مەۋسۇمى ئىچرە ئۆمۈرنىڭ ئۆز گۈلى ياشلىق،
ھاياتنىڭ بولسا گەر ناخشا ئۇنىڭ شات مەرغۇلى ياشلىق،
قۇرار ئۆز كەچمىشى بىرلە ئۆمۈر بىناسىنى ھەركىم،
ئۆمۈر بولسا ئىمارەت گەر ئۇنىڭ مەھكەم ھۇلى ياشلىق.
شۇ ياشلىق مەۋسۇمى ئوخشار گويا مۇنبەت ئېتىز ـ قىرغا،
تېرىپ دان ئۈستۈرۈشكە باپ، باھارنىڭ نىسمۇۋلى ياشلىق.
شۇڭا سەن تۇتمىساڭ مەھكەم، ساڭا باقماس بۇ ئالتۇن چاغ،
ئۆتەر ئاققان سۇدەك ياكى بولۇپ بىر دۇلدۇلى ياشلىق.
شۇ ياشلىق پەيتىنى چىڭ تۇت، ئۇگەنمەك ئىستىسەڭ كۆپلەپ،
گۈزەل غايەڭگە يەتكۈزگەي بولۇپ ئۆمرۈڭ رولى ياشلىق.

1981 - يىل.

تونۇلار مەيداندا مەرت

كىم دىگەي بۇلبۇلنى كۈيچى، كۈيىدىن دىل ئاچمىسا،
ئەتىۋارلار كىممۇ گۈلنى خۇش ھىدىنى چاچمىسا؟

تاللىغاي دۇلدۇلنى بەيگە، بەيگىدە دۇلدۇل چىقار،
نە ھاجەت دۇلدۇللىغى، بولغاندا بەيگە چاپمىسا.
تۇنۇلار مەيداندا مەرت پۆككەچكە ياۋنىڭ بېلىنى،
مەرت ئاتالماس ھېچ كىشى مەيداندا شۆھرەت تاپمىسا.
كىمكى شۆھرەت ئىستىسە، كەلتۈرەر ئەلگە شەرەپ،
شۆھرىتى داستان بولار شۆھرەتكە لاپنى قاتمىسا.
بۇ كۆكۆل لاپتىن يىراق، قىلما تەمەننا ھېچقاچان،
نە ھاجەت لاپ ئۇرمىغىڭ، لاپنى كۆكۆل ھېچ تاتمىسا.

1980 - يىل.

تېنىڭدە زەررە كۈچ بولسا

بۇ دەۋران ھىممىتى شولدۇر،
ئۇچۇقتۇر يول ئىجاتكارغا.
تۇرۇپ يەڭ، چۈشسە كىم ئىشقا،
ئىگە ھەردەم ئىجاتكارغا.

يېڭى تۆھپە ياراتقاننىڭ،
ئىلىم ـ ھىكمەت تاراتقاننىڭ،
تاقالغاي كۆكسىگە گۈللەر
بولۇپ كۆركى شەرەپ ـ شانىنىڭ.

ياراتقاي ھەر كىشى تارىخ،
ھامان ئۆز قۇربىگە لايىق؛
بېغىشلار زەررە كۈچ بولسا،
ۋەتەن ـ ئەلگە بولۇپ سادىق.

ئېزىز نىيازى 1938 - يىلى كورلىدا تۇغۇلغان. 1956 - يىلى شىنجاڭ ئىنستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. 1957 - يىلىدىن باشلاپ شىنجاڭ خەلق رادىيو ئىستانسىسىنىڭ ئەدەبىيات - سەنئەت بۆلۈمىدە مۇھەررىر ۋە باشقا مەسئۇل خىزمەتلەرنى ئىشلەپ كەلمەكتە.

ئۇ، 1954 - يىلى تۇنجى شېئىرى «باش ئەگىم يولىدا» بىلەن ئەدەبىيات سەھنىسىگە چىققان. شۇندىن بۇيان نۇرغۇن شېئىر ۋە ناخشا تېكىستلىرىنى ئېلان قىلدى. ئۇنىڭ «يېشىل بوستان» ناملىق شېئىرلار توپلىمى ۋە «توي» ناملىق ناخشا تېكىستلىرى توپلىمى بار.

شائىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شېئىرلار

كوممۇنىست

خەلق چوڭ دېڭىزدۇر، كوممۇنىست بېلىق،
دېمەككى، كوممۇنىست ئەلگە ئەڭ يېقىن.
شۇڭلاشقا پارتىيە غالىپ ھەر قاچان،
تەڭداشسىز قۇدرەتلىك بىر پولات ئېقىن.

كوممۇنىست — دۈشمەنگە قادالغان خەنجەر،
ئەل ئۈچۈن ۋۇجۇدى تولغان ۋاپاغا.
ئۇ خۇددى خەلقنىڭ ئاددى چاكىرى،
باش ئەگمەس قىلچىمۇ مۇشكۈل - جاپاغا.

كوممۇنىست — هامان ئەل دەردىگە دەرمان،
ئاتىغاچ خەلق ئۈچۈن چوغدەك قەلبىنى.
ئەل - ۋەتەن بەختىدىن باشقا بەختى يوق،
بەختىم دەپ بىلىدۇ ئەلنىڭ بەختىنى.

پارتىيە — ئانامدىن سۆيۈملۈك ماڭا،
مەن ئۇنىڭ پەرزەنتى، پەخرىم شۇ مېنىڭ.
سادىقمەن پارتىيەم يولىغا ئەبەت،
يالقۇنلۇق قەسىمىم - ئەهدىم شۇ مېنىڭ.

1984 - يىل، يانۋار.

ئۇستازىم

ئەقىل — زېھنىمگە نۇر بەردىڭ،
ئۇلۇغ ئەجرىڭ چىراغىدىن.
دىلىم قاندى ئىلىم - پەننىڭ
شىرىن - شەرۋەت بۇلاغىدىن.

ئۆزەڭ بولغاچ ماڭا باغۋەن،
يېتىلدىم مەن كۆچەت بولۇپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگى ئادرېسى

چۈمۈپ نۇرغا باھارىمدا،
ئېچىلدىم گۈل - چېچەك بولۇپ.

ئۇنۇتماسمەن سىنىڭ، ئۇستاز،
ھالال ئەجرىڭ - جاپايىڭنى.
ئۇنۇتماسمەن ماڭا سىڭگەن
سىنىڭ مېھرى - ۋاپايىڭنى.

ئىزىڭدىن ئىز باساي دەيمەن،
شۇڭا چىڭ باغلىدىم بەلنى.
ئۇمىت - ئەجرىڭنى ئاقلايمەن،
سۆيۈپ دىلدىن ۋەتەن، ئەلنى.

ساڭا ئۇستاز ئەقىدەم بار،
يۈرەكتە كۆي - قەسىدەم بار.

1983 - يىل، 18 - دېكابىر.

ياشلىق

ياشلىق چېغىڭ — ئالتۇن چېغىڭ،
ئۆمرۈڭ بېغى گۈللەيدىغان.
ياشلىق چېغىڭ — يالقۇن چېغىڭ،
ئالغا ھامان ئۆرلەيدىغان.

ياشلىق چېغىڭ — ئالتۇن چېغىڭ،
ئۆگەن ئىلىم - ھېكمەتنى سەن.

ئەجرىڭ شېخى بەرگەي مىۋە،
تىكلە گۈزەل خىسلەتنى سەن.

ياشلىق چېغىڭ — ئالتۇن چېغىڭ،
ئەل - يۇرت ئۈچۈن مەردانە بول.
«ئەلنىڭ غېمى — ئەرنىڭ غېمى»
ئەل ئىشقىدا پەرۋانە بول.

كۈيۈڭ شات ياڭرىغاي ئەمدى

سۆيۈندۈڭ زەپ گۈزەل تاڭدىن،
كۈيۈڭ شات ياڭرىغاي ئەمدى.
يېڭى نەغمەڭگە خۇشتار ئەل،
قولۇڭ دەرت تارتمىغاي ئەمدى.

چېلىپ سازىڭنى سازەندەم،
كۆڭۈلنى مەھلىيا ئەيلە.
دىلىڭ سۆيگەن باھارىڭ بۇ،
بولۇپ بۇلبۇل ناۋا ئەيلە.

بۈيۈك مەنزىلگە يول ئالدۇق،
ئاشۇ قايىنامدا ئۆركەشلە.
مۇقام چال — يېڭىدىن يېڭى،
زەپەر سازىغا تەڭكەشلە.

1983 - يىل، دېكابىر

ئىمىن ئەخمىدى 1943 - يىلى قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1967- يىلى بېيجىڭ پېداگوگىكا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ئاقسۇ يەرلىك كومىتېتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1959 - يىلى قەشقەر گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان ئىدى؛ «بەخت ناخشىلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى 1984 - يىلى نەشردىن چىقتى. شائىرنىڭ ئابلەت قەييۇم بىلەن بىرلىشىپ يازغان «مۆلجەر تاغ بورانلىرى» درامىسى كەڭ تاماشاچىلار بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

تارىم بويى قانداق گۈزەلسەن

مىڭ ئۆي

ئەزىز يۇرتۇمغا شان - شۆھرەت، مۇقەددەس يادىكار مىڭ ئۆي،
مۇزات باغرىدا ئەڭگۈشتەر كەبى نۇرلۇق دىيار مىڭ ئۆي.

گويا شېرىننى ئاختۇرغان مۇھەببەتلىك يىگىت ئوخشاش،
جىسمى ئىقلىم جامالىڭنى كۆرۈشكە ئىنتىزار، مىڭ ئۆي.

قاراپ تاملاردىكى نازۇك پەرىشتەنىڭ ۋىسالىغا،
يۈرۈپ بىر سەير ئەتمەكنى قىلۇر دىل ئىختىيار، مىڭ ئۆي.

دىۋارىڭ غىچچىدە تاشلىق، قىيا باقسا ئىنچىك گۆھەر،
بوۋاملار ئەجرىگە شاھىد لەتاپەت - جىلۋىكار، مىڭ ئۆي.

تېڭى يوق ئۇندا سەنئەتنىڭ، ئۇيۇقلاردا گۈزەل جانان،
تىرىكتۇر ھۆرى - غىلمانلار لېۋىدىن مەي تامار، مىڭ ئۆي.

قولىدا گۈرزى، ئويناقلاپ چاپارغا ئاستىدا دۇلدۇل،
ۋەتەن سۆيگەن جەسۇرلەرنىڭ كۆزىدە ئىپتىخار، مىڭ ئۆي.

چاپا بىرلە ھالاۋەتنىڭ تىنىم تاپماس گۇۋاھى بوپ،
يېنىڭدا ئول ئەزىم دەريا جاۋاھىر چاچرىتار، مىڭ ئۆي.

تۆمۈر تەنلىك، كۈمۈش ياپراق دەرەختە زەر كەبى نىمەت،
بىزەلگەن گۈل ئارا ھۆسنى، بىنادۇر ئۈژمىزار، مىڭ ئۆي.

قېزىلغانسەن ئۇلۇغ ئەجدات تەرى ئاققان قىيالاردىن،
قىيا نەدۇركى جەننەتتەك مىسالى گۈلئۇزار، مىڭ ئۆي.

ۋە لېكىن بىر زامان مەلئۇن يۈزۈڭگە قىل سېلىپ مۇدھىش،
تېنىڭنى ئەيلىدى پارە، قەپەزدە خاكسار، مىڭ ئۆي.

بۈگۈن شاتسەن، خاراپلىقتىن قۇتۇلدۇڭ تاكى مەڭگۈگە،
تېپانشان - تاجىدۇر سەنكى، ھاياتىڭ نەۋ باھار، مىڭ ئۆي.

سېنى كۆردۈم، دىلىمغا ئورنىدى ئۇنلاپ ئەسىردىن نۇر،
تېخىچە كۆرمىگەنلەرنىڭ نىگارى زۇلخۇمار، مىڭ ئۆي.

1980 - يىل، ماي.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئارزۇ بوستانى

نا ئۇمىت بولما، جەننۇپنىڭ پەيزىنى ئاقسۇدا كۆر،
شوخلىنىپ ئاققاندا تارىم ئەۋجىنى ئاقسۇدا كۆر.

تاغ - دالانى باغۇ - بوستان قىلمىغۇنچە توختىماس،
ئىشقى يالقۇن خەلقىمىزنىڭ قەلبىنى ئاقسۇدا كۆر.

نەچچە مىڭ يىللاپ چېلىشقان، ياۋنى تار - مار ئەيلىگەن،
شاھى پەرھاتتەك يىگىتلەر نەسلىنى ئاقسۇدا كۆر.

كۆڭلى خۇشتۇر، لەيلى بويلۇق، مەڭزى گۈلدەك ئوت يۈرەك،
ياكى شىرىن، ياكى زۆھرە ۋەسلىنى ئاقسۇدا كۆر.

سۈت بېرىپ پەرزەنتىگە ئاچقان قۇچاق تەكلىماكان،
نەھرىنىڭ سۆيگۈ - مۇھەببەت مەۋجىنى ئاقسۇدا كۆر.

دوستقا مۇشتاق، ياۋغا خەنجەر، ئىشتا چاققان، پەھلىۋان،
بەستى تاغدەك زەربىدارلار قەھرىنى ئاقسۇدا كۆر.

بەختى كۈلگەن يېزىلارنى ئىستىسەڭ كۆرمەكنى سەن،
كۈلكە چاقچاق، شات - خوراملىق سەيلىنى ئاقسۇدا كۆر.

ئۆزەڭدىن كۆر

يېشىڭ تۆكمە سايلانمىدىم دەپ،
مەنسەپ بۆشۈك بىلەن كەلمىگەن.

ئاتاڭ قويۇپ كەتكەن پالازدەك،
ئۆزگەرمەسكە مىراس تەگمىگەن.

پادىشالىق زامان ئەمەس بۇ،
خەلققە مەنسۇپ بارلىق ئىرادە.
سېنى ئاتقا مىندۈرگەنلەر شۇ،
قالدۇرۇدۇ بەزەن پىيادە...

«مەن ئەگەر...» دەپ قىلغاندا چوڭ سۆز،
ئۇلار ساڭا ئۈمىت باغلىدى.
تىكىپ جۇشقۇن غەيرىتىڭگە كۆز،
يۇرت تۇۋرىگى، ھەمدەرت چاغلىدى.

يىغلىغاندا بېسىپ گادايلىق،
«يىغلاڭغۇلار» دىگەن سەن بولدۇڭ؛
تولغىنىدا چۆنتەكلىرىدىڭ لىق،
ئەلگە باقماي يىگەن سەن بولدۇڭ.

ھەممە ئىشتا كۆزلەپ ئۆزەڭنى،
ئۆزگىلەرنى بىر چەتكە قويدۇڭ.
ھەق ـ ناھەققە يۇمۇپ كۆزۈڭنى،
ئەمەل بىلەن بېيىدىڭ ــ تويدۇڭ.

مەنمەنلىگىڭ بولدى بىر پىچاق،
كېسىۋەتتى ئەلنىڭ رىشتىنى.
كېچىپ سەندىن ئۇلار ئاشۇ چاغ،
باشقىلارغا بەردى ئىشقىنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كۆچەپ سادىق «بۇرادەر» لىرىڭ
شۇنچە قىلدى، بولمىدىڭ ئۆرە.
(قېنى، بىر چاغدىكى نادانلار،
ھە-ھۇ دىسە ساپلاۋېرەرگە؟)

يېشىڭ تۆكمە «چۈشۈپ قالدىم» دەپ،
سەۋدىۋىنى ئىزلە ئۆزەڭدىن.
دەرەخ تۆگۆل، سەنمۇ قۇرۇيسەن،
ئايرىلغاندا يىلتىزلىرىڭدىن.

1981 - يىل، دېكابىر.

نۇرىيە ئىبلاخۇن قىزى 1939 - يىلى غۇلجىدا تۇغۇلغان. 1957 - يىلى ئىلى قىزلار تولۇق ئوتتۇرا مەكتىۋىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر غۇلجا ناھىيىلىك دارىلمۇئەللىمىن مەكتىۋىنىڭ تىل - ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچىسى؛ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرەنىڭ دەسلەپكى ئىجادىي پائالىيىتى 1953 - يىلىدىن باشلانغان ئىدى. 1983 - يىلى ئۇنىڭ «باھار شاتلىقى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى كىتابخانىلار بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

باغلار ئاچتى گۈل چىراي

باھار كەلدى يۇرتۇمغا

كەلدى بۇ يىل گۈل باھار، جەۋلان بىلەن باشقىچە،
مېنىڭ ئانا يۇرتۇمغا يېڭى ھايات بېغىشلاپ.
ئىللىق باھار شامىلى چاچلىرىمنى يەلپۈتۈپ،
ئەركىلىتىپ يۈزۈمنى سۆيدى يەنە يېنىشلاپ.

تاغ-ئېدىرلار، ئېتىزلار كىيىپ يېشىل لىباسنى،
كۈن نۇرىدا جىلۋە قىپ، يالتىرىدى پارقىراپ.
ئۆستەڭلەردە شوخ سۇلار قىيغىتىشتى توختىماي،
گىرۋەكلەرنى قۇچاقلاپ، ئاقتى ھەريان شاقىراپ.

چوكان تاللار بىخ سۈرۈپ، كۆزنى ئاچسا ھاياتقا،
لالە-رەيھان غۇنچىلاپ پورەك بولۇپ ئېچىلدى.
چالسا چاۋاك دەل-دەرەخ، بىر-بىرىنى ئالقىشلاپ،
ئۇسۇل ئويناپ مايسىلار بۇ سورۇنغا قېتىلدى.

يىپەك رومال پۈركىنىپ باغلار ئېچىپ گۈل چىراي،
كاككۇك بىلەن بۇلبۇللار خەندان ئۇرۇپ سايرىدى.
ھەر تەرەپتىن نەغمىچى قۇشلار كېلىپ شاتلىنىپ،
بەزمە قۇرۇپ، جەم بولۇپ، ئەجەپ خوشال يايرىدى.

ھۆسىن تۈزەپ كائىنات، جىلۋە قىلدى رەڭمۇ-رەڭ،
خۇش تەبەسسۇم ئەلكىدە باقتى بىزگە يېقىملىق.
بەكمۇ كۆركەم، ھەيۋەتلىك بىزەلدى بۇ تەبىئەت،
ياڭراق كۈيلەر ئەۋجىگە كۆتىرىلدى رىتىملىق.

ئاھ، يۇرتۇمنىڭ باھارى، مەنمۇ بولدۇم جۆر ساڭا،
ناخشام بىلەن ئالدىڭغا سالدىم ئىسىل پاياندار.
چۈشتى بۈگۈن سەن بىلەن تۇمەن تۇلپار بەيگىگە،
يېتىلگۈسى چېلىشتا سان-ساناقسىز چەۋەنداز.

سۇ بىلەن سۆھبەت

تاماشا قىپ شوخ ئېقىننى
ئولتۇرۇمەن سۇ بويىدا.

ئۇچار پىكرىم قاناتلىنىپ،
بىر سېھىرلىك ئىش كويىدا.

تىكىلگەندە جۇپ كۆزلىرىم
شوخ ئۇخچىغان دولقۇنلارغا.
ھېسسىياتىم ئۆركەش بولۇپ
قوشۇلۇدۇ ئۇيۇقۇنلارغا.

سۇغا سىرداش بولۇپ شۇدەم،
شاۋقۇن سېلىپ ئاققۇم كەلدى.
يېشىل چىمەن قىرغاقلارغا
تويماي شۇنچە باققۇم كەلدى...

زوقۇم كېلىپ سوراپ قالدىم:
«سۇلار، نەگە ئاقىسىلەر؟
قانماي سۆيۈپ گىرۋەكلەرنى،
يۈزۈڭلارنى ياقىسىلەر؟»

ھەيران بولۇپ سوئالىمدىن
سۇمۇ دەرھال كىردى سۆزگە:
«بىز ئاقمىز، بىلمەك بولساڭ،
چوققىلاردىن دالا ـ تۈزگە.

تېنىم تاپماي چېپىپ ھەر يان،
ئۇسسۇزلۇقنى قاندۇرۇمىز.
ھايات شامى ئۆچسە نەدە،
بېرىپ قايتا ياندۇرۇمىز.

ماكانىمىز چەكسىز زېمىن،
شۇڭا ئەركىن قېيغىتىمىز.
كىرپىك قاقماي، راۋان ئېقىپ،
قاقاس چۆلنى ئويغىتىمىز.

ئېتىزلارغا كۆمۈش چاشقا،
بىزنىڭ ھىممەت ـ خىسلىتىمىز.
ھۆسنىمىز يوق قىزىققۇدەك،
بىراق ئۈستۈن ھۆرمىتىمىز.

پەرھات كەبى باشلىسا كىم،
تاغۇ ـ دەشتنى گۈللىتىمىز.
سۇغا تەشنا قىر ـ دالاغا
ئۈنچە ـ مارجان چاچرىتىمىز.»

دىدى ـ دە، سۇ، كەتتى ئېقىپ
سۆيۈپ ئۈستەڭ قىرلىرىنى.
بىلىۋالدىم بۇ سۆھبەتتىن
سۇنىڭ خىسلەت سىرلىرىنى.

ئۆز ـ ئۆزەمگە دىدىم شۇندا
يىغىپ ئەس ۋە خىيالىمنى:
مەنمۇ تامچا سۇدەك تېمىپ،
ياشناتسامدىم دىيارىمنى.

1984 ـ يىل، مارت.

مىركامىل ياقۇپ 1939 - يىلى قەش - قەردە تۇغۇلغان. 1958 - يىلى شىنجاڭ ئىنىستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. هازىر «شىنجاڭ گېزىتى» ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدە ئىشلەيدۇ.

شائىرنىڭ تۇنجى شېئىرى «رەۋەندە ۋە چاشقان» 1951 - يىلى «جەنۇبىي تيانشان» گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان. شۇندىن باشلاپ ئۇنىڭ شېئىر ۋە داستانلىرى ئاپتوم رايونىمىزدا چىقىدىغان گېزىت - ژورناللاردا داۋاملىق ئېلان قىلىنىپ كەلمەكتە. ئۇ هازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئىككى شېئىر

رەھمەت، ئانىلار

رەھمەت، ئەي ئانىجان، ئۇلۇغ قەھرىمان،
كەلتۈردۈڭ ۋەتەنگە زور شەرەپ - شاننى.
كەلتۈردۈڭ يەلكەڭدە سەن تيانشاننى،
زەپەردىن كۆي قاتتىڭ، جانلاندى جاھان!

سەپەردە تۇغ تۇتۇپ كېتىۋاتىسەن،
ئىزىڭدىن ئۈنمەكتە بەخت چېچىكى.
پارلاقتۇر يۇرتۇمنىڭ ھۆر كېلەچىكى،
سەپكە مەرت، جەڭگە كۈچ قېتىۋاتىسەن.

ئالدىڭدا ماختانماس نى - نى ئىجاتكار،
بىلەر ئۇ، ئەجرىڭدە ۋايىغا يەتكەن.
ۋەتەن دەپ جەڭ قىلغان، ئەلنى شات ئەتكەن
پەرزەنتىمۇ سېنى دەر غەمخان - ئىجاتكار.

تاغ - دالا، گىنيامۇ بالاڭدەك يايراپ،
ئىمدۇ ئەجرىڭنى يەردە — بوشۇكتە،
جاھاننى كۈلدۈرگەن كۈيلىرىڭ كۆكتە،
يوقلايدۇ قۇياشنى جاراڭلاپ - ياڭراپ.

مېھرىڭدە ئۇن قۇياش ھاراردتى بار،
قۇچىغىڭ بىر ئۇچۇن ئالەمدىنمۇ كەڭ.
ياشايسەن يىللارنىڭ ئۆمرى بىلەن تەڭ،
ئىمنىڭ مۇشۇنداق كارامىتى بار؟

سەن بىزنىڭ شەۋكەتلىك، بۈيۈك پەخرىمىز،
ۋەتەننىڭ غۇرۇرى، شانى - شۆھرىتى،
شۇڭلاشقا مەڭگۈلۈك دىللار ھۆرمىتى،
گۈل قىلىپ قىسىدۇ سېنى دەۋرىمىز.

1981 - يىل، 15 - مارت.

بىلىم

بىلىمدۇر ھىكمەتلىك چەكسىز بىر دىڭىز،
پەن ئەھلى ئۇنىڭدا گويا بىر يەلكەن.
دولقۇنلىرى ئۇنىڭ شۇنچە شىددەتلىك...
غەم قىلىپ ياش تۆكمىگەن،
چېكىنىشنى دىلىغا پۈكمىگەن،
غالىپتۇر ئۈزە-ئۈزە مەنزىلگە يەتكەن.

پەن بىر تاغ، چوققىدا بىباھا گۆھەر،
ئىزلىمەس قەدرىگە يەتمىگەن كىشى.
«كۆيىقاپ»، «دىۋە» دۇر جاپا-مۇشەققەت،
گۆھەرنى ئالالماس
(ئالىم بولالماس)
يول بويى جاپانى يەڭمىگەن كىشى.

بىلىمدۇر ئۆلۈمنى يەڭگۈچى غالىپ،
نادانلىق-مەھكۇملۇق، بول ئۇنىدىن پەخەس.
تۇغۇلدۇڭ، خەلق ئۈچۈن جەڭ قىلىپ ياشا!
بىلىمدۇر گاڭ قورال،
ئىزدە، قولغا ئال!
ئىجاتكار ئۆلمەيدۇ، تۆھپە كۆمۈلمەس.

شىددەتلىك دولقۇندا غۇلاچ تاشلاپ ئۈز،
چوققىغا ئۆرلىگىن جۈرئەت بىلەن تېز.
ئۆتكەلنى تېز بۆسۈپ ئۇزۇن سەپەردە،
يەلكەنلەر ماڭماقتا،
دۇلدۇللار چاپماقتا!
ئەتكى دۇنيانىڭ چوققۇم ئالدى بىز.

1979 - يىل، 25 - مارت.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئابلىز ئۆمەر 1942 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان. تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن. ھازىر قەشقەر گېزىتى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىنىڭ مەسئۇلى بولۇپ ئىشلەپ كەلمەكتە؛ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرى «لەگلەك» 1958 - يىلى ئېلان قىلىنغان ئىدى. 1983- يىلى «ئۆمۈر ئىزلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئۇنىڭ يەنە «يېڭى كېلىن»، «ئۆلۈپ تىرىلگەن ئادەم»، «ۋاپادارلىق كويى»، «ئۈزۈلمەس رىشتە» قاتارلىق ھىكايە ۋە ئوچېركلىرى بار.

شېئىر ۋە رۇبائىيلار

يېڭى يىل شارابى

يارانلار، قولۇمغا ئالدىم جۈپ قەدەھ،
بولۇشقا سىلەرگە مەنمۇ ھەمنەپەس.
ياشلىقىم ھىسلىرى بىر ئەزىم دەريا،
قەلبىمدە جۇش ئۇرار خوشاللىق پەۋەس.

شۇ قەدەھ گوياكى بىر جاھاننامە،
كۆرۈندى ئۇنىڭدا ۋەتەنىنىڭ ھۆسنى؛
ياشارغان تاغ - دالا، ياشنىغان باغلار،
گۈللەرگە پۈركەنگەن تۆت باھار پەسلى.

شۇ قەدەھ ئىچىدە بولدى نامايان
شەرەپلىك مۇساپە، چاقماقلىق يوللار؛
تامچە تەر ئورنىغا ئاققۇزغان ساپ قان،
جاپاكەش ئەمگەكچى، قاداقلىق قوللار.

شۇ قەدەھ ئىچىدە كۆرۈندى يەنە،
چولپاندەك نۇرانە، بىر يورۇق روجەك؛
بەختىنىڭ سىماسى جۇلالاپ تۇرغان
جەننەتۇل مەئۋادەك گۈزەل كېلچەك!...

قۇي ساقى، شاراپنى، ئۇزۇلدۇرمەي قۇي،
قەدەھلەر لىق تولسۇن، قالمىسۇن يېرىم.
شۇ گۈلگۈن شاراپتىن ئىچەي قانغىچە،
خوشاللىق مەۋجىدىن يايرىسۇن تېنىم.

بۇ ئاددى مەي ئەمەس،
غەلىبە — زەپەرنىڭ
ھاياتبەخش ئەتكۈچى شىپالىق سۈيى؛
مەنزىلگە ئات سالغان يولچى كارۋاننىڭ
تۆتلىشىش جېڭىگە قەسەميات كۈيى.

1983 - يىل، يانۋار.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئانا قەدرى

ئەگەر بىلسەڭ، ئۇلۇغ شۇنچە
ئانا قەدرى، باھاسى يوق.
ئۇنىڭ ئەجرى ئۇلۇغ، بىلسەڭ،
ئۇنىڭ تەڭداش، جوراسى يوق.

باتۇر كۆچى كېلەر نەدىن؟
ئالىم ئەقىل تاپار نەدىن؟
ئانا مېھرى ئەزىم دەريا،
تەمەننىاسى، تاماسى يوق.

ئانا ئالدىدا كۆپ قەرزىم،
ئۇنى ئاقلاش مېنىڭ پەرزىم،
ئانامنى قىلمىسام رازى،
ھاياتىنىڭ ھېچ مەناسى يوق.

رۇبائىيلار

بەزىلەر مېنى دەر: «ئاچچىغى يامان،»
ھەيرانمەن شۇ گەپكە، ھەيرانمەن ئەجەپ.
ياخشىدۇر ھەر قاچان ساختا كۈلكىدىن،
ۋاقتىدا بىلدۈرگەن ھەققانى غەزەپ.

* *

كۆردۇمكى، شېشىرىڭنى، گۆھەر تىزىپسەن،
بىر ئىسىل خىسلەتكە مەدھى يېزىپسەن،
ۋە لېكىن قىلغىنىڭ نەزمەڭنىڭ ئەكسى،
ئۇنداقتا مەنىسىز سۈرەت سىزىپسەن.

1983 - يىل، ئۆكتەبىر.

زەينۇرە ئەيسا قىزى 1946 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلۇپ، ئاقسۇدا ئۆسكەن. 1965 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. شۇنىڭدىن باشلاپ ئۆز مەكتىۋىدە تىل - ئەدەبىيات ئوقۇتقۇ - چىسى بولۇپ ئىشلەپ كەلمەكتە.

زەينۇرە ئۆزىنىڭ ئىجادىي پائالىيىتىنى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى ۋاقتىدا باش - لىغان. ئۇنىڭ «توققۇز بۇلاق» ۋە تۇرسۇنئاي بىلەن بىرلىكتە ئىشلان قىلغان «بۇلبۇل ناۋاسى» ناملىق شېئىر توپلاملىرى بار. يېقىندا «ئۈچ لەيلىگۈل» ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشرگە بېرىلدى.

شائىرە زەينۇرە جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئوركىستىر

كەڭ ۋەتەن زېمىنى گويا بىر سەھنە،
ئۇندىكى ئوركىستىر قەلبىم سۆيگۈسى،
تۇيغۇم دەر ئوركىستىر مەزمۇنى مۇنداق:

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ھاياتقا مەدھىيە،
پارلاق كەلگۈسى!

*　　　*

سۆيۈمەن، تەبىئەت ئوركېستىرىڭنى،
ئۇندا بار ئەزىمەت تاغلار ساداسى.
بۇلبۇلنىڭ قەلبىدىن ئۇرغىغان ناۋا،
ئۇندا بار چاقماقنىڭ يارقىن زىبياسى.

ياڭرىسا ھەربىر ئىسكىرىپكىسى،
كاككۇكلار زوق بىلەن چېلىشىدۇ داپ؛
ئاي بىلەن كۈن گويا ماھىر دىكراتور،
تۇرۇدۇ نۇر تەگشەپ شۇ سەھنىگە باپ.

مەردانە دېرىژور تىنىمسىز بوران،
دەريالار ئۇنىئالغۇ لېنتىسى، ئاي-ھاي.
ئۇچۇملاپ سۇ ئىچىپ دەريا لېۋىدە،
زەپ لېرىك مۇزىكا ئاڭلايمەن قانماي.

دېڭىزلار مەۋجىدە بولدۇقلىتىپ سۇ،
بېلىقلار قېتىشتى ئوركېستىرغا ئۈن،
چايكىلار دولقۇنغا ئۇرۇپ باغرىنى،
شاۋقۇنلۇق دېڭىزغا جۆر بولدى شۇ كۈن.

شۇ ياڭراق ئوركېستىر ساداسى ئىچرە
ھېسلىرىم ساماغا ئۆرلىگەن فونتان.

ھەيۋەتلىك تىيانشان — يۈرىگىم گويا،
ئۈستىگىم — ئىستىقبال كۆكىدە چولپان.

تارىمدىن ئۆن قېتىپ بىر ياڭراق سادا
ئۈركىستىر كۈيىگە قوشۇلدى بۇ دەم.
تىڭشىغىن بۇ كۈينى، ئۇندا مۇھەببەت،
غايە ۋە ئىستەكلەر بولغان مۇجەسسەم.

پەن سىرى ئۆرلەشىنىڭ چوڭ بەيگىسىدە
دۇلدۇللار چېپىشى — ئەۋجىسى سازنىڭ.
يوللاردىن غەلبىلىك ئۆتكەن كارۋاننىڭ
قوڭغۇراق ساداسى — نەغمىسى سازنىڭ.

تاشلانغان قەدەملەر ئالغا ئىلگىرلەپ،
دىللارنى ياشناتقان رېتىمى ئۇنىڭ.
ئاسماندا يۇلتۇزلار ساندەك گويا
ئۇتۇقلار باھارى قېتىمى ئۇنىڭ.

جاراڭلا ئۈركىستىر، سېنى گۈل دىسەم،
مەن ئاشۇ گۈللەرگە شەيدا كېپىنەك.
سويلايمەن گۈزەللىك كۆلىدە ئەركىن،
مېھنەت قولۇنغا پالاق بۇ يۈرەك.

1982 - يىل، ماي.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

سەلەي قاسىم 1939 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان. 1959 - يىلى شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل- ئەدەبىيات فاكولتېتىنى تۈگەتكەن. ھازىر قىزىلسۇ ئوبلاستلىق 1 - ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ تىل - ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچىسى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىر سەلەي قاسىمنىڭ دەسلەپكى ئىجادىيىتى 1954 - يىلى باشلانغان ئىدى. شۇندىن بۇيان ئۇنىڭ شېئىر، داستان ۋە ھېكايىلىرى ھەرقايسى گېزىت - ژورناللاردا بېسىلىپ كەلمەكتە. 1984 - يىلى ئۇنىڭ «گۈلچىمەن» ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىندى.

مەن شەرققە يول ئالدىم

مەن شەرققە يول ئالدىم،
ئاخشىلىرىم بىر كارۋان.
ئۇچار پىكرىم دۇلدۇلى،
قەلبىمدە گۈزەل ئارمان.

دەرىزىدىن لىپ-لىپ-لىپ
ئۆتەر تىنماي گۈل كەشتە.
هايات كۈلەر، ئەركىلەر
تۈنۈگۈنكى چۆل-دەشتتە.

پويىز ئالتۇن بۆشۈگۈم،
ئارام ئالغان سەبى مەن.
تاغ-داۋانلار ئاشمەن،
گويا ئۇچقان كەبى مەن.

تيانشاندىن ئالدىراپ
يولغا چىقتىم بېيجىڭگە.
خوشاللىقتىن شۇ تاپتا
سىغماي قالدىم تېنىمگە.

تيانشانىنىڭ ئوغلىمەن،
دۇلدۇل مىنىپ كۆندۈرگەن.
تاڭ شەپىغى كۆڭلۈمدە
گۈزەل ئارزۇ ئۈندۈرگەن.

ئىخ، دوستلىرىم، بىلسەڭلار،
شۇ ئارزۇيۇم ھەل بۈگۈن.
ئاستانەمنىڭ ئىشقىدا!
ئىلهاملىرىم سەل بۈگۈن.

بېيجىڭ مېنىڭ سۆيۈملۈك
پايتەختىم ئەمەسمۇ؟

ئۇنى كۆرمەك، بىلسەڭلار،
تەلەي ـ بەختىم ئەمەسمۇ؟

كۆرۈپ كەل، دەپ يوللىغان
ئازات خەلقىم ئەمەسمۇ؟
يۈرەك ـ قەلبىم خەلقىمگە
مەڭگۈ تەقدىم ئەمەسمۇ؟

مۇشۇ تاپتا ھاياجان
دەرياسىدا ئاقىمەن.
ئىختىيارسىز تەلمۈرۈپ،
كۆن چىقىشقا باقىمەن.

ماڭا تاغلار بەردى يول،
باغلار كۆلۈپ سۇندى قول.
تەبرىكلىشىپ دوستلىرىم،
ھەر دوقمۇشتا تۇتتى گۈل.

مەن شەرققە يول ئالدىم،
ناخشىلىرىم بىر كارۋان.
ئۇچار پويىز ئالدىراپ،
قەلبىمدە گۈزەل ئارمان.

1984 - يىل، يانۋار.

جېلىلى تەخەللۇسى بىلەن جامائەتچىلىككە تونۇلغان ئابدۇجېلىل تۇرسۇن 1940-يىلى خوتەننىڭ لوپ ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1959-يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ماتېماتىكا فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر «قەشقەر گېزىتى» ئۇيغۇر بۆلۈمىدە مۇھەررىر بولۇپ ئىشلەپ كەلمەكتە؛ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى ئىجادىي پائالىيىتى 1959-يىلى باشلانغان ئىدى. 1983-يىلى ئۇنىڭ «يۈرەك ئۇچقۇنلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى، ئۇنىڭ يەنە «نۇرلۇق يول»، «قاراموق»، «دوستلۇق رىشتى» قاتارلىق ھېكايە، ئوچېركلىرى بار.

شىمال ئىلھاملىرى

(شۇ ناملىق سىكلىدىن)

شىخەنزە تەسىراتى

كەلدىم زىيارەت قىلغىلى شىخەنزىگە — بوستانىغا مەن،
قىلدىم يۈرەك رىشتىمنى تار، قاتماق ئۇچۇن داستانىغا مەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

باقتىم جامالۇ - ھۆسنىگە قاندىم گۈزەللىك ۋەسلىگە،
يەتتىم گويا ئاشىق كەبى كۈتكەن ۋىسال - ئارمانىغا مەن.
گۈللەپتۇ بۇ جاي شۇ قەدەر، بوپتۇ بىنا ئاۋات شەھەر،
باقتىم ھەۋەستە رەستە، يول، باقچا، يېشىل ئورمانىغا مەن.
خاڭجۇدا يۈرگەندەك ھامان، سەزدىم ئۆزەمنى شادىمان،
بەرپا بولۇپتۇ جۈپ دىدىم، ئەپسانىۋى رىزۋانىغا مەن.
گۈلگە ئورالغان ئۆي - بىنا، ھەر ياقتا قىزغىن كۈي - ناۋا،
كەزدىم بولۇپ ئىش - بەزمىدە ئۈلپەت تالاي پالۋانىغا مەن.
ياڭراپتۇ دىخان ناخشىسى، ئوخشاپتۇ ئاشلىق، پاختىسى،
بولدۇم يۈرەكتىن مەھلىيا مۇنبەت ئېتىز - مەيدانىغا مەن.
سەنئەت، مائارىپ گۈلشىنى، مەپتۇن قىلار ھەر كىشىنى،
قىيدۇم قولۇمنى بۇندىكى پەن باغۋىنى ئىشچانىغا مەن.
سېخلاردا ئۆرلەش دولقۇنى، جۆر بولدى قەلبىم شاۋقۇنى،
ياغدۇردۇم ئالقىش ئىشچىلار قۇچقان شەرەپكە - شانىغا مەن.
سەيلە قىلىپ بۇ باغچىنى، ئېيتتىم قەسىدە — ناخشىنى،
شىخەنزىگە پارلاق ھايات بەرگەن يېڭى دەۋرانىغا مەن.

بۇلاق سۈيى

كەلگىنىمدە بۇلاق بېشىغا①
تاغ - داۋانلار ئېشىپ يىراقتىن،
قارشى ئېلىپ مېنى گۈزەل قىز،
سۇ ئۇزاتتى كۈمۈش بۇلاقتىن.

چاڭقىغانتىم سەپەر ئۈستىدە،
سۇنى ئىچىپ قەلبىم سۆيۈندى.
ئاشۇ سۇدىن بۇلاق خەلقىنىڭ
ماڭا بولغان مېھرى كۆرۈندى.

① بۇلاق بېشى — غۇلجا ناھىيە ئارا ئۈستەڭ رايونىدىكى بىر يېزا.

قىز ئۇزاتقان ئاشۇ زىلال سۇ
يۈرىگىمدە ئۆركەشلەپ ئاقتى؛
ئەجادىمنىڭ مىسرالىرىغا
مەڭگۈ سولماس گۈل - چېچەك تاقتى...

قاش مۇھەببىتى

جۇش ئۇرۇپ يۈرىگىمدە شېرىن ئارزۇ،
بىر كۆرسەم دەيتتىم قاشنى كۆپتىن بۇيان.
شۇ ئارزۇ - تىلىگىمدىن قاناتلىنىپ،
پەرۋاز قىلىپ ئۇچۇپ كەلدىم ئىلى تامان.

چۆمۈلدۈرۈپ ۋۇجۇدۇمنى ھاياجانغا،
ماڭا كەڭ قۇچاق ئاچتى قاش دەرياسى.
قوزغىتىپ ھىسلىرىمنى چاچتى ئىپار،
ئاۋازىدىن سوققان غۇر - غۇر تاڭ ساباسى.

ئۇچۇملاپ ئىچتىم قاشنىڭ سۈيىنى مەن،
كۆمۈشرەڭ دولقۇنلارغا بولۇپ سىرداش.
ياڭراتتىم گۈزەل قەشقەر كۈيىنى مەن،
يېقىملىق شاۋقۇنلارغا بولۇپ جۆرداش.

قاش بىلەن تۇمەن ئەسلى بىر تومۇرداش،
ئەسىرلەر بويى تىنماي ئېقىپ تۇرغان.
ھەمنەپەس بولۇپ ئەلنىڭ تەقدىرىگە،
شىمالنى جەنۇپ بىلەن چىتىپ تۇرغان...

كەزدىم مەن ساھىللارنى زوق - شوق بىلەن،
ئەگىشىپ قاش سۈيىنىڭ ئېقىشىغا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

گۈل باغلار، گۈل ۋادىلار رەشتى مەھكەم
باغلاندى يۈرىگىمنىڭ بېغىشىغا.

ئۆركەشلەپ ئاققان زىلال قاش سۇلىرى،
ئەلنى پۈركەپتۇ گۈل - چېچەكلەرگە.
چېچىپتۇ نازۇ - نېمەت چاچقۇسىنى،
قاندۇرۇپ ئەلنى كۈتكەن تىلەكلەرگە.

ئۆزەمنى سەزدىم شۇنچە شات، بەختىيار،
خۇش نەپەس ئالغاچ قاشنىڭ ھاۋاسىدىن.
بۆلىنىپ چىن دوستلۇقنىڭ بۆشۈگىگە
كۈچ تاپتىم ئاقىنلارنىڭ ناۋاسىدىن.

يېقىنلاپ كەلدى مېنىڭ قايتىش ۋاقتىم،
قىيمىدى كۆزۈم قاشتىن ئايرىلىشقا.
ھىجراننىڭ ئازاۋى بەك يامان ئىكەن،
ئاز قالدى يۈرەك - باغرىم يېرىلىشقا.

ساھىللار، باغ، يايلاقلار قالدى ئارتتا،
كۆڭۈللۈك ئۆتكەن كۈندۈز - ئاخشام قالدى،
گۈزەل قاش!
جىلىلىنى كەتتى دىمە،
بويۇڭدا ياڭراتقان كۈي - ناخشام قالدى.

1982 - يىل، ئۆكتەبىر، (غۇلجا).

بالىلار ئەدەبىياتى ساھەسىدە جامائەتچى-
لىككە تونۇشلۇق بولغان **ئابلىكىم روزى** 1946 - يىلى ئاتۇش ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1963 - يىلى قەشقەر دارىلمۇئەللىمىن مەكتىپىنى پۈتتۈرگەن. ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرلىرى 1962 - يىلى ئېلان قىلىنغان ئىدى. «قالغاچ» ناملىق شېئىرلار توپلىمى ياش ئۆسمۈرلەرنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشتى. ئۇ، يەنە «ئىز»، «ئۆسمۈرلەر ئارزۇسى» ناملىق ئىككى شېئىرلار توپلىمىنى نەشرگە تاپشۇردى.

شائىر ئابلىكىم روزى 1982 - يىلدىن باشلاپ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

يېڭى يىل چاچقۇلىرى

يېڭى يىل خۇشلۇقى ئەلا

شاتلان دوستۇم، يېڭى يىل كۈنى
«مول نەتىجەڭ مۇبارەك!» دەيمەن.
رەنجىپ يۈرمە، «يېشىڭ مۇبارەك!»
دېگەن سۆزنى كېيىنرەك دەيمەن.

چۈنكى، ساڭا بېرىلمەس باھا
تەققى - تۇرقۇڭ، يېشىڭغا قاراپ.
ياغار پەقەت ھۆرمەت ئالقىشى
ئەلگە قىلغان ئىشىڭغا قاراپ.

شۇڭا ياشنىڭ چوڭلۇغىدىنمۇ
ئىش - نەتىجە چوڭلۇغى ئەلا.
يېڭى ياشنىڭ خوشاللىغىدىن
يېڭى ئىشنىڭ خۇشلۇغى ئەلا.

چۈشەنسەڭلار...

سوراپ قالدى بىر كۈن مېنىڭدىن
يۇرتىمىزنىڭ قىزىقچىلىرى:
«نەدىن كەلدى پېشانەڭىزنىڭ
چىبەرقۇتتەك سىزىقچىلىرى؟»

جاۋاپ بەردىم: «بۇ سىزىقچىلار
قېرىلىقتىن بەرمەس بىشارەت.
پېشانەمدىن ئورۇن ئالدى ئۇ،
يۇرتۇم ئۈچۈن چەككەچ رىيازەت.

چۈشەنسەڭلار، بۇ سىزىقچىلار
تەپەككۇرنىڭ دەرياسى ئەسلى.
ئۇندا ئاققان ھەر بىر تامچە تەر
چىن ھاياتنىڭ مەناسى ئەسلى.»

كونا دىمەكلار

يېڭى يىلنى تەبرىكلىگەندە،
خوشلىشىمىز كونا يىل بىلەن.
لېكىن، ئۇنىڭ غەلىبىلىرىنى
ئىزھار قىلىپ بولالماس تىل بىلەن.

ئۆتكەن يىلنى «كونا» دىمەكلار،
كونا پەقەت ئۇنىڭ رەقىمى.
ئوخشىمايدۇ باشقا يىللارغا،
چۈنكى، يېڭى مەزمۇن، قەدىمى.

جۇشقۇن، يېڭى غەيرەت بولسىلا،
ئادەم يولدا قالمايدۇ ھېرىپ؛
بىزنىڭ يىللار تارىخ بېتىدە
نۇر چاچىدۇ كەتمەيدۇ قېرىپ.

1984 - يىل، 1 - يانۋار، قەشقەر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئابلەت ئابدۇللا 1946 - يىلى 5 - دېكابىر كۈنى غۇلجىدا تۇغۇلغان. 1962 - يىلى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن. ھازىر غۇلجا شەھەرلىك رادىيو ئۆزىلىنىڭ مۇخبىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى ئىجادىيىتى 1957 - يىلى «كانكولدا» شېئىرى بىلەن باشلانغان ئىدى، يېقىندا ئۇنىڭ «ئەلى مۇھەببىتى» ناملىق شېئىر ۋە داستانلار توپلىمى نەشرگە بېرىلدى. ئۇنىڭ يەنە «بىپايان زېمىن — كەڭ سەھنە»، «ئارزۇ» قاتارلىق ھېكايىلىرىمۇ بار.

ئىككى شېئىر

ۋەتەن مۇھەببىتى

مېھرى بىلەن تەبىئەت ئەگەر
دەرەخ قىلىپ ياراتسا مېنى،
شۇ چاغدىمۇ يىلتىزىم بىلەن
قۇچاقلايتتىم ۋەتىنىم سېنى.

ئويناق، ئەركە سۇلىرىڭ بولسام،
باغرىڭنى چىڭ سۆيۈپ ئاقاتتىم.
ھارارەتتىن پارغا ئايلانسام،
كۆكتىن يەنە ساڭا ياغاتتىم.

بولسام مەيىن باھار شامىلى،
چاچلىرىڭنى يۇمشاق تارىسام.
يۇلتۇزلىرىڭ بولسام كۆكتىكى
جامالىڭغا تويماي قارىسام...

ياق!
بولمايمەن تەبىئەت ھۆسنى،
تەبىئەتتە يوق ھېسسىيات، يۈرەك.
سېنىڭ چەكسىز، ئۇلۇغ سۆيگۈڭنى
سېزىش ئۈچۈن پاك يۈرەك كېرەك.

پەخىرلىنىمەن بۈگۈن، ۋەتىنىم،
چىن ئىنسانمەن —
تۆرەلگەن سەندە.
بېغىشلىدىڭ مېھرى - ئىشقىڭنى
مەن دۇنياغا كۆز ئاچقان دەمدە.

شۇڭا، يۈكسەك مۇھەببىتىڭنى
ئەلا بىلدىم جاندىن، ئانجان.
تۇتقۇنلۇققا بەردىم مەن چىداش،
ھۇۋلىغاندا دەھشەت شىۋىرغان...

سەن ئىگىرىساڭ ئەلەمدە ـ غەمدە،
كۆڭلى قارىلار خوشال ـ شات ئىدى،
تۇغۇلسىمۇ قوينۇڭدا ئۇلار،
ۋەتەن، ئىشقىڭ ئاڭا يات ئىدى.

سېنىڭ قايغۇ، كۆز يېشىڭ، ئانا،
مىليون دىللار قەلبىگە تۇتاش.
ئاخىر غەزەپتە چايقالدى دېڭىز،
كۈلدى ئاسمان،
كۈلدى يەر، قۇياش!

* *

بۈگۈن گۈزەل باغرىڭدا ياشنار
يېڭى،
جۇشقۇن،
بەختىيار ھايات.
يېڭى سەپەر ـ ئىجات، ئەمگەكنىڭ
سۇمرۇغلىرى قاقماقتا قانات.

ئەنە چەكسىز ئالتۇن باشاقلار
ۋە يۇلتۇزلار چاچقان پولاتتا.
ۋەتەن،
ئىشقىڭ پارلايدۇ روشەن،
ئۇندەپ بىزنى گۈزەل ھاياتقا.

*　　*

ئەزىز ئانام، بەختىم — ۋەتىنىم،
سەن مېھرىۋان ماڭا تا ئەبەت.
بورانلاردا ئۈچمىگەي ئەسلا
مېھرىڭ بىلەن يانغان مۇھەببەت!...

1981 - يىل، ئۆكتەبىر.

ئاق تۈپەدە ئاي كۆردۈم

ئاق تۆپىدە ئاي كۆردۈم،
ئاي دىگىنىم گۈلجامال.
ئاق تۆپىدە باي كۆردۈم،
باي بولۇپتۇ توختى «گال».

ئاي بىلەن باي تۇققانمۇ،
ئاي تۇغدىمۇ - ئايخانمۇ؟
جۇپ ئاقتۇكەن ئايلىناي،
ئاق ئۈستىدە ئاققان ئۇ.

بىرى بۇلبۇل، بىرى گۈل،
كەڭ ئېتىزدا بالقىسا.
ياشنارمىدى دالا - قىر،
يۈرىكىنى ياقمىسا.

توختى چاپسا تۇلپارنى،
ئاي سىيالكىغا قونۇپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

سۇ ياقىلاپ ئايدىڭدا
بىر - بىرىگە بېقىپتۇ.

خاماندىمۇ - چەشتىمۇ،
ئوغۇت توشۇپ قىشتىمۇ،
ھەمرا ئىكەن ئۆرگىلەي،
كەچكۇرسىندا — كەچتىمۇ.

كۈمۈش تەردىن ئالتۇن تاغ،
ئالتۇن تاققا ئاي چىقتى.
تەقسىماتتا جۇپ ئاقتۇ
كۆككە چىقتى - باي چىقتى.

* *

ئاق تۆپىدە ئاي كۆردۈم،
ئاي بولۇپتۇ گۈلجامال.
ئاق تۆپىدە باي كۆردۈم،
ماي چاينايدۇ توختى «گال».

1983 - يىل، مارت.

مەخمۇتجان ئىسلام 1947 - يىلى قەشقەر يېڭىشەھەر ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1968 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل-ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدە مۇھەررىر، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1960 - يىلىدىن باشلاپ مەتبۇئات يۈزىدە جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشكەن. ئۇنىڭ «باھار قوشاقلىرى»، «يۈرەك كۈيلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى، «تاڭ شەبنەملىرى» دېگەن ئوبزورلار توپلىمى، «نىلىسنىڭ غازغا مىنىپ ساياھەت قىلىشى»، «قىرىق بىرىنچى»، «ئابرويى تۆكۈلگەن كاتالىنىنا» قاتارلىق تەرجىمە ئەسەرلىرى بار.

كۆڭۈل كۈيلىرى

(شۇ ناملىق سىكىلدىن پارچىلار)

ئەينەككە قارىغاندا..

ئەينەككە قارىدىم، ساقاللىرىم ئاق،
قارىمۇ بار بېشىمدا خۇددى ئۈچتەك ئاق.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئاشۇ چاغ ۋىجدانىم دىدى: «ئەمدى سەن
ئۆرۈلۈپ ئارقاڭغا، ئوبدان قاراپ باق!»

قارىدىم ئارقامغا، قالماپتۇ ھىچ ئىز،
ئۆتۈپتۇ ھاياتىم لاي سۇدەك ئېقىپ.
گوياكى چەيلەنگەن سامان ئوتىدەك،
بېرەلمەي، ئىسسىق، نۇر، گاھ ئۆچۈپ - يېنىپ.

ۋىجدانىم ئالدىدا قىزاردى يۈزۈم،
(نىم دىگەن نومۇس بۇ، قالغاندا قېرىپ؟!)
بولمىسا ئادەمدە ئۇلۇغۋار غايە،
ئۆلەركەن تىرىكلا، غازاڭدەك چىرىپ.

تەسىرات

قىپ - قىزىل غۇنچىگە قولنى ئۇزاتتىم،
«چىم» قىلدى بارمىغىم، «ۋاي!» دىدىم شۇئان.
گۈلمۇ بۇ، چاققاقمۇ؟... بولۇپ مەن ھەيران
ئۇگۈلاپ كۆزۈمنى باقتىم خىيالچان.

ھۆسنى ئۇز، چىرايلىق قىزىل غۇنچىنىڭ
كۆردۈمكى، يېنىدا تىكەن بار ئىكەن.
ئويلىدىم: گەر ئادەم قىلسا تەنتەكلىك،
پۇشايمان يەيدىكەن، ئازاپ يار ئىكەن.

بۇلبۇل ۋە غۇنچە

بۇلبۇل غۇنچىگە: «ئاشىقمەن» دىدى،
«ھىجرىڭدە ھەر چاغ ئاغرىقمەن» دىدى.

«قەلبىمدە ئىشقىم گوياكى ئاتەش،
مەڭگۈلۈك ساڭا تالىقمەن» دېدى.

غۇنچە دېدىكى: «ياقتۇرساڭ مېنى،
ئاقسۇن تېنىڭدە چىن سۆيگۈ قېنى؛
مەن ئۆسكەن يەرگە باغلا مۇھەببەت،
شۇندىلا مەڭگۈ سۆيۈمەن سېنى.»

ئانار گۈلى

«ئانار گۈلى گۈل ئەمەس» دەيدۇ،
بىلمىگەنلەر ئۇنىڭ قەدرىنى.
ماختىشىدۇ ئەڭ ئىسىل گۈل، دەپ،
لەيلى، سەبدە، مۇدەن، ئەترىنى.

ئاشۇ گۈللەر كۆركەم، چىرايلىق،
بىراق ھۆسنى باھار بىلەنلا.
غازاڭ بولار كۆكلەم، ياز كېتىپ،
كەچكۈز يېتىپ كەلگەن ھامانلا.

ئانار گۈلى ئاشۇ كۈز پەسلى
مېۋە بېرەر ھەممىدىن ئىسىل.
شۇنچە شىرىن — يۈرەككە شىپا،
ھۆسنى يارنىڭ مەڭزىدەك قىزىل.

بىر تال ئانار گۈلى بولسام مەن،
مېۋە بەرسەم خەلقىمگە تاتلىق.
ھوزۇر ئالسا ئۇنىڭدىن، دىللار،
قۇچار ئىدى قەلبىمنى شاتلىق.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئاق كېچە

ئاق كېچە، ئاپپاق كېچە،
ناخشىغا تولغان كېچە.
لەززەتنى، مېھرى بىلەن
دىلغا ئوت ياققان كېچە.

دىلغا ئوت ياققان كېچە،
سوقۇدۇ سالقىن شامال.
تۇرۇمەن يارنى كۈتۈپ،
كېلىدۇ ساھىپجامال.

كېلىدۇ ساھىپجامال،
ئايمۇ - ئاق نۇرغا چۆمۈپ.
يەن - ئىلىم دەرياسىدىن
بىباھا گۆھەر سۈزۈپ.

بىباھا گۆھەر سۈزۈپ،
كېلىدۇ خۇشخۇي كۈلۈپ.
يۈرىكىم ئەلبومىغا
سۆيگۈدىن قوشاق پۈتۈپ.

سۆيگۈدىن قوشاق پۈتۈپ،
يار قويار كۆكسۈمگە باش.
لېۋىدىن بەرگەندە بال،
چاقنىدى دىلدا قۇياش...

ئاق كېچە، ئاپپاق كېچە،
ياقىسەن كۆڭلۈمگە سەن.
تۆكۈمەن ئوتـلۇق قوشاق،
زوقلىنىپ جىلۋىگە مەن.

ئابدۇللا سۇلايمان 1952 - يىلى چىرىيە ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1975 - يىلى قەشقەر پېداگوگىكا ئىنىستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن، ھازىر خوتەن ئالىي سىفەن تېخنىكومىنىڭ تىل - ئەدەبىيات ئوقۇتقۇچىسى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىر ئەدەبىيات سېپىگە 1964 - يىلىدىن باشلاپ كىرگەن ئىدى. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئۇنىڭ «يوروڭقاش ناخشىلىرى» ناملىق شېئىر توپلىمى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئۇ «يۇرتۇمنىڭ كىشىلىرى» ناملىق داستانلار توپلىمىنى نەشرگە تاپشۇردى.

تاغ ناخشىلىرى

(شۇ ناملىق سىكلىدىن پارچىلار)

دەريا

تاغلارنى كېزىش ئىستەك - ئارزۇسىدا
تولپارغا ئۈمىت يۈكلەپ قىلدىم سەپەر.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uygburkitap.com

ئارقامدا قالدى ئۇزۇن كارۋان يولى،
ئاتقاندا تۈننى قوغلاپ قۇتلۇق سەھەر.
ئەمەسكەن كۆرۈنگەن تاغ ھەرگىز يىراق،
ئارزۇيۇم مەنزىلىمگە ياقتى چىراق.

ئۆتكەندە ئەزىم دەريا، ساھىللاردىن،
تۆرۈلگەن دولقۇنلارغا نەزەر سالدىم.
مەھلىيا بولۇپ شاۋقۇن — كۈيلىرىگە،
قىرغىقى — پايانىغا قاراپ تالدىم.
ياپىرەي، تۇتتى شۇندا ھەيرانلىقىم،
«بۇ ھەيۋەت سۇ كېلىدۇ نەدىن؟» دېدىم.

ئۇچراتتىم يولنى داۋام ئەتكەنسېرى
تاغ بويى سانسىز تارام — ئېقىنلارنى.
قوشۇلۇپ ئۇلار دەريا ھاسىل قىلىپ،
ئاقاركەن بېسىپ يىراق - يېقىنلارنى.
دەرياغا قاتسا كەۋسەر بۇلاق چۈشمە،
ئاچاركەن قۇچىقىنى جىلغا، تەشمە...

ھە بىلدىم، ئاشۇ تامچە، ئېقىنلارسىز
بولماسكەن ھاسىل ئەزىم دەريا - ئەنھار.
گەر دولقۇن بىر بىرىنى ئىتتەرمىسە،
ئۈزۈلۈپ قالماسمىدى رىشتە زىنھار.
بۇ ماڭا جوشقۇن ھايات بوپ تۇيۇلدى،
دەرياغا قەلبىم ئىشقى تەڭ قويۇلدى.

قوشۇلار قىسقا ئۆمرۈم چەشمىلىرى
ھاياتلىق دەرياسىنىڭ ئۆركىشىگە.

شاتلىققا چۆمۈلەتتىم، ئاشۇ قەترەم —
قاتسا شان ئانا يۇرتنىڭ گۈللىشىگە.
بولاقمەن، چوڭ دەريانى ئۇلغايتقۇچى،
ئۇزىتار ئاڭا كەۋسەر ئىشقىم كۈچى.

چوپان

سوزۇلغان ئىلان باغرى چىغىر يوللار
شايىدىن رومال ئارتقان تىك چىرقىغا.
قارىدىم تەئەججۇپتە بىر پەس توختاپ،
ئۇندىكى ئوتلاۋاتقان مال توپىغا.
قويلارنى ئاق بۇلۇتقا قىلىپ قىياس،
قەلبىمنىڭ ئاپاراتى بېسىلدى «چاس!»

ئاپارات ئەينىگىگە چۈشتى روشەن
قولىدا راۋاپ تۇتقان چوپان بوۋاي.
ئولتۇرۇپ قىيا تاشنىڭ ئۈستىدە ئۇ،
ئېيتاتتى لەرزان ناخشا ـ غەزەل تىنماي.
قەلبىمنىڭ ئۇنىئالغۇسى ئېلىپ كۈيىنى،
قوزغاتتى مەندە مۇنداق خىيال ـ ئويىنى:

«بولسىمۇ چىقىپ ـ چۈشۈش بەك خەتەرلىك،
نىچۈن مال باقار بۇندا چوپان خوشال؟»
سېمىز گۆش قايناتقىنىم كېلىپ ئەسكە،
يېشىلدى ئۆز ـ ئۆزىدىن سىرلىق سوئال.
چەكسىمۇ جاپا، ئەلنى خۇش قىلار ئۇ،
شۇڭا تەر، ئەجرىدىن لوق گۆش قىلار ئۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بۈركۈت

توختىدى قۇياش بىر پەس تىك چوققىدا،
ئاداققى نۇرلىرىنى تۆكۈپ تاققا.
تاۋلانسا تىزمىلىرى ئوتقاش كەبى،
قىيالار ئوخشىدى بىر قىزىل داغقا.
چوققىلار گويا شەمشەر نۇرنى كەسكەن،
بۇ يېشىل دۇنيانى شوخ شامال ئەسكەن.

چوققىغا قۇندى شۇ چاغ قىران بۈركۈت،
پەرۋانە ئوت-يالقۇنغا ئىنتىلغاندەك.
سىلكىپ پەي-قانىتىنى كېرىلدى ئۇ،
بەستىگە يېڭىدىن كۈچ قېتىلغاندەك.
تىككەندە يىراقلارغا جۈپ كۆزىنى
تىرنىغى قاماللىدى تاش يۈزىنى.

چولپاننى ئويغىتىپ ئۇ تاڭ سەھەردە
كەتكەنتى ئۇچۇپ مۇشۇ تىك چوققىدىن.
كۆز تىكىپ قوزغۇنلارنى قىلدى شىكار،
ھارغىنلىق سېزىلمەيدۇ ھېچ تۇرقىدىن.
بار قانىنىڭ دېغى تۇمشۇق، تىرنىغىدا،
تاغ تىترەر گويا نەپەس-تىنىغىدا.

قانچىلاپ بۆرىلەرگە تاشلاندى ئۇ،
ئۇچۇرما بولغاندىن تا بۈگۈنگىچە.
ئىزلىدى دۈشمىنىنىڭ ئۆۋۈسىنى،

ھوشيارلىق بىلەن تالاي كۈندۈز-كېچە.
ئۇ باتۇر قۇش، تەييارغا ھېرىس ئەمەس،
قۇزغۇنغا ئېتىلىشنى قىلار ھەۋەس.

قاغىمۇ ئۇنى دوراپ ئۇچۇپ باقار،
لېكىن بىر داۋان ئاشماي قالار ھېرىپ.
ئۇچىرسا تەلىيىگە سېسىق تاپ — گۆش،
ئۈستىگە قونۇپ ئالار مەيدە كېرىپ.
ئۆلتۈرۈ قاغا ئۆمرى تاپىنى چوقۇپ،
قىلىدۇ بۈركۈت پەرۋاز كۆكنى قوچۇپ.

بۈركۈتكە ياتتۇر بۇ خىل ياشىماقلىق،
كۆك قەرى بېغىشلايدۇ ئاڭا راھەت.
كۆرۈشتىن يۈز يىل ئۆمۈر تاپىنى چوقۇپ،
بىر قېتىم جان تىكىشنى بىلەر قىممەت.
چوققىدا ئۇنىڭ تىنىما ئۇگىسى بار،
تاغ گۈلى كۆرپە ئاڭا، يوتقىنى قار.

مېنىڭمۇ ھېس بۈركۈتۇم قوندى شۇئان،
ئۇنىڭغا ھەمرا بولۇپ قىيا تاشقا.
خىسلىتى، شىددىتىدىن ئالدىم ئۆرنەك،
تىك تۇتۇپ باشنى، مەغرۇر-شات ياشاشقا.
ياشلىقىم — ئارزۇيۇمنىڭ جۈپ قانىتى،
بولىدۇ ئالغا ئۆرلەش كاپالىتى!

1982 - يىل، ئاۋغۇست.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com

قەييۇم سوپى 1947 - يىلى قورغاس ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1968 - يىلى بېيجىڭ مەركىزىي مىللەر ئىنستىتۇتىنى تۈگەتكەن. ھازىر ئىلى ئوبلاستلىق پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ خادىمى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ بىرىنچى شېئىرى — «دوستلىرىمنى چىللايمەن» 1962 - يىلى ئىلى گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان ئىدى، تۇنجى داستانلار توپلىمى — «تيانشاننىڭ كۆلكىسى» 1984 - يىلى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. يېقىندا «ئىلى دەرياسى» ناملىق پوۋېستىنى نەشرگە بەردى.

ئىلھام جامى تولدى شەرۋەتكە

(جەنۇب سەپەرىدىن تەسىراتلار)

ئانا قەشقەر

سالام قەشقەر، ئانا قەشقەر، گۈزەل قەشقەر،
يۈرىكىمنىڭ قېتىدىكى غەزەل قەشقەر،

تىلغا ئالسام سېنىڭ قۇتلۇق شۇ نامىڭنى،
لەۋلىرىمدىن تامچىلايدۇ ھەسەل قەشقەر.

ئارزۇلىرىم ئاچتى چېچەك يۈرەك قاندى،
ۋۇجۇدۇمدا ھاياجاندىن ماگما ياندى.
مىڭ كۆز بولۇپ مۇھەببەتتە باقتىم ساڭا،
خوشاللىقتىن ئىلھاملىرىم قاناتلاندى.

يېڭى ھايات جىلۋە قىلغان جامالىڭدىن،
جەننەت ساڭا بەخش ئەتكەن باھارىڭدىن،
يۈرىكىمگە ئاقتى ئىلھام، يېقىلدى ئوت،
سېنىڭ مەزمۇت چىنار قامەت، مادارىڭدىن.

نىمىشقىمۇ جان ئانادەك سۆيمەي سېنى،
ئىلخېدەك ئەزىزانە كۆرمەي سېنى؟!
تىيانشاننىڭ ماڭلىيىدا گۆھەر تۇرساڭ،
كۆزلىرىمگە تۇتىيا قىپ سۈرمەي سېنى؟!

سەندە بوۋام كىندىك قېنى يېنىپ تۇرسا،
قەۋرىسىنى قىزىلگۈللەر يېپىپ تۇرسا،
كۆيلىمەيمەن نىچۈن سېنى، يۈرىكىمنىڭ
بىر پارچىسى كۆكرىگىڭدە تېپىپ تۇرسا!

ئالىم مازىرىدا

ئىلىدىن دەستە گۈللەر تىزىپ كەلدىم،
قويۇمەن مەقبىرەڭگە، ئالىم ئاتا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

قويۇمەن قەلبىمنىمۇ بىللە شۇدەم،
ھۆرمەتتىن يۈرىگىمدە ياڭراق سادا.

زەر بۇلاق، چەشمە زىلال ① ۋۇجۇدۇمدا
خۇشاللىق پەرىشتىسى ئاچتى قۇچاق.
تاۋاپ قىپ قويغىنىمدا قەۋرەڭگە باش،
تۇيۇلدۇڭ ماڭا شۇ تاپ گويا ئويغاق.

ئىلھامىم يەتتە ئېقىن ② ئۆركەشلىگەن،
سىغمايدۇ ئىچ-ئىچىمگە ئىپتىخارىم.
ئوغلىمەن ئاڭلا، مەھمۇت قەشقەرىنىڭ
ھوزۇرىدىن جاراڭلايدۇ زىل دۇتارىم.

مەرىپەت ئاسمىنىنىڭ چولپانىسەن،
نۇر چېچىپ، تائەبەتكە ئۆچمەيدىغان.
قالدۇرغان ئۇلۇغ تۆھپە، ئىجادىڭدىن،
ئەسىرلەر ياشايدىغان، ئۆلمەيدىغان.

مۇبارەك دىۋانىڭنى ۋاراقلىسام،
ئۆمرۈمگە يېڭى ياشلىق كۈچ ئالىمەن.
ئىرادەم «ھاي-ھاي تېرەك» ③ ئۆزەك قويغان،
ئىلمىڭنىڭ مەنزىلىگە ئات سالىمەن.

① چەشمە زىلال — مەھمۇت قەشقەرى مازارى ئالدىدىكى بۇلاقلارنىڭ ئىسمى.

② يەتتە ئېقىن — ئوپالدىكى يەتتە ئېقىن.

③ ھاي - ھاي تېرەك — مەدرەت قەشقەرى مازىرىدىكى چەشمە زىلال بۇلىقى يېنىدا ئۆسكەن بىر تۈپ تېرەك.

كىتاۋىڭ ۋاراقلىسام ھەر قېتىمدا،
قولۇمغا ئالتۇن ئاچقۇچ تۇتقۇزۇدۇ.
شۇ قامۇس نۇر چىرىغىم، جان ھەمرىيىم،
غەپلەتتىن مېنى ھامان قۇتقۇزۇدۇ.

ئىزىدىن ماڭمىغانلار ئاتىلارنىڭ
ئاتالماس ئاتا ئوغلى ۋەسلىمىزدىن.
چىرىغىڭ ياندۇرۇمىز، ئۆچۈرمەيمىز،
چىقىدۇ ئىزباسارىڭ نەسلىمىزدىن.

خەير-خوش، مەھمۇت ئاتا، خۇش قال ئوپال،
ئالىمنى باغرىغا ئېپ ياتقان ماكان!
توپاڭدىن چېگىۋالدىم ياغلىغىمغا،
بۇلار ئۇ كۈچ-جاسارەت ئاشسام داۋان.

چۆل

بارىمەن سەپەردە، چۆللەر ئارىلاپ،
ئارقامدا قالىدۇ قوم بارخانلىرى.
ئىسسىقنىڭ تەپتىگە چىدايمەن يەنە،
چۆرەمدە يانسىمۇ ئوت گۈلخانلىرى.

بۇ چۆللەر يۇرتۇمنىڭ پۈتمەس بايلىغى،
گويا بىر ساندۇق ئۇ، تېخى ئاچمىغان.
زەگانىڭ قولىغا چۈشمىگەن ئالتۇن،
بىر تەييار چىراق ئۇ تېخى يانمىغان.

ئۇندا بار سانسىزلاپ بۇلاقنىڭ كۆزى،
ئاستىدا چايقىلار نېفىت دېڭىزى.

زارلىما، ئەي كارۋان، بېرىۋەر، شۇ چۆل،
ئەتكى ھاياتىنىڭ گۈلشەن ئېتىزى...

توققۇز بۇلاق

توققۇز بۇلاق ① — كۈمۈش بۇلاق،
ئېقىشىڭغا سالدىم قۇلاق.
فونتانلىرىڭ — قاينىمىڭدىن،
ئاڭلىدىممەن ياڭراق قوشاق.

مۆلدۈر مۇنچاق سۈيۈڭ تاتلىق،
جاراڭلىغان كۈيۈڭ تاتلىق.
ئېرىقلاردا قىرغاق سۆيۈپ،
شىلدىرلىغان ئۈنۈڭ تاتلىق.

كۆزلىرىڭدىن ياقۇت كۆردۈم،
ئىچتىم سېنى، ھوزۇر سۈردۈم.
چىمەنزارلىق باغلىرىڭدا
سەيلى قىلدىم، خوشال يۈردۈم.

مۆلجەر تاغنىڭ باغرىدا سەن،
يېشىل بوستان قوينىدا سەن.
مۆجىزىدىن گۈل تاقايسەن،
ھەر بىر باغلىق ھويلىدا سەن.

ئاببىاسوپنىڭ ② ئىزلىرىنى،

① توققۇز بۇلاق — ئۈچتۇرپان ناھىيىسىدىكى جاي ئىسمى.
② ئاببىاسوپ — ئىنقىلاۋىي قۇربان ئابدۇكېرىم ئاببىاسوپ ئۈچتۇرپاندا تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ئىدى.

كۆردۈم ئۆتكۈر كۆزلىرىنى،
كۈيلىرىڭدىن ئاڭلىغاندەك
بولدۇم ئۇنىڭ سۆزلىرىنى.

غۇرۇر قوشتۇق غۇرۇرۇمغا،
قۇۋۋەت ئالدىم ۋۇجۇدۇمغا.
فونتانلىرىڭ يۈرىكىمدە،
ئېپ كېتىمەن ئۆز يۇرتۇمغا.

سايە دۆڭ

پاھ! سايە دۆڭ ①،
سايەڭ چۈشتى ئۈستۈمگە،
چۈشتى شۇنداق يۈرىكىمگە كۆكسۈمگە.
نەشپۈتزارلىق مۆجىزە بوپ كۆرۈندى،
ھەيران قالدىم، ئىشەنمىدىم كۆزۈمگە.

بېھىشنى مەن رىۋايەتتە ئاڭلىغان،
تەھقىقكى، ئۇ سايە دۆڭگە يەتمەيدۇ.
ياپراق قايرىپ جىلۋە قىلغان نەشپۈتتە
يار نازى بار، مەڭگۈ ئەستىن كەتمەيدۇ.

1983 - يىل، دېكابىر.

① سايە دۆڭ — كورلىدىكى چوڭ نەشپۈتزار.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ياتسەن مەرۋايىتتەك جۇلالىنىپ،
يالتىراپ قىلىپ جىلۋە، چۆل ئىچىدە.

بىر چېتىڭ تەڭرى تېغى، كۆلۈپ باقار،
بىر چېتىڭ ئەزىم تارىم، ئوخچۇپ ئاقار؛
ئۆگەننىڭ سۈيى ئۆتۈپ يان- يېنىڭدىن،
بوينۇڭغا ئۈنچە، ياقۇت، مۇنچاق تاقار.

باغلىرىڭ گىرەلەشكەن بىر تام ئارا؛
ئېرىقىڭ شەرۋەت بىلەن تولۇپ ئاقار.
يوللىرىڭ بۆك- باراقسان جانغا راھەت،
چىمەنلەر كەڭ باغرىڭغا بەرقۇت ياپار.

بىپايان ئېتىزلىرىڭ سالا- سالا،
تۇپرىقىڭ مول ھوسۇللۇق شۇنچە مۇنبەت.
ئوتلىقىڭ مال قوراسى، مەرەيدۇ قوي،
ئەلتىرەك جاھانغا كۆز، زەپمۇ ھەيۋەت.

ئارىلاپ باغرىڭ ئارا كۆز تاشلىدىم،
تاغلىرىڭ كۆزلىرىمگە گۈل كۆرۈندى؛
ھۆرمەتتە رەسىملەرگە يۈزۈم ياقتىم،
مىڭ ئۆيۈڭ جاھانشۇمۇل كۈن كۆرۈندى.

بايقىدىم سىزمىلاردىن ئەقىل- ئىدرەك
تاشقا گۈل چېكىپ ئۆتكەن پاراسەتنى؛
تاغ تېشىپ سۇ باشلىغان باياۋانغا
تەڭداشسىز كەشپىياتنى،
جاسارەتنى.

تۇرسۇن زېردىن 1937 - يىلى غۇلجا ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1956 - يىلى ئىلى ئەخمەتجان قاسىمى نامىدىكى بىلىم يۇرتىنى تۈگەتكەن. ھازىر ئىلى گېزىتى ئۇيغۇر تەھرىرى بۆلۈمىدە ئەدەبىيات بېتىنىڭ مۇھەررىرى؛ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرلىرى 1956 - يىلى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشكەن ئىدى. شۇنىڭدىن بۇيان ئۇنىڭ 100 پارچىدىن كۆپرەك شېئىر ۋە داستانلىرى ھەرقايسى گېزىت - ژورناللاردا ئېلان قىلىندى. ئۇ، ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى، چۆچەكلەر، مەسەل ۋە ماقال - تەمسىللەردىن ئىبارەت تۆت توپلامنى نەشرگە تەييارلىدى.

تەسرات ئۇنچىلىرى

كۇچار

توزمىسەن قۇيرۇق يايغان بۇ ۋادىغا،
ئەي كۇچار، قەدىم شەھەر گۈل ئىچىدە —

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

جاسارەت ئېگىسىنىڭ چەۋرىلىرى،
ئەي كۆچار، بۇگۈن ساڭا گۈل يېيىپتۇ.
ئۆگەننىڭ ئېقىمىدىن ئوت چاقنىتىپ،
تۈن كېچە ئاسمىنىغا نۇر تۆكۈپتۇ.

* *

سېغىنىپ، سېنى كۆچار، ئۇچقان ئىدىم،
گۈل - گىيا يېيىپ يولغا، كۈلۈپ باقتىڭ.
ئەتىۋا ئوغۇل بىلدىڭ ئىللىقنى،
باغرىڭنى ئېچىپ كەڭرى، قانات ياپتىڭ.

تۈرسامۇ ھوزۇرۇڭدا ئىككى كۈنلا،
ئوغلۇڭدەك تۈز - تەمىڭنى تېتىپ قالدىم.
ئارمان شۇ ساڭا كۆچەت تىكەلمىدىم،
ئۇخلىماي قوشغىمنى قېتىپ قالدىم.

ئەي كۆچار، يۈرىكىمدە سۈرىتىڭ بار،
بالامغا قىلىپ سوغا كۆرسىتىمەن.
ئارمانلار يۇرۇغىنى قەلبلەرگە
سىڭدۈرۈپ باراقسان قىپ ئۆستۈرىمەن.

ئۆچمەس ئىز

قىلدىم تاۋاپ يەتتە قىزنىڭ مازارىنى،
ياتار ئۇلار ئۇچتۇرپانغا باش قويۇپ.
پىدا قىلىپ ئاشۇ قىزلار ئۆز جېنىنى،
چىنقىغان ئىكەن ئاسارەتكە تىغ ئۇرۇپ.

يىللار ئۆتسە ئىزى ئۆچەر كارۋاننىڭ،
بىراق مەزمۇت يەتتە قىزنىڭ قەۋرىسى.
ئەل قەلبىدە گويا كۈندەك يالتىراق،
جەسۇرانە قامىتى، گۈل چېھرىسى.

تىلدا داستان يەتتە قىزنىڭ ئىش ـ ئىزلىرى،
كەلدى پارلاپ ئاتا ئاتلاپ نەۋرىگە.
نەۋرىلەرمۇ ئاتا بولسا ئىز بېسىپ،
تارقىلىدۇ ئەۋرىلەردىن چەۋرىگە.

*　　　*

ھەر كىم قىلسا خەلقى ئۈچۈن ياخشى ئىش
ئۇنتۇلمايدۇ ئۇنىڭ ئىشى ئەبەتكە.
چۈنكى ئۇلار كەتسىمۇ گەر ئارىدىن
روھى ياشار قەلبلەردە ـــ يۈرەكتە.

1983 ـ يىل.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مۇتەللىپ جۇماخۇن 1942 - يىلى قورغاس ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1959 - يىلى شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر قورغاس ناھىيىلىك ئوقۇتقۇچىلار بىلىم ئاشۇ- رۇش مەكتىۋىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى، جۇڭگو ياز- غۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىر ئىجادىيەت قوشۇنىمىزغا 1978 - يىلى كىرگەن ئىدى. شۇندىن باشلاپ ئۇنىڭ شېئىرلىرى ھەرقايسى گېزىت - ژۇرناللاردا بېسىلىپ كەلمەكتە. ئۇ «قالغاچ» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى نەشرگە تاپشۇردى.

بالىلارنىڭ دوستلىرى

ئوغلاق

— ئوغلاق، ئوغلاق، سەن نەدە؟
— تاغ باغرىدا، گۈلشەندە.

— نىمە قىلىپ يۈرۈسەن
گۈلتەكچىدە، چىمەندە؟

— شۇ يايلاقتا تۇغۇلۇپ،
يايراپ خوشال ئۆسكەنمەن.
ئۇزۇغۇمدۇر سۈزۈك سۇ،
يېشىل مايسا ـ كۆك چىمەن.

سالقىن شامال، قۇشچاقلار
مېنىڭ دوستۇم — ھەمرايىم.
ساغلام، تېتىك ئۆسۈمەن
تاغ قوينىدا مەن دائىم.

— ئۇزۇقلىنىپ سۇ ئىچسەڭ،
سەن شۇ گۈزەل يايلاقتىن،
ساڭا ئوخشاش سۇ ئىچتى
دىلىم مەكتەپ — بۇلاقتىن.

شۇڭا مەكتەپ قوينىدا
مەنمۇ خوشال ئۆسۈمەن.
سەن يايلاقنى سۆيگەندەك،
مەن مەكتەپنى سۆيىمەن.

ھەرە

ھەي ھەرىچاق ـ ھەرىچاق،
ياساپ قويدۇم مەن باغچاق.
كەتتى گۈللەر ئېچىلىپ،
خۇشبۇي ھىدى چېچىلىپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

«غىلىڭ...غىلىڭ» قىلىپ كېلىۋەر،
شېرىنلىكنى ئېلىۋەر.
مېھنىتىڭنى خەلققە
سوغا قىلىپ بېرىۋەر.

مەنمۇ سەندىن ئۆگىنىپ
بىلىم يىغاي دىلىمغا.
ئىجات قىلىپ بىر ئۆمۈر
سوغا قىلاي ئېلىمغا.

بوز تورغاي

بوز تورغىيىم، بوز تورغاي،
ئەجەپ خۇشخۇي سايرايسەن.
پەر - پەر قىلىپ ھاۋادا،
مولللاق ئېتىپ ئوينايسەن.
ئاشىق بولۇپ قالدىڭمۇ؟
كېتەلمەيسەن ئېتىزدىن.
ھەۋەسلىنىپ كۆزۈمنى
ئۈزەلمەيمەن سېنىڭدىن.
كۆك مايسىلار يەلپۈنۈپ،
ئېتىز جەننەت بولغاندا،
ياكى يېغىپ ئاپپاق قار،
جۈت - شىۋىرغان ئۇرغاندا،
ئوخشاش ئۇچۇپ يۈرۈسەن
كەتمەي ئېتىز قىرىدىن.
چوكقۇر مېھرىڭ كۆي بولۇپ
ياڭراپ تۇرار تىلىڭدىن.

سەن سۆيگەلدەك ئېتىزنى،
مەن ۋەتەننى سۆيىمەن.
كېلەچەكنىڭ ئىشقىدا
يالقۇنلىنىپ كۆيىمەن.

كۆچەت

پەرۋىش قىلدىم بېغىمدا
بىر تۈپ كۆچەت ئۆستۈرۈپ.
ئاينىغاچقا ئوبدانلا،
خىيال قىلدىم ئولتۇرۇپ:

زېمىندىن سۇ ئىچمىسە،
ئوزۇق بەرمىسە تۇپراق،
مۇنچە ياشناپ، باراقسان
ئۆسەلىسۇن ئۇ قانداق!

مەنمۇ شۇنداق كۆچەتمەن،
بىلىم — سۇ ھەم ئوزۇقۇم،
ئۆستۈرمەكتە پەرۋىشلەپ
ئۇلۇغ ئانا تۇپرىقىم.

1981 - يىلى، ئىيۇن.

روزى سايىت 1944 - يىلى گۇما ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1976 - يىلى قەشقەر پېداگوگىكا ئىنىستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. 1981 - يىلى جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزالىقىغا قوبۇل قىلىنغان، ھازىر خوتەن «يېڭى قاشتېشى» ژورنىلىنىڭ مۇھەررىرى بولۇپ ئىشلىمەكتە.

روزى سايىت 1973 - يىلى مەتبۇئاتقا كىرىشىپ كەلگەن ئىدى. ھازىرغىچە، ئۇنىڭ «قاشتېشىنىڭ رىۋايىتى»، «بۇ قىز كىمنى تاللىسۇن؟» قاتارلىق شېئىر ۋە داستانلار توپلاملىرى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

غەزەل ۋە رۇبائىيلار

تاڭ شەجەرىسى

(شۇ ناملىق سىكلىدىن پارچىلار)

زىمىستاندىن بىزار بۇلبۇل يېتەر قەدرىگە نورۇزنىڭ،
يېتەر قەدرىگە خامانچى تېپىپ ۋاقتىدىكى مۇزنىڭ.

نى كۈنلەر ئۆتمىدى باشتىن، نى كويغا سالمىدى ئۆتمۈش،
(ئۇ چاغنىڭ ئالەمى ئوخشار ئىدى رەڭگىگە قوندۇزنىڭ.)
تۇغۇلغانغا تۈمەن پۇشمان، ياشاشقا ئەسلا يوق ئىمكان،
ئاداققى لوقمىسى تارتىپ ئېلىنغاچ ئەھلى يوقسۇزنىڭ،
قاچان زۇلمەت يوقاپ، ھۆرلۈك ۋىسال كۆرسەتتى مەشرىقتە،
نۇرنى كۆردى ئەل شۇ چاغ قۇياش، ئاي بىرلە يۇلتۇزنىڭ...
باھار پەسلىن ياراتقان پارتىيەم شەنىگە كۆي قاتتىم،
گۇۋاھى ـ شاھىدى بولغاي بۇ يازمام قىش، باھار ئۈزنىڭ.

* *

يېڭى جۇڭگو قۇرۇلدى، پاھ، ئەجەپ نۇرانە تاڭ ئاتتى،
سابا كىيدى شەپەقتىن تون؛ باھار گۈلزارنى ئويغاتتى.
قۇچاق ئاچتى زېمىن دەرھال بەخت تاڭىغا ھۆرمەتتە،
كىيىپ زەر تاجىنى بوستان قىزىل گۈلدەستە ئويناتتى.
باھارنى قۇتلىدى بۇلبۇل، ئۇسۇلغا چۈشتى چوكانتال،
ئۈنىڭ دىل مەھلىيا قىلغۇچ ھوزۇرى جاننى يايراتتى.
تۈمەن يىل لەنىتى «ئۈچ تاغ» جاپاسىدا مىجىلغان دىل،
تېپىپ مەلھەم ـــ داۋا، تۈنجى قېتىم شات كۈلكە ياڭراتتى.
جاھان رەنالىرى مەشرىق بېغىغا تىكتى كۆز، ھەيھات،
قەلبلەر ئاسمىنى پاتماس قۇياش نۇرىنى پارلاتتى!

* *

باھار كەلدى، ۋەتەننىڭ باغرىغا كۆچمەس باھار كەلدى،
چېچەك ئاچتى ئۆمۈر باغى گويا نۇرلۇق ناھار كەلدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئېچىلدى بارچە گۈل تەكشى، چۇرۇقلاپ سايرىدى بۇلبۇل،
بۇ شاتلىق ئەھلىنى قۇتلاپ سۇنۇپ گۈلدەستە يار كەلدى.
مۇھىم نۇقتا، مۇھىم ئىشقا — ئۇلۇغۋار جەڭگە يۆتكەلدى،
بۇ «يۆتكەش» تىن بىلەككە كۈچ، ئەقىلگە زور مادار كەلدى.
تۇرۇپ چىڭ «تۆت پىرىنسىپ»تا، ھەقىقەتنى سىناپ جەڭدە،
يۈرۈش قىلغاچقا ھەر سەپتىن زەپەر قات - قات، قاتار كەلدى.
مۇراتنىڭ ئاچقۇچى قولدا، ئۇنى كومپارتىيە بەردى،
ئۇ، بىر ئاچقۇچكى، كىم قەدرىنى بىلسە، غەمگۇزار كەلدى!

1983 - يىل، ئۆكتەبىر.

رۇبائىلار

1

پولات تاۋلىنىدۇ شاللىنىپ داشقال،
مېغىز تاللىنىدۇ خىللىنىپ شاكال.
ئۆمۈر گويا مېھمان، كېتىدۇ بىردىن،
ھايات رەنجىمىسۇن، ئىزدىگىن ئامال،

2

ئۆمرۈڭگە ئىشەنمە، تۆھپەڭگە ئىشەن،
قەترەڭدىن يارالسۇن چۆللەردە گۈلشەن.
قىلچە نەپ يوقمىسا ئەلگە سېنىڭدىن،
بارىڭدىن مىڭ ئەلا يوقلىقىڭ، چۈشەن!

3

قىشلىغى تۇن، يازلىغى كۈن ئۇزار ئىكەن،
ئۆمرۈڭنىڭمۇ گۈلى بىللە توزار ئىكەن.
ۋاي ئىسىت، قەدىرلەنمەي ئۆتكەن ئۆمۈر
ھاياتنىڭ گۈلزارىنى بۇزار ئىكەن.

4

ساتقىنلار ۋىجدانىنى سېتىپ يەيدۇ،
ئىقىللىق ئەقلىدىن نان تېپىپ يەيدۇ،
بېشىنى سىلىغاننى چىشلەيدىغان
بى ئەقىل ـ ئەقلىنىمۇ قېتىپ يەيدۇ.

5

باھا بەرمەك ئاسانغۇ خەقنىڭ چىراي ـــ ئەپتىگە،
لېكىن ھۆكۈم قىلماق تەس يۈرىكىنىڭ تەپتىگە.
«ئەل ئىشقىغا پەرۋانە، چوغ يۈرەك» دەپ بولامدۇ،
بەزىلەرنىڭ «ئىسسىغى» پايلىمىسا ھەپتىگە!؟

6

بەختىڭنى بەرپا قىل ھالال تەر بىلەن،
پۈتمەيدۇ ئىنسانىنىڭ رىسقى «بەر» بىلەن.
ئەقلىڭنى ئىشلەتكىن، زېھنىڭنى يۈگۈرت،
زامانەم گۈللىنەر ئىشچان ئەر بىلەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

7

تاڭ ئاتار، كۈن ئۆتەر ئۆز رېتى بىلەن.
كەلگەنلەر كېتىدۇ نۆۋىتى بىلەن.
ۋە لېكىن ئۆلمەيدۇ ئىجات، كەشپىيات،
ياشار ئۇ مەڭگۈلۈك ھۆرمىتى بىلەن.

8

يول ھەرقانچە بولسىمۇ يىراق،
بىر پەللىسى بولىدۇ، بىراق،
سەن ئۇنىڭدىن قانچىلىك باستىڭ،
قويدۇڭمىكىن ئۆزەڭگە سوراق؟

9

قۇم يىغىلسا تاغ بولۇدۇ، ئەل يىغىلسا باغ،
ئەل چېچىلسا نىم بولۇدۇ؟ يۈرەكلىرى داغ.
بەش بارماقنى جەم قىلمىسا تۈگۈلمەيدۇ مۇشت،
ئىككى قوشقار ئۇسۇشكەندە كۈلەر بورە، زاغ.

10

«بىر قېتىم كەسمەكچۈن ئۆلچىگىن يەتتە»
سەن بۇنى مىزان ئەت سۆزدە، ھەركەتتە،
ئەقىلنىڭ دۈشمىنى ئالدىراڭغۇلۇق،
ئالدىراپ ئىش قىلساڭ قالىسەن دەرتتە.

11

قاپىغىڭ ئىشىپتۇ — باغلىۋاپسەن ئاق،
ماتەمدار ھالەتتە يۆتكەيسەن ئاياق.
ئوغۇللۇق بۇرچۇڭنى ئويلىساڭ، دوستۇم،
ئۆلگەندە ئاز يىغلاپ، تىرىگىدە باق.

12

ھەر ئىشنىڭ باشلىنىش دەسلىۋى قىيىن،
جاپاسى ئالدىدا، راھىتى كېيىن.
كىمكى كۆرسەتمەي چىدام، ئىجتىھات،
تەلپۈنسە راھەتكە ئىشى بىر تىيىن!

13

ئاتتى تاڭ، چىقتى كۈن، نۇرلىرى تاراپ،
ئويغاندۇق دىماقلار گۈل ھىدى پۇراپ.
بەختىنىڭ مەيدىنى ئوتلايلىچۇ، كەل،
تېخىمۇ ئۆز زامان — ئەتىگە قاراپ!

1979 — 1982 - يىللار.

تاھىر تالىپ 1945 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان. 1963 - يىلى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، خىزمەتكە قاتناشقان. ھازىر «قەشقەر گېزىتى» ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدە ئىشلەيدۇ.

شائىرنىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1960 - يىلى مەتبۇئاتلاردا كۆرۈلۈشكە باشلىغان ئىدى. شۇندىن كېيىن ئۇنىڭ 250 پارچىدىن ئارتۇق شېئىر ۋە ئوچېرىكلىرى گېزىت - ژورناللاردا ئېلان قىلىندى. ئۇنىڭ «مارالۋېشى» ناملىق سېكىلى 1983 - يىلى «تارىم» ژورنىلىنىڭ بىرىنچى دەرىجىلىك ئىجادىيەت مۇكاپاتىغا ئېرىشتى. ھازىر «خەير، ياشلىغىم»، «زىنناق سۈرىتى» ناملىق شېئىرلار توپلاملىرىنى نەشرگە تەييارلىماقتا.

مارالۋېشى

(سېكىل)

مۇقەددىمە

مارالۋېشى — راست مارال بېشى،
گۆھەر ئىكەن ھەر گىيا، تېشى...

بىر بېشىدا ياشنار «دۆلەتباغ»،
«ئاۋات» ئىكەن يەنە بىر بېشى.

«ئاقساقمارال» ① مەزمۇت مېڭىپتۇ،
«چۇقۇرچاق» قا تولۇپتۇ ئاش، ياغ.
«سېرىق بويا» بازىرى — جەننەت،
گۈل پۈرايدۇ. «ئانار گۈل»، «چار باغ».

قىزىل يۇلغۇن

ماراللارنى ساقلىغان يۇلغۇن
كەڭ جاڭگالنىڭ كۆركى - زىننىتى.
يولۇچىغا كارۋانغا بەكمۇ
بىلىنىدۇ قەدرى - قىممىتى.

سۇلدۇرالماس بوران - قۇيۇنلار،
چۆكتۈرەلمەس توپان بالاسى.
شۇڭا كۆكۈل ئەيىنگىدە سەن
قەيسەرلىكنىڭ شانلىق سىماسى.

سەن قىزلارنىڭ مەڭزىسەن گويا،
لالە رەڭدە ئاچسەن چىچەك.
ساڭا ئوخشاش قىزارغاچقا نان،
سېنى كۆرسە يايرار كېلىنچەك.

① قوش تىرناق ئىچىگە ئېلىنغانلارنىڭ ھەممىسى جاي ئىسىملىرى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەنە، سەيياھ ھاياجان بىلەن،
چېچىگىگە تۆكمەكتە كۆز ياش.
يۈرىگىدە ياشنار بىر ئارمان
ساڭا ئوخشاش مەردانە ياشاش.

توغراق

سەنمۇ جاڭگال پەرىسى، توغراق،
ئۇچار قۇشقا ئاشيان ـ قونداق.
ئەگەر كۆڭۈل بار دىسەك سەندە،
سىنىڭ كۆڭلۈڭ سۈتتىنمۇ بەك ئاق.

تالاشمىدىڭ باغى ئېرەمنى،
كۆرەي دەپ يا سۇمبۇل سەنەمنى؛
يېتىپ كەلدىڭ چۆلدە تىك تۇرۇپ
بالالارنى، جاپا ـ ئەلەمنى.

ئىگىز ـ ئىگىز دۆڭلەر ـ بارخانلار
ماكانىڭدۇر قۇملۇق تۇپراقلار.
قېرىساڭ گەر، كۆكلەيدۇ سانسىز
يېڭى بوغۇن ـــ يېشىل توغراقلار.

يېڭى ئورمان

يېڭى بىر خىل دەرەخ كۆكلەپتۇ
مارالۋېشى دالالىرىدا.

يېڭىچە كۆي - يېڭى مۇقام بار
شۇ ئورمانىنىڭ سادالىرىدا.

بويى كۆككە تاقاشقان ئۇنىڭ،
توغراقلارغا بولۇپ ماكانداش.
لېكىن يېشى كىچىك (ئۇ، بىزنىڭ
باھار بىلەن تەڭداش، زامانداش.)

يېڭى دەرەخ پولاتتىن - گاڭدىن،
ئوق يىلتىزى يەرنىڭ قەرىدە.
(ئۇزاق يىللار بۇرۇختۇم بولغان
يەر تومۇرى — نېفىت شەھرىدە.)

يېڭى ئورمان سادالىرىدىن
ئۇيقۇسىدىن ئويغاندى جاڭگال؛
سۇمۇرگەندە قېنىنى يەرنىڭ،
چۆچۈپ يەرمۇ تولغاندى دەرھال.

پولات دەرەخ — ۋېشكا ئورمىنى،
ئوخشار گويا رەڭمۇ - رەڭ گۈلگە.
ئەزىز ۋەتەن، ئەي ئەزىز ئۆلكە،
باغرىڭ تولدى چىمەنگە — گۈلگە.

تەم

ئاق ناۋاتتەك سۆزلۈك بۇ تۇزدا
ئۆزگىچە بىر خىسلەت مۇجەسسەم:

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئۇ قوشۇلغان ھەر بىر تاماقتا
ناۋاتتىنمۇ زىيادە بىر تەم.

ئۇزاتمايدۇ سەيياھنى شۇڭا،
بۇ يەرلىكلەر قىلماستىن غىزا.
ئۆز تۇزىنىڭ ئىسسىق تەمىنى
تېتىماقچى جاھانغا گويا.

مەنا

سۇ ئامبىرى — «شور كۆل» بويىغا
كېلىپ قالدۇق قىلىپ مۇخبىرلىق.
ئالدىمىزغا قويدى ساھىپخان،
كاۋاپ قىلىپ پىشۇرغان بېلىق.

سەپەردىشىم — ۋۇچاڭلىق مۇخبىر،
داڭلاپ كەتتى تىلىنى تامشىپ.
«كۆرمىگەنمەن بۇنداق مېزىلىك
بېلىقلارنى ئەزەلدىن تارتىپ...»

كۆپنى كۆرگەن مۇخبىر دوستۇمنىڭ
بۇ سۆزىدىن چوڭ مەنا سەزدىم.
زۇمرەت قەدەھ — شور كۆل بويىنى
مېھرىم بىلەن باش - ئاياق كەزدىم.

خاتىمە

ئەگەر مەندە مىڭ كۆز بولسىمۇ،
ۋەتىنىمگە تويمايمەن قاراپ.
ئارمىنىم يوق ھەتتا سۇ كەبى
كەتسەم ئۇنىڭ تېنىگە تاراپ.

مارالۋېشى — ئەزىز ۋەتەنىنىڭ
رۇخسارىغا ياراشقان زىناق.
ۋە يا بىر گۈل گۈلزار ئىچىدە
دائىم چېچىپ تۇرغان خۇش پۇراق.

ياشار ئۇندا مەردۇ - مەردانىلار،
كەرەشمىلىك گۈزەل رەنالار.
رەنالارنىڭ لېۋىدەك لەزىز
بال چەشمىسى — يېزا - سەھرالار.

باغاشلىغىن، ئەي ئەزىز دىيار،
كۆكسۈڭگە مەن كۆكسۈمنى ياقاي.
قۇۋۋەت ئېلىپ مېھرىڭدىن دائىم،
شامدەك كۆيۈپ نۇرۇمنى چاچاي.

1982- يىل، فېۋرال.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

دىلبەر قەييۇم قىزى 1958 - يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان. 1975 - يىلى قەشقەر دارىلمۇئەللىمىننى پۈتتۈرگەن. ھازىر «قەشقەر ئەدەبىياتى» ژورنىلىنىڭ مۇھەررىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرەنىڭ ئىجادىيىتى 1980 - يىلى «بولسام بىر تامچە» ناملىق شېئىرى بىلەن باشلانغان ئىدى. 1984 - يىلى ئۇنىڭ «تامچە» ناملىق شېئىرلار توپلىمى ئاممىا بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ھازىر «ئانا» ناملىق ھېكايىلار توپلىمىنى نەشرگە تەييارلاۋاتىدۇ.

ۋەتەندىن نۇر ئىچىپ قەلبىم...

(غەزەللەر)

1

يېتەرمەن ئارزۇ - ئارمانغا ۋەتەننى ئىپتىخار ئەيلەپ،
گۈزەل جەننەت قۇچاقىدا يۈرۈشنى ئىختىيار ئەيلەپ.

بولۇپمەن ئىشقىدا بۇلبۇل چىمەنلەر ئىچرە سايرايمەن،
جاراڭلىق ناخشا توۋلايمەن يۈرەك رىشتىمنى تار ئەيلەپ.

كۆزۈم قارچۇغىدەك ئاسراپ ئۇنىڭ ھەر تال گىياسىنى،
قىلىپ تۇپراغىنى سۈرمە، گۈلىنى تىل ـ تۇمار ئەيلەپ.

ئاقار مېھرىم ياساپ ئۆركەش ۋەتەنگە ھەمدە خەلقىمگە،
ئۆمۈرۋايەت قىلىپ خىزمەت ئۆتۈشنى چىن — شوئار ئەيلەپ.

ئەگەر يانسام ۋاپا قىلماي، ئۆزەمنىڭ ئەھدۇ ـ لەۋزىمدىن،
بولايكى مەن جۇدا جاندىن، قارا ساچىمنى دار ئەيلەپ.

غۇبارسىز پاك يۈرەك ـ قەلبى ۋەتەندىن نۇر ئېمىپ مەڭگۈ
سۆيەر دىلبەر ۋۇجۇدىدىن ۋەتەننى مەڭگۈ يار ئەيلەپ.

2

ۋەتەت ئىشقىدا سەن بولغىن ۋاپا پەرۋانىسى، دىلبەر،
يېرىپ بۆركۈت كەبى كۆكنى زامان مەردانىسى، دىلبەر.

ئېلىپ بارسا سابا ياڭراق كۈيۈك ـ ناخشاڭنى گۈلباققا،
كۆڭۈلنى مەھلىيا قىلسۇن سۆزۈڭ دۇردانىسى، دىلبەر.

ئۇرۇنسا گەر ھەسەتخورلار گۈلۈڭنى چەيلىمەككە قەست،
ئۇلارغا ئوق بولۇپ تەگسۇن كۆزۈڭ پەيكانىسى، دىلبەر.

تۆكۈپ ساپ قان بىلەن تەرنى گۈلۈڭنى پەرۋىرىش ئەيلە،
بىغىڭ بولسۇن شۇ خەلقىڭنىڭ سەير ئاستانىسى، دىلبەر.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېتى
www.uyghurkitap.com

3

هەم جاپالىق هەم شەرەپلىك تاللىغان مەنزىل يولۇم،
ئارزۇيۇم شۇ تالمىسۇن ھەرگىز، قەلەم تۇتقان قولۇم.

چۈنكى ۋىجدان چىللىدى: «چۆش جەڭگە» دەپ پەرمان قىلىپ،
شۇ خىتاپ بىرلە ئېتىلدى ئالغا ئىلهام دولدۇلۇم.

دوستلىرىمغا جۆر بولۇپ سايراي ئىجات گۈل باغىدا،
خۇشپۇراق چاچسۇن ھەمىشە لالە، رەيھان، سۇمبۇلۇم.

ۋەتىنىم، خەلقىم ئۈچۈن تۆككەن تېرىم مەھسۇلىدىن،
ئارزۇيۇم شۇدۇر ئېچىلسا نەۋ باھارىمدا گۈلۈم.

شۇ ئەقىدەمدىن ئېچىلغان گۈلنى قىسسا، دوستلىرىم،
نىمە ئارمان بىر ئۆمۈر شات سايرىسا شوخ بۇلبۇلۇم.

1982- يىل، فېۋرال.

ئابدۇللا ساۋۇت 1949 - يىلى ئاقتۇ ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1974 - يىلى قىزىلسۇ دارىلمۇئەللىمىن مەكتىۋىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر ئاقتۇ ناھىيىلىك رادىيو-تېلېۋىزىيە ئىدارىسىنىڭ مۇخبىرى بولۇپ ئىشلىمەكتە.

ئۇنىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1973 - يىلى «قىزىلسۇ گېزىتى» دە كىتابخانىلار بىلەن يۈز كۆرۈشكەن ئىدى. ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرلار توپلىمى «يۇرتۇمدا توي» 1983 - يىلى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئۇنىڭ يېقىنقى يىللاردىن بېرى يازغان «ئاتا - بالا دېھقان»، «چاقماق»، «تېرەككە ئېسىلغان باش» قاتارلىق ھىكايە ۋە پوۋېستلىرى بار.

ئىككى شېئىر

گۈزەللىكنىڭ غەزنىسى ئۆزەك

ئانا دەيمەن سېنى ۋەتىنىم،
ئىلھامىمنىڭ چەشمىسى ئۆزەك.
مۇھەببىتىم بىر ساڭا مەنسۇپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

ھاياتىمنىڭ سۆيگۈسى ئۆزەڭ.
شۇ سۆيگۈنىڭ مەنىسى ئۆزەڭ،
گۈزەللىكنىڭ غەزنىسى ئۆزەڭ.

سەن بىر زېمىن، زەر بىلەن پۈتكەن،
تۇتىيادۇر سەندە ھەر گىيا.
لەۋلىرىنى باغرىڭغا يېقىپ،
ئالتۇن چايقاپ ئاقىدۇ دەريا.
ئالتۇن - كۈمۈش چەشمىسى ئۆزەڭ،
گۈزەللىكنىڭ غەزنىسى ئۆزەڭ.

باغلىرىڭدا سايرار شوخ بۇلبۇل،
شەنىڭ ئۈچۈن ئوقۇپ قەسىدە.
شۇ قەسىدە دىلغا ئورناشقان،
ساڭا تالىق ئۇلۇغ ئەقىدە.
ئەقىدىلەر نەزمىسى ئۆزەڭ،
گۈزەللىكنىڭ غەزنىسى ئۆزەڭ.

بولدۇقلىغان بۇلاقلاردا بار
قىسسىلەرنىڭ پۈتمەس بايانى.
ھەر تامچىدا بىر قامۇس — تارىخ،
تاڭ قالدۇرار پۈتكۈل دۇنيانى.
قامۇسلارنىڭ ھەممىسى ئۆزەڭ،
گۈزەللىكنىڭ غەزنىسى ئۆزەڭ.

سېخى باغرىڭ بايلىغىم ئۈچۈن
نېمەتلەرنىڭ كەڭرى داستىنى.
بەختىم شۇدۇر، شۇ بەخت ئىچرە

ئەتىۋالاپ ئۆستۈردۈڭ مېنى.
بەخت — ئامەتنىڭ ئانىسى ئۆزەڭ،
گۈزەللىكنىڭ غەزنىسى ئۆزەڭ.

سۆھبەت قۇرۇپ ۋىسال قەسرىدە
سەندىن ئۆزگە سىرداش تاپمىدىم.
مېھرى - شەپقەت بابىدا ئەسلا
ساڭا يېتەر تەڭداش تاپمىدىم.
يۈكسەكلىكنىڭ چوققىسى ئۆزەڭ،
گۈزەللىكنىڭ غەزنىسى ئۆزەڭ.

پەرزەنتىڭمەن، ساڭا ۋاپادار،
ئانا دەيمەن، ئانا تىلىمدا.
ئىشقىڭ ئاتەش، ئىشقىڭ بىر يالقۇن،
ئىشقىڭ مەڭگۈ يانار دىلىمدا.
ئوتلۇق دىلىمنىڭ سەزگۈسى ئۆزەڭ،
گۈزەللىكنىڭ غەزنىسى ئۆزەڭ.

ئانا دەيمەن، ئەي گۈزەل جۇڭخۇا،
بەخت ماڭا سەندە كۈلمەكلىك.
ئاق سۈتۈڭنى ئاقلاپ بىر ئۆمۈر،
بىرلا سېنى جاندىن سۆيمەكلىك.
شۇ ئارزۇنىڭ رىشتىسى ئۆزەڭ،
گۈزەللىكنىڭ غەزنىسى ئۆزەڭ!

1984 - يىل، 27 - ماي.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ۋىجدان سورىغىغا جاۋاپ

كۆز ئاچسام دۇنياغا مەن بولۇپ ئادەم،
ياشايسەن نىچۈن؟ دەپ سورىدى ۋىجدان.
چوڭ بولدۇم، ياشىدىم خېلى ياشقىچە،
ھاياتنىڭ يولىدا داۋان ئاشقىچە،
تاپمىدىم جاۋاپنى، بولغاچ بەك نادان.

قاپقارا ساقاللار بېسىپ ئېڭەكنى،
قورۇقلار يۈزۈمدە بولغاندا پەيدا؛
ۋىجدانىم قايتىدىن قىلدى كۆپ سوراق،
جاۋاپسىز، ئويلاندىم ئۇزاقتىن - ئۇزاق،
دىدىمكى: ئەي ئەقلىم، يۈرۈپسەن قايدا؟!

ئۆمۈرنىڭ دەپتىرى ئېچىلدى شۇئان،
ئالدىمدا تۇرۇدۇ قوپ - قۇرۇق ۋاراق.
بىمەنا ناخشىنى غىڭشىپ ۋە توۋلاپ،
ياشلىغىم ئۆتۈپتۇ كۆڭۈلنى ئوۋلاپ،
ھە ئۇندىن ھىچبىر ئىز قالماپتۇ، بىراق.

تەگتۇشلەر بۇرۇنلا كېتىپتۇ ئوزۇپ،
ئەجرىدىن ئۈندۈرۈپ باغدا گۈل - چىچەك.
قاپتىمەن تەمتىرەپ چەتتە — بۇلۇڭدا،
غەپلەتتە كوچىلاپ كۆلنى كۆلۈڭدا،
قوينۇمغا تولۇپتۇ ياڭاقلار پۇچەك...

قەلبىمدە ئۆكۈنۈش، مىڭ بىر پۇشايمان،
ۋىجدانىم سوراقتىن توختىمايدۇ ھېچ.
نېمە دەي، ئىجاتتىن بولمىسا تۆھپەم،
قىزاردى يۈزلىرىم، يوقالدى كۈلكەم،
يۈرىكىم جاۋاپسىز تۇراتتى تېپ - تىنچ.

دىدىكى ۋىجدانىم: «كۆز ئېچىپ قاراپ،
كارۋانغا ئەگىشىپ سالغىن جەڭگە ئات!»
غەپلەتتىن ئويغىنىپ قەددىمنى رۇسلاپ،
ئىنتىلدىم كۈرەشكە مەنزىلنى بويلاپ،
سەزدىممەن شۇ چاغدا ئۆزەمنى پەرھات.

ياشايسەن نىچۈن؟ دەپ سورىسا ۋىجدان،
ئەل، ۋەتەن ئۈچۈن! — دەپ جاۋاپ بېرىمەن.
بۇ — ياشاش يولۇمدۇر، يانمايمەن ھامان،
ئىستىكىم قۇرۇشتۇر يېڭى بىر زامان،
ئەجرىمدىن خەلققە شاراپ بېرىمەن!

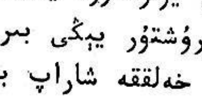

www.uyghurkitap.com

ئابابەكرى ئەمەت 1949 - يىلى پىچان ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن. 1979 - يىلىدىن بېرى جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى. ھازىر پىچان ناھىيىلىك رادىيو - تېلېۋىزىيە ئىدارىسىدا ئىشلىمەكتە.

ئابابەكرى ئەمەتنىڭ دەسلەپكى ئىجادىيىتى 1966 - يىللىرىدىن باشلانغان ئىدى. ئۇنىڭ ئىجادىيىتىدە باللار ئۈچۈن يېزىلغان شېئىر، ھېكايە ۋە مەسەللەر ئاساسىي سالماقنى تەشكىل قىلىدۇ. ئۇنىڭ مەخمۇت مۇھەممەت بىلەن بىرلىكتە ئېلان قىلغان «قوڭغۇراق» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بار. ئۇ تۈزگەن «ئەيىب كىمدە؟» ناملىق باللار ھېكايىلىرى توپلىمى ۋە «ۋاپادار دوستلار» ناملىق شېئىر، مەسەللەر توپلىمى ياش ئۆسمۈرلەرنىڭ قىزىقىپ ئوقۇشىغا ئېرىشتى.

ئىككى شېئىر

سۇ سۈزۈك كەلدى

سايلامدا ئالغاندا قولغا بېلەتنى،
مويسىپىت كۆردى - دە، چىن ئادالەتنى.

يۈرىگى ئىرغىدى، يارىنى سۆيگەن
يىگىتتەك ھىس قىلىپ مۇشۇ ھالەتنى.

يۈزىدىكى قورۇقلار بولدى ئېرىقچە،
كۆلكىسى ئاقاتتى ئۇنىڭدا پەۋەس.
يايرىغان دىلىدىن چىقاتتى سۆزلەر،
ھەممىنىڭ دىلىدا قوزغىتىپ ھەۋەس:

«سىياسەت بېيىجىڭدىن كېلەر،سۇ دىسە
پارتىيەم ئاققۇزدى ئۇنى بىر تۈزۈك.
ئەمما ئۇ بىر مەزگىل كەتكەن بۇلغىنىپ،
بۈگۈن ئۇ يۇرتۇمغا كەلدى سۈپ - سۈزۈك.

شۇ سۈزۈك سۇ بىلەن قۇيۇلدى دىلغا
سۆيۈملۈك پارتىيە مېھرى - شەپقىتى.
ئادالەت نۇرىنى چاچقاچقا بىزگە
تېخىمۇ ئاشماقتا شانۇ - شۆھرىتى».

لەگلەك ۋە تانا

ئۇچمايدۇ ئىگىزگە تانىسىز لەگلەك،
بولۇدۇ شامالنىڭ رايىغا بوزەك.
تارازا تەڭشەلسە، ئۇزارسا تانا،
چىقىدۇ لەگلەكمۇ ئاسمانۇ - پەلەك.

ئۆرلىدىم ئىگىزگە مەنمۇ لەگلەكتەك،
تارازام تۈزۈمدۇر، جاسارەت تانام.
ھە، مېنىڭ تانامنى شۇنچە ئۇزارتقان،
كۆيۈمچان يولباشچىم پارتىيەم—ئانام.

1981- يىل، ئىيۇل.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

مۇختەر مەخسۇت 1957 - يىلى 25 - ئاپرېل كونى گوما ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1983 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى.

ئۇنىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1974 - يىلى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشكەن. شۇندىن بۇيان ھەرقايسى گېزىت - ژۇرناللاردا شېئىر ۋە ھېكايىلىرى ئېلان قىلىنىپ كەلمەكتە.

قۇمۇل بوستانلىرى

(شۇ ناملىق سىكلدىن پارچىلار)

ئالتۇنلۇقنى① كۆرۈپ

سىلىپ ئەلگە دەھشەت، زۇلۇم،
ئۆتكەن بۇندا تالاي ۋاڭلار.
بۈگۈن بۇ جاي چۆمۈلۈپتۇ
نۇر قويىنىغا، ئاتقاچ تاڭلار.

① ئالتۇنلۇق — قۇمۇل ۋاڭلىرى ۋە ئۇلىنىڭ جەمەتلىرى كۆمۈلگەن جاي بولۇپ، ھەشەمەتلىك گۈمبەزلەر بىلەن ئورالغان.

تارىخ ھامان رەھىمسىزدۇر،
بولۇر گۇمران زۇلۇم تەختى.
قۇياش كەبى پارلاپ ھامان
ئېچىلىدۇ ئەلنىڭ بەختى.

بىر چاغ بۇندا زالىم ۋاڭلار
ھۆكۈم سۈرگەن ئەل ئۈستىدە؛
كۆمۈلۈپتۇ بۇگۈن ئۇلار
ئەلنىڭ قىساس، لەنىتىگە.

ئۇنتۇلماس كېچە

«قۇمۇل خەلقى ناخشىغا
ئىشقىۋازدۇر ئەزەلدىن.
ئەلەم چەككەن كۈندىمۇ
ئايرىلمايدۇ غەزەلدىن.
ناخشا ئۇنىڭ ھاياتى،
ناخشا ئۇنىڭ قاناتى.
داستىخاندا ناخشىسىز
تېتىماس قەن-ناۋاتى.
نەچچە تاڭنى ئاتقۇزار
غەجەك بىلەن داپ بولسا.
ئۆزۈڭ بېرىپ كۆرۈپ كەل،
بۇ سۆزلىرىم لاپ بولسا.»
دېسە بىر چاغ بىر دوستۇم،
ئىشەنمىگەن ئىدىم مەن.
كۆرۈپ بۇگۈن مەشرەپنى،

بولدۇم راسا خىجىل مەن.
مانا بارالڭ ئاستىدا
كەڭرى سورۇن راسلاندى.
غىجەك بىلەن داپ ياڭراپ،
خوشال مەشرەپ باشلاندى.
چاللار مېنى تۆرگە
چىللاپ «بوغۇن» دېيىشتى.
بىيىت ئېيتىپ مومايلار،
ئۇسسۇزلۇق چاي بېردىشتى.
مۇقام چىقتى ئەۋجگە،
مەشرەپ ئەھلى جانلاندى.
پوتا تاشلاپ سەركەردە
پەرۋانىدەك ئايلاندى.
قىقاس بىلەن مەشرەپنىڭ
يالقۇنلىتىپ ئوتىنى،
ئېلىپ كەلدى بىر گۈزەل
ماڭا سۇنۇپ پوتىنى.
كۆنەمدىغان سۆزۈمگە،
«مەن ئۇقمايمەن» دىگەنگە.
تارتىپ چىقتى بىر چاغدا،
ئوت تۇتاشتى بەدەنگە...
مەشرەپ قايناپ تۈن بويى،
چولپان كۆلۈپ تاڭ ئاتتى.
خاسىيەتلىك بۇ كېچە
قەلبىمدە زوق ئويغاتتى.
ۋۇجۇدۇم زەپ يايرىدى،
يايرىغاچقا جىمى ئەل.

ياشا گۈزەل هايات، دەپ،
مەنمۇ ياڭراتتىم غەزەل.

قوشاقلار

كېزىپ چىقتىم قۇمۇل سېنىڭ قوينۇڭنى،
ئەزىز مېھمان بولدۇم ھەر بىر ئۆيدە مەن.
نەگە بارسام ئاڭلاپ مۇقام، قوشاقلار،
ئولتۇرغاندەك بولدۇم مەشرەپ، تويدا مەن.

داخىل بولدۇم سۆھبىتىگە چاللارنىڭ،
ئېيتىپ بەردى ماڭا قەدىم چۆچەكنى.
مۇقام تولۇلاپ ئەسىر قىلدى قەلبىمنى.
تارتىپ ئۇلار توققۇز تارلىق غىجەكنى.

مانا، يوغان ئاق جۈجەمنىڭ سايىسى،
بوۋاي بىلەن يانپاشلىدىم ئوتلاقتا.
چىمەنلىكتىن ئېقىپ ئۆتەر سۈزۈك سۇ،
تولدى قەلبىم ئېتىزلىرى قوشاقتا...

ھەر بىر قوشاق سۆزلەر بۈيۈك تارىخنى،
شاھىدى بوپ قاباھەتلىك دۇنيانىڭ.
ھەر بىر قوشاق شەمشىرىدۇر ئىسيانىڭ،
سىمۋولىدۇر بىر جەڭگىۋار سادانىڭ.

كارۋان بولۇپ تىزىلغان بۇ قوشاقلار
ماڭا بۈيۈك بىر تارىخنى ئەسلەتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېتى
www.uyghurkitap.com

مەزلۇملارغا بېرىپ ھۆرمەت ئەختىنى،
غوجاملارنى ئەزىردىمدە پەسلەتتى.

شاھمەخسۇتقا لەنەت ئوقۇپ، غەزەپلىك،
شىڭشىڭشادىن كەلدى ئەلنىڭ نالىسى.
نوم دىگەننىڭ زىندانىدىن ئوت يانار،
پالاندى بوپ كۆيدى يوقسۇل بالىسى.

جاھالەتكە تىغ سۇغۇرۇپ غەزەپتىن،
تۇمۇر خەلپە چىقتى ئەلگە باش بولۇپ.
مەن - مەن دىگەن دارىنلارنىڭ باشلىرى
تەندىن جۇدا بولدى سايدا تاش بولۇپ.

غۇجامنىياز — ئەلنىڭ قەيسەر ئوغلانى
قوشۇن تارتىپ ئوتلار ياقتى زۇلۇمغا.
داڭ چىقاردى ئۆمەر باتۇر ئات چېپىپ.
ياۋۇزلارنى سۈرۈپ يالغۇز تۈيۈندا ...

قانچە - قانچە قەھرىمانلار ئوبرازى
نامايەندۇر ھەر بىر ئوتلۇق قوشاقتىن.
شۇ قوشاقتىن ئەجداتلارنىڭ تارىخى
قىلدى جەۋلان گويا ھەر بىر ۋاراقتىن.

چەكتى قوشاق مېنىڭ قەلب تارىمنى؛
ئۇرغۇپ چىققان ئۇ خەلقنىڭ قەلبىدىن.
نىمە دىگەن گۈزەل، يارقىن قوشاقلار
ئۇنى قىسمەت كۆردۈم شۇدەم ـ ھەممىدىن.

خەلق قەلبى پۈتمەس ئالتۇن بۇلاقتۇر،
خەلق مەۋجۇت باقى بىزگە قوشاقلار.
شۇ بۇلاقتىن سۇ ئىچكەچكە يۈرىكىم
ئىجادىممۇ چاچىدۇ خۇش پۇراقلار.

نوم

تېلىمنى سۈر باسىدۇ نوم دېگەندە،
ئاڭلىغاچ قوشاقلاردىن دەھشىتىنى.
جان ئۈزگەن بۇندا تالاي ئىسيانكارلار
كۆرمەستىن قىلچە هايات سەپقىتىنى.

ئۆتمۈشتە بۇ جاي راستىن زىندان ئىدى،
ياز كەلسە ئاتەشلىك بىر خۇمدان ئىدى؛
بى گۇنا كىشىلەرنى پالايدىغان،
دەھشەتكە تولغان قانلىق ماكان ئىدى.

تۆكۈلگەن نوم باغرىغا بىر زاماندا
ئاي يۈزلۈك ئايىمخاننىڭ ساپ قانلىرى.
ئاڭلانغان تاغ - دالىغا توختاخۇننىڭ
«ئەركىنلىك!» دەپ ياڭراتقان چوقانلىرى...

بۇ نومنىڭ ئۆتمۈشتىكى تەسۋىرىدۇر،
ياراشماس ئەمدى نومنى زىندان دېسە.
گۈللىگەچ بۈگۈن بۇ جاي تاڭ نۇرىدا
ھەقلىقتۇر چۆللۈكتىكى بوستان دېسە.

ھىلىمۇ تەبىئەتنىڭ تونۇر دېسەن،
ياز كەلسە ئوت يانىدۇ تاشلىرىڭدىن؛

دەھشەتلىك بوران ئۇچسا سايلىرىڭدا،
داڭگالنى ئۇچۇرۇدۇ باشلىرىڭدىن.

ۋە لېكىن سېنى ئىشچان دېخانلىرىڭ
تەر تۆكۈپ جاپا بىلەن گۈللىتىپتۇ.
يۈگەنلەپ قۇم - بوراننىڭ ئاپىتىنى
مول ھوسۇل ناخشىسىنى ياڭرىتىپتۇ.

باغلىرىڭ مەپتۇن قىلىپ بۇلبۇللارنى،
كىمخاپقا چۈمكىنىپتۇ دالالىرىڭ.
مۇڭزارلار ئەسلىمە بوپ قاپتۇ پەقەت،
ياڭرىغاچ بۈگۈن خوشال ناۋالىرىڭ.

1984 - يىل، فېۋرال.

مەتتوختى ئەخمەت 1951 - يىلى چىرىيە ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1983 - يىلى قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن، ھازىر ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتى ئىشخانىسىدا ئىشلەيدۇ.

ئۇ، ئەدەبىيات سېپىگە 1964 - يىلى «ۋەتىنىم» ناملىق شېئىرى بىلەن قەدەم قويغان ئىدى. ھازىرغىچە گېزىت - ژۇرناللاردا 100 پارچىغا يېقىن شېئىر ۋە نەسرىي ئەسەرلىرى ئېلان قىلىندى.

جەرەنبۇلاق ئىلھاملىرى

ۋېشكىلار ئورمىنى

سۆكسۆك، قامقاق كۆچكەندۇ نەگە؟
پۈركىنىپتۇ بۇ يەر ئورمانغا.
نە ئورمانكى، پولات ۋېشكىلار
بوي سوزۇپتۇ كۆككە - ئاسمانغا.

بۇ ھەيۋەتلىك گۈزەل مەنزىرە
پەيدا بولغان بۇ يەردە قاچان؟
بەرپا قىلىپتۇ ئىشچىلار ئۇنى،
كومپارتىيە كۆرسەتكەچ نىشان.

كەڭ دالانى ئاق قەغەز دىسەڭ،
ۋىشكىلارنى بىر قەلەم دىگىن.
سىيا بولۇر نېفىت ئۇنىڭغا،
پۈتەر ئۇندىن بىر ئىكران، بىلگىن.

شۇ ئورماندىن، ئاشۇ سىيادىن
بېزىلىدۇ سانائەت ھۆسنى.
ئېچىلىدۇ باقسا يىراققا
ئىشچىلارنىڭ كۆڭلى ۋە كۆكسى.

ئىش مەيدانىدا

موتورلار گۈكىرەپ، ياڭرىتار سادا،
بۇرغىلاش مەيدانى جەڭنىڭ ئەۋجىدە.
ئىشچىلار پەرۋانە، بورۇۋاي ئاتەش،
ئىش بارار ئەڭ جىددى سۈرئەت پەللىدە.

تورمۇزنى چىڭ تۇتار بورىلىشىك يىگىت،
قارىچۇغا كۆزلىرى ئىندىكاتوردا①.
شۇنچە تېز، شۇنچە تۈز ماڭىدۇ سىۋىچ
قاتلاملار تەكتىگە چۆكۈدۇ بۇرغا.

① ئىندىكاتور — قۇدۇق كولىنىۋاتقاندا، يەر ئاستىغا مېڭىۋاتقان سىۋىچنىڭ يۆنىلىشىنى سىرتتىن كۆرسىتىپ تۇرىدىغان ئەسۋاپ.

سۆيۈنچىنى ئۇلايدۇ بىر قىران يىگىت،
تەپچىيدۇ مەگزىدىن شەپنەم كەبى تەر.
شۇنچىلىك چەمدەس ئۇ، ئىشلەيدۇ ئەپچىل،
ماي چاپان دىمىگىن، ئۇنىڭ كۆڭلى زەر.

قوش قوللاپ سۇندى چاي، ئۇنىڭغا بىر قىز،
ئەڭ شېرىن تۇيغۇدا، ئوتلۇق مېھرىدە.
بىر ئوتلاش پۇرستى بولماي يىگىتنىڭ
رەھمىتىن بىلدۇردى ئىللىق چېھرىدە.

قوش دىلدا يۆكسەكتۇر ئەل مۇھەببىتى،
بىلگىنكى، بۇ شۇنداق ئىسىل مۇھەببەت.
ئەل ئۈچۈن تېخىمۇ كۆپ قۇدۇق قېزىش
ئىشقىدا ئۇرغۇيدۇ بۇندا جاسارەت.

شۇ ئۈچۈن ئۈچ قاتلاش بوپتۇ پىلاننى،
يىگىرمە كۈنلۈك ئىش پۈتۈپ ھەپتىدە.
باشلاپتۇ ئۆزمەستىن يېڭى بىر جەڭنى،
زور ئىلھام قوزغىدى بۇ ھال قەلبىمدە.

ئۈزۈلمەس ئېقىن

ئىسمىنىدىن قايتقاندا ئاتا،
ئوغلى ئۇنىڭ ئورنىدا قالغان.
سەككىز سائەت ئۆتتى، ئالماشتى
ئاكىسىنىڭ ئورنىغا رەيھان.

يۇرلۇشمەكتە ئىشلار ئىز قوغلاپ،
تەختىماستىن ئۇلىنىپ ھەركەت.
ئويلار ئۇلار: ئىشلىسەك تىنماي،
ئۇلۇغ ۋەتەن تاپىدۇ بەركەت.

يېغىن، بوران، تومۇز قەھرىدىن
ئىشچىلارغا تېز پۈكەر ھامان.
ئەجدات ئىزىن بېسىپ ئەۋلادلار
جەڭ — كۈرەشنى قىلىدۇ داۋام.

1983 - يىل، ئىيۇل.

ئەركىن ئىبراھىم 1963 - يىلى ئاقسۇنىڭ توقسۇ ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1983 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ جۇڭگو تىلى فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇ، 1982 - يىلى تۇنجى شېئىرى «مەن بىر قۇشمەن» بىلەن شېئىرىيەت ساھەسىگە كىرىپ كەلدى. ھازىرغا قەدەر ئۇنىڭ 30 پارچىدىن كۆپرەك شېئىر ۋە تەرجىمە ئەسەرلىرى گېزىت - ژۇرناللاردا ئېلان قىلىنىپ، جامائەتچىلىكنىڭ دىققەت - ئېتىۋارىنى قوزغىدى.

نۇر ئىچىدە تۇغۇلغان قوشاق

بېلىمجان

يۆلىنىپ تۇرماقتىمەن قىيا تاشقا،
ئالدىمدا كۆپ - كۆك دېڭىز، كۆز يەتكۈسىز.
كىرۋىڭى ئۇپۇق بىلەن قۇچاقلاشقان،
سۇزۇكلۇك تەرىپىگە سۆز يەتكۈسىز.

تەۋرىنەر شۇنچە ئاستا، شۇنچە لەرزان،
شوخ - ئەركە شامالларنىڭ سۆيۈشىدىن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

يۈرىگىم ھاياجاندا تەپمەكتە تېز،
قەلبىمدە ئىلھام ئوتى يېنىشىدىن.

قارىسام، زەڭگەر دېڭىز ئوپقۇنىغا
كۆڭلۈممۇ قالدى يوروپ، دىل سۆيۈنۈپ.
قويىندا شۇنچە ئەركىن، شۇنچە ئويناق،
بېلىجان بىخارامان يۈرەر ئۈزۈپ.

بېلىجان، ئېخ بېلىجان، شوخ بېلىجان،
ياشاشقا سۇ قويىندا تۆرەلگەنسەن.
دولقۇنلار چوك قىلدۇ ئەللەي ئېيتىپ،
ئوپقۇنلار بۆشۈكىگە بۆلەنگەنسەن.

ئېخ، مېنىڭ يۈرىكىممۇ تويىنماقتا
سۇدىكى بېلىجاننىڭ ئويىنىشىدىن.
سۇ ئۇنىڭ ھاياتىدۇر، ئۇنىڭ جېنى،
سۇدىلا، غەم يىمەيدۇ كەلمىشىدىن.

بۈگۈن ئۇ تېخى كىچىك بىر بېلىجان
ياشاشقا ئىنتىلىدۇ، چوڭ بولۇدۇ؛
ۋاقىتسىز ئەجەل يېتىپ قالمىسىلا،
تەغدىرى ئۇنىڭ چوقۇم ئوڭ بولۇدۇ.

* *

ئېخ، بۈگۈن مەنمۇ كىچىك بىر بېلىجان
مەرىپەت ئوكيانىدا ئۈزۈپ يۈرگەن.
ئانا يۇرت بەختى ئۈچۈن، پەخرى ئۈچۈن،
ئىجاتتىن ئۈنچە ـ مارجان سۈزۈپ يۈرگەن.

بىلجان سۆزۈك سۇدا يۈرەر ئۈزۈپ،
مەن ھايات دولقۇنىدا ئۆسمەكتىمەن؛
يالقۇنلۇق چېلىشلاردا، يېڭىشلاردا
جىلۋىلىك ئىقبالىمنى كۆرمەكتىمەن.

نۇر ئوغلىمەن

نۇرغا چۆمدۈم، نۇر ئىچىدە تۇغۇلدۇم
مەن كۆز ئاچقان چاغدا دەسلەپ ھاياتقا.
قۇياش چىقسا نۇرغا قاراپ تەلمۈرۈپ،
قىزىقسىنىپ باقار ئىدىم ھەر ياققا.

ئانام ماڭا قاراپ نۇرلۇق كۆزىدە
يۈرىگىمدە ئىنسانىي ھىس ئويغاتقان.
يۈزلىرىمگە يېقىپ نۇرلۇق يۈزىنى،
مېھرى بىلەن ۋۇجۇدۇمنى ياشناتقان.

مەن ئۆزەمنى دەيمەن شۇڭا نۇر ئوغلى،
مەھسۇلى مەن چۈنكى نۇرلۇق قۇياشنىڭ.
ئالدىم ئۇندىن دىلغا سۆيگۈ يورۇقلۇق
كۆرۈۋالدىم نىشانەمنى ياشاشنىڭ.

مەن بىلىمەن نۇرنى شۇنداق مۇقەددەس،
يورۇقلۇققا، ھاياتلىققا زوقلىنىپ.
بەختلىكمەن ئېقىپ كەتسەم يۇلتۇزدەك
بىر زەررىچە يورۇق چېچىپ نۇرلىنىپ.

غازاڭ قەسىدىسى

كەچكى شامال سوقار ئىدى تىنىمسىز،
قۇرۇق ياپراق تۇرار شاختا تەۋرىنىپ.

گويا ئەجەل شەپىسىنى سەزگەندەك
سىلكىنەتتى ھەر تەرەپكە مۈگىلىنىپ.

چۈشتى ئاستا يەرگە جانسىز غازاڭلار،
ئۇچۇپ كەتتى شامال بىلەن يىراققا.
كۆز ئالدىمدا تۇرار ئىدى دەرەخمۇ
چۆككەن كەبى خۇددى قايغۇ - پىراققا.

ئەمەس ئۇمۇ ئاددىغىنە بىر غازاڭ،
بار ئۇنىڭمۇ ئۆز ئالدىغا كەچمىشى؛
بار ئۇنىڭدا ھەر مىنۇتنىڭ خاتىرە،
ھەر مەنادا ئاققان ھەر خىل كۆز يېشى.

ئۇ بولسىمۇ شۇنچە يۇمران ۋە نازۇك،
لېكىن ئۆتكەن بورانلاردا ھاياتى.
تۇيۇلۇشى مۇمكىن بەلكىم ئىنسانغا
شۇنچە ئاددى بولۇپ ئۇنىڭ ماماتى.

قېنى ئەمدى، يېشىللىقتىن نەنىشان،
دەل - دەرەختە گۈزەللىكتىن نۇر - زىيا؟
ئەمەسمىدى بۇك - باراقسان سايىسى
ئىنسانلارغا تومۇزلاردا باشپانا.

مەن سۆيۈمەن يېشىللىقنى، ھاياتنى،
سىڭىپ كەتتى سۆيگۈم ئاشۇ ياپراققا.
ياپراقچىلىك بولسا ئىدى قىممىتىم،
ئارمانسىزدىم كۆمۈلسەممۇ تۇپراققا.

1984 - يىل، مارت

ياسىن ئىمىن (زىلال) 1961 - يىلى كېرىيە ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1984 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن، ھازىر جۇڭگو خەلق ئىغىز ئەدەبىياتى جەمئىيىتى شىنجاڭ، شۆبىسىدە ئىشلىمەكتە.

ئۇنىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1980 - يىلدىن باشلاپ مەتبۇئاتتا كۆرۈلگەن. ھازىرغىچە 50 پارچىغا يېقىن ئەسىرى كىتاپخانلار بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

ئىككى شېئىر

كېلىنچەك سۆيگۈسى

تەلپۈنمەس تەقەززا بولۇپ كىم ساڭا،
سۆيگۈسى دىللاردا يانغان كېلىنچەك.
سەن گويا كۆكسۈمدە يانغان نۇر چىراق،
شەيدايىڭ شەمئىڭگە ياقىدۇ يۈرەك.

سەن يىراق مەنزىلدە كۆرۈنگەن ئاتەش،
تىنتىرىگەن تەنلەردە قوزغاپ ئىشتىياق.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەسىرلەر تېغىدىن ئۆتتى كارۋانلار،
خەتەرلىك يوللارنى قالدۇرۇپ يىراق.

سەن نۇرلۇق بىر قۇياش، ئىنسان قەلبىنى
ئىللىتار مېھرىڭنىڭ شولا ـ يالقۇنى.
سايلاردا تەشنا لەب بولغان جانلارغا
سەن ھايات بەرگۈچى دەريا دولقۇنى.

سۆزلەيدۇ مىڭ يىللار ھېكايىسىنى
سايىسى سەيياھقا ئارامگاھ توغراق.
ئۆتكۈشكەن تالاي رەت بۇندىن باتۇرلار
زۇلپىقار ئۇينىتىپ مىنىپ ئارغىماق.

چاچرىغان قانلاردىن قىزارغان ئۇپۇق،
گۇۋالىق بېرىدۇ زېمىن ھەققىدە.
جان پىدا ئەيلىدى قانچە باتۇرلار
كېلىچەك مېھرىگە باغلاپ ئەقىدە.

بارىدۇ ھاياتلىق ساڭا ئەگىشىپ،
بۇ چەكسىز سەپەرنىڭ يوقتۇر پايانى.
گويا سەن ئاخىرى پۈتمەس بىر داستان،
سۆزلىسەم تۈگىمەس سۆزۈم بايانى.

بوۋىلار تەلپۈنگەن پارلاق كېلىچەك
جاي بەردى قوينىدىن بىزلەرگە بۈگۈن.
بىز كۈتكەن ئەتىنى كۆرۈدۇ ئەۋلات،
ئۇلارنىڭ مېھرىنى قوزغايدۇ ئۆگۈن.

زۇلمىنى تارتىدۇ قىلىپ تەبەسسۇم
ئالدىمدا جىۋىلىك بىر جۇشقۇن ھايات.
كېلىچەك قايدا؟ دەپ تۇرمايمەن كۈتۈپ،
ئۇقبالغا كۆز سېلىپ چاپتۇرۇمەن ئات.

يارامدۇ دولقۇنلار باغرىنى قىيىق،
شىددەتلىك رەۋىشتە ئۇرمىساڭ پالاق.
كاراپتەك بارمىساڭ ئۇپقۇنلار يېرىپ،
ئۆزىچە ئالدىڭغا كېلەمدۇ قىرغاق؟

سايەم

يىلىنجايدۇ سامادا قۇياش
نۇرغا ئوراپ تاغۇ - دالانى.
ئىللىق شامال سۆيۈپ ئۆتىدۇ
ئەركىلىتىپ ھەر بىر گىيانى.
شۇ چاغ خوشال مەن سايەم بىلەن،
گۈلزارلارنى ئارىلاپ كېلىمەن.

ھاياجاندا كېلىمەن مەغرۇر،
ياندا سايەم مەندىنمۇ پوزۇر.
ھەمرايىمغا قاراپ زوق بىلەن
بۇ دوستلۇقتىن ئالىمەن ھوزۇر.
دەيمەن: «ماڭا چىن دىلكەش سايەم،
ئايرىلمايدۇ مەندىن بىر قەدەم».

ۋا دەرىخا! كۆك تۇمانلىنىپ،
قۇياش بىردىن يۇمدى كۆزىنى.

www.uyghurkitap.com

ئاپتاپتەك ئۇز كۆلگەن تەبئەت
رومال بىلەن ياپتى يۈزىنى.
سوغاق ئېقىم كەلدى ھاۋادىن،
بۇلۇت مۆلدۈر تۆكتى سامادىن.

چىلىق - چىلىق بولۇپ ئۈستىۋاش،
توڭۇپ، تىترەپ كەتتى تەنلىرىم.
«قېنى سىز؟» دەپ قارىسام دەرھال،
ئاھ! قېشىمدا يوقتۇر ھەمرىيىم.
يۈرىكىمنى قاپلىدى، پىغان،
جان سىردىشىم قالغاندۇ قايان؟

بىردىن چاقماق چېقىپ سامادا،
چۆشتى يەرگە «لاپ» قىلىپ شولا.
پەيدا بولدى سايەممۇ شۇ چاغ،
چاقماق نۇرى چۆشۈش بىلەنلا.
لېكىن تېزدىن ئۆچتى شولىمۇ
يوقاپ كەتتى بىرگە سايىمۇ.

ئۆتتى چاغلار، كۆلمىدى ئاپتاپ،
سوقتى مۆلدۈر گۈللەرنى ساۋاپ.
سايەم يوقاپ كەتتى شۇ پەيتى،
دىلىم بولدى ھىجراندا كاۋاپ.
ھەيھات! يەنە پارلىدى قۇياش؛
نۇرغا چۆمدى يەر - جاھان تۇتاش.

باھار ئاپتاپ سەپكەچ بېشىمغا،
سايەم پەيدا بولدى قېشىمغا.

غەزەپلەندى قۇياش چىدىماي،
ھاياجاندا تۆككەن يېشىمغا.
دېدى: «نىچۈن خوشالسەن ئاخماق،
سۆزلىرىمگە سال ئوبدان قۇلاق.

سەن يارىم دەپ قىلساڭ چاك ياقا،
بۇ نەلەردە قىلدى تاماشا؟
كەتتى بەختىڭ كېتىش بىلەن تەڭ،
كەلدى ئاپەت كەلگەندە يانا.
نەسىھەتىم شۇ بىر كەلىمە،
ئۇنى يەنە كەتمەيدۇ دېمە؟

*　　*

بۇ خىتاپتىن قالدىم ئويلىنىپ،
ھېسسىياتىمغا سىلىندى قۇلۇپ.

1984 - يىل، ئاپرېل.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئابدۇرېھىم ئابدۇللا 1955 - يىلى كەلپىن ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1984 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن، ھازىر ئاپتونوم رايونلۇق رادىيو ئىستانسىدا ئىشلەيدۇ.

ئۇ 1979 - يىلىدىن باشلاپ مەتبۇئات ساھەسىگە كىرگەن ئىدى. ھازىرغىچە گېزىت - ژۇرناللاردا «تۆمۈرچى دۇكىنى ئالدىدا»، «تۇرنىغا جاۋاپ» قاتارلىق 50 پارچىدىن كۆپرەك شېئىر ۋە ھېكايىلىرى ئېلان قىلىندى. يېقىندا ئۇنىڭ «بويناق» ناملىق پوۋېستى نەشرگە بېرىلدى.

ئەللەي ۋە شېئىر

مۆلدۈرلەپ ياتاتتىم بۆشۈكتە،
مۇڭ بەرگەچ ئانامنىڭ ئەللىيى.
خاماندىن كېلەتتى بىر ئاتلىق
ئانامنىڭ پىغانلىق «لاي - لىيى».
ئۇخلاتماق كويىدا جان ئانام
ئەللەيلەپ چىقاتتى ھەر كېچە.
ۋە لېكىن ئەللەينىڭ زوقىدىن

مەن بىدار ياتاتتىم تاڭغىچە.
تۈنلەرنى خىيالچان ئۆتكۈزگەن
ئەمەسمۇ ئەللەيىنىڭ ھېكمىتى.
كەتمىدى ئانچىمۇ بىكارغا
شۇ سەبى خىيالنىڭ قىممىتى.
مەزگىلسىز بوشاندىم بۆشۈكتىن،
قارىدىم گۈللەرگە زەڭ سېلىپ؛
لاۋۇلداپ تاۋلانغان غۇنچىدىن
كەلگۈسى ئىلھامغا رەڭ ئېلىپ.
ساھىلدا تۇرۇمەن،
سۇ ئۆتەر
ئالدىمدىن قوشاقلار ئەسلىتىپ،
كۆيدۈرسە ئارزۇلار يانغىنى،
چۆمۈلۈپ قايتىمەن پەسلىتىپ.
كۆكسۈمدە ئۈمىتنىڭ دولقۇنى،
غايەمنىڭ مەنزىلى يېقىندەك.
ئۈگەندىم ھاياتنى دەريادىن،
كۆرۈنگەچ ھاياتمۇ ئېقىندەك.
كۈي تىزدىم گۈلدەستە تىزغاندەك،
ئەجىبا، ئەللەيگە تەڭ ئەمەس.
مېھرىكەن ئانامنىڭ ئەللىيى،
كۈيلىرى يالقۇنكەن، رەڭ ئەمەس.
رەڭدار ۋە ئاھاڭدار شۇ ئەللەي،
ئەۋجىدە نەپىسلىك زىننىتى.
ھەر مىسرا، كۈيلىتى بىر داستان،
ئۇندا بار بىر ئۆمۈر قىسمىتى.
ئۇندا بار ياشلىق ۋە مۇھەببەت،
ئۇندا بار ئۆتمۈشتىن شىكايەت؛

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇندا بار كەلگۈسى تىلەكلەر،
ئۇندا بار ھىجران ۋە ھىكايەت.
ئۇستازىم شائىرە ئانامدۇر،
ئەللىيى ئىلھامچى كۈيۈمگە؛
ئاي بولۇپ تۈيغۇمنىڭ كۆكىدە،
نۇر تۆكتى ئۇ مېنىڭ كۆزۈمگە.
ئۇستازىم شائىرە ئانامدۇر،
كۈيچىمەن دەريادەك توختىماس.
ئەللەيدىن تۆرەلگەن ئىشق بۇ،
ھىچ ئىشق بۇنىڭغا ئوخشىماس.
ئۆرتىمەس شېئىرنىڭ ئىشقىدەك
باغرىمنى نىگارنىڭ ئىشقىمۇ؛
دىلىمدا بىر ناۋا، ئوت ـ لاۋا،
ئۆكمىدىم زىمىستان قىشتىمۇ.
بەختىنىڭ قالغىچى قايتىشتى،
باھارغا ئىجاتقا يول ئېچىپ.
كۈيلىدىم چىن دىلدىن زامانىنى،
قۇرلارغا دەستىلەپ گۈل چېچىپ.
قىزارغان ئۇپۇقنىڭ جامىدىن
مەن ئىچتىم ئىستىقبال كەۋسىرى.
پارلىدى ئىلھامىم مەۋجىدە
مۇبارەك بەختىمنىڭ تەسۋىرى.
ئازمايمەن شېئىرىيەت دەشتىدە،
ئەل ـ ئاۋام بېغىدا غۇنچە كۆپ،
بولمايمەن ئۆزگىگە دىۋانە،
ئانا تىل كانىدا ئۇنچە كۆپ.

جەملەنگەن شائىرنىڭ قەلبىگە
خەلقىنىڭ جەڭگىۋار ناخشىسى؛
ئىلھامنىڭ ئاتەشلىك تەپتىگە
چىدامدۇ شائىردىن باشقىسى.
شائىرلىق ئۇدۇمدۇر ئانامدىن،
كۆي توقۇپ كېتىمەن قەۋرەمگە.
قەلىمىم مىراستۇر ئوغلۇمغا،
يادىگار قىلسۇن ئۇ نەۋرەمگە.

1984 - يىل، ئاپرېل.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۇلغارجان سادىق 1964-يىلى ئۈرۈمچىدە تۇغۇلغان. 1982-يىلى ئۈرۈمچى تەجرىبە ئوتتۇرا مەكتىۋىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر «ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» دە ئىشلەيدۇ.

ئۇنىڭ دەسلەپكى شېئىرلىرى 1980-يىلىدىن باشلاپ «شىنجاڭ ئۆسمۈرلىرى» گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان. شۇندىن باشلاپ ئۇنىڭ 60 پارچىدىن كۆپرەك شېئىر، ھېكايىلىرى ھەرقايسى مەتبۇئاتلاردا ئېلان قىلىنىپ، جامائەتچىلىكنىڭ دىققەت-ئېتىۋارىنى قوزغىدى.

ناخشىلار پەرۋاز قىلار كۆكتە ئۇچۇپ

شەپەق كۈلدى

ئوتقاشتەك قىزىرىپتۇ چەكسىز دالا،
يايلاقلار گويا گۈللۈك رەڭدار گىلەم.
چوققىلار رەڭ تۈزەپتۇ كۈمۈش نۇردىن،
يەر يۈزى رەسىم گويا، قۇياش قەلەم.
لېنتىدەك ئاقار ئوخچۇپ ئەزىم دەريا،

تامچىلار كۈمۈش تۇردا يالتىرايدۇ،
مىنگەشكەن ئاق بۇلۇتلار چوققىلارغا،
كۆزلەرنى چاقنىتىدۇ، پارقىرايدۇ.
گۈزەللىك بېغىشلىدى يەر يۈزىگە
ئۇپۇقتا قىزىل شەپەق ئوتتەك يېنىپ،
تەبىئەت ساقى بولۇپ تۇتتى شەبنەم،
ياپراقلار جام تۇشقۇزۇپ ئىچتى قېنىپ.
بۇلبۇللار سايرىشىدۇ قېنىشماستىن،
ھەرىلەر بال يىغىدۇ چىمەنلىكتە.
بالىلار مېڭىشىدۇ مەكتەپلەرگە،
ناخشىلار پەرۋاز قىلار يىراق كۆكتە.
ئوتقاشتەك قىزىرىپتۇ چەكسىز دالا
گوياكى قېنىق قىزىل تاۋار ئوخشاش.
رەسسامدەك سىزىپ چىقتىم تەسۋىردىنى،
بولغاچقا گۈزەللىككە قەلبىم تۇتاش.

1983 - يىل، سېنتەبىر.

قۇياش كۈلگەن گۈزەل گۈلىستان

گۈزەللىكنى سۆيمەيدۇ كىممۇ،
گۈزەللىككە باغلانسا كۆڭۈل.
گۈزەللىككە بولغاچقا ئاشنا،
گۈل شېخىدا سايرايدۇ بۇلبۇل.

*　　*

زۇمرەت كۆكتە تۇرنا پەرۋازى،
بۇلۇتلارنى قالدۇرار ھەيران.

باشاقلارنىڭ ئوكيانلىرىدا
سەلكىن شامال كېزىدۇ ھەريان.
يەلپۈنىدۇ ئەركىلەپ باشاق،
ئۇسۇل ئويناپ شۇنچە شادىمان.

تەكلەر ئارا مۇنچاقتەك ئۈزۈم،
بال تامچىيدۇ شىرىنلىگىدىن.
ئالما قىزىل — قىز نىڭ مەڭزىدەك،
يايرار كۆڭۈل قىزىللىغىدىن.
بۇ مىۋىلەر ئوخشىغان شۇنداق،
باغۇەنلەرنىڭ ماڭلاي تەرىدىن.

باغلار گۈزەل، گۈل خۇمارلىرى
سۆيۈپ ئۆتەر قىزىل مەڭزىگە.
سۈزۈك سۇلار ئاقسا شىلدىرلاپ
بۇلبۇل، كاككۇك قاتار نەزمىگە.
گۈزەللىكنىڭ چارى باغىغا
دوستلار كېلىپ چۈشەر بەزمىگە.

تاغلار گۈزەل، چوققىلار گۈزەل،
ئېپار چاچار ئىللىق قوينىدىن.
كۆكنى سۆيەر قىرلىق چوققىلار،
باغاش ئېتىپ تۇتۇپ بوينىدىن.
ئارسلانلار بولۇدۇ ھەيران،
چەبدەس تۇرۇپ ياتقان ئورنىدىن.

رەڭدار گىلەم بىپايان يايلاق،
ئوتلىشىدۇ ئات، كالا، پاخلان.
ناخشا ئېيتار گۈزەل كېلىنچەك،
ئات ئوينىتىپ كېلىدۇ چوپان.

دومبىرانى ئېلىپ قولىغا
كۈيلەر ئاقىن يېڭىچە داستان.

قۇياش كۈلەر كەڭرى سامادا،
كۈلكىسىدىن ئويغىنار جاھان.
بۇ گۈزەللىك تارتقاچ مەيلىنى
كۈلۈمسىرەپ قارايدۇ ئاسمان.
ئەيلەر مېنىڭ قەلبىمنى مەپتۇن
ۋەتەن ماڭا بولۇپ بىر جانان.

يۈرىگىمدە ياشلىق ئۇچقۇنى

يىگىتمەن!
يۈرەكتە ياشلىق ئۇچقۇنى،
ئۇلغىيىپ لاۋۇلداپ بولۇدۇ يالقۇن.
كۈندەشلىك قىلىدۇ ئايمۇ مېنىڭدىن
ئۇرلىسە سۆيگۈمدىن قەلبىمدە دولقۇن.
بارسام مەن قاياققا، ئەگىشىپ ماڭا
بېشىمدىن كەتمەيدۇ يۇلتۇز، تولۇن ئاي،
جىمىرلاپ مۇھەببەت ئىزھار قىلىدۇ
كۆڭلۈمنىڭ تارىنى چېكىشىپ ھاي - ھاي.
يىگىتمەن!

تاغ - دەريا ئىشقىمنى بەرگەن،
ھەر سەھەر بېرىمەن خەلقىمگە سالام.
تۇتۇدۇ ۋەتىنىم سۆيگۈ شارابى،
قوزغىتىپ قەلبىمدە ھاياجان، ئىلھام.
باقىمەن ھەر كۈنى ئاق باش چوققىغا،
سازلايمەن قەلبىمنىڭ تىللىق سازىنى.
ياڭرىتىپ زېمىنگە ۋىسال كۈيىنى،
كۈيلەيمەن ۋەتەننىڭ باھار - يازىنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

باتۇر روزى 1966-يىلى يەكەندە تۇغۇلغان. هازىر شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىدا ئوقۇۋاتىدۇ. ئۇنىڭ شېئىرىي ئىجادىيىتى 1980-يىلى ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقاندا باشلانغان. هازىرغىچە ئۇنىڭ «بۇركۇت» قاتارلىق 30 نەچچە شېئىرى گېزىت - ژورناللاردا ئېلان قىلىنىپ، كىتابخانلارنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشتى.

ئورمان

مۇستەھكەم سېپىلدەك قەد كېرىپ مەغرۇر
باراقسان ئورمانلار تۇرۇدۇ ياشناپ؛
ھەر گىيا، ھەر ياپراق كۆڭلۈم ئۆيىگە
تۈگمەس زوقلارنى كىرىدۇ باشلاپ...

ئالدىمدا يېيىلغان ئورمانلىق دالا،
ھەر گىيا بەستىگە كىيگەن يېشىل تون.
شاخ - شاختا غۇچچىدە يېشىل يوپۇرماق،
بۇندىكى يېشىللىق ئەجەپمۇ ئاۋۇن.

يېشىللىق قېتىغا سىڭگەن گۈزەللىك،
يېشىللىق ئىچىدە كۈلەر تەبىئەت.
شۇڭىمۇ قارىساڭ پايانسىز ئورمان
كۆرۈنەر شۇنچىلىك گۈزەل ۋە ھەيۋەت.

بۇندىكى گۈزەللىك يىغىلغان، بىلسەڭ،
شاخ - ياپراق، گىيالار يېشىللىغىدىن؛
دەرەخلەر ئۆزئارا سىيلىشىپ گىرە،
ئوت - چۆپلەر چىرمىشىپ كەتكەنلىگىدىن.

تۇتاشتۇر ئۇلارنىڭ غولى يىلتىزى،
تۇتاشتۇر ئۇلارنىڭ سايىسى - ئىزى؛
زوقلىنىپ ئەگسە قۇياش ئۈستىدىن،
باغرىنى ياقىدۇ ئاسمان گۈمبىزى.

تاقسا بېشىغا ھەسەن - ھۈسەن تاج،
سۆيىدۇ، مەگزىنى لالەرەڭ ئۇپۇق.
يامغۇرلار تاقسا ياپراققا مارجان،
كۈمۈش قار شاخلارغا ياپىدۇ يوپۇق.

ئۈششۈكلەر تۆكسىمۇ ياپراقلىرىنى
ياشىرار ئۈزلۈكسىز بىخ سۈرۈپ ھامان.
غالىپ ئۇ قار - بوران، چاپقۇن ئۈستىدىن،
ياشىرار ھەر يىلى بولۇپ باراقسان.

كىم دەيدۇ يىگانە يالغۇز دەرەخنى
قاتمۇ - قات زەربىدىن يېگىلمەيدۇ، دەپ؛

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بورانلىق ئاپەتلەر قىلغاندا ھۇجۇم
گەۋدىسى قىسماقتەك ئېگىلمەيدۇ، دەپ.

بولغاچقا ئورمانلار ياشنار باراقسان
يىلتىزى بىر تۇتاش، ياپرىغى قويۇق.
شۇڭىمۇ ئېيتىمەن: بىرلىك — ئىتتىپاق
ھەممىدىن قۇدرەتلىك،

ھەممىدىن ئۇلۇق.

1944- يىل، فېۋرال.

قېرىنداش مىللەتلەر
شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئاتاقلىق يازغۇچى شائىر ۋە دراماتورگ لىيۇ شاۋۋۇ 1918 - يىلى 19 - ئاۋغۇست كۈنى بېيجىڭدا تۇغۇلغان. 1938-يىلى يەنئەنگە بېرىپ ئىنقىلاپقا قاتناشقان. ئۇزۇندىن بۇيان ئەدەبىيات - سەنئەت تەشكىلاتلىرىدا مۇھىم رەھبەرلىك خىزمەتلىرىنى ئىشلەپ كەلمەكتە. ئۇ، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، مەملىكەتلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ پەخرى رەئىسى.

ئۇنىڭ ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش ۋە ئازاتلىق ئۇرۇشى مەزگىللىرىدە يازغان «كېچە»، «مول ھوسۇل»، «بىزنىڭ يېزا»، «ئىككى يىل ئىچىدە»، «ئائىلە»، «كۆرەش ناخشىلىرى» قاتارلىق مەشھۇر دراملىرى بار.

شىنجاڭغا كەلگەندىن كېيىن يازغان «توشقان دەرياسى» ئوپېراسى، «غەمدىن خالاس بولۇش» دراممىسى، باشقىلار بىلەن بىرلىشىپ يازغان «يىراقتىكى ئۇچقۇنلار» كىنو سىنارىيىسى تاماشىبىنلارنىڭ قىزغىن مەدھىيىسىگە ئىگە بولغان. 1957-يىلى ئۇنىڭ نەسرى ۋە ئوچېركلار توپلىمى «قاراماي پروزىلىرى»، 1984- يىلي ئۇنىڭ نەسرىي ئەسەرلەر

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

توپلىمى «تيانشان تېغى ئېتەكلىرىدىن» بېسىلىپ چىقتى. ئۇ يەنە «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى» توپلىمىنى نەشرگە تەييارلىدى.

جۇخۇار گۈل

نەسرىي شېئىر

جۇخۇار گۈل، كىشىلەر ئۇنى ئالتۇن يىگنە دەپمۇ ئاتايدۇ، ئۇ ئىسىل كۆكتات بولغاچقا، داستىخاندا بەك كۆپ ئۇچرايدۇ، لېكىن كىشىلەر ئۇنى ئانچە قىممەتلىك ھېساپلىمايدۇ.

مەن ئەمدىلا ئولتۇرغان ئىدىم داستىخانغا، قۇلاق تۈۋىمدە ياڭرىدى بىر سادا: «نەغمز گۈلنى تىلغا ئالساڭ، يايىرامدۇ جانلىرىڭ راسا!»

ئەڭ قەدىمىي، ئەڭ يېقىملىق بۇ سادانى ئىنسان بالىسى تۇنجى، قېتىم ئاڭلىغاچقا، بۇ شېئىرىي سادا بىلدۈردى بىرگە مۇنداق بىر مەنا:

نەغمز گۈلى دىمەك — دىمەكتۇر ئانا!

كىممۇ ئۆلچىيەلەيدۇ شائىرنىڭ تەسەۋۋۇرىنى؟ ئۇ قانچىلىك چوڭقۇر، قانچىلىك كەڭ ۋە بىپايان! مىڭ ئەۋلات، ئون مىڭ ئەۋلات، ئون مىليارت جان، ئېيتىپ بېقىڭ سىز ئۇلار ئىچىدە كىمنىڭ يوق ۋەتىنى، كىمنىڭ ئانىسى؟

ئىنخ، بۇ ئالتۇن يىگنە ئاشۇ نەغمز گۈلنىڭ غۇنچە - پورىگى، ئوخشايدۇ ئۇنىڭغا سۆيۈملۈك ئانىنىڭ مېھرىۋان يۈرىكى، چۈنكى ئۇ ئانا يۈرىكىنىڭ بىر بۆلىكى.

مەن بۇ گۈلنى ئاغزىمغا سېلىپ شورىدىم، ئۇزۇنغىچە ئاغزىمدا تۇرغۇزدۇم، ئەمما چاينىمىدىم، بەلكى شۇمىدىم.

سەزدىم شۇندا ئىشتىھانى قوزغايدىغان ئانا سۈتىنىڭ تەمى

نى، ئاھ، بۇ سۈت ئۇزۇۋقالۇقۇقا شۇنچە باي، ئۇ ئۆسۈشىنىڭ كۈچ مەنبەسى، ئەقىل - پاراسەتنىڭ ئىلاھى!

مەن ئۇنىڭدىن ھەرگىزمۇ ئايرىلالمايمەن، چۈنكى بۇ گۈل كۆيلەمچان ئانامنىڭ چەكسىز مېھرى - مۇھەببەتكە تولغان بىغۇبار قەلبى.

ئېچىلغان نەغمەز گۈللىرى قانداق خۇش پۇراق، نىمە دىگەن زىبا، قانچىلىك تازا؟

ئەپسۇسكى، ئۇ ئەمدىلا غۇنچە تۆككەندە كىشىلەر ئۇنى تىرىپ ئالار، قورۇتۇش ئۇچۇن ئاپتاپقا سالار، قېنى ئەمدى «ئانىنىڭ گۈزەل ياشلىقى» دەپ ئاتالغان كۆركەم باھار؟ بالا چوڭ بولغاندا بالاغەتكە يېتەر، شۇنىڭغىچە ئانىنىڭ ئالمىسىدەك چىرايىنى قورۇق باسار، ئۇنىڭ ئىككى ئۆرۈم چېچىنى قاپلار مەزگىلسىز چۈشكەن ئاپپاق قىرو - قار.

دۇنيادا قەدرى - قىممىتى ئانىغا تەڭ يەنە كىم بار؟ ئانىدۇر ئەڭ ئۇلۇغ، ئەڭ خالىس، ئەڭ پىداكار.

شۇ تاپتا مەن ئىمىۋاتىمەن، قەلبىمدە ئۇنىسىز پىچىرلايمەن، زوۋان سۈرمەي ئانامنى سۆيۈۋاتىمەن.

دۇنيادا يەنە نىمە بار ماڭا تەۋە بولالايدىغان؟ ئۆزەمگە، شەخسەن ماڭىلا قارايدىغان؟ بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئانام ماڭا قىلغاندۇر ئىنئام، ماڭا تەئەللۇق ھەممە بايلىق ئانامغا مەنسۇپتۇر ھامان!

ئىخ ئانا، قوبۇل قىلغايسەن دۇنيادا ئەڭ ساپ، ئەڭ گۈزەل ئوغلۇڭ قەلبىنى، ئۇ ساڭا شۇنچىلىك سادىق - مېھرىۋان!

ئابلىكىم تۇردى، تاشقىن تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

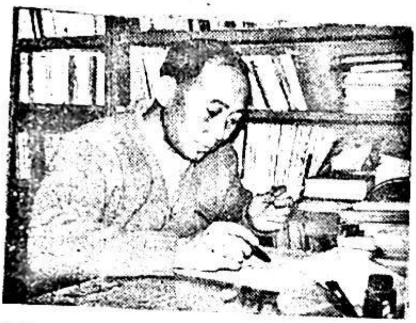

يالامۇ 1944-يىلى سەچۈەن ئۆلكىسىنىڭ چۈيشەن ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1964-يىلى شىنجاڭغا كېلىپ، جۇڭغار ئويمانلىقىدا ئۇزۇن مۇددەت جاپالىق ئىشلىگەن. ئۇنىڭ شېئىرلىرى 1976-يىلىدىن باشلاپ گېزىت-ژورناللاردا ئېلان قىلىنىپ كەلمەكتە. ھازىرغىچە «يېشىل يۇلتۇز»، «قايتا تىرىلگەن دېڭىز»، «ياۋا ئەتىرگۈل»، «كەچكى شەپەق ۋە مەن»، «تاغ لەيلىسى» قاتارلىق 5 شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىندى. ئۇنىڭ يەنە بىرمۇنچە ھېكايە، نەسر، كومېدىيە، ئوپېرا ۋە كىنو سىنارىيىلىرى بار.

ئۇنىڭ دۆلەت ۋە ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئىجادىيەت مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن «مەن — ياش»، «ئورنىڭىزدىن تۇرۇڭ، تاغا»، «باھارغا ئىشەنچ»، «يېڭى نەسر شەپەق نۇرىدا» قاتارلىق شېئىرلىرى بار. «جۇڭگو ئەدەبىياتى» ژورنىلى ئۇنىڭ بىر قىسىم شېئىرلىرىنى ئېنگلىز ۋە فرانسۇز تىللىرىدا نەشر قىلدى.

ئۇ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش قۇرۇلۇش ئارمىيىسى ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى.

ئىككى شېئىر

مەنزىلىم — ئۇپۇق سىزىغى

— ئىككىنچى يۇرتۇم جۇڭگىغا بېغىشلايمەن

ھەر دائىم ئويلايتتىم: چوڭ بىر كۆڭلۈككە
مۇھتاجدۇر ھاياتتا جاپاكەش ئىنسان؛
بۇ كۆڭلۈك رولىنى ئۆتۈشى كېرەك
مانا بۇ پايانسىز زۇمرەتتەك ئاسمان.
ھەر دائىم ئويلايتتىم: بىرەر ماكانغا
مۇھتاجدۇر ئىنساننىڭ ئۆمرى — ھاياتى؛
بۇ ماكان رولىنى ئۆتۈشى كېرەك
مانا بۇ مۇستەھكەم زېمىن — يەر شارى.
ھەر دائىم ئويلايتتىم: بىرەر رۇجەككە
مۇھتاجدۇر مەنىۋى دۇنيا ئوردىسى؛
بۇ رۇجەك رولىنى ئۆتۈشى كېرەك
ئىنساننىڭ ئەقلىلىق، ئۆتكۈر جۈپ كۆزى.
ھەر دائىم ئويلايتتىم: بىرەر ماچىتقا
مۇھتاجدۇر ئىنساننىڭ يەلكەن كېمىسى؛
بۇ ماچىتا رولىنى ئۆتۈشى كېرەك
يىراقتا كۆرۈنگەن ئۇپۇق سىزىغى...

مەن يەتتىم مانا بۇ ئارمانلىرىمغا
سۆيۈملۈك جۇڭگوردا — قەدىم زېمىندا.
مەن يەتتىم سېغىنىش - ئىنتىزارلىقتا
ۋە ئالغا ئىلگىرىلەپ ماڭغان چېغىمدا.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

مەن يەتتىم مانا بۇ ئۇرلۇق ھەم سىرلىق
ئۇپۇق سىزىغىنىڭ دەل ئۇدۇلىغا؛
مەن يەتتىم پايانسىز ھەم ئۆزگىرىشچان
يەر بىلەن ئاسماننىڭ ئارىلىقىغا.
توپ - توپ ئاق بۇلۇتلار، تاغ ناخشىلىرى
سەپەردە دۇلدۇلۇم، شۇڭقارىم بولدى،
ئۈزۈلمەس كارۋانلار، داغدام كەڭ يوللار،
ئۇچقۇر ئۇقۇم بولدى — ئۇقيارىم بولدى.
ئۇپۇقتا كۆرۈنگەن ئاق قارلىق چوققا
گويا ئاق يەلكەندەك تۇرۇدۇ چاقناپ.
بارىمەن مانا شۇ چەكسىز دېڭىزدا
بارىمەن ئەڭ يىراق قىرغاققا قاراپ!

ئىخ، جۇڭغار، ئۆتكەزدىم كەڭرى باغرىڭدا
ئۆتكەزدىم كارامەت جەڭ — كۆرەشلەرنى.
بۇ جەريان ئىچىدە كۆرسەتتىڭ ماڭا
ئاجايىپ سۈرەت ۋە كۆرۈنۈشلەرنى:
سېرىق قۇم ھەم سېرىق توپىلار - چاڭلار،
ساپ - سېرىق بوران ھەم ساپ - سېرىق تۇمان...:
بۇندىكى بوران - قۇم پادىشالىقىنىڭ
«شاھانە تاجى»غا ئايلانغان ھامان!
مانا بۇ تارىخىي خارابىلىقتا
دەسلەپكى چېدىرلار كۆتەرگەندە قەد؛
مەن كۆردۇم — بۇ سېرىق چۆلنىڭ ئەپتىدىن
ياغاتتى ئاجايىپ سۈرلۈك بىر دەھشەت.
يەر - ئاسمان گوياكى يىرتقۇچ ھايۋاننىڭ
بەكمۇ چوڭ ئېچىلغان يوغان ئېغىزى.
تۇراتتى تۈمەن مىڭ يىللاردىن بۇيان

ئۆلۈك بىر ھالەتتە ئۇپۇق سىزىغى...

قارا قۇم ھەم قارا تۇپىلار ـ چاڭلار،
قاپ ـ قارا بوران ھەم قاپ ـ قارا تۇمان،
مانا بۇ بىر پارچە بوز يەر ئۈستىدە
يۇرەتتى تىنىمسىز ئايلىنىپ ھامان.
ئەنە شۇ ئەسەبى تەلۋە يىللاردا
مەن كۆردۈم بۇ يەردە مۇنداق ھالەتنى:
مەن كۆردۈم ئەجەلنىڭ ۋەھىمىسىنى،
ئىلگىرىلەش يولىدا زور مۇشەققەتنى.
ياۋۇزلۇق، قەبىھلىك ئىشىپ ھەددىدىن
تۇزغاقتەك قاپلىغان ئەتراپنى تامام؛
مەنمۇ بۇ چۆللۈكتە — سەھەر پەيتىدە
باشلىرىم ئايلىنىپ بولدۇم بىئارام.
يەر ـ ئاسمان ئارىسى ئۇ چاغدا ماڭا
تۇيۇلدى مىسالى بىر قانلىق زىندان.
تۇيۇلدى ئەنە شۇ ئۇپۇق سىزىغى
ھەم سوغاق، ھەم كۆپ ـ كۆك بىر زەنجىرسىمان...

ۋە لېكىن، بۇلارنىڭ ھەننىۋاسىمۇ
جۇڭغارنى پۈتۈنلەي ئۆلتۈرەلمىدى.
ھەرقانچە ئۇرۇنۇپ كۆرگىنى بىلەن
جۇڭغارنى ئەسلا تىز چۆكتۈرەلمىدى.
قارىغىن، مانا بۇ چەكسىز ئېتىزغا،
ئەتراپى ياپ ـ يېشىل گۈزەل ئورمانلىق.
قارىغىن، مانا بۇ تىنىق كۆللەرگە،
تاۋلىنىپ تۇرۇدۇ شۇنچە چىرايلىق.
تەبىئەت بورىنى توسىيالمىدى
ئالتۇن كۆز پەسلىنىڭ داغدام يولىنى.
يېشىللىق دۇنياسى قايلىدى ئاخىر

www.uyghurkitap.com

جۇڭغارنىڭ پايانسىز دالا - چۆلىنى.
ئىخ، ئۇپۇق سىزىغى تۇرۇدۇ چاقناپ
گويا ھۆر - پەرىدەك ھۆسنىگە تولۇپ.
باقىدۇ ئالەمچە مۇھەببەت بىلەن
بۇ يېڭى دەۋرنىڭ مەپتۇنى بولۇپ.
ئۆزگەردى بۇ يەردە جىمىكى نەرسە،
تامامەن باشقىچە ئۆزگەردى جۇڭغار.
بۇ يەردە مايسىلار دولقۇنلىنىدۇ،
خۇشپۇراق چاچىدۇ چەكسىز ئالمىزار.
بۇ يەردە ئىھاتە ئورمان بەلۋىغى،
تۇرۇدۇ ئاجايىپ بۈك سايە تاشلاپ.
بۇ يەردە ئۇزاقتا ئاققان ئۆستەڭلەر
چاقنار كۈن نۇرىدا ئەينەككە ئوخشاپ.
تارىخنىڭ تار، خالتا كوچىلىرىنى
ئۆتكەچكە ئادەملەر جاپادا بېسىپ؛
مانا بۇ تەپ - تەكشى، كەڭرى يوللارنى
سۆيمەكتە تېخىمۇ مېھرىنى بېرىپ.
يەر - ئاسمان غايىۋى دەرۋازىسىنى
ئاچتى كەڭ، كۆردى ئەل تېخىمۇ روشەن؛
ئىخ، ئۇپۇق سىزىغى، نۇر چەمبىرەكتەك
ھەممىنى باغرىغا باستى زوق بىلەن.

قاغجىراق دالانىڭ ئۇزۇن يوللىرى
يوقاتتى ئۆمرىدە نۇرغۇن پەسلىنى
خوشالمەن، بۇ يىللار يوقاتتىم مەنمۇ
ئۆزەمنىڭ يەڭگىلتەك، كەم پەملىگىمنى.
پايانسىز چۆللەرنىڭ قۇم - بورانلىرى
ئېپكەتتى چىرايلىق ھۆسۈن - تۇرقۇمنى.

خوشالمەن، بۇ يىللار تاشلىدىم مەنمۇ
ئۆزەمنىڭ چۈشكۈنلۈك، ھورۇنلۇغىمنى.
شۇڭلاشقا باغلىدىم قىزغىن مۇھەببەت
ئوچۇق - يورۇقلۇققا ھەم شىجائەتكە.
شۇڭلاشقا باغلىدىم قىزغىن مۇھەببەت
چوڭقۇر تەپەككۇرگە، پەم - پاراسەتكە.
ئىخسمۇ سۆيدۈم مەن جۇڭغارلىقلارنىڭ
ئالەمچە كەڭ كۆڭلى، مىجەز - خۇلقىنى
ئۇلارنىڭ ھەر بىرى تۇرار ئەسلىتىپ
كۆككە باش تىرىگەن مەغرۇر چوققىنى!

يوقاتقان نەرسىسى جۇڭغارلىقلارنىڭ
باشقىلار يوقاتقان نەرسىدىن ئارتۇق.
ۋە لېكىن يوقالغان نەرسىسى بىلەن
يوقالدى ئۇلاردا ھەشەمەتخورلۇق.
ئېرىشكەن نەرسىسى جۇڭغارلىقلارنىڭ
باشقىلار ئېرىشكەن نەرسىدىن كۆپ كەم.
ۋە لېكىن ئېرىشكەن نەرسىسى بىلەن
ئېرىشتى ئۇلار ئەڭ چەت جايلارغا ھەم.
شۇڭلاشقا مەدھىيىلەپ كۈيلەپ ئۆتۈمەن،
قاۋۇللۇق، غورۇرلۇق، ئىپتىخارلىقنى.
شۇڭلاشقا ھۆرمەتلەپ كۈيلەپ ئۆتىمەن
مەردانە - مەرتلىكنى، ئۇمىتۋارلىقنى.
شۇڭلاشقا مانا بۇ يىراق چەتلەردە
كۆرۈمەن چىمىكى نەرسىنى ئوچۇق.
مەن ياشاپ تۇرسامۇ بۇگۈنكى كۈندە،
كۆرۈمەن ئەتىنى تەلتۆكۈس، تولۇق!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرىسى

ئەتىنى «خىيالىي نەرسە» دېمەڭلەر.
تەپەككۇر — خىيالدىن تۇغۇلار ئىقبال.
دېمىگىن «بۇ ھايات ئوخشايدۇ چۈشكە»،
غايىگە باشلامچى چۈشتىكى خىيال.
قىزىق ھال، بىھېساپ ئويمان - چوڭقۇرلار
يەر شارى ئۈستىگە كەتسىمۇ تولۇپ؛
ئالەم بوشلۇغىدىن تاشلىساڭ نەزەر،
تۇرمامدۇ يەنىلا دۈپ - دۈگىلەك بولۇپ؟
ئەنە شۇ يەر شارى ئىنسانىيەتكە
بەك ئادىل، شۇنداقلا توغرا بىر مىزان.
ئۇ ھەر بىر كىشىگە مۇشۇ ھاياتتا
بىر ئۈپۈق سىزىغى بەلگىلەپ قويغان.
سەن پەقەت يول ئالساڭ ئۇنى نىشانلاپ،
توختىماي ئىلگىرى چامدىساڭ ھامان،
يېتىسەن كەلگۈسى گۈزەل دۇنياغا،
قىرغاقسىز ئەمەس ئۇ، ئەمەس بىپايان.

بىلمەيسەن ئالەمنىڭ چەكسىزلىگىنى
پاخاللىق كەپەڭدىن چىقمىساڭ ئەگەر.
بىلمەيسەن ئۈپۈقنىڭ يىراقلىغىنى
چېكرا رايونىغا قىلمىساڭ سەپەر.
ئېيتىمەن چىن دىلدىن ساڭا تەشەككۇر،
ئىخ جۇڭغار، سەن بەردىڭ كۆزلىرىمگە نۇر.
مەن كەزمەي ئالەمنىڭ قايسى يېقىنى،
كۆرۈمەن تېخىمۇ ئېنىق ھەممىنى:
بۇلۇتلار ئۆزىگە تارتقان پەردىنى،
ئالتۇن تاج تاقىغان تاڭ شەپىغىنى.
ئىخ، ئۈپۈق سىزىغى، باغلىقتۇر ساڭا،

قۇياشنىڭ چىقىشى ھەمدە پېتىشى.
تۇيۇلار كۆرۈنۈپ تۇرغاندەك سەندە،
ھاياتنىڭ ئۆلۈش ۋە تىرىلىش چېغى.
سېزىمەن دىلىمدا غورۇر - ئىپتىخار،
مەنزىلىم ئەڭ يىراق ئۇپۇق سىزىغى!

1980 - يىل، نويابىر، جۇڭخار.

مەن يەردىن كەلدىم

مەن ئۇرۇق، مۇشۇ يەر — تۇپراقتا ئۈنۈپ،
ئەمدىلا كۆكلىگەن شاخلاپ بىخ سۈرۈپ.
بۇ زېمىن قانچە يىل توڭلىغان بولسا،
مەن قالدىم شۇنچە يىل يىلتىز سۈرەلمەي.
بۇ زېمىن قانچە چاغ يانچىلغان بولسا،
مەن قالدىم شۇنچە چاغ باش كۆتىرەلمەي.

مەن كىچىك بىر ئېرىق جىرادىن چىققان،
ئەمدىلا مۇشۇ يەر ئۈستىدە ئاققان.
قانچە چوڭقۇر بولسا يەرنىڭ يېرىغى،
مەن شۇنچە چوڭقۇر ھاڭ ئىچىدە كەلدىم.
يەر كۆپ - كۆك ئاسماننى ئەقەدەر سۆيسە،
ئاسمانغا مەن شۇنچە مېھرىمنى بەردىم.

مەن چىنار، باراقسان ئۆسكەن - كۆكەرگەن،
مۇشۇ يەر - زېمىندا قەددىم كۆتەرگەن.
قانچە ئېگىز بولسا تاغلار چوققىسى،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بوي-تارتتىم، چوققىلار بىلەن بەسلەشتىم.
قانچە تىرەن بولسا يەردىكى ئويمان،
مەنمۇ شۇ ئويمانلار بىلەن تەڭلەشتىم.

مەن ئاسارە-ئەتىقە ئالىملار ئاچقان،
مۇشۇ يەر-زېمىننىڭ تەكتىدىن تاپقان.
تارىخنىڭ قانچىلىك قىممىتى بولسا،
جىسمىمدا شۇنچىلىك قەدىر-قىممەت بار.
تارىختا قانچىلىك قۇرۇق بەت بولسا،
جىسمىمدا شۇنچىلىك قۇپ-قۇرۇق بەت بار.

مەندە بار قارىغاينىڭ مەغرۇر قامىتى،
مەندە بار پاخالنىڭ سولغان ھالىتى.
مەندە بار بۆركۈتنىڭ جەسۇر ھەيۋىتى،
مەندە بار قۇشقاچنىڭ ئاجىز ئىللىتى.
چۈنكى مەن لاي تۇپراق ئىچىدىن كەلگەن،
بۇلارنى تامامەن مۇشۇ يەر بەرگەن.

ئېھتىمال، بولارمەن تازا بىر ئاخماق،
ۋە ياكى بولارمەن مارشال قوماندان؛
ئېھتىمال، بولارمەن دانا پەيلاسوپ،
ۋە ياكى بولارمەن ئەقىلسىز نادان.
مۇشۇ لاي تۇپراقتا يارالغىنىم راست،
بۇلارنىڭ ئاملى يەنە يەرگە خاس.

يەر، سەندىن ئارتۇقچە بىر ھېكمىتىم بار،
ئۇ ھېكمەت مانا بۇ شېئىرىم مېنىڭ.
ۋە لېكىن بۇ شېئىر، تەكتىدىن ئېيتسام،
يەنىلا ئەجرىڭنىڭ مېۋىسى سېنىڭ.
شۇڭلاشقا ئېيتىمەن بۇ سۆزنى ساڭا:
سەن مەۋجۇت بولغاچقا، مەن مەۋجۇت مانا!

1980 - يىل، 20 - يانۋار، شىخەنزە.

رەخىم قاسىم تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

جۇتاۋ 1946 - يىلى سەنشى ئۆلكىسىنىڭ لوچۇەن ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1965 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىغا ئوقۇشقا كىرگەن، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ 1972 - يىلدىن ھازىرغىچە «ئاۋغۇستتىكى مېۋىلىك باغ»، «پادىچى»، «ئىلاھى تاغ»، «ياۋا ئات پادىسى»، «بۇلۇتقا ساياھەت» قاتارلىق 6 شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىندى. ئۇنىڭ يەنە دۆلىتىمىز قۇرۇلغانلىقىنىڭ 30 يىللىق پائالىيىتىدە 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەن «قار بىلەن قاپلانغان مۇز تاغ»، «ئات ئارقىسىدا يەر ھەيدەش»، «بۈركۈت ناخشىسى» قاتارلىق ئەسەرلىرى بار. «كۆچمە قۇم» قاتارلىق شېئىرلىرى ئىنگلىز، فرانسۇز تىللىرىغا تەرجىمە قىلىنىدى.

شېئىرلار

تاۋاپ قىلىمەن سېنى تاغ - دېڭىز

مۇقەددەس — قارا قۇرام، بەنگۇڭ ① كۆلى!
بۇ ئىسمىم كەلگەن ئەمەس رىۋايەتتىن.

① بەنگۇڭ كۆلى — جۇڭگو - ھىندىستان چېگرىسىدىكى بىر كۆل ئىسمى.

ھەر يىلى، ھەر پەسىلدە تاۋاپ قىلار
مېھمانلار كېلىشىپ چەت مەملىكەتتىن.
يۈيۈنۈپ مۇزدەك سوغاق سۇلىرىدا،
بەھرىمەن بولار بۇندا خاسىيەتتىن.

ئۆمەكتىن قىزلار بېرىپ ئاشۇ جايغا،
ھەممىسى بولۇپ قالدى خىيالچان قىز،
بۇرۇنقى مەغرۇرلۇقتىن قالمىدى ئىز.
مۇقەددەس تاغ، كۆل شۇنداق سىرلىق ئىكەن،
كېپقالدى تاۋاپ قىلغۇم ئىختىيارسىز.

سۈكۈتتە تۇرغان چوڭقۇر جىرالارغا
چوقچايغان تىك يار - ھاڭلار سالار قولاق.
ئۈستىگە قار توپلانغان ئېگىز داۋان،
ئېگىشىپ نەزەر سالار كۆلگە ھەر ۋاق.
بۇددا ئوردىسىنىڭ خارابىسى
ئۇنتۇلغان خاتىرىنى ئەسكە سالدى.
ئاپتاپتا قارىداپ يۈز - چىرايلىرىم،
كۈنگەيدە تۇرغان تاشنىڭ رەڭگىن ئالدى.
بىلدىمكى، ئۇلۇغ ئىكەن كۆلنىڭ سۈيى،
ئورالغان چوققا بىلەن ئۇنىڭ بويى.

كېيىن مەن يېشىل چېدىر ئىشىگىنى
ئاچتىم، ھە، ئەسكەر باللار تۇرار ئەنە.
يېرىلىپ گەز باغلىغان لەۋلىرىدە
قىلدۇ خوشاللىغى شوخ تەنتەنە.
بۇ يەردە ھاۋا شالاڭ دىگىنىمگە،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كەڭ ئاسمان ئالدىدا مەن بولدۇم خىجىل.
روھلاندىم چىقىپ ھەربىي ماشىنىغا،
كېلەر ئۇ پەسكە قاراپ ئۇچۇپ دىدىل.

كۆرگۈم بار تاغ سۈيىدە سۇغۇرۇلغان
تۇپراقنى،
ئېتىز، ئورمان،
كۆكتاتلىقنى.
كۆرگۈم بار پەسىللەرنىڭ ئۆزگىرىشى
كىيىنىمدە ئەكس ئەتكەن ئادىمىزاتنى.
بۇ — قىشتىن ئۆزگە پەسىل بولماس يەر،
قىلماقچى بولغىنىم مەن بۇندا تاۋاپ
قىشتىمۇ ئورنىدا چەك تۇرغان ئەسكەر.

ئاڭلىسام، كۆزلىرىگە لىق ياش ئېلىپ،
كېتىپتۇ غوللىرىنى تىنماي سىلاپ،
ئاددىلا بىر دەرەخنى كۆرۈپ پەستە،
شۇ تاغدىن چۈشكەن جەڭچى دىلى يايراپ.
غەش بوپتۇ بۇندىن يۇرتقا قايتقان لىيەنجاڭ،
تاغدا قالغان جەڭچىلەرنى سېغىنىپ-ئويلاپ.
ماشىنىنى يۇغان جەڭچى تۆمەن بويىدا،
سايىدا يېتىپ، قارار ئاق بۇلۇتقا،
چىققىنىدەك ئارىسىدىن مالائىكە.
مەن بىلىمەن،

ئورتاق سۆز بار ئۇلار قەلبىدە:
ياشىغانلار بولسۇن ئۇلۇغ ھاياتقا ئىگە.

مۇقەددەس تاغ-دېڭىزنىڭ سوغىسى بۇ سۆز

«مەنىسىز ياشىغانىغا يوق شەرەپ، سوغا!»
تەر تۆكمەي، قانائەت قىلماي ئۆتكەنلەر،
جاپانى، بەختنى بىلمەي يۈرگەنلەر،
بۇ سۆزنى بەك كىچىك كۆرمىسۇن ئەسلا،
چۈنكى ئۇ بولمىغان ئاسانلا پەيدا.
مۇقەددەس تاغ مۇزىدا مۇسكۇلى قاتقان،
مۇقەددەس دېڭىزگە تېنى چىلانغان
ئادەملەر ھەقىقى ئادەملەر پەقەت،
ھاياتنىڭ ھەقىقى ئىگىسى ئەبەت.
بەختنى جاپا چەككەن كۆرۈدۇ ئەزىز،
شۇڭا تاۋاپ قىلىمەن سېنى تاغ-دېڭىز!

دىگۈم بار مېنىڭ مۇنداق بىر سۆزنى

دەپ قويۇش ئويۇم بار بىر سۆزنى،
لېكىن،
ئاۋازىم چىقمايدۇ ئاچسام ئېغىزنى.
نىمە ئۇ كىشىلەرگە ئېيتماق بولغىنىم؟

كىشىلەر ئالدىراش،
ئەتىگەن تىمتاس؛
ھەر بوۋاي-موماينىڭ خاتىرجەملىگى،
ۋە ھەر بىر قىزچاقنىڭ پاك، گۈزەللىگى،
ۋولقاننىڭ پارتلىشى ھەم يەر تەۋرەشتىن،
كىشىنى قىلچىمۇ گۇمان قىلدۇرماس.
نىمە ئۇ ئۇنداقتا ئېيتماق بولغىنىم؟

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

دىگۈم بار: ھەر كۈنى داۋدەن ۋىژىلداپ،
كۆتەرىلەر ئۇت بولۇپ چەكسىز ساماغا،
(ئۇ، ئەمەس بايرامدا ئاتقان پوجاڭزا.)
بومباردىمانچى ئايرۇپىلانلار
ماڭىدۇ ئۇرۇشقا،

مۇدھىش گەۋدىسى
غەلىتى قۇزغۇنلار ھىمايىسىدا
ئىزلەمدۇ تېپچىلىقتىن يوچۇق شۇ تاپتا؟

دىگۈم بار: بىز ياشاپ تۇرۇمىز مانا،
دۇنيادا ھەر كۈنى ئۆلۈدۇ ئىنسان،
ئۇرۇش جاھاننى كەزمەكتە ھامان.
غەرق قىلىنغان ماي پاراخودىدا،
پاچاقلانغان تانكا ئۈستىدە،
بومبا چۈشكەن بىنا ئاستىدا،
ئانا باغرىدىكى جەسەت يېنىدا،
ياۋۇز ئاياقتىن قالغان ئىز - نىشان.

دۇنيا ئانچە تېنچ ئەمەس،

لېكىن
قىزىل يىڭناغۇچلارمۇ ئۇچمايدۇ توپ - توپ،
شەھەرگە بۆرىلەرمۇ كىرمەس كېچىدە،
ھەتتا ئازراقمۇ پوروخ ھىدى يوق.
ھازىرقى جەڭ — ئۇرۇش بولار غەلىتى،
ئۇ خۇددى بار بىلەن يوقنىڭ ئىچىدە.

دەپ قويۇش ئويۇم بار بىر سۆزنى، لېكىن
ئاۋازىم چىقمايدۇ ئاچسام ئېغىزنى،
ئىشەنچكە لىق تولغان نەزەرلەر ئارا،
بېشىمنى ئېگىپ مەن ئۆزەمنى كۆردۇم.
يەنە نىمە دەيمەن كىشىلەرگە مەن؟
ھاياتلىغىمنىڭ ئۆزى شۇ سۆزۈم.

مۇھەممەت شاۋۇدۇن تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

جاڭ دېيى 1946 - يىلى شاڭخەيدە تۇغۇلغان. 1964 - يىلى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ شىنجاڭغا كەلگەن. هازىر «شىنجاڭ ئەدەبىياتى» ژورنىلى تەھرىر بۆلۈمى شېئىر گۇرۇپپىسىنىڭ مۇھەررىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ ئىجادىي پائالىيىتى ئوقۇغۇچىلىق دەۋرىدىلا باشلانغان ئىدى. هازىرغا قەدەر ئۇنىڭ «يېشىل تارىم»، «قۇملۇق ۋە مەن»، «هايات» قاتارلىق شېئىرلار توپلاملىرى بېسىلىپ چىقتى. بەزى شېئىرلىرى ئىنگلىز ۋە فرانسۇز تىللىرىغا تەرجىمە قىلىندى.

هاياتلىق

قارا، ئەنە
ئىنسى - جىن يوق
قاقاسلىق، چۆل - باياۋانغا،
ئۇ يەردە هاياتلىق سەلتەنەت بىلەن
كۆز ئاچىدۇ كەڭ جاھانغا.
تۇنجى دالا يانغىنى
يەر باغرىدىن كۆككە

خۇددى قان ئېقىمىدەك ئېتىلغاندا؛
تۇنجى ئاياق ئىزلىرى
ئايلىنىپ گويا بوستاننىڭ كىندىكىگە
زېمىننىڭ ئەسلىمىسىگە قېتىلغاندا؛
تۇنجى كۆچەتلەر
گويا زېمىننىڭ كىرپىكلىرىدەك
قۇملۇقتا لەرزان ئۇسسۇل ئوينىغاندا؛
تۇنجى ئاسما قازان،
بەئەينى ئاسماننىڭ ئاشقازىنىدەك
يېشىللىقنى شۈمۈرۈپ،
ھەزىم قىلىپ،
تۇنجى رەت تويۇنغاندا؛
تۇنجى چىغىر يول
گويا ھاياتلىقنىڭ
چىرايلىق ئەگرى سىزىقلىرىدەك
يىراق ئۇپۇقلارغا سوزۇلغاندا.

......

ئېخ، ھاياتلىق!
زەبەردەسسەن شۇ قەدەر،
باش كۆتىرىپ چۆل-باياۋاندىن،
بىر تال تېرىقتەك تۇرۇپ،
بېرىسەن بەشارەت باغۇ-بوستاندىن.
كىچىككىنە بىختەك تۇرۇپ،
بېرىسەن دېرەك
چىرايلىق كۆكلەمدىن، گۈل-گۈلىستاندىن.

ھاياتلىق —
ئۇ گويا تۇنجى مەزمۇت دەرەخ،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

قوڭغۇراقلىق ھەيۋەتلىك مۇنار
كۆك ئاسمانغا بويسوزغان.
قىڭغۇراقنى باسار دات،
ئۆتسە يىللار — ئۆتسە كۆپ زامان.
ئەمما ئۇ
يورۇقلۇقتىن بىھەر بەشارەت،
ساداسىدىن كېلەر زىلزىلىگە
ئەسىرلەپ بۇرۇختۇم بولغان جاھان.

ھاياتلىق —
كۆككە ئۇچقان ئىس - تۈتۈن،
ئۇ گويا ئىنچىكە يىپ بىلەن
ئاسمان گۈمبىزىگە باغلانغان.
بۇلغانغان چاغدىمۇ كۆك ئاسمان
ئۇ قۇياشنى باشلاپ چىقار،
تارىخ سەھەرى ئۈمىتتىن
كېلەچەككە ياقار زور گۈلخان.

ھاياتلىق —
گۈلخاندىن چىققان ئوق - يا،
ئۇ يالقۇنلار ئىچىدىن
ئېتىلار كەڭ بوشلۇق تامان.
گەرچە بۇ قاقاسلىقتا
بولسىمۇ سوغ تۈن شامالىرى،
ئەمما ئۇ كۆكتە
چاقنايدۇ بولۇپ نۇرلۇق چولپان.
گويا تاڭ نۇرىدەك

قوغلايدۇ تۇننى يىراققا هامان.
بىھاجەتتۇر هىلال ئايدەك بوتۇلكىلاردا
سۈت بېرىش هاياتلىقنىڭ خىياللىرىغا.
هاياتلىقنىڭ
جەننەت هەققىدىكى شېرىن ئويلىرى
بىھاجەتتۇر شىمالنىڭ زەم-زەمدەك شاراپلىرىغا.
بىھاجەتتۇر هاياتلىق ئۈچۈن
يىراقتىكى ئۆزگىرىشلەردىن
خەۋەر بېرىش خۇنۇك سۆزلەر بىلەن.
بىھاجەتتۇر
يۇلتۇزلۇق ئاسماندىكى
ساماۋى كىتاپقا
تەلمۈرۈش، تەقەززا كۆزلەر بىلەن.

هاياتلىق —
گويا بوستان،
چىغىر يول كەبى هەر يان كېتكىيەر،
ئۇرۇقنىڭ خىيالچانلىغى،
قاننىڭ ئوتتەك قىزغىنلىغى بىلەن
كەڭ ئالەمدە مەزمۇت ئۆسەر.

قېنى، كىم
هاياتلىقنى زورلايما،
گۈللەنمە، دەپ قالىدۇ توسۇپ؟
قۇملۇق، باياۋان، قاقاسلىق، چۆل-دەشت
كەتكەندىمۇ تامامەن ئۆلۈپ؛
كەتسىمۇ ئورمانلار قۇرۇپ،
تاغلار غۇلاپ، دېڭىز ئۆكتۈرۈلۈپ،
ئالەمنى قاپلاپ جۇت، بوران،

يۈرگەندىمۇ چاك - توزاك ئۇچۇپ؛
ھەتتا قۇياش قارا قازاندەك،
ئەخلەت دۆۋىسىدەك چۆلگە
ئورناپ قالغاندىمۇ داق بولۇپ؛
ھاياتلىق قىلدىۇ جەۋلان
يېڭىلمەس قۇدرەت بىلەن كەڭ ئالەمدە،
ھەممە مۇشكۈلنى يېڭىپ،
ھەممە قامالنى بۆسۈپ.

ھاياتلىق —
يەر شارى بىلەن قۇياشنىڭ
مەغرۇر ئوغلى،
گۈزەللىك، سۆيگۈ بۇلىغى.
ھاياتلىقنىڭ ماكانىدۇر
ئىنسانىنىڭ قەلبى - يۈرىگى.
ئىتىقات — ھاياتلىقنىڭ سۈتى،
يىراق ئۇپۇق —
ھاياتلىقنىڭ تۇغۇلغان جايى،
زېمىن —
ھاياتلىقنىڭ ئالتۇن بۆشۈكى.
ھاياتلىق بىلەن
بىزنىڭ تارىخىمىز
پارلاق ئەتىدىن كۆرسەتتى نىشان.
ھاياتلىق بىلەن
پىلانىتلار، سامان يوللىرى
يەر - ئاسمان ئارىسىدا
ۋاللىداپ كۆزنى چاقنىتار ھامان.

مەخمۇتجان ئىسلام تەرجىمىسى.

شىن شەن شەھ‌ەرىدىن. 1930 - يىلى تۇغۇلغان. 1949 - يىلى خەلق ئازاتلىق ئارمىيىسىگە قاتنىشىپ شىنجاڭغا كەلگەن. 1951 - يىلدىن ئېتىبارەن ئىچكىرى ئۆلكىلەردىكى ۋە شىنجاڭدىكى گېزىت - ژورنال‌لاردا شېئىرلىرى ئېلان قىلىنىشقا باشلىغان. يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئۇنىڭ 200 گە يېقىن شېئىرى ئېلان قىلىندى. ئىلى رايونىنىڭ تۇرمۇشى ئەكس ئەتتۈرۈلگەن «ئىلى دولقۇنلىرى» ناملىق سىيكىللى شىنجاڭ خەنزۇ ئەدەبىياتىنىڭ گۈلزارىغا يېڭىچە ھۆسن قوشتى. ئۇ ھازىر شىنجاڭ ئىشلەپچىقىرىش - قۇرۇلۇش ئارمىيىسى ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى «بوستان» ژورنىلىنىڭ باش مۇھەررىرى بولۇپ ئىشلىمەكتە؛ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

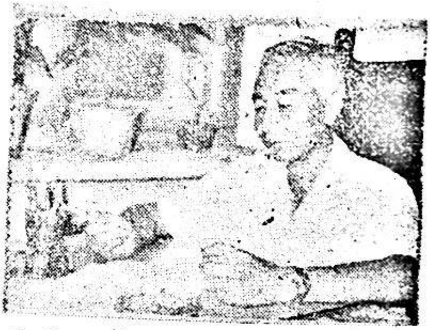

ئىلى دەرياسىنىڭ مەيىن دولقۇنى

سۆزۈك دولقۇن

ئىلى دەرياسىنىڭ مەيىن دولقۇنى
قەلبىمدە ئېچىلغان گۈزەل گۈل — رەيھان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بارا تنىڭ دوستلارچە مېھرى - سۆيگۈسى
قەلبىمدە يالقۇنلاپ يانغان زور گۈلخان.
ھەربىچە چاپىنىم كەتتى رەڭگىدىن،
يەنىلا «ئارمىيە» دەر مېنى ھامان.
بۇرۇنلا باشقا بىر تىزىمغا ئۆتتۇم،
ئەمما مەن ھىلىمۇ قەدىرلىك مېھمان.
ئات مىنسەم ھەر دائىم قويۇدۇ يۆلەپ،
تاماقتا چىقىرار تۆرگە ھەرقاچان.
سۇنۇدۇ ئەڭ بۇرۇن قوينىڭ بېشىنى،
قىمىزنى تۇنجى رەت ئىچكۈزەر ھامان.
سەۋەپ شۇ: تيانشان ئېتەكلىرىدە
باندىتلارنى بىز بىللە قىرغان.
يار - يۆلەك بولغانمىز قەھرىتان قىشتا،
كېچە چاققاندا- سوغاق، شىۋىرغان.
قاتناشقان بىللە يەر ئىسلاھاتىغا،
ئەركىنلىك، ھۆرلۈكتىن تەڭ بەھىر ئالغان.
ئارىدىن ئۆتسەمۇ يىگىرمە يىللار،
مەن يەنە باراتقا بىر ئەزىز مېھمان.
دائىما ئۇ سۇنغان قىمىزنى ئىچسەم،
سەيۋەرەڭ قاشتاشتەك سۈزۈك بىر دولقۇن
ئۆركەشلەر قەلبىمدە،
گوياكى قىيان.

ياۋا كۆكنار گۈلى

بىر شائىر كۆكنار گۈلنى ماختاپ قويۇپ،
مۇيتلا بوپتۇ تاپاق، تىل - دەشنامغا،

سەۋنۋى: كۆكنار گۈلنىڭ ئەجداتلىرى
چېتىلغان ئىكەن «زەھەر» دېگەن نامغا.
شۇڭلاشقا، ھەممە كىشى كۆكنار گۈلگە
سوغ نەزەر تاشلايدىكەن كۆرگەن چاغدا.

ۋە لېكىن، گۈزەل كۆنەس يايلىغىدا
ھەر نۆۋەت كۆكنار گۈلى ئېچىلغانىدا؛
ئېچىلغان خۇشبۇي كۆكنار گۈللىرىدىن
يايلاققا ئىپاردەك ھىد چېچىلغانىدا؛
قەلبىمدە ئاجايىپ ھېس دولقۇنلىنار،
دىماققا خۇشپۇرىغى ئۇرۇلغانىدا.

كۆنەسنى گۈزەل قىزدەك ياسايدۇ ئۇ،
ئۇتقاشتەك شەلپەر بىلەن ئورايدۇ ئۇ.
سۈپ - سۈزۈك كۆك ئاسماندا ئۈزۈپ يۈرگەن
قىپ - قىزىل بۇلۇتلارغا ئوخشايدۇ ئۇ.
ئوخشايدۇ يېنىۋاتقان مەشئەللەرگە،
ئوخشايدۇ پولات سۈيى — قىزىل چوغقا.
ئوخشايدۇ كۆز چاقنىتىپ كەڭ سامادا
لەپىلدەپ جەۋلان قىلغان قىزىل تۇغقا.

شائىرغا بېرەر ئىلھام، جۇشقۇن بىر ھىس،
رەسسامغا بېرەر يېڭى مەزمۇن، غەيرەت.
كۆنەسلىك قازاقلارغا — چارۋىچىغا
بېرىدۇ قىممىز كەبى ھوزۇر - لەززەت.
زەھەرلىك چۆپ ئەمەس ئۇ، يامان كۆزدە
تاشلىماڭ ئاڭا ھەرگىز سىز سوغ نەزەر:

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

گۈزەل گۈل ئىلاھىنىڭ ئەۋلادى ئۇ،
ئۇنىڭغا چېقىلىشتىن ئەيلەڭ ھەزەر.

سوقا چەشى

چىكىنمىدىڭ ئارقىغا مۇتلەق،
زادى ئارام ئېلىپ باقمىدىڭ،
دۆڭ دېمىدىڭ، ئويمان دېمىدىڭ،
تىكەنلەرنى قىرىپ تاشلىدىڭ.
بوشاشماستىن يەرنى تىلغىدىڭ،
ئۆزەڭنىمۇ دائىم تاۋلىدىڭ.

سەن بەئەينى پىدا قىلىپ جان،
ئالغا يۈرگەن قورقماس قەھرىمان.
سەن گوياكى ۋىجدانلىق يىگىت،
جۇۋۇدىڭدىن جەسۇرلۇق ئايان.

ئۆمرۈڭ بويى يەرنى تىلغىدىڭ،
توپا ـ چاڭغا كۆمۈلۈپ ھامان.
سەن شۇندىمۇ يازدىڭ ئۆمۈرلۈك
ئۆچمەيدىغان قوشاق ۋە داستان.

قەيسەر، جەسۇر يول ئاچقۇچىسەن،
ئالغا قاراپ ئوقتەك ئېتىلغان.
سەندىكى روھ يول ئاچقۇچىنىڭ
قان ـ قېنىغا سىڭگەن ـ قېتىلغان.

مەخمۇتجان ئىسلام تەرجىمىسى.

ليۇيۋەن سچۇەن ئۆلكىسىنىڭ جاڭجىڭ ناھىيىسىدىن. 1937 - يىلى تۇغۇلغان. 1956 - يىلدىن باشلاپ شېئىرلىرى گېزىت - ژورناللاردا ئېلان قىلىنىشقا باشلىنغان.
ئۇ 1959 - يىلى شىنجاڭغا كەلگەندىن كېيىن، 20 نەچچە يىل ئەدەبىيات سېپىدىن چەتتە قالغان ئىدى. 1979 - يىلى قەلەمنى قايتا قولغا ئېلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولدى. ئۇنىڭ 200 پارچىدىن كۆپرەك يېقىنقى بىرنەچچە يىلدىن بۇيان شېئىرلىرى «شىنجاڭ ئەدەبىياتى»، «ئىلى دەرياسى»، «شائىخەي ئەدەبىياتى» قاتارلىق ژورناللاردا ئېلان قىلىندى.

ئىككى شېئىر

ئاق قالپاقلىق ئايال ئىشچىلار

سۇبھى ئاسمىنىدا چاقنايدۇ
قىزىلگۈلگە رەڭداش نۇرلار.
يېڭى رايون تاشلىق يولىدىن
كېلىدۇ ئاق قالپاقلىق ئاياللار - قىزلار.
ئۇلار قەدىم شەھەرنىڭ بىناكارلىرى،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

لەۋلىرىدە تەبەسسۇم ئوينار،
چېھرىسىدە قىلىدۇ جەۋلان
شاتلىق، كۈلكە، غۇرۇر، ئىپتىخار.
يۇيۇلۇپ ئۆتكەن ئەمگەك كىيىمى
گۈل ھۆسنىگە خوپ ياردىشىملىق؛
ۋۇجۇدىدىن تۇرۇدۇ ئۇرغۇپ
شىمال قىزلىرىغا خاس مەردانىلىق،
جەنۇپ قىزلىرىغا خاس خۇشخۇي، زىلۋالىق.
بويۇنلىرىدا قىزىل شايى ياغلىق،
بەرق ئۇرۇدۇ ياشلىق باھارىدىن
جۇشقۇن ھاياتى كۈچ،
گۈزەل ساغلاملىق.

تارىخ تاللىدى ئۇلارنى،
ئۇلار تاللىدى كۈنبۇيى گۈلدۇرلىگەن
لاي ئېتىش ماشىنىسىنى،
تاللىدى سىمونتنى، قۇم - تاش ئارىلاشمىسىنى.
(ئۇلار ئىسمى — جىسمىغا لايىق بىتون ئىشچىلىرى)،
ئاپتاپ كۆيدۈرگەن ئۇلارنىڭ قول - چىرايلىرىنى.
بۇ چىرايلار قىلار نامايىش
ئۇلارنىڭ مەردانە، سېخىلىغىنى.
ئۇلار تاۋلايدۇ ئۆزىنى،
ئۆزىنىلا ئەمەس ئۇلۇغۋار پىلانىنى؛
چېنىقتىدۇ پولاتتەك گويا
ۋەتەننى گۈللىتىش ئارزۇلىرىنى.

لايىق ئۇلار شەھەرلىكلەر مەدھىيىسىگە،
جەلب قىلىدۇ شەھەر ئۇلارنىڭ ئوتلۇق مېھرىنى.

ئۇلارنىڭ ياشلىق تەبەسسۇملىرى
تىترىتەر بىپايان كۆكنىڭ قەرىنى.
ئۇلار ئەجرىدىن قەد كۆتىرىدۇ قاتار-قاتار
يېڭى ۋە كۆركەم ئېگىز بىنالار.
ئۇلارنىڭ بىباھا ئەمگەك تەرلىرى
ئۈستىۋورەر تېخىمۇ قەدىر-قىممىتىنى.
ئىسپاتلايدۇ ئۇلار تېخى
تۇنۇگۈنكى خارابە ئۈستىدە
ساماۋى چۆچەكتە بايان قىلىنغان
مۆجىزىلەرنىڭ ھىكمەتلىرىنى.

ئۇنىڭ قەلبىدە شەھەر سىماسى

ئۇ تېخى ياش قىز،
ئۇ تېخى شاگىرت،
ناتونۇشلار ئالدىدا تارتىنچاق، خىجىل.
سىرچىلار گورۇپپىسى چۈشۈرمەس تىلدىن:
«بىزنىڭ شياۋفىڭ!» دەپ ماختايدۇ دىدىل،
ئۇنىڭغا ھەيمەيلەن شۇنچىلىك ئىجىل.

ھەر كۈنى سۇبھى بىلەن تەڭ،
كېلىدۇ قىزىل شەپەقتە پۈركىنىپ،
قەلبى ئاتەشتەك يېنىپ، ئۆرتىنىپ.
كېلىدۇ قۇرۇلۇش — ئىش مەيدانىغا
ئاسمان-پەلەك ئېگىز بىناغا،
خۇددى قاناتلىق قۇيۇندەك ئۇچۇپ.
زېمىن بىلەن ئاسمان ئارىلىغىدا،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىن ئادرېسى

دەرىزە بىلەن ئايۋان ئارىلىقىدا،
يۈرۈدۈ تىنىماي
كىچىككىنە سىر چىلىگىنى كۆتىرىپ؛
مۆكىدەك ئۇيانىدىن ـ بۇيانغا ئۆتۈپ،
ئاسمان بوشلۇغىدا
گويا رەڭدار سۇمرۇغتەك ئۇچۇپ...

شامال تىنىقلىرىغا كىيتىدۇ سىڭىپ،
بۇلۇتنى يوپۇق قىلار مۆرىگە تېڭىپ.
سۇۋايدۇ
قولىدىكى چوتكىسىنى ئىشقا سېلىپ:
ئۆچۈرۈدۇ ئەلەملىك خاتىرىلەرنى
يۈرەكلەردىن مەڭگۈگە سۈرتۈپ.
شەھەرلەرنىڭ گۈزەل ئەتىسىنى
سىزىدۇ تېخمۇ رەڭدار تەسۋىرلەپ.
كىم ئېيتماس ئۇنىڭ چېۋەر قوللىرى
سىزىۋاتىدۇ
مەڭگۈ ئۆچمەس ماي بوياق رەسىم دەپ،
سىزىۋاتىدۇ
21 ـ ئەسىر سىماسىنى سۈرەتلەپ.

ئۇن يىللىق زىمىستان قىشنى
ئۆتكەزدۇق بىز چىشىمىزنى چىشلەپ،
پارتلاشقا تەييار تۇرغان ۋولقاندەك.
ئەمدى بىزنىڭ تەسەۋۋۇرىمىز
خىيالى، گىرىمسەن ئېزىنتقۇ ئەمەس،

قەلبىمىز تۆرىدىن قايناق ھىسسىيات
ئېتىلار تىنماي خۇددى فونتاندەك.
ئاجايىپ رەڭدار، مول تەسەۋۋۇر
بولغاچ ئۇنىڭمۇ قەلبىدە پەۋەس
شەھەرمۇ يىل بويى
چۆمەر باھار پەيزىگە يېشىل بوستاندەك.

تۇرسۇن مەخسۇت تەرجىمىسى.

گوۋېيدۇڭ 1933 - يىلى سۇڭخۇاجياڭ دەرياسى بويىدىكى جىلىڭ شەھرىدە تۇغۇلغان. 1954 - يىلى شەرقىي شىمال بانكا مەكتىۋىدە ئوقۇغان. 1959 - يىلى شىنجاڭغا كەلگەن. ھازىر خەنزۇ تىلىدا چىقىدىغان «شىنجاڭ ئەدەبىياتى» ژورنىلى تەھرىر بۆلۈمىدە مۇھەررىر، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ شېئىرى ئىجادىيىتى 1955 - يىلى باشلانغان ئىدى. ھازىرغا قەدەر مەملىكەتلىك ۋە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى گېزىت - ژورناللاردا 600 پارچىدىن كۆپرەك شېئىرلىرى ئېلان قىلىنىدى. 1984 - يىلى «ئۈزۈمزارلىقتىكى مۇھەببەت ناخشىسى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بېسىلىپ چىقتى.

شېئىرلار

بىپايان دېڭىز

سەندە باز دولقۇنلار، ۋە لېكىن سۇ يوق،
مەندە بار دولقۇنسىز ھەيۋەتلىك سادا.

ئۇ هاۋا ئېقىمى ياسىغان دولقۇن،
ئۇ قاتتىق بوراندىن يارالغان ناخشا.

سەندە بار كېمىسىز تارتىلغان يەلكەن،
سەندە بار ماتورسىز دېڭىز گاڭكۇسى.
ئۇ ئىگىز چوقچايغان تۆگە ئۆركىشى،
ئۇ چەكسىز سوزۇلغان قۇملار دۆۋىسى.

سەندە بار يېزىلماي قالغان رىۋايەت،
سەندە بار كۆز يەتمەس چەكسىز خىيال ھەم.
ئۇ يەردىن تارىغان سۆيگۈ قىسسىسى،
ئۇ كۆككە تۇتاش نۇر — سېھىرلىك، كۆركەم.

سەندە بار چۈشكۈنلۈك، ھەسرەت داغلىرى،
سەندە بار ئىرادە، ئىشەنچ مەيدانى.
چۈشكۈنلەر كۆمۈلەر دېڭىز قەرىگە،
ئىرادە باغلىغان يېتەر ۋەسلىگە.

ھال سوراش

ئاي ئەھۋال سورىدى ئېقىن دەريادىن،
ھەم چاچتى نۇرىنى ئۇنىڭ كۆكسىگە.
بۇلۇت ھال سورىدى قاتمۇ - قات تاغدىن،
رەڭدار كۆينەك توقۇپ قىزىل شەپەقتىن،
تاقىغا تەقدىم قىلىپ تۇتتى ئۇ ئەنە.
بوستانلىق دېڭىزدىن سورىدى ئەھۋال
ۋە دىدى: مېھرىمنى تۆكۈمەن ساڭا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىن بىر ئادرېسى

دېڭىزغا سوغام دەپ سۇندى بوستانلىق
ياپ - يېشىل كۆچەتتىن نەچچە تۈپ مانا.

بوستانلىقتىن كەلدىم قۇم دېڭىزىغا...

قۇم دېڭىزىغا قەدەم تاشلىغان،
بوستانلىقتىن كەلگەن ئادەممەن.
ۋۇجۇدۇمدا گۈل پۇراقلىرى،
بوستانلىقتىن كەلگەن ئادەممەن.
دولقۇنلىنار قەلبىمدە شاتلىق،
بوستانلىقتىن كەلگەن ئادەممەن.
مەن كەلدىم

بوستانلىقنى دېڭىزغا ئېلىپ.
بىلىمەن، بۇ يەر چەكسىز قاقاس چۆل،
كۆرۈنمەس ھەتتاكى بىر تال يوپۇرماق.
تېپىلماس بۇ يەردىن ئالقانچە سايە،
تېپىلمايدۇ تامچە سۇ ھەتتا،
ئىزدىسەڭمۇ ھەريانىنى كېزىپ.
چاڭقىغان ئادەم
گاللىرى قۇرۇپ،
كېتەر ھالىدىن تەشنالىق يېتىپ.
بىراق، دەيمەن ئەنە شۇندىمۇ
بوستانلىقتىن كەلگەن ئادەممەن:
گاڭدەك مېنىڭ ئىشەنچ - ئىرادەم،
ئىككى قىتئەنى تۇتاشتۇرۇمەن.
مەن كەلدىم ئېلىپ

خۇشبۇراقلىق ھالال تەردىنى،
چىن مېھرىنى، مۇھەببىتىنى.
كۆرۈسەن ئەتە،
چىقىدۇ بۇ يەردىن گۈزەللىك پارلاپ.
شۇڭا مەن بۈگۈن
سۆيدۈم ئۇنى دىلدىن قۇچاقلاپ...

ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر تەرجىمىسى.

ساۋ يۈڭجېك سەندۇڭ تۈلكىسىنىڭ چىڭداۋ شەھرىدىن. 1960 - يىلى تۇغۇلغان. 1982 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى سىياسى پاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىخۇ ناھىيىلىك پارتىيە مەكتىۋىدە ئىشلەيدۇ.

ئۇنىڭ ئەسەرلىرى 1975 - يىلىدىن باشلاپ مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنىشقا باشلىغان، يېقىنقى يىللاردىن بېرى «رېتىم»، «مەن — قۇم دېڭىز ئادىمى»، «دەسلەپكى تۇيغۇ»، «يارغول» قاتارلىق داستانلىرى، «ئادىمىزات»، «ئادەم ئىزى» قاتارلىق پوۋېست ۋە بىرقانچە شېئىرلىرى ئېلان قىلىندى.

مەن — قۇم دېڭىز ئادىمى

1

قۇم دېڭىزنىڭ
يېشىل تاقىم ئارىلىدا،
ئەڭ چەتتىكى
ناتونۇش خىلۋەت دالىدىدا،
دېڭىزدىن ئەمدىلا يانغان ئادەملەر

تۆرۈدۈ توپلىشىپ،
دېڭىز بوۋىغىنىڭ تۇغۇلۇشىنى
تەقەززالىق بىلەن كۈتۈشۈپ.
(قاتتىق ئىڭراش بىلەن تەڭ،
تۇغۇت ئازاۋىغا
ئاقىۋەت ئۇ خاتىمە بەردى.
توغراقتا ياسالغان كارۋاتتا ياتقان
ياش ئانامنىڭ
چىرايىغا كۈلكە يۈگەردى.
ئۇ مېنى —
ئەزرائىلدىن تارتىۋالغان ئالمىنى
ئورۇق، ھالسىز قوللىرى بىلەن
باش ئۈستىگە ئىگىز كۆتەردى.)

2

ئويلۇدۇم، دەسلەپكى تەبەسسۇمىمنى
كىم كۆردى بولغاي؟
ئاڭلىشىمچە، بۇنى ئەينى چاغ
كۆرۈپتۇ تۈگۈلۈكتىن پەقەت تولۇنئاي.
تولۇنئاي ئانامنىڭ چېغ قالپىقىدەك
تەۋرىنىپ تۇراتتى زادى توختىماي.
(يادىمدا:
چېغ قالپاق كىيگەن شۇ ئانام،
مېنى ئويناتاتتى ئاسمانغا ئېتىپ.
قايسىدۇ بىر قېتىم قاتتىق يىقىلدىم،
قوللىرىدىن مەن چىقىپ كېتىپ.

هەلىمۇ ياخشى، كەتتىم ساقىيىپ،
بولدۇم مەن كۆڭۈلەرنى
ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرۈشكە نىسىپ.)

چىقتى تىلىم،
ئېيتالايدىغان بولدۇم سۆزۈمنى.
تومۇز ئايلىرى،
ئاشۇ بىر ئاخشام
ئەندىكىپ – چۆچۈپ ئاچتىم كۆزۈمنى.
ئانام ياتاتتى قاتتىق ئۇيقۇدا،
سوزدۇم ئاستا يۇمران قولۇمنى.
سىلىدىم قارايغان پېشانىسىنى،
تويۇقسىز يىغا باستى كۆڭلۈمنى.
چۈنكى ئۇنىڭ پېشانىسىدە،
تازا يوغان بىر نەچچە پاشا
ئىسسىق قانلىرىنى تۇراتتى شوراپ.
ئۇلارنى شۇ هامان بېسىپ ئۆلتەردىم،
ئىرلىگەچكە غەزىۋىم قايناپ.
قالدى قوللىرىمدا قانلارنىڭ دېغى؛
قالدى يەنە
ئانام يۈزىدىكى
توپا – چاڭ ۋە ئوت – چۆپ پۇرىغى.
(ئىغ ئانا،
ئىشقا ياتىمدىك ئەگىلگىنى يېشىپ!
تۈگمەگنى ئېچىشقا يەتمەپتۇ چامىڭ.
چۈنكى سەن كەتكەچكە تولىمۇ هېرىپ،
تۇرۇسەن ئەتە يەنە تاڭ ئاتماي؛

لىمىشقا ۋاقىت.
قىينايدۇ سېنى ئارام ئالدۇرماي؟)
بۇ مېنىڭ ئۆمرۈمدە بىرىنچى قېتىم
تۇرمۇشنى كۆزىتىپ ھەس قىلغانلىرىم.
شۇنداقلا بۇ مېنىڭ بىرىنچى قېتىم
ئانامغا تەلمۈرۈپ ئويلىغانلىرىم.

3

كەلدى گۈلباھار،
ماچىتلاردەك تىزىلىپ قاتار،
ئاق تېرەك ئورمىنى كۆككە بوي سوزدى.
كىشىلەر تارالدى كەڭرى ئېتىزغا،
ئېتىز ئاتلىق چەكسىز دېڭىزغا
تور تاشلاپ قۇياشنىڭ نۇرىنى سۈزدى.
دېدىم يالۋۇرۇپ:
«دېڭىزغا ئاپارغىن مېنىمۇ ئانا.
كۈچ - قۇۋۋىتىم تۇرۇدۇ ئۇرغۇپ،
گەر ئىشەنمىسەڭ،
مۇسكۇللىرىمغا قارىغىن مانا!»
ئانامنىڭ «دوڭغاقخوڭ» ئىراكتۇرى
بەئەينى ھەيۋەتلىك ماي پاراخوتى.
بېشىنى چىقىرىپ ئىشىكتىن ئانام
خوپ تىللىدى مېنى تۇتقاندەك خويى:
«بېزىرىپ تۇرماستىن، ماڭ ئۆيگە كەتكىن،
دەرسلىرىڭنى ئوبدانىراق ئوقى!»

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئامبىرى

ئانامدەك ياشاشنى قىلدىم مەن ئارزۇ،
كۆتتۈم كېلىشىنى شۇ كۈننىڭ تېزراق.
سىلاپ بېشىمنى سۆزلىدى ئانام:
«مېنى دورىما، ئويلىما ئۇنداق».
(چىشلەپ قولۇمدىكى قېرىندىشىمنى
ئويلۇدۇم بۇ سۆزنى ئۇزاقتىن - ئۇزاق.
بۇنىڭ مەنىسىگە، تېگى - تەكتىگە
يېتەلمەي كەلدىم ھازىرمۇ بىراق...)

4

چىقتى دەھشەتلىك تەيفۇنىڭ بورىنى،
خارابە تاملاردا،
قەۋرىستانلاردا
سايرىدى زۇلمەتنىڭ قاغا - قۇزغۇنى.
ئىگەللىدى بىر چاغ تىمتاسلىق
چىرايلىق، ياپ - يېشىل ئارال ئورنىنى.
مانا بۇ جۇڭغارنىڭ كەڭ ئېتىزىدا،
مانا بۇ پايانسىز قۇم دېڭىزىدا،
كىشىلەر سۈرتۈشۈپ ياشلىق كۆزىنى؛
كۆمۈش يىپلىرىنى قولغا ئېلىپ
توقۇدى قايتىدىن مەزمۇت تورىنى.

ئانام ئاغرىپ يىقىلدى - ياتتى.
قۇم دېڭىزىنىڭ
دەھشەتلىك دولقۇنى، بوران - جۇدۇنى
ئۇنى قىرغاققا تاشلىدى - ئاتتى.
باھار شامىلى ئۇچقان چاغدىلا

ئاندىن ئانام شىپالىق تاپتى.
(ئېيتتى ئانام مۇنداق كېيىنى:
«بالام، تۇرۇسەن كۈتۈپ نىمىنى؟
ساڭا ئايانغۇ بوران - دولقۇنلار،
بىلمەمسەن، دېڭىزنىڭ مىجەز - خۇلقىنى...»)

بىلمىدىم،
بېرىشىمنى زادى قاياققا؟
پەقەت سايەم بولدى ھەمرايىم،
كەزدىم ھەم سوغاق، ھەم چۆل قىرغاقتا.
دەل شۇ چاغ،
تۇيۇقسىز كۆردۈم مەن شۇنى،
قىپ - قىزىل ئوتقاشتەك ھەيۋەت يالقۇننى —
ئەتراپنى قاپلىغان قىزىل يۇلغۇننى؛
ھە، ئۇلار يورۇتتى ھايات يولۇمنى.

كۆكرەك كېرىپ چىقتىم ئوتتۇرىغا،
ئانامنىڭ ئورنىغا —
خىزمەت ئورنۇمغا
ئانام ئېيتقان بايىقى سۆزلەر
يەنە بىر قېتىم كەلدى ئويۇمغا.
(«بالام، بولمايدۇ! مېنى دورىما!
مې... نى... دو... ر... ما!»)

5

ئىخ ئانا، چۈشىنىپ يەتتىم ئاقىۋەت؛
بىر تامچە تەر — بىر تال دان دېمەك،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئۇ ئەمەس پايدىسىز — مۇشىسىز مېھنەت.
ھەتتا سەنمۇ،
ھاياتىم ئۇلگىسى ئەمەسسەن پەقەت.
(ئېخ ئانا، مەن سېنى كۆرسەم ھەر قاچان:
يادىڭغۇ - ئورۇقسەن، چىرايىڭ سولغان،
پاختىلىق چاپىنىڭ تەردە ھۆل بولغان
ۋە ياكى مۇز توڭلاپ تاراقلاپ تۇرغان؛
ئەنە شۇ ھالىڭغا تاشلىسام نەزەر،
يۈرىكىمنى تىلغاندەك خەنجەر
ئازاپلىناتتىم، ھەسرەت چېكەتتىم،
بىراق بۇ دەردىمنى ساڭا دېمەيتتىم...)

بەس، يېتەر
بولمايمەن زادىلا بوزەك!
قۇم دېڭىزنىڭ قەيسەر ئوغلىمەن،
مەندە بار گىرانىت تاشتەك چىڭ بىلەك!
قۇم دېڭىزنى سۆيۈمەن ھامان،
ۋە لېكىن بولمايمەن ئۇنى دەپ قۇربان؛
بۇ دېڭىز ئىشلىشى كېرەك مەن ئۈچۈن،
ئۆزەمنىڭ ۋۇجۇدۇم ئۆزەمگە كېرەك!

دۇنيادا ئالدىنقى قاتاردا ماڭغان
ۋەتىنىم — ئانام،
بۇ دېڭىزنى تۇتۇمەن ساڭا.
سۆيگۈ - مۇھەببەتنىڭ گۈلدەستىسىدەك!
(ئۇ چاغدا شەھەرلىك يىگىتلەر كېلىپ،
دېڭىز قىزلىرىنى ئەپكېتەلمەيدۇ
«ئىشتاتلىق خىزمەت» كە مەھلىيا قىلىپ.

باللار باقمايدۇ چەتئەللىكلەرگە
ھەيرانۇ-لال بولۇپ كۆزى قىزىرىپ.
كۆيمەيدۇ ئۇ چاغدا بىزنىڭ دۈمبىمىز
تومۇز ئاپتىۋىدا كۆمەچتەك پىشىپ...)

ئەنە شۇ چاغدا،
ئەي سەن، قەدىردان ئانا،
نېمە گەپلەرنى ئېيتىسەن ماڭا؟
تەھقىقكى، سەن مېنى چۈشۈڭدە كۆرۈپ،
گۆدەكلىك چاغلىرىم ئېسىڭگە چۈشۈپ،
قۇلاقلىرىمنى سوزۇۋسەن ئاستا.
دەيسەن: «بىز قۇم دېڭىز ئادەملىرى بىز،
ئەي بالام، كەمتەر بول، مەغرۇرلۇق قىلما.
گەرچە ماڭا ئوخشاپ تۇرساڭمۇ،
بىراق ئوخشىمايسەن زادىلا ماڭا!...

رەخىم قاسىم تەرجىمىسى.

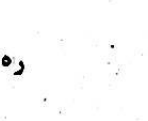

www.uyghurkitap.com

لى يۈي 1945 - يىلى چۇنچىڭدە تۇغۇلغان. 1964 - يىلى شىنجاڭغا كەلگەن. جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، «ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى» شېئىرىيەت مۇنبىرىنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى.

ئۇ ئاتالمىش مەدەنىيەت ئىنقىلابى مەزگىلىدە قۇربان تۇڭغۇتنىڭكى دېخانچىلىق مەيدانىدا سۈرگۈن بولۇپ يۈرگەندە «ئۇما ناخشىسى» بىلەن شېئىرىيەت سېپىگە قوشۇلغان ئىدى. 1984 - يىلى ئۇنىڭ «جۇڭغار شېئىرلىرى» توپلىمى نەشر قىلىندى.

شېئىرلار

بېغىررەڭ كۆكتە

ئۇچار شۇڭغۇپ لاچىن توپى بېغىر رەڭ كۆكتە،
ئۇچار لەيلەپ بېغىررەڭ «قوم دېڭىز» يۈزىدە؛
چەكسىز قۇملۇق — بارخانلار چاقنايدۇ ۋىل - ۋىل،
چاقنايدۇ ئۇ كارۋانلارنىڭ قارچۇق - كۆزىدە.

ھەر چايقالسا قۇم ئۇپقۇنى بىپايان چۆلدە،
چاڭ تـوزىنى كۆتىرىلەر ئاسمان قەرىگە؛
قاندەك قىزىل قۇياش نۇرى چېچىلغان چاغدا،
قۇم - شېغىللار كىرەر شۇئان قوڭۇرەڭ تۇسكە.

بىلسەڭ، بىر چاغ ھەربى تۇغلار يىقىلغان بۇندا،
ساداقلارنىڭ ئوقى سۇنۇپ، يېيى ئۈزۈلگەن.
بىر توپ جۇڭگو ئەسكىرىمۇ شۇ كەڭ زىمىندا،
چاڭلار ئارا قالغان ئۇخلاپ - يەرگە كۆمۈلگەن.

قالغان ئۇخلاپ، ئېچىنىشلىق،
ئاي شولىسىدا،
ئاستا - ئاستا ئۆز قوينىغا ئالغان قۇم - بوران؛
قارچىغاغا ئايلىنىپ ئۇلارنىڭ جىسمى،
قەيسەر روھى — ئەرۋالىرى سىيلىشقان چۇقان.

كۆرمىڭىلغان ئاشۇنداق كۆن چۈشكەچكە يەرگە،
تۆمەنلىگەن ئاي - يۇلتۇزلار چۈشكەچكە ساقىپ؛
لاچىنلارنىڭ ئەۋلاتلىرى كارۋان كۆزىدە
شۇڭغىغاندەك تۇرار دائىم ھەر يانغا بالقىپ.

مارجان بۇلاق

سۈيى سۈزۈك مارجان بۇلاق دىگىنىڭ شۇمۇ؟
يېشىل فونتان ئاپپاق كۆپۈك قىلىپتۇ پەيدا؛
سېرىق ياپراق ئۈستىدىكى مەرۋايىت - شەبنەم،
قۇملۇقتىكى دۇردانىدەك دىلنى قىپ شەيدا.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئاسماندىكى قوڭۇر بۇلۇت ئۈزۈپ يۈرگەندەك،
ئۈنچە — مارجان ئارىسىدا - مەرۋايىت ئارا؛
ئارمىيىنىڭ قىزىل تۇغى لەپىلدىگەندەك،
بىلىنمەكتە مارجان بۇلاق ئۈستىدە ماڭا.

تەشنالىقنىڭ ئوت - يالقۇنى لاۋۇلدىغاندەك،
سېزىلمەكتە لەھەڭ سۇنىڭ يېنىدا، مانا.
ئەينى يىللار ۋىسال ئىزلەپ يىغان چەككەن ھۆر
قايتىپ كەتكەن ھەشەمەتلىك ئوردا - كۆلىگە؛

قايتار چاغدا مەرۋايىتتەك ياشلىرىنى ئۇ
چېچىپ كەتكەن مۇشۇ قۇملۇق يەرنىڭ يۈزىگە؛
چېچىپ كەتكەن ئەمگەك بىلەن گۈللەنگەن بوستان،
شاماللاردا شىۋىرلىغان يۇلغۇن گۈلىگە.

ئۇ پەرىزات كەتكەن بىلەن، قالدۇرۇپ كەتكەن
بوز يەر ئاچقان ئىشچانلارغا ئۈمىت، ئىنتىلىش؛
قالدۇرغان ئۇ مارجان بۇلاق بىلەن بۇ يەردە
چەكسىز چوڭقۇر تەپەككۇر ھەم چەكسىز سېغىنىش!

ئۇ، تاڭ ئالدىدا جان ئۈزگەن

بىپايان سايلىقتا — چۆل - جەزىرىدە
ياتىدۇ شىبغىللار چەكسىز سوزۇلۇپ.
ئەنە شۇ چۆلدىكى جىلغا ئۈستىدە
ئىس - تۈتۈن بۇلۇتتەك يۈرۈدۇ ئۈزۈپ.

جەڭچىمۇ ئويغاندى، ئاچتى كۆزىنى،
جاڭجۇنىنىڭ قوينىدا كۆردى ئۆزىنى؛
جەڭچىنىڭ يېقىملىق جۇپ كۆزلىرىدىن
تېخىچە ئۆچمىگەن هايات ئۇچقۇنى!

شۇ پەيتتە بارمىغى ئارىلىرىدىن
بىر ئوچۇم مۇزدەك قۇم ساقىدى يەرگە؛
جەڭچىنىڭ يېپىنغان شىنىل - چاپىنى
بويالدى قىپ - قىزىل قان بىلەن تەرگە.

ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۆتمەكتە غۇۋا،
ئۆتمەكتە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ئەل - يۇرتى؛
ئۆتمەكتە يۇرتىنىڭ ئىسىل پۇراقلىق
كۆكۈش ئىس - تۈتۈنى، كۆكۈش شەبنىمى...

كۆرۈندى گويا سوغ كېچىگە ئوخشاش
گىرىمسەن چۈشىدە تۇغۇلغان يۇرتى؛
كۆرۈندى دولقۇنلۇق ئۆستەڭ ۋە دەريا،
تەۋەرۈك يۇرتىنىڭ قەدىم دەرىخى.

ئۇزۇن يىل زارىققان پارلاق نۇرنى دەپ،
ئۇ ئانا يۇرتىدىن كەلگەن ئايرىلىپ؛
كەلگەن ئۇ بىپايان دەشت — چۆللەردە
ئۇزۇن، ئەگرى - توقاي يوللارنى بېسىپ.

جاڭجۇنىنىڭ قوينىدا ياتقىنىچە ئۇ،
تاڭ ئېتىش ئالدىدا، ئاخىر ئۈزدى جان؛

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

كۆرەلمەي بۇ يىراق ياقا يۇرتلاردا
يۇمۇلاق، ھەم يوغان قۇياشنى شۇئان.

بىراق، ئۇ ئاخىرقى بىر تامچا قاندا،
بويىدى بىر پارچە سايىنىڭ تېشىنى؛
بويىدى كەلگۈسى شىخەنزە ئۈچۈن،
قۇرۇلغان فوندامېنت — شەھەر ھۇلىنى.

ئابلىكىم تۇردى تەرجىمىسى.

بەي خۇا 1944 - يىلى سىچۇەن ئۆلكىسىنىڭ داشيەن شەھرىدە تۇغۇلغان. 1959 - يىلى تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ شىنجاڭغا كەلگەن. ھازىر شىخەنزە ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىدە «يېشىل شامال» شېئىرىيەت ژورنىلىنىڭ مۇھەررىرى. جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى. ئۇنىڭ «مۇھەببەتلىك 18 ئۇدار»، «تيانشانغا مۇھەببەت»ناملىق داستانلىرى ۋە 100 پارچىدىن ئارتۇق لىرىكىلىق شېئىرلىرى بار. يەنە «نۇر ھالقىسى»، «دېخانچىلىق مەيدانىدىكى بىر كۈن» قاتارلىق ھېكايە، ئوچېرىكلىرى بار.

چېگرىدىكى شەھەر

سۇۋادانلار ياپراق تاشلىدى،
يول بويلىرىدا
قارىغايلار تۇرۇدۇ ھەيۋەت.
ئاق موم دەرىخىنىڭ ئۇماق قىزى
سىلكىتىدۇ بىر توپ ئاچقۇچنى،
ئەمما

ئۇيغۇر كىتاب تورخانىسى
www.uyghurkitap.com

قىشلىق شەھەر دەرۋازىسىنى
خالىمايدۇ ئېچىشنى پەقەت.

گۈل-گىيالار قۇرۇغان، سولغان،
پۇت-قولۇڭغا ئېسىلماس ئەمدى.
كىشىلەر جۈپ-جۈپ بولۇپ،
بارىدۇ دالىغا سەيلى قىلغىلى،
كۆز ئاسمىنىدەك سۈپ-سۈزۈك قەلبى.

قاش قارايدى،
شوخ، ئويۇنچى باللار
غازاڭلارنى دۆۋىلەپ يېقىشتى گۈلخان.
ئۇنىڭ قىزىل-گۈلدەك يالقۇنلىرى،
كۆكۈش ئىسلىرى
قوشۇلۇپ زاۋۇت مورىلىرىنىڭ
بۇرقۇپ چىققان قويۇق ئىسىغا،
ئەنە ئاسماندا ئۇچماقتا لەرزان،
كوچىلارنىڭ يېشىل چىراقلىرى،
كەچكى ئۇلتۇرۇشنىڭ مۇزىكىلىرى
تەسەۋۋۇرغا سىڭىپ كىرىدۇ،
قوزغىتىدۇ دىلدا ھاياجان.
يىراق-يىراقلاردا
كۆرۈنىدۇ پىلىلداپ چىراق.
ماشىنىلار ئۆزەر تاشيولدا،
دېڭىزدا ئۈزگەندەك پارقىراق بېلىق،
بۇ يەر دېڭىز
ئەمەستۇر بىراق.

بۇ شەھەردە
سۇنئى مۇز مەيدانىدا
بۈگۈن تۈنجى رەت
ياڭرىدى شوخ، يەڭگىل مۇزىكا.
شەھەر تەۋرىنىدۇ ئەللەيلىگەندەك،
ئاياقلار ئاستىدا
گويا سانسىز ئۇرچۇق
پىچىرلىغاندەك ئېيتىدۇ ناخشا.
شەھەر غەربىدە
تۇرۇدۇ چوقچىيىپ فابرىكا كۆركەم.
پاختىدىن ئاپپاق كەشتىلىرىگە
شەھەرنىڭ گۈزەل مەنزىرىسىنى
توقۇيدۇ ھەردەم.

ئەنە،
كۆيمەكتە يالقۇنلاپ
بالىلار يىققان غازاڭلاردىن
ياسالغان گۈلخان.
ئۇ مۇشۇ شەھەرنىڭ
قۇرۇلۇش باشلىغان چېغىنى
سالىدۇ ئەسكە شۇئان.

مەخمۇتجان ئىسلام تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېتى
www.uyghurkitap.com

جاڭ شاۋخۇڭ 1957 - يىلى ئۈرۈمچىدە تۇغۇلغان. 1975 - يىلى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ مىللەتلەر ئىنستىتۇتىنىڭ رادىيو ئۆزۈلىدا ئىشلەيدۇ.

شائىرە 1980 - يىلدىن باشلاپ شېئىرىيەتكە قەدەم قويغان ئىدى. ھازىرغىچە «شىنجاڭ ئەدەبىياتى»، «يېشىل شامال» قاتارلىق ژورناللاردا 50 تىن ئارتۇق شېئىرلىرى ئېلان قىلىندى. ئۇنىڭ شېئىرلىرىدا تۇرمۇش پۇرىقى قويۇق، ھېسسىيات كۈچلۈك.

ماي

ماي —
كۆككۈللەرنى مەپتۇن ئەيلىگەن،
ئۆزگىرىۋچان ئاي.

1

سېرىق شامال ئۇچقان بۇ ئاسمان
ھەر كىشىنى قىلار پەرىشان،

قېنى، يامغۇر،
بىلەلمىدىم، كەتتىڭىز قايان؟

2

يامغۇر يېغىپ تۇرغان بۇ ئاسمان
بەك سۆيۈملۈك
ۋە بەكمۇ گۈزەل.
چۈنكى مانا،
باش كۆتەردى يېشىللىق،
كەتتى بۇندىن زېرىكىش تۈگەل.
قارا، ئاۋۇ دەل - دەرەخلەرگە،
شاخلار تولۇپ گۈل - چېچەكلەرگە،
يوپۇرماقلار شىلدىرلىشىدۇ،
كۈلىشىدۇ، پىچىرلىشىدۇ.

3

شامال
ئەكىپ مېنىڭ ئاياقلىرىمنى،
غۇقۇراپ ئۇچتى؛
تارىخ ئېقىمى مېنىڭ مىڭەمدە
پەيدا قىلغان دولقۇنغا ئوخشاش،
يوپۇرماقلار ئۇسۇلغا چۈشتى.
مانا،
ماڭا تالىق مۇشۇ دۇنياغا،
بىكار ياتقان قارلىق دالاغا،
قۇياش ئوتلۇق نۇرىنى تۆكتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

شۇڭا بۇ دۇنيا
تېخىمۇ پاك،
تېخىمۇ يارقىن،
تېخىمۇ گۈزەل چاغلارغا كۆچتى.

4

ئىخ!
بۇ، نەم تۇپراق
يېشىللىقنىڭ بېسىملىرىغا
بېرەلىسۇن قانداقمۇ بەرداش؟!
بۇ ھاياتنىڭ رېتىمى شۇنداق،
چۈنكى يېشىللىق
بەكمۇ كۈچلۈك، شۇنداقلا بەك ياش.

5

كۆك تېرەكنىڭ چاقنايدۇ كۆزى،
سالقىن تاڭنىڭ ئالتۇن نۇرىدا؛
بار ئاجايىپ ھىسسىيات ـ تۇيغۇ
ئۇنىڭ گۈزەل سىياق ـ تۇرقىدا.
ئۇ تۇرۇدۇ
گويا ياش قىزلار
تۇنجى سۆيگۈ مۇھەببىتىدە
قايمۇققاندەك، ھودۇققىنىدەك؛
يار ۋەسلىگە يېتىش يولىدا!
ئوتتەك قىزىپ ئىنتىلگىنىدەك،

ياكى قاتتىق ئەنسىرگىنىدەك.
ئەي، كۆك تېرەك،
سەن گۈزەل، كۆركەم!
ساڭا مەڭگۈ بولۇدۇ ھەمرا
ياشلىق — باھار باسقان ھەر قەدەم.

6

خۇشبۇي شامال
گۈلگە تولغان دالادىن چىقىپ،
ئالتۇن رەڭلىك جىگدە چېچىكى
سوغا قىلغان پۇراقنى ئېلىپ،
كەلگىنىدە ئالدىمغا يېتىپ،
قوزغار مەندە كۈچلۈك ھاياجان،
ئۆتەر يۈرەك تارىمنى چېكىپ.

7

كەلدى ئەمدى،
مايسىلارنىڭ بوي تارتىش پەيتى؛
ئالدىم ئەسكە
دەشتلەردىكى سۆك-سۆكلارنى مەن،
ئۇلار قالتىس مۇستەھكەم، تىمەن.
مانا مۇشۇ سۆيۈملۈك گىيا
شىغىل — قۇمغا تۇرۇدۇ تىقىپ
پۇتكۈل تېنىنى.
ھەم سۆيۈملۈك كۆكسى-باغرىنى

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

تا ئەبەدى تۇرۇدۇ ئېگىپ
كىچىككىنە يۇمران بېشىنى.

تەبىئەت
قويماس ھېچبىر بۇلۇڭ - پۇشقاقنى
يىتىمسىرىتىپ، پەرىشان قىلىپ؛
قارا ئاۋۇ پايانسىز چۆلگە،
تۇرمامدۇ ئۇ تەسەللى بېرىپ؟!

8

تۇرنىلار
باش ئۇستۈمدىن ئۇچۇپ ئۆتمەكتە،
غاقىلدىشىپ - چۇقان سېلىشىپ.
قايتتى ئۇلار،
قايتتى قىلچە تېنەپ - تەمتىرىمەي،
كۆك ئاسماندا قاتار تىزىلىپ.
قايتتى ئۇلار
پۈتكۈل بىر پەسىل
بەكمۇ ئۇزاق يوللارنى بېسىپ.
مانا بۇ بىپايان غەربىي شىمالنىڭ
سالقىن، ئىسسىل يېشىللىغىنى
ئۇنۇتماستىن يەنە سېغىنىپ.

قايتتى ئۇلار،
ئۆزئارا ۋاقىرىشىپ —
خىتاپ قىلىشىپ،
ئەركىن، خوشال قانات قېقىشىپ.

بىر ـ بىرىگە ئۇلاپ،
ئۈزۈلدۈرمەي ناخشا ئېيتىشىپ.

9

كۆك تېرەكنىڭ ئاق چېچەكلىرى
چۈشمەكتە ئەنە،
بىر ـ بىرىگە ئۇلىنىپ هامان.
ئەگىشىپ مەيىن شامالغا
كەزمەكتە هەريان.
چېچەكلەر ئۇزاققا قاراپ ئۇچتىمۇ
ۋە ياكى زېمىننى سۆيۈپ قۇچتىمۇ،
بۇندا هېچ كىشى زادى ئۇلارنىڭ
كەتكەنلىگىنى بىلمەيدۇ قايان.

ئاق چېچەك، سەن كەتتىڭ ئۇزاققا ئۇچۇپ،
مەن قالدىم سەپەرگە سېنى ئۇزۇتۇپ.
ئايرىلغىنىمىزغا بولدى كۆپ زامان،
بەلكى سەن
هوسۇللۇق ئېتىزدىن تۇتقانسەن ماكان؟
ئاق چېچەك، ئەي مېنىڭ يېقىملىق دوستۇم،
بولغىن سەن ئامان!

رەخىم قاسىم تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

قۇرمانئەلى ئوسپان ئوغلى

1924 - يىلى غۇلجا ناھىيىسىدە توغۇلغان. 1946 - يىلدىن باشلاپ ئەدەبىيات سېپىگە كىرگەن. شائىرنىڭ «شاتلىق ناخشىسى»، «تيانشان ناخشىلىرى»، «مەرۋايىتلەر»، «يىللار ئىزى» ناملىق شېئىر توپلاملىرى بار.

ئۇنىڭ «ئوكى بىلەن چۈشى» ناملىق باللادىسى مەملىكەتلىك ئاز سانلىق مىللەتلەر مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەن.

ئۇ، مەملىكەتلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ مائاۋىن رەئىسى.

ئىككى شېئىر

دوستلۇق مېھرى

نەۋرەم خەتمىسىگە،
قىزىم تويىغا

قاتلىشىپ، مەن كەلدىم قاشنىڭ بويىغا.
كەلدى لۇتپۇللا يادىمغا بىردىن،
كۆز تىكسەم دەريانىڭ دولقۇنلىرىغا.
...

ئىزدىدىم سىغىنىپ،
ئىزدىدىم تىنىماي،
ئۇ يۈرگەن يەرلەرنى كەزدىم قالدۇرماي.
تاشتىكى مۆھۈردەك تۇرۇدۇ شېئىرى،
ئۆچمەيدۇ ئۆتسىمۇ ئەسىرلەر تالاي.

ئۆزىچۇ؟
ئەرشتە
تۇرماقتا ھايات،
بۈگۈنكى دەۋراندىن بولۇپ شۇنچە شات،
يۈزۈدۇ تيانشان شۇڭقارىدەك ئۇ
ۋەتەن ئاسمىنىدا قېقىپ گاڭ قانات.

بۈك ئورمان، دېڭىزدەك دولقۇنلاۋاتقان
بەئەينى شائىرنىڭ تەپەككۇر — پىكرى؛
دەريالار — قىرغاقتا سىغماستىن ئاققان —
شائىرنىڭ جۇشقۇنلۇق، يالقۇنلۇق شېئىرى.
چاقماقلار — شېئىرنىڭ ئوتى — يانغىنى،
دۈشمەن يۈرىكىنى ئۆرتەپ كۆيدۈرگەن؛
قىپ - قىزىل لالىلار — تامغان ساپ قېنى،
بۇ ئانا تۇپراققا گۈزەللىك بەرگەن.

ئىخ شائىر،
مانا بۇ ئۆسكەن ماكانىڭ،

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

بۇ يەردىن تالاي رەت ئۆتكەن ئىدىم مەن.
جادىنىڭ ئالدىدا كۈتكەن ئارمانىڭ،
ئاشقاندا ئەمەلگە،
كۆرەلمىدىڭ سەن...

دەرىخا!...
ئىنتىزار بولۇپ زارىقىپ
كۈتكەن شۇ كۈنلەرنى كۆرسەڭ كۆزۈڭدە؛
شېئىرىڭدىن ۋەتەنگە چاچقۇلار چېچىپ،
يازاتتىڭ جوش ئۇرۇپ ئىلهام كۆڭلۈڭدە.

كۈيلەيتتىڭ شەنىنى يېڭى دەۋرانىڭ،
ياخشى شائىرلارنى سۆيەتتىڭ ئاسراپ.
ساختىپەز تەخسىچى، يولدىن ئازغانىڭ
بېرەتتىڭ ئەدىۋىنى سۆكۈپ ـ قامچىلاپ.

دۇرۇسقۇ،
ناھاجەت بىزگە دەل بۈگۈن
دەۋرگە توسالغۇ يامان ئىللەتلەر.
يوقالسۇن شۇم نىيەت، ۋىجدانسىز مەلئۇن،
ئۆزگەرسۇن زىيانلىق، يامان ئادەتلەر.

نەۋرەم خەتمىسىگە،
قىزىم تويىغا
قاتنىشىپ، كەلدىم مەن قاشنىڭ بويىغا.
ئالدىمدا لۇتپۇللا نامايەن بولۇپ،
يالقۇنلۇق ئىلهاملار سالدى دىلىمغا.

بىلىمىز، ھاياتتا ئوت - يالقۇن كېرەك،
شۇ يالقۇن شېئىرغا بېرىدۇ كۈچ - جان.
كېلىڭلار شائىرلار، كۈيلەيلى بىردەك،
شېئىرىمىز يالقۇنلاپ ئۆرلىسۇن ھامان.

رەخىم قاسىم تەرجىمىسى.

تاڭ ناخشىسى

ئاق ماڭلاي تاڭ سۈزۈلۈپ، كۆلدى قاراپ،
كۆتىرىلدى ئۇپۇقتىن ئالتۇن تاۋاق؛
قىزغۇچ شولا قىراندەك قىلىپ جەۋلان،
ئۇلۇغ ۋەتەن قوينىدا قاقتى قانات.

يېشىل مەخمەل يېپىلىپ ياشىرىپ يەر،
قىزىلگۈلدىن كۆكسىگە تاقتى بېزەك.
چۆل - جەزىرە قارا كۆك دېڭىز بولۇپ،
شەبنەملىرى ۋاللىدار مەرۋايىتتەك.

خۇاڭخې، چاڭجياڭ بولسا قوش تار، ئېلى ئاڭا
پەدە بولۇپ، ياڭراتتى دومبىرىنى.
نۇرلۇق دۇنيا شەنگە بولۇپ جارچى،
جاراڭلىدى تاغلاردىن ناخشا ئۈنى.

كۈي — ناخشىمىز ئەۋجىگە چىقتى راسا،
ھەر تەرەپكە دولقۇنلاپ كەتتى تاراپ.
ناخشىمىزغا جۆر بولدى كۆپ - كۆك دەريا،
يېپەك قانات شامالار ئۇسۇل ئويناپ.

چەكسىز كۆلگە ئايلىنىپ شاتلىقىمىز،
يۈرەكلەر ئۈزدى گويا بولۇپ ئاققۇ.
تەلمۈرتۈپ تەشنالىقتا ئاتقان تاڭغا،
مومايلار ھاياجاندا چاچتى چاچقۇ.

تاڭ تۆرىدا:
سىلىنغاچ يېڭى ئاساس،
يەتتۇق بىز باراۋەرلىك ۋە تەڭلىككە.
ھەسەن ئاتا① ئارمىنى بولغاچقا ھەل،
«ئالغا!...» دېگەن ناخشىمىز
ياڭرار كۆككە.

ئۇ چاغدا بولغاچ كۈنلەر «تىرىك دوزاق»،
تارتتۇق بىز جەۋرى - جاپا كۆپ - بىھېساپ.
يېتىمىز شۇڭلاشقا بىز تاڭ قەدرىگە،
تاڭدىن چەتنەپ، تارتمايمىز قايتا ئازاپ ...

تاڭ مەڭگۈلۈك...
تۆكۈدۇ ئالتۇن شولا،
ۋەتەننىڭ قوينى بىزگە ئىللىق قۇچاق.
قۇياش — تاڭ شولىسىنىڭ نۇرلۇق كۆزى،
نۇر چاچار كەلگۈسىمىز كۈندەك پارلاق.

تۇرسۇن مەخسۇت تەرجىمىسى.

① ھەسەن ئاتا — يەنى ھەسەن قايغۇ — قازاق رىۋايەتلىرىدە بەختىيار زا-مانىنى ئارزۇ قىلغان مەشھۇر شەخس.

ماھازرازدان ئوغلى 1924 - يىلى بورچۇن ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1946 - يىلدىن باشلاپ شېئىر يېزىشقا كىرىشكەن. ئۇنىڭ «سالام ساڭا ئالتاي» شېئىرى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە مۇلەۋۋەر ئەسەرلەر مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن ئىدى. «ۋاقىتقا جاۋاپ» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بېسىلىپ چىقتى.

شائىر ئۇزۇن يىللاردىن بېرى «ئالتاي گېزىتى» تەھرىر بۆلۈمىدە ئىشلەپ كەلمەكتە. جۇڭگو يازغۇچىلار جەمىيىتىنىڭ ئەزاسى.

شېئىرلار

قىزىل قارىغاي

ئانا يەرنىڭ تۇپرىغىدا ئۈسۈپ ياشنىغان
ئۆز ئۆمرىدىن رازى بولغان قىزىل قارىغاي.
گەۋدە كېرىپ كۆك ئاسمانغا ئىنتىلىپ تۇرغان،
سەندەك ياخشى دەرەخ ئەلگە قايدىن تېپىلغاي؟

ئانا يەرنىڭ تۇپرىغىغا تومۇرۇڭ شۇنچە
كەڭ يېيىلىپ، يىلتىزلىرىڭ تارتىلغان تىرەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

شۇنىڭ ئۈچۈن خاسىيىتىنىڭ، قەدرىنىڭ بىباھا،
ئۆز ئېلىڭدە، ئۆز يېرىڭدە شۆھرىتىڭ بەلەن.

يېشىللىغىڭ — ياشلىغىڭنىڭ بەلگىسى گويا،
قاچان باقسام، سەن تۇرۇسەن باراقسان - يېشىل،
قېرىپ كەتكەن بولسىمۇ گەر پوستىڭ يېرىلىپ،
لېكىن ياپراق ۋە شاخلىرىڭ شۇنچە ياش، ئىسىل.

ئەگەر سېنى يات تۇپراققا تىكسە ئاپىرىپ،
بەلكىم مۇنداق ئۆسمەس ئىدىڭ ياشىرىپ - كۆكلەپ.
چۈنكى ئۇندا بولۇپ قالار ئىدىڭ «يات مېھمان»
شۇڭا مۇنداق تۇرالماستىڭ قەددىڭنى تىكلەپ.

بۇ ماكاندا ئۆسكىنىڭگە بولدى قانچە يىل؟
سەن سۆيۈپسەن بۇ ماكاننى،
بۇ ماكان سېنى.
ياخشى بولغۇڭ كەلسە ئەگەر بولۇپ قال مەڭگۈ،
ئۆز ئېلىڭ ۋە ئۆز ماكانىڭ بىلەر قەدرىڭنى.

قارا بوران ئاپەت سالدى ساڭا قانچە رەت،
تومۇرۇڭنى قۇرۇتۇشقا قۇرتلار ياماشتى.
لېكىن سېنىڭ تۆمۈر گەۋدەڭ قىلمىدى پىسەن،
ئۆسۈۋەردىڭ، تىك قامىتىڭ كۆككە تاقاشتى.

ئاھ قارىغاي، شاتلىنىۋەر، چۈنكى تومۇرۇڭ —
ئانا يەرگە شۇنچە تىرەن تارتىلغان ئۈچۈن.
كېلەر سېنىڭ ئەۋلادلىرىڭ ئۇزۇلمەي كۆكلەپ،
بۇ ئانا يەر پەرۋىش قىلغاچ سېنى كۈن ۋە تۈن.

قارا تاش

دۇنيادا يوقتۇر قاتتىق نەرسە تاشتىن،
بىراق ئۇ شۇنچە مۆمىن، ئۇندىمەيدۇ.
بەزىلەرنىڭ باغرى گويا تاشتىن قاتتىق،
ئۇ يەنە تېنچ تۇرماي، ئادەم يەيدۇ.

نەمەشقا

ئاي نەمشقا بىر قېلىپتا تۇرمايدۇ،
كېچىلىرى كۈندىن نۇر ئوغۇرلايدۇ؟
ھەيرانمەنكى، ئاشۇ كىچىك يۇرەككە
قانداق سىغار بىر خوشاللىق، بىرقايغۇ؟!

كۆمۈر قىلما چوغىمنى

بىر پەرىزات يۈرىگىمنى ياندۇرۇپ،
چوغ تاشلىدى، خۇمارىمنى قاندۇرۇپ.
ئاشۇ چوغنى ئۆچۈرمىسە بولاتتى
تەقدىر مېنىڭ كۆز يېشىمنى تامدۇرۇپ!

بارابان

چىقىدۇ شۇنچە قاتتىق، ياڭراق ئاۋاز
ھەر ئۇرغاندا چوكىدا بارابانىنى.
ئىچىدە، ھېچ نەرسە يوق ماختانغۇدەك،
بىر جۈپ تاياق دىگۈزەر خالىغانىنى.

تەرجىمىسى: جاپپار ئەمەت
ئورازقان

ماقاتان شارىپقان ئوغلى 1932 - يىلى ئۈرۈمچىدە تۇغۇلغان، 1983 - يىلى 25 - ئۆكتەبىر ۋاپات بولدى. ئۇ ھايات چېغىدا ئۇزۇن مۇددەت «شۇغىلا» ژورنىلىنىڭ مۇھەررىرى ۋە مەسئۇل مۇھەررىرى بولۇپ ئىشلىگەن، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى ئىدى.

ئۇنىڭ ئىجادىيىتى 1954 - يىلى باشلانغان. شائىر بىزگە «شېئىر يولىدا» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى، «ئېرتىش يۇلتۇزلىرى» ناملىق كىنو سىنارىيىسىنى، «سالىقا - سەمەن» ناملىق ئوپېراسىنى ۋە «يېڭى ئاي» ناملىق رومانىنى قالدۇرۇپ كەتتى.

ئىككى شېئىر

پاياتچىك

(بىر يىگىتنىڭ تىلىدىن)

ئېكسكاۋاتور — مەن ھەيدىگەن ماشىنا،
ئالتە غېرىچ كېلەر ئۇنىڭ ھەر چىشى.
قاسغاندا بىر ئىدىرنى بىر يولى،
ھەيران قىلار ئۇنىڭ تاغنى قېزىشى.

سۇنۇپ كەتتى تۇساتتىنلا بىر چىشى،
قالدى جىمىپ ماتورنىڭ گۈرۈلدىشى.
ئاشۇ پەيتتە يېتىپ كەلدى پاياتچىك،
ئايىغىدا قونچى قىسقا ئۆتۈكى.

يالتىرىدى قولىدىكى سايمىنى،
تونۇپ قالدىم: بۇلتۇر يازدا كۆرگەن قىز.
قاراپ تۇرسام پاياتلىدى سۇنۇقنى،
ماشىنامدا ئەمگىگىدىن قالدى ئىز.

يۇلتۇز دىدىم چىقسا ئۇچقۇن پارىلداپ،
بىراق يۇلتۇز قاچان ئۇچقان ئاشۇنداق.
پاياتچى قىز تارتتى زوقۇم، نە ئامال،
ئۇچقۇنىدىن سالدى دىلغا ئىشتىياق.

باتۇرنىڭ ئوغلى

ئەل ئىچىنى ئارىلاپ،
ئۇچراشتىم بىر يىگىتكە.
كۆزۈمگە ئوت كۆرۈنۈپ،
تولدى قەلبىم ئۈمىتكە.

قولىدا بار بۇرغىسى،
تاغ كۆكسىگە قادايدۇ.
كۆچۈرگەندە تاغنى ئۇ،
قاراپ كۆزۈڭ قامايدۇ.

ھەزىل - چاقچاق بار يەردە،
ھىكايىسى، نەقلى بار.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەقىل كىرەك تار يەردە،
ئۇنىڭ چىچەن ئەقلى بار.

چوڭ بوۋىسى قويچى ئىكەن،
تاياق تۇتۇپ كۆن كۆرگەن.
«ئۇۋژمە پىش، ئاغزىمغا چۈش»
دەپ تىلىگەن، كۈلمىگەن.

مەرگەن ئىكەن ئاتىسى،
قىرىقىنچى يىللاردا،
نامى قالغان تارىختا،
داستان ئىكەن تىللاردا.①

شۇ باتۇرنىڭ بالىسى
ئىكەن تاغنى كۆچۈرگەن.
زامان ئىكەن داناسى،
باتۇر قىلىپ ئۆستۈرگەن!

قۇربان بارات تەرجىمىسى.

① 1940 - يىللىرى كۆكتوقاي، چىڭگىل ناھىيىلىرىدە شىڭ شىسەينىڭ قالاڭق تىبرۇرلۇقىغا قارشى خەلق قوزغىلىڭى كۆتىرىلگەن، قوزغىلاڭچىلار شىڭ شىسەي ئەۋەتكەن ئايروپىلانلارنى مىلتىق بىلەن ئېتىپ چۈشۈرگەن.

ئۇمار غازى ئايتان ئوغلى

1932 - يىلى تارباغاتاي ۋىلايىتىنىڭ تولى ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1951 - يىلدىن باشلاپ شېئىر يېزىشقا كىرىشكەن. ئۇنىڭ «سامان يولى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بار. «مۇنارە» ناملىق شېئىرى مەملىكەتلىك ئاز سانلىق مىللەتلەر مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەن. ئۇ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، قازاق تىلىدىكى «شۇغىلا» تەھرىر بۆلۈمىدە مۇھەررىر بولۇپ ئىشلەيدۇ.

ئىككى شېئىر

قىزىلگۈل

سەھرا سەزگۈسىدەك بىر تال قىزىلگۈل
نامەلۇم يىللارنىڭ يولىدا قالغان.
ئوخشايدۇ ئۇ قىزىل لەئلە - ياقۇتقا،
ياش سەييارىنىڭ كۆكسىگە قادالغان.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

كۆز ئۈزمەيمەن زۇمرەت بوشلۇقتىن،
ۋەدىلىك ئاخشاملارغا ئاشىيان بولغان.
كىملەردۇ بىر چاغلاردا ئوينىغان قىلىپ،
تۇرار شۇ پۇچماقلاردا بىر تال قىزىلگۈل
مۇھەببەت مەشئەلىدەك،
زاماندىن - زامانغا
ئۆچمەستىن يېنىپ.
ئوخشايدۇ ئۇ كىچىككىنە يانار تاققا،
كۆك دېڭىز ئىچىدە ياتقان يالغۇز ئارال
كۆرۈنگەندەك گويا يىراقتىن،
قىپ - قىزىل رەڭلىك ئالتۇن تاج كىيىپ.
كىم سېنىڭ نازۇك گەۋدەڭگە
بىر قېنىۇپ ئۆچمىغان؟
ئوت قاناتلىق كېپىنەكتەك،
مۇشۇ بىر پارچە قىزىلگۈل،
مىليون يۈرەكلەردە چوغدەك يالقۇنجاپ،
مىڭ يىللار بويى ئۆچمەگەن يېنىپ.

كۆرۈنمەيدۇ گۈل بەرگى،
تۆكۈلۈدىغاندەك گويا،
خومىرەڭ بويىغى گۈل چىنىسىدىن تېشىپ.
ئالتۇن قەدەھتەك،
بەركەتلىك داستىخانغا قويۇلغان
قېنىق شارابى قىپ - قىزىل نۇر چېچىپ.
ئويلايمەن: مۇشۇ بىر تامچە قىزىلگۈل
تەبىئەت ئويغىنىپ ئۇزاق قىشلىق ئۇيقۇسىدىن،
ۋاقت تۆشىگىنىڭ چىملىدىغىنى ئاچقاندا،

ئۈزۈلۈپ چۈشكەنمىكىن كۈن سەزگۈسىدىن،
باھار ــ يىگىت
يەر ــ جاناننى باغرىغا باسقاندا.

1976 - يىل.

ئۇلار نېمىشقا چاقىرىدۇ؟

سەن چىققانمۇ بۇرۇن تەڭرى تېغىغا
ئۇلار نېمىشقا چاقىرىدۇ؟
باشلىنىپ دەل يېنىڭدىن يېشىل ئاسمان،
ياتار نېرىسىدا
سوزۇلغان قۇرام تاشلار، مۇخلار باسقان.

ماكانى ئارقار بىلەن قوتازلارنىڭ،
قىيالار قەۋەت - قەۋەت
سىغدىشىپ چوققىلاردا ياتار بەرى.
ھەتتەڭەي، شۇ مەزگىلدە كۆرەلمىدىڭ
گىمرىسەن كۆرۈنۈدۇ چاتقاللىرى.
بولدۇڭمۇ قاپقىنىڭنى ئەمدى قۇرۇپ،
ئۇۋچىسى تاغ ئەھلىنىڭ، ئاڭلىدىڭمۇ؟
قۇلاق سال، ئۇلار نېچۈن چاقىرىدۇ؟
ماللارمۇ سۈكۈت قىلىپ تىڭشار گويا،
ئۈگدەيدۇ چاتقال - تىكەن
قوي ياتقان شۇ نېرىقى ئۇزاقلىقتا.

بۇ يەردىن ئاڭلانمايدۇ ياغاچ كەسكەن
پالتىنىڭ تەرىق قىلغان ئاستا ئۈنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورپېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىڭى ئادرىسى

تاغلارنىڭ بىر يېقىدا
قىياغا ئۇۋا سالغان قىران بۈركۈت
جەۋلان قىلىپ يۈرەر مانا،
كۆرگىن ئۇنى.

تېخىمۇ ئېگىزدىرەك
مۇز بىلەن ئاپپاق قارنىڭ ئېتىگىدە
ئولتۇرۇپ خىسلەتلىك قۇش تىك قىيادا،
ئېيتقىنا، ئۇ نىمىشقا چاقىرىدۇ؟
تولدۇرۇپ كۆك ئاستىنى خوشاللىقا،
تەبىئەت قانداق تازا سۆيۈملۈكسەن
تولۇپسەن ياخشىلىققا بۇ دۇنيادا.

دەل شۇ چاغ
قۇيۇلۇپ كېتەر دەيسەن ئېزگۈلىككە
مۆكدىگەن تەڭرى نۇرى، شولا - ئاپتاپ.
بويىغى قۇرۇمىغان ياپ - ياش تاغلار
قەلبلەر بالقىماقتا،
چاقىرار نىچۈن ئۇلار، كۆرگىن ئاڭلاپ!

ئوسمانجان ساۋۇت تەرجىمىسى.

ئالىمجان قاتبايېۋ 1935 - يىلى تېكەس ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1954 - يىلى شىنجاڭ ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇنىڭ شېئىرلىرى 1950 - يىلدىن باشلاپ مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنىشقا باشلىغان. 1981 - يىلى «داۋان» ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشردىن چىقتى. 1982 - يىلى «قىز قەۋرىسى» كىنو سىنارىيىسى كىتابخانىلار بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

ئۇنىڭ يەنە خەنزۇچىدىن تەرجىمە قىلغان بىرمۇنچە ئەسەرلىرى ۋە تىل - ئەدەبىياتقا دائىر مۇلاھىزە ماقالىلىرى بار.

شائىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، مائارىپ نەشرىياتى قازاق بۆلۈمىنىڭ مۇھەررىرى.

ئىككى شېئىر

قار

قار
كۆرۈمەن سېنى تومۇزدا،
ئېگىز تاغدا، چوققىدا.
گوياكى سەن كۆزدە قولغا
قونۇپ تۇرغان قارچىغا.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

قار،
سەن كۆكلەمدە ماڭسەن
سەيلە ئېتىپ تاغ باغرىغا.
گويا ئاۋۇل كۆچكەندەك
ياپ - يېشىل كەڭ يايلاققا.
مەنمۇ قارمەن،
سېنىڭ بىلەن تەڭتۇشمەن،
تا، تونجى ئەسىردىنلا.

قار،
سەن بىلەمسەن؟
چوققىلاردا قازاق بار،
چارۋا بېقىپ كۆپەيتكەن؛
قاپتالدىمۇ قازاق بار،
تۆللەرنى ھەيدەپ يۈرگەن؛
ئېتىزدىمۇ قازاق بار،
كۆك مايسىلار ئۆستۈرگەن.

قار،
سەن بىلەمسەن؟
شەھەردىمۇ قازاق بار،
قاچىلدىتىپ بەتىنگىنى، يول يۈرگەن.

پاھ، مەن قازاقمەن،
مەن قارمەن،
تاغدىن شەھەرگە كۆچكەن.
مەن قازاقمەن،
مەن قارمەن،
بىلىم يۇرتىغا كىرگەن.
ئاپپاق چاچلىق ئالىملارغا

سالام بىلەن قول بەرگەن.
پاھ، مەن قازاقمەن،
مەن قارمەن
تومۇز كۈنى كۆرۈنۈمەن
بوغدا، پامىر بېشىدا.
قىش كۈنلىرى ئەركىلەيمەن،
ئېسىلىپ ئۈنىڭ بوينىغا.
تاشقىن بولۇپ قوشۇلۇمەن
ئۇلۇغ دۇگخەي قوينىغا.

ھاكىم مۇسا تەرجىمىسى.

شۆھرەتلىك ئوغۇل

ئوغلى سىز ھۆر ئېلىمىنىڭ داڭقى ئاشقان،
نامىڭىز چوڭ بىر تارىخ، پۈتمەس داستان.
ئۈزۈلمەس سىز توغرىلىق مەدھىيىمىز
ئەسىرلەر ناخشا بولۇپ ياڭرار ھامان.

باغلىنىپ ئەل ۋە يۇرتقا چىن مېھرىڭىز،
سۆيگۈڭىز بولدى گويا چەكسىز دېڭىز.
سۆيدى خەلق سىزدەك ئېسىل پەرزەنتىنى،
قەلبىدە يېنىپ سىزگە ئوت مىسلىسىز.

ئەسلىسەك، ئۇتۇقلارنى، گۈل كۆتىرىپ
تيەنئەنمىن مەيدانىغا كۈندە كېلىپ.
كۆرۈمىز گويا سىزنى خوشال يۈرگەن
دوستلارغا خۇش تەبەسسۇم سالام بېرىپ.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

جۇ زۇڭلى، ئۇلۇغ ئىنسان، غەمگۇزارسىز،
ئاتايمىز ناخشىمىزنىڭ ياخشىسىنى.
ئاسرايمىز سىزنى گويا ئاسرىغاندەك
شۇ نۇرلۇق كۆزىمىزنىڭ قارىچۇغىنى.

يىللارمۇ يورغىلىشىپ ئۆتسۇن مەيلى،
ئۆچمەيدۇ سىزنىڭ تۆھپە-شۆھرىتىڭىز.
ماختايدۇ، ياد ئەيلەيدۇ سىزنى مەڭگۈ
جىڭگاڭشەن، تيانشاندا ئەۋلادىڭىز.

1977 - يىل، يانۋار.

تۇرسۇن مەخسۇت تەرجىمىسى.

شاكەن ئوڭالبايېۋ 1937 - يىلى ئالتاي ۋىلايىتىنىڭ قابا ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. ئۇنىڭ تۇنجى شېئىرلىرى 1954 - يىلى ئالتاي گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان ئىدى. 1979 - يىلى «يىللار سىرى»، 1984 - يىلى «بۈركۈتچى» ناملىق شېئىرلار توپلاملىرى بېسىلىپ چىقتى.

ئاپتونوم رايونىمىز دائىرىسىدە باھالانغان ئەسەرلەر ئىچىدە ئۇنىڭ «بۈركۈتچى»، «كۆكلەم سۈرەتلىرى» ناملىق شېئىرلىرى مۇكاپاتقا ئېرىشكەن.

شائىر ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ رەئىس ئورۇن باسارى، «شۇغىلا» ژورنىلىنىڭ باش مۇھەررىرى بولۇپ ئىشلىمەكتە.

يايلاق ناخشىسى

1

كېلىمەن سېغىنىپ يېشىل يايلاقنى،
شاتلىقتىن تېنىمگە پاتماستىن جېنىم.

ئۇيغۇر كىتاب تورخانىسى
www.uyghurkitap.com

خىيالىم شۇڭقارى كېزىپ ھەر ياقنى،
ئۇچۇدۇ، بىر مىنۇت ئالمايدۇ تىنىم.

كەڭ يايلاق بەئەينى ئەڭ گۈزەل سۈرەت،
بىلمىدىم تەڭدىشى بارمىدۇ، قېنى؟
يىراقتىن ئات چېپىپ كەلسەم بۇ نۆۋەت
يەنىلا يېقىملىق قۇتلىدى مېنى.

بارچىسى كۈيلەيدۇ ئۆز ناخشىسىنى،
گوياكى بەس ـ بەسكە چۈشكەندەك بۈگۈن.
چاچرىتىپ كۈمۈشتەك سۇ تامچىسىنى،
شوخ دەريا ھەيۋەتلىك سالىدۇ شاۋقۇن.

ئۈزلۈكسىز ئۆزگىرىپ تۇرۇدۇ ئاسمان،
قىزىرىپ بۇ ھالغا قارىدىم ئۇزاق.
بۇلۇتلار ئۈستىگە يازغاندەك داستان،
داۋاملىق يۈگۈرەيدۇ ئوت قەلەم ـ چاقماق.

قاپتالدا، بۈككىدە قارىغايزار ئارا
ياڭرايدۇ ناخشىسى قەيسەر بورانىنىڭ.
يۇيۇنۇپ ـ تارىنىپ يامغۇردا مانا
چاقنىدى ھۆسنى گۈل ـ گىيا، ئورمانىنىڭ.

ئاز ئۆتمەي چىقتى كۈن، پارلىدى ئەتراپ،
ئويۇمۇ ئۆزگەردى شۇ قەدەر چاپسان.
ئەمدىلا بىر مەرىكە كەتكەندەك تاراپ،
ئالدىمدا يۈز ئاچتى يېڭى بىر جاھان.

ياپراقلار ئۈستىدە تامچىلار چاقناپ،
سايرىدى بۆلەكتىن قۇشلار بەس-بەستە.
كەڭ يايلاق تېخىمۇ جانلىنىپ-ياشناپ،
تەنتەنە ئەۋجىگە چىقتى بىر پەستە.

چىققاندا بىر ئىگىز چوققىدىن ئۆرلەپ،
كۆرۈندى مالچىلار ئۆيلىرى روشەن.
«تيانشاننىڭ يايلىغى گۈزەل يايلاق» دەپ،
ھەمرايىم سۆزلىدى قىزغىن زوق بىلەن.

2

قاپتالنى ياقىلاپ چۈشتۇق بىر پەسكە،
توختىدۇق يول بويى بىر ئۆيگە كېلىپ.
تۇتتى ئېتىمىزنى ئەنە شۇ پەيتتە،
ئۆيدىن بىر قىز دەرھال يۈگۈرۈپ چىقىپ.

قاپ-قارا كۆزىدىن تۇرار نۇر يېغىپ،
خوشاللىق كۈلكىسى قونغان يۈزىگە.
قىز بىزنى ھۆرمەتلەپ قىلىپ ئىلتىجا
باشلىدى شۇ ھامان ئۆينىڭ تۆرىگە.

ئۆيدىكى ئانىسى بىزنى كۆرگەندە،
قىزىدىن ئارتۇغراق كۆرسەتتى ھىممەت.
دېدى ئۇ قىزىغا: «ئەزەلدىن بىزدە
مېھماننى قەدىرلەش ياخشى پەزىلەت.»

سېلىندى داستىخان، قويۇلدى مەزە:
ئېرىمچىك، بوغۇرساق ھەمدە سېرىق ماي.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بەھۇزۇر ئالدۇق بىر، يىدۇق قانغىچە،
چىقاردى ھاردۇقنى بۇندا ئىچكەن چاي.

مېھماندوست، ئاقكۆڭۈل بۇ ئاددى ئانا
قىزغىدى قەلبىمدە شېئىرىي ھىسسىيات.
ئۇنىڭ خىسلىتىدىن كۆرۈندى ماڭا،
بۈگۈنكى پاراۋان، بەختىيار ھايات.

3

قۇياشمۇ سىلجىدى غەرپكە قاراپ،
شەپەقتە بۇلۇتلار ئالدى قىزىل رەڭ.
كەچكى شامال ئۇچار ئاستا غۇقىراپ،
چارچىغان يىلچىدەك بولۇپ ھالى تەڭ.

يىلقىلار باردۇ قاپتالنى بويلاپ،
تايلىرى ئويناقلار ئۇنتۇپ ھەممىنى.
تۇرۇمەن يېڭى بىر شېئىرنى ئويلاپ،
كۈزىتىپ ئاۋۇلنىڭ كەچكى پەيتىنى.

ھەيدەپ قويلىرىنى يانغاندا چوپان،
قىزىدى بۇ ئۆيدە باشقىدىن سۆھبەت.
ئۇ بىرگە قىمىزدىن سۇندى ۋە شۇ ئان
سۆزلىدى مۇنداق بىر ئىسىل ھېكايەت:

ئۆتمەكتە تۇرمۇشۇم پاراۋان، خۇشچاق،
مېهنەتتىن ھاياتىم بارماقتا گۈللەپ.
بەزىدە قېرىلار قىلىشار چاقچاق:
چوپانلىق بىر ئۆمۈر كەسىپىڭ بولدى، دەپ.

جەننەتكە ئايلاندى يېشىل يايلىغىم،
ئۆسمەكتە قويلىرىم ھەر يىل كۆپىيىپ.
سىغمايدۇ دىلىمغا خوشلۇق-شاتلىغىم،
ئىشلەيمەن، ئىشىمغا جاندىن كۆيۈنۈپ.

ئاتمىشقا كىرسەممۇ بۈگۈن، مەن بىراق
يەنىلا ئۆزەمنى سېزىمەن تېمەن.
ئۆيۈمنىڭ تۆرىدە بار «قىزىل بايراق»
ئەل مېنى تەقدىرلەپ مۇكاپات بەرگەن.

4

قۇياش ئويغانمىغان سۇبھى پەيتىدە،
سايرايتتى بۇلبۇللار ئۇرۇشۇپ خەندان.
ئاتلىنىپ گۈزەل قىز ئىككىمىز بىللە،
يىلقىنى يىققىلى بولۇشتۇق راۋان.

ئاقىرىپ كېلەتتى قارامتۇل ئاسمان،
ئاچاتتى تەبىئەت گۈلدەك ھۆسنىنى.
گۈزەل قىز ھۆسنىگە تاڭ نۇرى ھامان
بېرەتتى ئۆزىنىڭ گۈزەللىگىنى.

ئۇچقاندەك ئات چېپىپ چوققىغا چىقتىم،
قايرىدىم يىلقىنى ئاۋۇلغا قاراپ.
ئۇزاقتىن ئۇزاققا قاراپ كۆز تىكتىم،
يامرىغان يىلقىغا لىق تولغان ئەتراپ.

يۇلقۇنۇپ تېپچەكلەر ئاستىمدا ئېتىم،
كۆرگەندە گۈكىرەپ ئاققان يىلقىنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دەريادەك مەۋج ئۇردى قەلبىمدە شېئىرىم،
كۆرگەندە ياپلاقنىڭ گۈزەل تۇرقىنى.

5

جەلگە① قۇلۇننى باغلىدۇق رەت-رەت،
ئىشىمىز باراتتى شۇ قەدەر ئىلدام.
كۆز يۇمۇپ ئاچقۇدەك شۇ قىسقا پۇرسەت،
قوزغىدى دىلىمدا يالقۇنلۇق ئىلھام.

يەر — دەپتەر، جەلى — سىزىق، قۇلۇن — ھەرپ،
زور چىراق — يازدىكى تاڭنىڭ قۇياشى.
ئۆزگە دىققىتىم ئەيلىگەن جەلپ
بۇ قىز — ئەسىرىمنىڭ باش قەھرىمانى.

مېھنەتتىن كېلىدۇ ئەقىل-پاراسەت،
مېھنەتتىن ئايرىلماس ئىلھاممۇ ئەسلا.
شېئىرىم فونتانى پارتلاپ كارامەت،
تاشماقتا يۈرىكىم قېتىدىن مانا.

رەخىم قاسىم تەرجىمىسى.

① جەلى — قۇلۇن باغلايدىغان ئاغامچا — (ت).

ئابدۇرەقىم شاگىبايېۋ 1930-يىلى چۆچەكتە تۇغۇلغان. 1953-يىلدىن باشلاپ شېئىرىيەت سېپىگە قەدەم قويغان. ئۇنىڭ «خوش ئەمىسە» ناملىق شېئىرلار توپلىمى جامائەت بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

شائىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى ئىدى، ئۆتكەن يىلى 23-مارت كۈنى ۋاپات بولدى.

ئىككى شېئىر

ئاق تېرەك

يادىمدا يوق، قانچە يىل ئۆتتى
مەن ئورماننى ساناپ كۆرگەنگە.
ئىللىتىدۇ ئوتى يۈرەكنى،
بېغىشلايدۇ راھەت ئادەمگە.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەتراپىمدا سانسىز ئاق تېرەك،
كۆي-ناۋاغا تولغان ياش ئورمان.
ماڭا پەقەت بىرسىلا كېرەك،
تۇرار ئۇندا يالقۇنجاپ ئارمان.

تۇرار ئەنە قەد كۆتىرىپ ئۇ،
ياش نەۋقىران — يىگىت چېغىمدەك.
سېغىنىمەن ھەمىشە ئۇنى،
چاچلىرىم بار ئۇندا، قۇندۇزدەك.

بەزەن جىمجىت سۈرۈمەن خىيال،
قىيىن ماڭا ئۇنى تاشلىماق.
مەن بېرىمەن ئاڭا ئۆڭ — چىراي،
ئۇ بېرىدۇ سىرلىق تېپىشماق.

قەدىرلىكتۇر ئۇنىڭ ياپرىغى،
ئورتاق ئۇنىڭ سىرلىرىغا مەن.
ئەتراپىدا قاينايدۇ چاقچاق،
ناخشا ئېيتار دوستلىرىم خۇرسەنت.

ھىسسىياتىم ئۆسەر بەسلىشىپ،
ئۇنى چىن دىل بىلەن سۆيىمەن.
سىڭگەن ئاڭا تەر تامچىلىرىم،
ئۇنى ئۆزەم تىكىپ ئۆستۈرگەن.

ئېيتىشىش

ئاسمان زۇمرەت، ئايدىڭ بىر كېچە،
ئاۋۇلدا توي قىزىپ كەتكەن بەك.

«كېلىك، جۈپ - جۈپ، قىشاق ئېيتىشقا،
ئولتۇرۇشقا يىگىت - قىز كېرەك.»

بۇ چاقىرىق كۆچ بەردى ئەجەپ،
تۇشمۇ - تۇشتىن كېلىشتى ھەممە.
خۇش يېقىملىق سىۋقاتتى يۈرەك،
ئەتتەك، بۈگۈن تاڭ ئاتمىسا - ھە!

ناخشا پەرۋازىدىن تەۋرىنىپ،
مەخمەل تۈن ۋە ئورمان مۈگدىدى.
تارتتى مېنى يېقىملىق ناخشا،
تۇلپار بولۇپ ھىسسىم چۇلغىدى.

شۇ ناخشىدىن قازاق كۆز ئاچقان،
ۋە يىگىتلىك چاغلىرىم يانا.
بەرق ئۇرار كۆز كۆنى چاقماق،
ئاشۇ ئوتتىن يېقىنگىلار ماڭا.

ساپ كۆمۈشتەك بۇ تازا دەۋران،
ناخشىلارغا تاقايدۇ قانات.
چاقماق نۇرى ئىچىدە شولاڭ
مېنىڭ ئۈچۈن دەستۇر ۋە ساۋات.

ساپ ھاۋاڭغا بۆلەندىم جاندىن،
مەن ئالىمەن ئەركىن، كەڭ نەپەس.
سەن ناخشىدىن بەرسەڭ ئىللىقلىق،
مېنىڭ تېپ - تېنچ ئۆتمەكلىكىم تەس.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

جۈپ-جۈپ بولۇپ تاشلىنىشىپ بېيىت،
قىزىپ كەتسۇن مەشرەپ ۋە ناخشا.
ھەسەتخورلار يوقالسۇن كۆزدىن،
قىزىپ كەتسۇن كەچكى تاماشا.

ئەيتقالى ئوسمان
چاپپار ئەمەت : تەرجىمىسى.

مادى ئابدىراخمانوۋ 1934 - يىلى قورغاس ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1950 - يىلدىن باشلاپ شېئىر يېزىشقا كىرىشكەن. ئۇنىڭ «سايرام دولقۇنلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى جامائەت بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

شائىر ھازىر «ئىلى گېزىتى» قازاق تەھرىر بۆلۈمىنىڭ مۇھەررىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئىككى شېئىر

سېغىنىچ

مارىيە يەڭگە،
ساققان سۈتۈڭ
ئاق بۇلاقتەك قۇيۇلدى.
بارمىقىڭدىن تامغان بەخت
تۇرۇشۇڭدىن بىلىندى.
پېسىڭگىندە كۈلۈشلىرىڭ
بىر چىرايلىق — خۇددى ئاي.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

بىر جۇمەكتىن شۇرغىدى سۈت،
بىر جۇمەكتىن ئاقتى ماي.
ئامانمۇ سەن، ئېسەنمۇ سەن،
ماڭا قولۇڭ بەر ئەمدى.

مارىيە يەڭگە،
سەن ئاتاقلىق سېغىنچى،
قەدىمىڭگە بولار قايىل
قىز - كېلىنچەك، تاغ ئىچى.
خۇددى شۇنى تەكرارلايدۇ
كالىلارنىڭ مۆرىشى:
«مارىيە يەڭگە،
ئەڭ ئاتاقلىق سېغىنچى!»

مارىيە يەڭگە،
سېغىن كالاڭ شۇنچە كۆپقۇ، شۇنچە خىل،
دەپ سورىسام بەردىڭ جاۋاپ:
«ئۆتكەن ئىدۇق ئىتقىمۇ زار قانچە يىل.
ئۇ چاغلاردا يەر تاتىلاپ،
تومۇز بويى تەر تۆكۈپ،
ئۆتكەن ئىدۇق تەرلىرىمىز
قىيان بولۇپ، سەل بولۇپ.
ھە، بۇگۈنچۇ؟
تەر تۆككەن باي،
مانا بىز باي، باياشات،
سوتسىيالىستىك بۇ زامانلى
ماختايمىز بىز شۇنچە شات!»

سىردىشىش

ئايسىز كېچە،
دەرەخ ياپرىقىن
ياتار ئوراپ ئاپپاق كۆمۈش قار.
مەلىلەزنى ئارىلاپ مانا
كېلەر يايىراپ بىر جۈپ ياش دوستلار.

گۈل - چىچەككە تولغان باغلارنى
شامال سوقار، باسقان قېلىن قار
«تاڭ ئاتمىسا» دەيمەن جانانىم،
تاڭ ئاتمىسا، ئاتمىسا زىنھار.

جاۋاپ بەرمەي يىگىت سۆزىگە،
قىز تۇرۇدۇ جاۋاپسىز، ئۈنسىز،
ئويناپ رومال چۆچىسىنى جىم،
لېكىن ئۇنىڭ كۆزىدە ئۇچقۇن،
يۈرەكلىرى ئوينار بىتىنىم.

ئولتۇرۇشتى بۇ بىر جۈپ قوشماق،
ئۆتەر ئۇتلۇق مىنۇتلار مانا.
يېڭى ھۇجرا كۆتەر ئۆلارنى،
تۆتۈنلىرى ئۆرلەپ ساماغا.

ئۇچار خۇددى سانسىز كېپىنەك،
(ۋاقت قىشتۇر، ئەمەس ئەتىياز)،

ئۇچار كۆكتە لىپ-لىپ قىلىپ ئۇ،
ئۇچار ئويناپ قىلغان كەبى ناز.

سەزمەيدۇ قىز ئىمىشقا بۇنى،
ياغىسمۇ قار ئاپپاق لەپىلدەپ.
سەزمەيدۇ ئۇ سىلاپ تۇرغاچقا،
تەبەسسەتىنىڭ قولى پەپىلەپ.

ھاكىم مۇسا تەرجىمىسى.

زاداقان مەنبايېۋ 1939 - يىلى دۆربىلجىندە تۇغۇلغان. 1958 - يىلى شىنجاڭ ئىنىستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇ ئوقۇغۇچىلىق يىللىرىدىلا شېئىرىيەتكە ئىشتىياق باغلىغان ئىدى. ئۇنىڭ «ئۈمىت» ناملىق شېئىرلار توپلىمى 1982 - يىلى جامائەتچىلىك بىلەن يۈز كۆرۈشتى. شائىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، هازىر دۆربىلجىن ناھىيىلىك سوتنىڭ ئادۋوكاتى بولۇپ ئىشلىمەكتە.

ئىككى شېئىر

پايانسىز ماكان

كەڭلىك بىلەن ئاتىغى چىققان،
ئاتا - بوۋام ئىسىل ماكانى؛
ئوخشار ئۇزۇن چاپانغا گويا،
ئېتىگى كەڭ، يوقتۇر پايانى.

كۆز چەن بىلەن ئۆلچەنگەن قونۇس①،
تۆت ئەتراپقا تامىۇ سوقمىغان،
مۆلچەرلىگەن ئېغىز بىلەنلا،
لېكىن ھېچكىم مولاپ باقمىغان.

شۇڭا ماختاپ قاتىمىز قوشاق،
بۇ كەڭ زېمىن پايانسىز يۇرتنى.
كۆزلىرىنى قالسۇن قىزارتىپ،
ھەسەتخورلار كۆرەلمەي ئۇنى.

يۇرت يېڭىلاپ، كۆچۈپ مال باققان
ئەلمىساقتىن ھەر يىلى شۇنداق.
ئاياز كەلسە باردۇر كۈنگەيى،
تومۇز كۈنى بار سالقىن يايلاق.

گەر زېرىكسە كەڭ ئېتەكلەردىن،
مول ئوتلاقلىق، تاغ - سايدا قونار.
ھەر پەسىلدە يايلىغى باشقا:
يازلىق، كۈزلۈك، قىشلىق ۋە باھار.

كۆلدە ئۈزۈپ يۈرگەن ئۆدەكتەك،
كۆچۈپ يۈرسىمۇ، مالچى شۇنچە شات.
ياغ ئىچىدە ياتقان بۆرەكتەك،
راھەتلىنەر گۈلگە ئېغىناپ.

پايانى يوق دېڭىز - ئوكياندا
ئۈزۈپ يۈرگەن كەبى كىت - بېلىق،

① قونۇس — قازاقلارنىڭ چارۋا ماللارنى ھەيدەپ كېلىپ، بىمرقانچە كۈن قوندۇرۇپ باقىدىغان جايى.

ئاشۇ كەڭ يەر بېغىشلاپ مەرتلىك
قازاقلارغا بېرەر مۇلچىلىق.

*   *

كېلىپ مەزگىل، تۇتۇپ تولغىنى،
يېڭىلاندى مانا يەر بېتى.
كېلەر تولۇپ قونغىلى ئاڭا
ھۆر زامانىنىڭ بەخت — دۆلىتى.

مېنىڭ بۇ كەڭ يۇرتۇم - ماكانىم
پارچىسىدۇر ئانا ۋەتەنىنىڭ.
تاغلىرىنى ئالتۇنغا پۈركەش
ئارزۇسىدۇر ئاتا - بوۋامنىڭ.

*   *

ئۇڭدا يېتىپ دىمەيمەن ھەرگىز
«بۇ جاي چەكسىز غەزىنەم، گۈزەل.»
مېنىڭ ئۈچۈن بۇ ئەزىز تۇپراق
قاشقالداقنىڭ قېنىدىن ئەۋزەل.

گەرچە مەن مەرت بولسامۇ داڭلىق،
بۇ زېمىندىن غېرىچ تۇپراقنى
باشقىلارغا بەرمەيمەن ئەسلا.
مەن ھاياتمەن ماكانىم بىلەن،
بۇ يەر ئۈچۈن جېنىمدۇر پىدا!

چىغىر يول

ئەلمىساقتىن

بويلىرىدا چاڭ - توزاڭ ئۆرلەپ،
بىر چىغىر يول ياتار ئىدى تاققا ياندىشىپ.
ئاۋۇل خەلقى ئاتار ئىدى ئۇنى: «چىغىر يول»،
ئۆتەر ئىدى ئۇندىن پادىشا، پۇخرا ئارىلىشىپ.

بىر ئىلاھى قۇدرەت ئۇنى سىزغاندەك ئەگرى،
«ئازماي يۈرۈش ۋەزىپىمىز مۇشۇ يولدىن» دەپ؛
تاھارەتسىز باسالمايتتى بوۋايلار قەدەم،
بۇ ئۇزۇن ۋە چەكسىز يولنى شۇنچە ھۆرمەتلەپ.

مەن ئويلايتتىم: «باللارنىڭ يۈگرىشى ئۈچۈن
يولنى شۇنداق بوغۇناق قىلىپ ياسىغان بوۋام!»
ئەگرى - بۈگرى بولۇپ يىراق كېتىۋاتقاندەك
كۆرۈنەتتى تاغدىن پەسكە ھەر بىر قارىسام.

ۋاقىت قانداق چىۋەر، ئۇنىڭ ئوي - دۆڭلىرى كۆپ،
بۈگۈن ئاشۇ چىغىر يولنىڭ ئىزناسىمۇ يوق.
قايسى تامنىڭ ئاستىدا ئۇ قالدى بېسىلىپ،
ياكى قايسى ئېتىزغا ئۇ كەتتى قوشۇلۇپ؟

ئىزدىسەكمۇ تېپىلمايدۇ ئۇنىڭدىن دېرەك،
كەڭ بوشلۇقتا كۆرۈنمەيدۇ چاڭ - توزاڭمۇ.
سالار ئەسكە تۈپ - تۈز بولۇپ كەتكەن قەۋرىنى،
ئۇنتۇلۇپتۇ «چىغىر يول» دېگەن نامىمۇ.

ئۇنىڭ ھەر بىر كاتاڭلىرى زامان- زاماندىن
ھەر تەرەپكە قاتناش بىلەن بولغاندى پەيدا.
بەلكى ئۇنىڭ ئۆرلەپ تۇرغان بوغۇنىغىدا
كۆمۈلگەندۇر، يىللار ئۆتۈپ يوقۇلۇپ ئاستا...

* *

مانا ئەمدى
ئاشۇ كونا يولدىن يىراقلاپ
ياتار تۈپ- تۈز تاش يول بۈگۈن، سوزۇلۇپ يەراق.
ئۆكۈز ئەمەس، ئات قوشۇلغان پوۋسكىلارمۇ،
كۆرسە ئۇنى ئىزا تارتىپ قالىدۇ، بىراق...

گەر بولسىمۇ شۇ چىغىر يول (ئەقىلغا سىغماس)،
چىدارمىدى بىزنىڭ بۈگۈن مىڭىشىمىزغا،
قانداق تۈپ- تۈز بۇ زاماننىڭ چىغىر يوللىرى،
ئاداشمايدۇ ماڭسا ئۇندا ھەتتاكى ئەما.

يېڭى يولنى قانچە قېتىم كېسىپمۇ ئۆتتى.
ۋە چاناپمۇ ئۆتتى ئۇنى كۈرمىڭ قېتىملاپ.
توزۇمايدۇ تاشتىن پۈتكەچ قامىتى ئۇنىڭ،
قانچە كارۋان كېچە- كۈندۈز تۇرسىمۇ قاتناپ.

قىرلىرىغا كۆز يەتكۈزمەي گۈرۈلدەر ھامان
ماشىنىلار چاپار تەكشى يوللاردا ئۇدۇل.
دەيمەن شۇڭا ئۆزگەرمەيدۇ، ئۆچمەيدۇ ئەسلا،
زامانىمىز داڭلىق يولى— داغدام چىغىر يول.

ئەيتقالى ئوسمان، تەرجىمىسى
چاپپار ئەھمەت

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

دۇتان ساكەي 1940 - يىلى ئالتايىلىك بۇرچۇن ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1961 - يىلى شىنجاڭ ئىنىستىتۇتىنىڭ خەنزۇ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. شائىر 1952 - يىلدىن باشلاپلا «ئال- تاي خەلقى» گېزىتىدە ئۆز قوشاقلىرىنى ئېلان قىلغان ئىدى.

ئۇنىڭ «شېئىر كېمىسى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى 1982 - يىلى نەشر قىلىندى، «تالىغا - تالغات» ناملىق شېئىرىي رومانى باسمىغا بېرىلدى. ئۇنىڭ يەنە مۇكاپاتقا ئېرىشكەن «كۆك- لەم كۆرۈنۈشلىرى»، «ئېرتىش شېئىرى» ناملىق شېئىرلىرى بار.

شائىر ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، ئىلى پېداگوگىكا ئىنىستىتۇتى تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنىڭ لېكتورى.

قويچى

گوياكى توپان دەۋرەپ، تەۋرەپ ئالەم،
دۆڭلەرنى بۇلۇت قاپلاپ بولدى مالەم.

يالىدى بۇلۇتلارنى يالقۇن ئېقىن،
ۋالىلداپ ئۇتەك تۈرۈپ كۆكتە چېقىن.

قورودا قېيىن قۇرۇت سورىۋالغان،
قويچى ئۇ — تۇن باتۇرى، ئەر — پەھلىۋان.

سىلىشىپ چوقان-سۈرەن ئورمان-ئارا،
كىلىدۇ چاڭ كەلتۈرۈپ ئەكس سادا.

جاڭگالدا بوران چىقىپ ھۆكىرەيدۇ،
ئەژۋەيلەپ بۇلۇت كۆچۈپ، گۈكىرەيدۇ.

پۇشقۇرۇپ قوي پادىسى تۈرۈلۈدۇ،
سىلكىنىپ قۇلاقلىرى ئۆرۈلۈدۇ.

تىگەر دەپ بۆرى قاچان بايقىماستا،
گۇمانخور ئىتلار قاۋار دەتالاشتا.

ئاق يالقۇن كەڭ ئۇپۇقتا شۇنچە يىقىن،
ۋاللىداپ ئىتەك تۈرەر كۆكتە چىقىن.

چۆپ بولۇپ كەتسىمۇ گەر ئۈستى-بېشى،
نىمىشقا ئىسسىق ئۆيگە قايتماس قويچى؟

كۆلگىچە سۈبھى — سادىق تاڭ ئالتۇنى،
نىمىشقا كىرپىك قاقماي، ئۆتەر تۈنى؟

ئوسمانجان ساۋۇت تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

رايخان ئىبىن قىزى 1938 - يىلى ساۋەن ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1956 - يىلى «قاراماي» ناملىق شېئىرى بىلەن ئەدەبىيات سېپىگە كىرگەن ئىدى. ئۇنىڭ «قار لەيلىسى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى كىتاپخانلار بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

شائىرە ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، ئىلى خەلق نەشرىياتىدا مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىمەكتە.

ئىككى شېئىر

ئانا يۇرت

ئۇچقان ئىپار شامىلىڭ
نەپىسمۇ ئانامنىڭ.
تۇتاش ساڭا ھەرقاچان،
قەلبى سەبى بالاڭنىڭ.

كۈلكىسىمۇ ئانامنىڭ
شىلدىرلىغان بۇلىقىڭ.

كۆيىنىگىمۇ تاۋلانغان
چىمەنزارلىك ئوت-لىغىلىك.

ئىچتىم سۈزۈك سۈيىگىنى.
ئاق سۈتى، دەپ ئانامنىڭ.
ئانام تىككەن كەشتە، دەپ،
بىلدىم گۈلىن دالاڭنىڭ.

ياغلىغىڭمۇ ياش ئورمان،
سېلىۋاپسەن بېشىڭغا.
بىردەم سېنى كۆرمىسەم،
بارغۇم كېلۇر قېشىڭغا.

مېھرى ئىسسىق ئانا يۇرت،
سەن ئانامسەن، ئەڭ ئۇلۇغ.
سەن ئانايۇ، مەن بالا،
مۇھەببىتىم يالقۇنلۇق.

تيانشان

ئالەمگە مەشھۇر نامىڭ، ئەي بۈيۈك تاغ،
تاقاشقان بېشىڭ كۆككە، ھەيۋەتلىك تاغ.
ھۆسنۈڭگە تاپالمىدىم تەڭداش پەقەت،
مەيلىمنى مەپتۇن قىلغان سەۋلەتلىك تاغ.

كىمدۇر ئۇ، نەقىشلىگەن ساۋۇتىڭنى،
بىلىمەن پولات بەدەن قامىتىڭنى.

ئوخشايسەن ئۆتمۈشتىكى پالۋانلارغا،
باغلاپسەن بەلگە ئۇپۇق بەلۋېغىنى.

ھىلال ئاي سېنىڭ ئوقيا-ساداغىڭمۇ،
ئالتۇن كۈن ئالدىڭدىكى تاۋىغىڭمۇ؟
ئوخشايدۇ تيەنچى كۆلى پاقىرىغان
يۇلتۇزغا، ئۇ سېنىڭ كۆز-قارىچۇغىڭمۇ؟

يامغۇرلار تەر تامچىڭمۇ پاقىرىغان،
ئاق بۇلۇت شارپاڭمىكىن يەلپۈپ تۇرغان.
كۆرۈنگەن ئاشۇ يۇمران يېشىل ئارچا،
ئەمەسمۇ ماڭلاي چېچىڭ، تۇزغۇپ تۇرغان.

قورقۇسنىڭ ① قومۇزىمۇ قولۇڭدىكى،
ئەل قەلبىن ئەسىر قىلغان يولۇڭدىكى.
تىيانشان، تاپالمىدىم ساڭا تەڭداش،-
ئېيتساممۇ بار سۆزۈمنى كۆڭلۈمدىكى.

ھاكىم مۇسا تەرجىمىسى.

① قورقۇس — قازاق خەلق ئەپسانىلىرىدىكى مەشھۇر نەغمىچى.

شامەن ئەيسا ئوغلى 1938 - يىلى ئالتايدا تۇغۇلغان. 1956 - يىلدىن باشلاپ ئىجادىيەتكە كىرىشكەن، 1982 - يىلى ئۇنىڭ «يىل قۇشى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بېسىلىپ چىقتى. ئۇنىڭ ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە، مۇكاپاتقا ئېرىشكەن «كۆن فونتانلىرى» شېئىرى ۋە «مارجان — قاسىم» داستانى بار.

شائىر ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، قابا ناھىيىلىك مەدەنىيەت يۇرتىدا ئىشلەيدۇ.

كۆچۈش يولىدا

ئات ئالدىغا بۆشۈك ئېلىپ، كۆچ① ھەيدەپ،
ئۇچراپ قالدى يول ئۈستىدە يەڭگەم ماڭا:
«قانداق گۈزەل بۇ يايلاق ۋە بۇ ئايماق،
جەننەتتىن ھىچ كەم ئەمەستۇر، ئىنىم، قارا.

بېشىڭ سېلىپ يولدا، يالغۇز قىپسەن سەپەر،
بارماقچىمۇ يۇرتقا شۇنداق لاغايلاپ.

① كۆچ ھەيدەپ — يايلاقتىن كۆچكەندە مال ھەيدەش مەنىسىدە.

ھەيران بولدۇم سېنىڭ بۇنداق تۇرقۇڭغا،
ئاتنى مىنمەي، يېتىلەپسەن ئاۋايلاپ.

ئۆرلەي دەپ قالدى يۈك - تاق ئۆكۈزدىن،
ياردەملىشىپ تۈزەشتۈرۈپ بەرسەڭچۇ.
ئايال دىگەن ئايال ئىكەن، نە ئىلاج،
يىگىتلەرگە قانداقمۇ تەڭ كېلەر ئۇ؟»

دىدى يەڭگەم، قىيا تاشنىڭ ئۈستىگە
بۆشۈگىنى قويدى ئاستا ئاۋايلاپ.
شۇنچە چاققان ئىرغىپ چۈشۈپ ئېتىدىن،
يۈك - تاقنى تۈزەشتۈردى چىڭ باغلاپ.

بۆشۈگىنى ئېلىپ يەنە ئالدىراش،
ماللىرىنى ھەيدەپ، ئاتنى تېقىمداپ،
يول ئالدى - دە، قاراپ مېنىڭ ھالىمغا،
مازاق قىلىپ كۈلۈپ كەتتى قاقاقلاپ.

بۇ ھەزىلدە قالغاچقا مەن يېڭىلىپ،
خىجىللىقتىن كەتتىم شۇنچە قىزىرىپ.
كۆچۈپ يۈرۈپ مال باققان شۇ مالچىنىڭ،
خىسلىتىگە قايىل بولدۇم، تەن بېرىپ.

ھاكىم مۇسا تەرجىمىسى.

جۇمادىل مامان · 1941 - يىلى كۈنەس ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1959 - يىلى شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى ئوقۇغۇچىلىق يىللىرىدا باشلانغان ئىدى. ئۇنىڭ «تاغ يالقۇنى» ناملىق داستانلار توپلىمى، «قاراقات» ناملىق شېئىرلار توپلىمى ۋە «ئاقىلباي ئاتاينىڭ ھېكايىلىرى» دېگەن پوۋېستى جامائەت بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

شائىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى بولۇپ، ھازىر ئىلى قازاق ئاپتونوم ئوبلاستلىق ئەدەبىي ئىجادىيەت ئىشخانىسىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى بولۇپ ئىشلىمەكتە.

بۇرادەر

ئۆزدۇم تىرەن ئاق ئۆستەڭنىڭ سۈيىدە،
يېتىلىپتۇ قىرغاق سۆيۈپ قوش چىنار.
ئۇن ئىككى مۇقام، ئاتىمىش قوڭۇر كۈيى①
قانداق كۆڭلەر كەچمىشنى ئىزاھلار.

① ئاتمىش قوڭۇر كۈيى — قازاق خەلقىنىڭ ئاتاغلىق كۈيلىرى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ھىس ـ تۇيغۇمنى ئىلھام يەلپۈپ قوزغايدۇ،
ئەتراپىمدا ناغرا ۋە نەي ياڭرايدۇ.
يىپەك يولىن بويلاپ يىراق قارايمەن،
بەل ـ بېكەتتە گۈلخان تۈرى پارلايدۇ.

قانداق ئۇنتاي تەڭ ـ تېكىسلىك بولغاندا
قۇياش كۈلۈپ، ئايمۇ راسا تولغاندا؛
تىكىلىمەن نەزەر تاشلاپ غەزەپلىك،
ئاشۇ سوغۇق، سۈرلۈك مۇردا ــ قورغانغا.

كەتتىم ئۇچۇپ قالىغاچتەك كەڭ كۆكتە،
چىقتىم ئىگىز خانتەڭرىنىڭ ئۈستىگە.
زوقۇم تېشىپ باقسام بىزەك ــ بوياققا،
تىيانشاننىڭ ئىككى باغرى گۈل كەشتە.

ئاكا ـ ئۇكا قازاق ــ ئۇيغۇر بالىسى،
چېتىلغاندۇر ئۇلار يۈرەك پارىسى.
بىللە ئۆگەتكەن شېرىن تىلنى ئانىسى،
كىندىك قانغا تەڭ بويالغان دالىسى.

سېزىڭدە ئاچچىق غورا، قۇرت يېگەن،
تال باراڭنىڭ ئاستىدا تەڭ سەگىگەن.
پېشانىدىن تەرنى بىللە تۆككۈشكەن،
توقاچ چىلاپ سۈتلۈك چاينى تەڭ ئىچكەن.

تەڭ چېچىلغان تىرىكچىلىك رىسقىمۇ،
بىللە تارتقان قايغۇ، ئەلەم، دەرتىمۇ،

ئېيتقان ئىمان، ئەزانىمۇ ئوخشاشتۇر،
بىللە بولغان جىنازا - يەرلىگىمۇ.

ئاتا قىلغاچ تەبىئەت مول پاراسەت،
بىنا قىلغان گۆھەر شەھەر، تاش ئۆينى.
جاھان قايىل فارابىغا، مەخمۇتقا،
تەقدىم قىلغاچ ئۇلار ئورتاق بىر ئوينى.

ئۇسۇل ئويناپ، بورانقۇشتەك ئۇچقان بىز،
بۇركۇت ئۇشلاپ، كەپتەرلەرنى باققان بىز.
قىز جىبەك① ۋە ئامانىسا ② ھەدەمدەك،
ئىككى يۇرتتىن چىققى ئەلگە مەشھۇر قىز.

بىر ئەزەلدىن دوست ۋە ئىناق بوپ كەلدۇق،
جۇڭغار - تارىم بىللە نەپەس ئېپكەلدۇق.
گورساي ③ ئاشساق كۆك ئېشەككە تۇز ئارتىپ،
قۇمبۇلاقتا يالغۇز ئاتقا مىنگەشتۇق.

تامغا ئويۇپ، تاش ئورناتتۇق تاغلارغا،
بۇنى بىرلىك كۈچى دىمەي بولامدۇ؟
يەر جەننەتتەك، قەلبىمىز پاك بولمىسا،
شىجۇن خېنىم④ ئانا بولۇپ كىلەمدۇ؟

ساداق ئەگىسەك، بىللە ياساپ ئوق - يانى،
قاچ - قاچقاچلاردا بىللە كۆچۈپ، قونغان بىز.

① قىز جىبەك — قازاق خەلق داستانىدىكى ئادالەتپەرۋەر باتۇر قىز.
② ئامانىسا — ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامىنىڭ ئۇستازى ئامانىساخان.
③ گورساي — ئىلىدىن جەنۇپقا ئۆتۈدىغان داۋان.
④ شىبجۇن خېنىم — مەلكە شىجۇن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۆتكەللەرنىڭ سىنىغىدىن تەڭ ئۆتۈپ،
غەم - قايغۇدا بىللە مۇڭداش بولغان بىز.

باسقۇنچىلار، خان - پادىشا، زالىم بەگ
بېشىمىزغا سالسا ملىك ھەر جاپانى،
شۇندىمۇ ھەر تالاشمىدۇق ئۆزئارا،
بىللە يىدۇق تاپقان قۇرۇت - زاغرىنى.

كۆرەك بېسىپ بىللە سوقتۇق نەيزىنى،
بىللە سۈردۇق پەن، مەرىپەت پەيزىنى.
قول تۇتۇشۇپ قاراقچىدىن قوغدىدۇق
ئۆمۈر بويى چەكسىز گۈزەل بۇ يۇرتنى.

ئالدى ئاتەش، ئارقىمىزدا مۇڭ - قايغۇ،
قوۋۇرغىمىز تەشتى زىندان تېمىنى.
سادىر پالۋان ناخشىسىنى ۋاقىرىدۇق،
پىسەنت قىلماي دار، ئاغامچا، ھەممىنى.

مۇدھىش زامان ئىلان بولۇپ چاققاندا،
قىلىچ چاپتۇق، خەنجەر ئىلىپ قولغا تەڭ.
ئەزىمەتلەر يەك شىمايلاپ قوزغىلىپ،
قان ئاققۇزۇپ، باتۇرانە قىلدى جەڭ.

ياندى يېشىل چاقماق، چىقتى غەزەپتىن،
ئۇلۇغ تەۋرەش تۇغى قىلدى زەپ جەۋلان.
ئاڭلىغاندا ئۈچ ئايماق①نى ماۋزېدۇڭ،
كۈلدى قازاق ھەم ئۇيغۇرۇم قىپ خەندان.

① ئۈچ ئايماق — ئۈچ ۋىلايەت ئىنقىلاۋى كۆزدە تۇتۇلۇدۇ.

داستان يېزىپ، قاتساق بولار قوشاققا،
قېنىن تۆككەن باتۇرنى ھەرەمباغقا.
باتۇر سىيىت، ئۇيغۇر قىزى رىزۋانگۇل
ياتار ئەنە بىللە ئانا تۇپراقتا.

*　　*

ئاق تاجىلىق دۇبۇلغىمىز بىر قېلىپ،
تاش ئۇرچۇقنى پىقىرتىپ ئەشتۇق يىپ.
كۆزەك يۇغدا نەقىشلەنگەن گىلەمگە،
تارىخ يازدۇق يىل شەنىگە شاتلىنىپ.

تارىخ قېرى بولسىمۇ بىز ياش تېخى،
تويغا چاچقۇ قىلىپ قوشاق توقۇيمىز.
ئىتتىپاقلىق — بىزگە بى باھا گۆھەر،
تاكەڭ ① بىلەن لۇتۇن ② شېئىرىن ئوقۇيمىز.

ۋابا يامراپ كەلگەندىمۇ بىز بىللە،
پىلىسىراتتىن بىللە ئۆتتۇق بىز يەنە.
كۆرسەتكەندە بەخت يولىن گۇڭچەنداڭ،
ئازاتلىققا بىللە قىلدۇق تەنتەنە.

قوشاق يازدىم يىپقا مارجان تىزغاندەك،
بارچە مىللەت پولات قورغان قۇرغاندەك؛
قازاق - ئۇيغۇر دوستلىغىنى قاراڭلار،
گۆشتە مانتا، مايدا پولۇ بولغاندەك.

---

① تاكەڭ — قازاق شائىرى تاڭجارىقنىڭ ئەكىلەتمە ئىسمى.
② لۇتۇن — ئۇيغۇر شائىرى لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ ئەكىلەتمە ئىسمى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

گۈل ئېچىلىپ، ئالدا ئىقبال پارلايدۇ،
خۇشپۇراقلار ھەرتەرەپكە تارايدۇ.
يۇرتىمىزدا توي ئۈستىگە توي بولغۇن،
ئوت - گۈلخانلار لاۋۇلدايدۇ، ئۇچىدۇ!

1984 - يىل، 30 - سېنتەبىر، غۇلجا.

تۇرسۇن مەخسۇت
جاپپار ئەھەت
تەرجىمىسى.

بەردىبېك قۇرچىقايېۋ 1940-يىلى ئالتاينىڭ جىمۇنەي ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1950-يىلنىڭ ئاخىرلىرى ئەدەبىيات سېپىگە كىرگەن. 1980-يىلى ئۇنىڭ «ماۋجۇشى»، «بەيگ» قاتارلىق شېئىرلىرى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

شائىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، كۆكتوقاي ناھىيىلىك مەدەنىيەت يۇرتىدا ئىشلەيدۇ.

پالۋان

سىرغىپ چۇشۇپ مىنگەشكەن ئات ساغرىسىدىن،
دەتالاش قىپ، چاڭگاللاپلا گەجگىسىدىن،
چىرماق سېلىپ قايرىغاندا، چوڭ تىرەكتەك
يىقىلدى ئۇ گويا بوران زەربىسىدىن.

كۆتىرىلدى پۇقىرىغان چاڭ-توزاڭلار،
قالدى قاتتىق كىرىشىپ يوتا-سانلار؛
يوغان بويۇن، تەلۋە كۈچ پالۋانلارغا
دىگەندەك: «جايىڭدا قال، يىقىلغانلار.»

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىن ئامبىرى

كۆككە ئۇچتى غەيرەت بېرىپ «بارىكاللا!»
كۆك تومۇرلار چىقتى كۆپچۈپ ۋە چىڭقىلىپ.
ئېلىشقان پالۋانلارغا مىڭلىغان كۆز —
ھەۋەس بىلەن قارىشاتتى تىكىلىشىپ.

سىلكىشەتتى بىر - بىرىنى ھەملە قىلىپ،
قارشى تەرەپ قالدى بىردىن ھالدىن كېتىپ.
غەيرەتلىنىپ ۋاڭ - چۇڭدىن قاۋۇل يىگىت
ئۇردى يەرگە گۈپ قىلىپ، يانپاشقا ئېلىپ.

گۆشىن ئۈزۈپ ئالسمۇ بىرەر قاداق،
كەلتۈرۈشكە ۋەتەنگە شەرەپ - ئاتاق،
زور كۈچ بىلەن كۆتەردى شىر ئەزىمەت —
چېمپىيون دەپ ئاتالغان باتۇر قازاق.

* *

ئۆتمىسمۇ ئۇستۇرا بۇرۇتۇمغا
قىرىق ياشنىڭ داۋىنىدىن ئاشتىم دىدىل.
بەزىدە ئۇ يېگىپ ۋە بەزىدە مەن،
ئېلىشتىم شېئىر بىلەن يىگىرمە يىل.

تۇرسۇن مەخسۇت تەرجىمىسى.

ئەيتقالى ئۇسپان ئوغلى 1937 - يىلى چۆچەكتە تۇغۇلغان. 1958 - يىلى شىنجاڭ ئىنستىتۇتىنىڭ تىل-ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇ 50 - يىلنىڭ ئاخىرلىرىدا ئەدەبىيات سېپىگە قوشۇلغان ئىدى. ئۇنىڭ «ئاق بۇلۇت» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بېسىلىپ چىقتى، «بۇرۇلۇش» ناملىق ھېكايىسى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

شائىر ھازىر «شۇغىلا» ژۇرنىلىنىڭ مۇئاۋىن باش مۇھەررىرى بولۇپ ئىشلىمەكتە، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئىككى شېئىر

يېزام

ئارىلاپ تاغلارنى، دۆڭلەرنى،
تۇغۇلغان يېزامغا كەلدىم مەن.
قەلبىمدە دولقۇنلاپ كۈي قوشاق،
ھەۋەستە تىكىلىپ قالدىم مەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

بىر چاغلار بەگۋاش سۇ تاشقىنلاپ،
قىرغاقنى تىنىمسىز چاقاتتى.
ھە، ئەمدى شىددىتى بېسىلىپ،
بويسۇنۇپ، بەك يۇۋاش ئاقاتتى.

يۇگەنسىز ياتقان كەڭ يايلاقنىڭ
قوشۇلغان بىر چېتى ئۆستەڭگە.
يېزامغا سىم تارتىپ، توك كەپتۇ
قۇرۇلغاچ ئېلېكتىر ئىستانسە.

توك چىراق كۆز قىسار يىراقتىن،
ئەل ئۇنىڭ نۇرىغا چۆمۈلگەن.
قوينىڭدا ئەركىلەپ ئۆستۈمەن،
ئىخ، يېزام، سەن شۇنچە گۈزەلسەن!

كەلگۈسىڭ چاقنار شەرەتلەپ،
جىلۋە قىپ ياپ - يېشىل كۆكلىمىڭ.
شېھىرىمغا قاپىيە بولغاندەك،
شۇ گۈزەل مەنزىرەڭ، ئاھ، سېنىڭ!

ناخشا

شۇ يېزىدا تۇنجى قېتىم
ناخشاڭ مېنى ئويغاتقان.
شۇ قورانىڭ قاپقىسىدا
تاڭ ئاتقىچە ساقلاتقان.

ئاشۇ ناخشاڭ مېنى سانسىز
شۇ تەرەپكە بارغۇزغان.
ئاشۇ ناخشاڭ تۈن كېچىلەر
مېنى شېئىر يازدۇرغان.
ئاشۇ ناخشاڭ يۈرەك كۈيىن
يىراقلارغا تاراتقان؛
شۇ يېزىنىڭ، تونۇش ئۆينىڭ
ئىشىگىگە قاراتقان.
ئاشۇ ناخشاڭ ماڭا باغدا
قىزىل گۈلنى ئۈزدۈرگەن.
ئاشۇ ناخشاڭ قېيىق بىلەن
مېنى كۆلدە ئۈزدۈرگەن.
ئېيت ناخشاڭنى، ئۈزۈلدۈرمەي،
تىڭشاي مەن خۇشتار بولۇپ.
ئاق ياغلىقىڭ كۆز ئالدىمدا
تۇرسۇن ھەر چاغ يەلپۈنۈپ.

چاپپار ئەمەت تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

سالى سادىۋاقاس 1942-يىلى تولى ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1964-يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل-ئەدەبىيات فاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇنىڭ دەسلەپكى شېئىرى 1960-يىلى ئېلان قىلىنغان ئىدى. 1981-يىلى «چېچەك» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بېسىلىپ چىقتى. ئۇنىڭ يەنە «شاتلىق قوشاقلىرى» «تىك سىزىق» ناملىق شېئىرلىرى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

شائىر ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، «شۇغىلا» ژورنىلى تەھرىر بۆلۈمىدە مۇھەررىر بولۇپ ئىشلەيدۇ.

غۇلجىدا يېزىلغان ئىككى شېئىر

سايرامدىن ئۆتكەندە

تالاي شائىر، ناخشىچى سەيلە قىلغان،
ئوك يېقىمدا ياپ-يېشىل ياتار سايرام.
چاچقۇ قىلىپ چاچاتتىم چىن دىلىمدىن
ئۇرغۇپ چىققان شېئىرىم بولسا فونتان،

ھۆلۋەرلىك ئەل كۆڭلىدەك ئۆسۈپ تۇرغان،
ئەي گۈزەل كۆل، مەھلىيا قىلدىڭ مېنى.
دولقۇنلىرىڭ قوغلىشىپ، كېلەر چېپىپ،
كۆرسىتىپ كەڭ ئاق كۆڭۈل - ماڭلىيىنى.

دولقۇنلىرىڭ شۇنچىلىك قىزىقارلىق،
بىر - بىرىنى قوغلىشىپ، ئۆركەشلىنىپ؛
كېلەر مانا سەكرىشىپ قوزىچاقتەك،
شىددەت بىلەن قىرغاقنى ئۇرۇپ - چىقىپ.

دولقۇن، دولقۇن، مەن سېنى ماختىساممۇ،
بىئاراممەن سىرىڭنى ھېچ ئۇقالماي.
گاھ كۆرۈنسەڭ ئاققۇدەك كۆل يۈزىدە،
بەزەن بولۇپ ئاق بېلىق، ئۈزدۈڭ ھارماي.

قارىسام مەن ئايلىنىپ قايسى ياقتىن،
دۇچ كېلىمەن يېڭى بىر مەنزىرىگە.
ئامال قانچە، باسالماي سېغىنىشىم،
كېتىپ قالدىم يېنىڭدىن، ئايدىڭ كېچە.

قىرغاقلارنىڭ غىدىقلاپ قولتۇغىنى،
ئەسىرلەردىن دولقۇنىڭ كەلدى يامراپ.
ئارمانىم شۇ يەنە بىر كۆرۈشكىچە،
ئۆتسە ئۆمرۈم سېنىڭدەك دولقۇن ياساپ.

تەلكە داۋىنى

كۆڭۈلنىڭ كۆك تولپارىنى يېتەكلەپ ئېلىپ،
ئىلھامنىڭ ئورۇق ئېتىنى ئىگەرلەپ مىنىپ،

ناخشا ئېيتىپ كېلىمەن تاڭجارىق ھاسقان
شۇ تەلكىنىڭ داۋانىغا مەنمۇ ئىز سېلىپ.

كېسىپ تاشلاپ قېرى زامان ئوخۇلىسىنى،
ئۆتكەن ئىدى شائىر ئاتام سېغىنىپ يۇرتىنى.
ھايات بولسا ئاچتۇرۇپ ئالماسمىدىم مەن،
شۇ شائىرغا ناخشىلىرىدىم تۇماغىسىنى. ①

قاراقچىدەك يېرىم يولدا يولۇقۇپ قالغان،
ئەجەل بىزدىن مەزگىلسىزلا ئۇنى ئايرىغان.
بىلدىمكى مەن. شۇنداق ئىگراپ كۆچكەن يۇرت كەبى،
شائىر سۆزىن يادا ئېلىپ شۇ داۋان قالغان.

بۇ داۋانغا دىسەڭ ئەگەر «كۆپ قېتىم كەلدىم،»
يەنە كەلسەڭ بۇزۇلماستىن قالۇرمۇ قەلبىڭ؟
ئىزلەپ يۈرۈپ شائىر باسقان ئىزلارنى مەنمۇ،
ئەتراپىمغا كۆز يۈگۈرتۈپ قارالۋەردىم.

خۇشال قىلار ئىدىم، دوستلار، ھەممىڭلارنى مەن،
تەڭ قاندۇرۇپ سىلەر بىلەن خۇمارىمنى ھەم؛
گەر ئاڭلىسام ئاۋازىنىڭ ياڭراق ئەۋجىنى
شۇ ئاتاقلىق شائىرنىڭ تەلكىگە سىڭگەن.

قەلبىمدىكى سېغىنىشنىڭ يىغىپ كۈچىنى،
ئۇچۇرغانتىم خىيالىمنىڭ ئۈمىت قۇشىنى؛
سۆز قاتمىدىڭ لېكىن تەلكە،
شۇنداق بولسىمۇ،
شائىر ئۆتكەن داۋان بولغاچ سۆيۈمەن سېنى.

1983- يىل، 10- ماي، غۇلجا.

جاپپار ئەمەت تەرجىمىسى.

① تۇماغا — ئوۋ قۇشلىرىنىڭ كۆزىگە كىيدۈرۈلىدىغان تۇماق.

بايتىك دۆيسەبايېۋ 1940 - يىلى ئالتاي ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. دەسلەپكى شېئىرلىرى 1958 -يىلى ئېلان قىلىنغان. 1984 -يىلى «ئاق قېيىن» ناملىق شېئىرلار توپلىمى كىتاپخانىلار بىلەن يۈز كۆرۈشتى.

ئۇ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆ-بىسىنىڭ ئەزاسى، ئالتاي ۋىلايەتلىك پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى.

تارىم غۇنچىلىرى

قەشقەر سورىسى

تىنىقلىرىم كېلىدۇ تىرىكلىكتىن،
ئىلھام كەلسە، شېئىرغا تولار يۈرەك.
ئۇچۇپ كەلدى قەشقەرنىڭ سەلكىنلىرى
خۇش ھىد بېرىپ جەننەتنىڭ شامىلىدەك.

قايسى شەھەر مۇشۇنداق گۈزەلدۇر - ھە!؟
باپ جاي ئىكەن شائىرلار يۈرسە يايراپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

قەدىم قەشقەر كۈلىدۇ ئاپتاپ كەبى،
شەرقىي كۆلدىن كۆرۈنسە ئەكسى چاقناپ.

دوست ـ يارانىنى كۆرگەندە باغلار ئارا،
ئەسكە چۈشتى كۆڭۈللۈك ياشلىق كۈنۈم.
قىزىل دەريا ۋە تۈمەن بىلەن ئاققان
چېچى ئىكەن قەشقەرنىڭ ئىككى ئۆرۈم.

كۆڭۈل كۈيى ئۆركەشلەپ ئاقار مۇندا،
كۆينەك كىيگەن باغلارنىڭ چېچىكىدىن.
گۈزەل قەشقەر قارايدۇ تىيانشانغا،
ئاق قالپاقلىق پامىرنىڭ ئېتىكىدىن.

قونالغۇ

«ئۆيىمىزنى كۆرۈپ كېتىڭلار!»
دېدى بىر قىز ئالدىراپ كېلىپ.
تەكلىپ قىلدى قازاقلىرىنى،
قالغان ئىكەن بىزنى سېغىنىپ.

ماقۇل بولدۇق بېرىپ كېلىشكە،
ئۆزىمىزنىڭ قىزى ئىكەن ئۇ.
گۈل ـ گۈلىستان تارىم بويىدا
چىقىپ قالدى بىزگە قونالغۇ.

قول قوشتۇرۇپ تۇردى كۈيوغۇل،
كەلگەن چاغدا قېيىنى ئاكىلار.

دىدى ئوغۇل كۆلۈپ ئۇنىڭغا:
«تاغىلىرىم بولۇدۇ بۇلار.»

شائىر ماكانىدا

(ئىمىن جەملۇنغا بېغىشلايمەن)

ئۇيغۇر بوۋاي ئاتاپ ئېتىكىنى،
سەن توغرىلىق ئېيتتى كۆپ گەپلەر.
ياخشى ھاكىم بولغان ئىكەنسەن،
كۇچار خەلقى تارتقاندا دەرتلەر.

خەلق قىرىلغان ئوت-چۆپ مىسالى،
تېرورلۇقتا قالغاندا ئېلىڭ،
ياۋغا قارشى يازدىڭ شېئىرلار،
نەپرەت بىلەن تولغاندا دىلىڭ.

تۆھمەت تېشى ياققان بېشىڭغا،
قىلىچتىن قان تامغان ئۇ زامان.
يوقسۇل خەلق كەلگەندە ئېزىلەپ،
پانا بولدۇڭ ئۇلارغا ھامان.

خەلقپەرۋەر كوممۇنىست ئىدىڭ،
ئېتىزلاردا بولدۇڭ سەن دىخان.
پەرزەنت كۆردۇڭ قۇربان① ھېيتتا،
قويدۇڭ ئۇنىڭ ئېتىنى قۇربان.

① قۇربان — ئىمىن جەملۇننىڭ ئوغلى، ھازىر دالىيەندىكى ھاۋا ئارمىيە قىسىملىرىدا ئىشلەيدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

توسمىلارنىڭ ئىسىل تېشىدىن
قول ئىزلىرىڭ كەتمەپتۇ تېخى.
شۇ مىسۇلىك دەرەخ قېشىدىن
ئۆيلىرىڭمۇ كۆچمەپتۇ تېخى.

كۆز قارىچۇغىدەك كۆردۈڭ كۇچارلى،
بۇ يۇرت ساڭا ئاچقاندا قۇچاق.
شۇڭا كۇچار مۇھەببەت بىلەن
ئەسلەپ سېنى توقۇيدۇ قوشاق.

ئورۇندۇغىڭ، ئۈستەل، قەلىمىڭ،
كۆرگەزمىدە بار ئىكەن ھازىر.
سۈرىتىڭگە قاراپ، ئىچىمدە
دېدىم: مەڭگۈ ئۆلمەيسەن شائىر!

قۇربان بارات تەرجىمىسى.

جۇمان ئەيسش ئوغلى 1943-يىلى بۆرتالا ئوبلاستىنىڭ جىڭ ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1961-يىلى شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل-ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن ۋە شۇندىن باشلاپ شېئىر يېزىشقا كىرىشكەن. ئۇنىڭ دەسلەپكى ئىجادىيىتى مۇزىكا بىلەن باشلىنىپ، «ئابىيالا»، «گۈزەل باركۆل يايلىقىم» قاتارلىق ناخشىلىرى جامائەتچىلىكنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشكەن.

ئۇ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، «شۇغىلا» ژورنىلى تەھرىر بۆلۈمىنىڭ مۇھەررىرى.

يۇرت مېھرى

ئىلى

ھەر يىل يېڭى چېچەك كۆرۈمەن،
ياپراقلىرى ياپ-يېشىل تالدا.
قۇشتەك ئۇچۇپ، مېھمان بولاي دەپ،
كېلىپ قالدىم، ئەي ئىلى، ساڭا!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئەگەر ئۆتكەن چاغلىرىمدا مەن
يۈكسەك — ئىگىز چوققىلىرىڭنى،
راۋانلاشتى بوغۇلۇپ قالغان
ھېسسىياتىم، كۆرگەندە سېنى.

ئۆركەشلىگەن دەريالىرىڭدەك،
يەلپۈپ تۇرغان ئورمانلىرىڭدەك،
قۇتلۇق قوينۇڭ ئالدى باغرىغا
مېنى ئەرك سىمۇۋۇلىدەك.

تاغلىرىڭنى قانداقكىن دېسەم،
تۇرۇدىكەن كۆلۈپ سەندەك شات.
باتۇر خەلقىڭ ئېلىپ ئىنتىقام
تۈت مەرەزنى يوقاتقاچقا پات.

كەڭ دالاڭنى ئايلىنىپ يۈرۈپ،
باغچا، ئېتىز، دانلىرىڭ كۆردۈم.
مەن تۆۋەنگە تاشلىغاندا كۆز،
سەزدى چوڭقۇر مەنانى كۆڭلۈم.

ئايلانغاندا كەڭ ۋادىلارنى
يېڭى خىسلەت، يېڭى شان كۆردۈم.
قويچى سۇنغان سىنچاينى ئىچىپ،
ناخشىلارنىڭ پەيزىنى سۈردۈم.

كۆرگىنىمدە رەڭدار گىلەمدەك
كەڭ دالاڭنى، ئۆرلىدى زوقۇم.

يايلىغىڭنى كەڭرى ئېچىلغان
داستىخانغا كەلدى ئوخشاتقۇم.

ئىلىم-پەنگە چىن دىلدىن ئاشىق
ئەرلىرىڭ بار سېنىڭ مۇنەۋۋەر.
قولى ئوچۇق، مېھماندوست خەلقىڭ
ھۆرمەتكە بولدۇم سازاۋەر.

بوۋايلارنىڭ شەجەرىسىنى
ئاڭلاپ يەنە، قانغۇم بار مېنىڭ.
ماگىنتتەك تارتتىڭ ئۆزەڭگە،
كەڭ قوينىڭدا قالغۇم بار مېنىڭ.

قاناس كۆلى

قاناس كۆلى دىگەندە،
شېئىر يازغۇم كېلىدۇ.
تەرىپىڭنى كۈيلەشكە،
تىل ئاجىزلىق قىلىدۇ.

ئارتۇق سۆزلەپ نەقىلاي،
ھىسسىياتىم تېشىپتۇ.
مەن ئويلىغان مۆلچەردىن
پەرۋاز قىلىپ ئېشىپتۇ.

كەپتۇ بۇگۈن ئۆلكىدىن
شىرىن سۇخەن شائىرلار.
ئۇلار ماختاپ كۈيلىسە،
پو ئېتىپتۇ دىمەڭلار.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بىرنىڭ قوشقان سۆزىمىز:
«قاناس - يىگىت، قاناس - قىز».
ماختاپ - ماختاپ تۈگىمەس
ئېيتقان بىلەن سۆزىمىز.

ئوي - خىيالىم ئورماندا،
باللار ئوينار چىمەندە؛
قويلار تاغدىن چۈشكەندە،
پېتىپ كېتەر ئوت - چۆپكە.

بۇلاق ئۈنى، قۇش ئۈنى،
ئاڭلا مانا، قۇلاق سال.
كۆرۈپ ھەيۋەت قىياپەت،
سوراپ ئۇنى بىلىپ ئال.

كۆلنى سۈرەت - ئاي دېسەم،
سۈيى ئۇيۇل قوغۇشۇن.
ئىشەنمىسەڭ بېرىپ كۆر،
دىلدا گۇمان قالمىسۇن.

ئەيتقالى ئوسپان
جاپپار ئەمەت : تەرجىمىسى.

ئەزىلبېك كىنەزبېك ئوغلى 1948-يىلى كۆنەستە تۇغۇلغان. 1960-يىللاردىن باشلاپ ئىجادىيەت سېپىگە كىرگەن. ئۇ ئۆتكەن يىلى «تۆمۈر قانات» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بىلەن «ئاققۇلار ئۇچۇپ بارماقتا» دېگەن شېئىرىي رومانىنى نەشرگە تاپشۇردى.

ئۇ ھازىر ئىلى ۋىلايەتلىك 1-دارىلمۇئەللىمىن مەكتىپىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئاققۇلار، مەرگەن دەپ قالماڭلار مېنى!

ماموق قاناتلارغا باھار قوندۇرۇپ
ئاققۇلار يىراقتىن ئىلىپ كەلگەندە،
ئۇلارنى ئىزلەپ مەن نۇرغۇن يول يۈرۈپ،
پايانسىز دالادىن كەلدىم شۇ دەمدە.

يۈرۈپتۇ ئاققۇلار ئۈزۈشۈپ مەغرۇر،
ئايدىڭ كۆل ئىچىدە— قەدىم ماكاندا.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبكىتى
www.uyghurkitap.com

مەن كەلسەم ھۆركىشىپ، تۇساتتىن ئۇلار،
تارقىشىپ كەتمەكچى بولدى شۇ ئاندا.

كەلدىم مەن مۆكۈنۈپ، كۆلنى ياقىلاپ،
(مەن مۆكۈپ ئۆگەنگەن ياش چېغىمدىلا.)
كەلگەندە مەن يېتىپ،
قانات قېقىشىپ،
توپ بولۇپ كېتىشتى ئۇلار يىراققا.

ئاھ، قۇشلار، ئاسماننىڭ ئەركىسى سىلەر،
كەتتىڭلار،
قالدىغۇ ماكانىڭلار جىم.
كەلمىگەن ئىدىمغۇ مىلتىقنى بەتلەپ،
مەرگەن دەپ ھساپلاپ قالدىڭلارمىكىن؟!

كەلگەنتىم سىلەرنى بىر كۆرۈش ئۈچۈن،
سۆيگەچكە مەن ئاپپاق قامىتىڭلارنى.
كەلگەنتىم سىلەردىن ئۆگىنىش ئۈچۈن،
قەلبىمدەك تاپ - تازا پاكلىقىڭلارنى.

كەلگەنتىم سىلەردىن شىپالىق ئىزلەپ،
دەردىمگە بىر داۋا تېپىشنى كۆزلەپ.
قاتارلىشىپ مەڭگۈ ئۇچۇشۇڭلارنى
جان - دىلدىن قەدىرلەپ،
ۋاپادارلىق دەپ.

كەلگەنتىم ئۆزىدە بار بولغان ھەممە
خىسلەتنى ماڭىمۇ بېرەرمىكىن دەپ.

كۆرسىتىپ قويدۇڭلار بىرلا قىممەتلىك
ھەركەتنى:
ئىگىزگە ئۇچۇشنى ئۆرلەپ.

كۆڭۈللۈك ئايدىڭدا يۈرگەندە غەمسىز،
مەن كېلىپ بىئارام قىلغاچ سىلەرنى:
جۈپتىڭدىن ئايرىلماس، گۈزەل ئاققۇلار،
بىر يىرتقۇچ مەرگەن دەپ قالماڭلار مېنى!

ئەيتقالى ئوسپان
جاپپار ئەمەت : تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ن. لوتا 1935 - يىلى بۆرتالادا تۇغۇلغان. ئىچكى موڭغۇل ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ رادىيو ئىستانسىسى موڭغۇل تىلى بۆلۈمى ئەدەبىيات - سەنئەت گۇرۇپپىسىنىڭ مۇھەررىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى 1956 - يىلىدىن باشلانغان ئىدى. 1983 - يىلى ئۇنىڭ «مىڭخې چېچەكلىرى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بېسىلىپ چىقتى. «بۈركۈت»، «مىڭخې چېچەكلىرى» ناملىق شېئىرلىرى ئاپتونوم رايون قۇرۇلغانلىقىنىڭ 30 يىللىقى ۋە ئاز سانلىق مىللەتلەر مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

مەن سۆيۈمەن قۇياشنى

1

بۇ كەڭ جاھان — چەكسىز ئالەمدە
قۇياش پارلاپ تۇرغاچقا ھامان.

پەيدا بولۇپ ئىنسان، جەمئىيەت،
ياراتقان مول، رەڭدار بىر زامان.

قۇياش نۇرى تۆكمۈمەس - پۈتمەس،
بىهساپ كۈچ - قۇدرەتكە تولغان.
مەۋجۇداتلار ئۇنىڭ بەھرىدە
ياشاپ كەلدى، ياشايدۇ ھامان.

ئۇخچۇپ - ئويناپ بۇلاق سۇلىرى
خوشاللىقتىن ئوقۇيدۇ داستان.
شاخلار ئارا سايرايدۇ قۇشلار
ئاۋازىدىن شاتلىغى ئايان.

قۇياش بولغاچ بەخت - شاتلىققا
يار بولدى كەڭ جاھان ھەم ئىنسان.
قۇياش ئىللىق، قۇياش مېھرىۋان،
كۈچ - قۇدرىتى پۈتمەيدۇ ھامان.

2

جاھان كەڭدۇر، ئۇنىڭ قوينىدا
مەنكى ئاددى، كىچىك بىر ئىنسان.
ھاياتلىغىم، ساغلام ئۆسمىگىم
باغلىق ئىللىق قۇياشقا ھامان.

جاھان مۇزلاپ، ئالغاندا مېنى
ئۆز باغرىغا توڭلىغان تۇپراق؛

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

شاخلىرىمنى سۇندۇرۇپ بوران،
قاپلانغاندا بۇلۇتقا ھەر ياق؛

جان تالاشتىم سۇلغۇن مايسىدەك
ھايات ـ مامات گىرداۋىدا مەن.
باشقا چۈشتى تەقدىر غەملىرى،
بولدۇم دەرتكە زەپ مۇپتىلا مەن...

ئالتۇن قۇياش پارلىدى يەنە،
چاچتى ھاياتبەخش نۇرىنى.
ئەزىز قۇياش چاچتى سۇ ـ شەبنەم،
ئېچىلدۇرۇپ ھايات گۈلىنى.

ئوڭدىن كەلدى تەلىيىم مېنىڭ،
كۈلدۈم خۇشال ھاياتلىق بىلەن.
خۇشاللىقىم يەتتى پەلەككە،
ناخشا ئېيتتىم زوقلىنىپ بەلەن.

سېھرى كۈچى بىھساپ قۇياش
ۋۇجۇدۇمغا بەردى كۈچ ـ دەرمان.
ئاتەش كەبى ئىللىق كۈن نۇرى
يۈرىكىمگە ئاقتى ھەر زامان.

ھۆرمەتلەيمەن قۇياشنى شۇنچە،
دەيمەن ئۇنى ئانام ۋە دادام.
مەن سۆيىمەن قۇياشنى شۇنچە،
ئۇ ياشىسۇن، ياشىسۇن داۋام.

مەن قۇياشنى كۈيلەيمەن شۇنداق،
ھەرگىز ئەمەس بۇ خوشامەتتىم.
مەن قۇياشنى سۆيۈمەن دىلدىن،
يوقتۇر بۇندا باشقا مەقسىتىم.

ئۆتسە يىللار، ھەتتا ئەسىرلەر
ئۇ قەلبىمدە يالقۇنجار ھامان.
ئۆچۈرەلمەس ئۇنى ھېچنىمە،
ئۇ مەڭگۈلۈك باھار، گۈلىستان.

مەندە قىزىل يۈرەك ـ قەلب بار،
ئۆچمەيدىغان يالقۇنلۇق گۈلخان.
مەندە سادىق قىزىل ۋىجدان بار،
ئۇ قۇياشقا تەلپۈنەر ھامان.

بەكمۇ زوردۇر قۇياش تۆھپىسى،
نۇرى بىلەن يورۇيدۇ جاھان.
يۈرەكلەردە ھۆرمىتى ئۇلۇغ،
ئۇ ھەممىنى ساقلايدۇ ھامان.

مېھرىۋانىم ــ ئالتۇن قۇياشقا
تەقدىم ئەزىز يۈرىكىم مېنىڭ.
تەقدىم بۈيۈك ئىشلىرىمىزغا
ئەزىز ئارمان ـ تىلىكىم مېنىڭ.

ماخمۇتجان ئىسلام تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

س. قارا 1937 ـ يىلى بايىنغولىن ئوبلاستىنىڭ خېجىڭ ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1963 ـ يىلى ئىچكى موڭغۇل ئاپتونوم ئوبلاستى ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل ـ ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇنىڭ شېئىرلىرى 1957 - يىلدىن باشلاپ گېزىت ـ ژورناللاردا ئېلان قىلىنغان ئىدى. 1984 - يىلى «قارا شەھەر دەرياسى ھەققىدە ناخشا» ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىندى. شائىرنىڭ «ياشارغان ئانا»، «ئالتۇن قاچىنىڭ رىۋايىتى»، «يۇلتۇز بىلەن چىراق» قاتارلىق شېئىرلىرى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

شائىر ھازىر «چولپان» ژورنىلى تەھرىر بۆلۈمىنىڭ مۇھەررىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

مەن تىپچاق[1] ئوتمەن

مەن تىپچاق ئوتمەن،
تىپچاق ئوتمەن مەن،
بايىنبۇلاقنىڭ يۇمران گىياسى.

[1] تىپچاق ـ ئوزۇقلۇق قىممىتى يۇقىرى بولغان بىر خىل تاغ چۆپى. موڭغۇللار «بېتكە» دەيدۇ.

كۆكتە يېنىپ تۇرغان يۇلتۇزمەن،
يۇرتۇم مېنىڭ يۇلتۇز دالاسى.
ئەجدادىمدىن ماكان تۇتقان تاغلاردا،
مەن يايلاق ئوغلى ــ تىيچاق ئوتمەن.
مۇنبەت زېمىن ئانامدۇر مېنىڭ.
تۇپرىغىدۇر ئۆسكەن ماكانىم.
ئاشۇ ئىللىق تۇپراق قوينىدا
تۆرەلدى، ياشاردى مېنىڭ بۇ جانىم.
مەن خۇش پۇراق، يۇمران ئوزۇقمەن،
يىلقا، قويغا، چارۋىلارغا يەم.
ئوزۇق ئېلىپ مەندىن چارۋىلار
ئۆسەر ساغلام، ئەت ئېلىپ تىمەن.

مەن تىيچاق ئوتمەن،
تىيچاق ئوتمەن مەن،
باينبۇلاقنىڭ يۇمران گىياسى.
مەن مۇنبەت تۇپراقنىڭ پەرزەندىدۇرمەن،
ۋۇجۇدۇمدا هايات سىماسى.
چۆمۈپ ئىللىق قۇياش نۇرىغا،
يايرار مېنىڭ ياپراق ۋۇجۇدۇم،
شۇنچە پاخلان بولۇپ چوڭ بولدۇم.
چاڭقسام، يامغۇرلار مەن ئۈچۈن شەربەت،
كۈنسېرى باراقسان بولۇپ ئاۋۇدۇم.
ئەركىلىتەر مېنى مەيىن شاماللار،
يېقىملىق ناخشىلار، جاراڭلىق سازلار،
مەن ئۈنىڭغا ئۇسۇل ئوينۇدۇم.

مەن تىيچاق ئوتمەن،
تىيچاق ئوتمەن مەن،

بايسبۇلاقنىڭ يۇمران گىياسى.
جۇدۇنلار ئۇششۇتۇپ سولدۇرسا،
بورانلار قاخشىتىپ، قومۇرۇپ تاشلىسا،
بار مېنىڭ رەنجىمىنىڭ شىپاسى.
چۈنكى مەندە بار هاياتىي كۈچ،
كار قىلالماس جۇدۇن ۋە بوران؛
يىلتىزىمدىن ياشىرىپ يەنە،
قەد كۆتىرىپ، سوزۇلىمەن دەۋران.
مەن خالىس، پىداكار گىيامەن،
ئۆزەمنى بېغىشلىغان چارۋا ـ ماللارغا.
قەلبىمدە يايلاققا مۇهەببەت،
كۆكلەيمەن، ئاۋۇيمەن تائەبەت؛
بارلىغىمنى قىلىپ تەسەددۇق،
بۇ بەختىيار يېڭى زامانغا!

س. مەدىر
ج. ئەمەت
: تەرجىمىسى.

سەينا (شىنخۇ) 1936 - يىلى ئىچكى موڭـ
غۇل زارۇتچى چارۋىچىلىق مەيدانىدا تۇغۇلغان.
1957 - يىلى ئىچكى موڭغۇل پىداگوگىكا
ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇ شىنخۇ تەخەللۇسى
بىلەن ئەدەبىياتقا كىرگەن. ھازىر موڭغۇل تى-
لىدىكى «چولپان» ژورنىلى تەھرىر بۆلۈمىنىڭ
مۇھەررىرى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنـ
جاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيىتى 1957 - يىلدىن باشلانغان. ئۇنىڭ
«پەرۋاز قىل ئاققۇ»، «پادىچى قىز»، «يىپەك يولىدا ئىتتىپاقلىق رىشـ
تىسى»، «شادىيانە ئۇيغۇر ئۇسۇلى» قاتارلىق شېئىرلىرى كىتاپخانلار-
نىڭ ئالقىشىغا ئېرىشكەن. «گۈل باسقۇچلار» شېئىرى دۆلىتىمىز
قۇرۇلغانلىقىنىڭ 30 يىللىقىغا سوۋغا قىلىنغان ئەسەر سۈپىتىدە مۇكا-
پاتقا ئېرىشكەن.

يايلاق خاتىرىلىرى

(سىكىل)

گۈدۈك

موڭغۇلنىڭ قاردەك ئاپپاق ئاۋۇلىدىن
ياش يىگىت چىقىپ كەلدى موتوسىكلىت مىنىپ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ماگدى ئۇ جىلغا تامان، يېڭى زاۋۇت
قۇرۇلغان تاغ باغرىغا خوشال بېقىپ.

تىلىمسىز گۈرۈلدەيدۇ سايراپ موتور،
بارىدۇ ئارقىسىدىن قۇياش قوغلاپ.
دەرەختە شاختىن-شاخقا قونۇپ قۇشقاچ،
جۈر بولار ئاڭا يولدا خوشال سايراپ.

ياپ-يېشىل ھەممە تەرەپ، يېشىل ئاسمان،
كۆكۈش ئىس توپ-توپ بولۇپ ئۈزەر لەيلەپ.
چېتىلغاچ چىن دوستلۇقنىڭ رىشتى مەھكەم،
ئۆتمەكتە بۈگۈن ئەتە بوپ قوشكىزەك.

جىلغىدا ھەيۋەت بىلەن ياڭراپ گۈدۈك،
چېلىندى زامانىلىش سىگناللىرى.
ئويغاندى غەپلەت بېسىپ ياتقان يايلاق،
ماڭماقتا قۇشتەك ئۇچۇپ مەنزىل بويلاپ،
قوغلىشىپ موتوتىسىكىلىت ئىزلىرىنى.

يەلقا

يايلاق ئەھلى ئاتىنىڭ ئۈستىدە،
بېسىپ ئۆتتى قانچە تاغ-داۋان،
قانچە تارىخ، قانچە ئۆتكەلنى.
گۈزەل، قاۋۇل، ئۇچقۇر شۇ ئاتلار،
غۇرۇرىدۇر يايلاق خەلقىنىڭ،
ۋە ياشىنتار ئۈندىكى ئەلنى.

توپ ـ توپ بولۇپ يۈگۈرسە ئاتلار،
ئوخشاپ كېتەر چەكسىز ۋادىدا
ئۆركەشلىنىپ ئاققان ئېقىنغا.
يايلىلىرىنى يەلپۈتسە شامال،
ئوخشاپ كېتەر گويا يالقۇنغا.

شۇ چاغ يايلاق بىردىن جانلىنىپ،
چۆمەر جوشقۇن هايات پەيزىگە.
يايلاق، ئېخ گۈزەل، بىپايان مەيدان،
چولپانلار غەيرىتى نامايەن سەندە.
باغرىڭنى قاپلىغان تۇياق ئاۋازى،
ناخشىدۇر ياڭرىغان سېنىڭ كۆكسۈڭدە.

«ئازات بولغان» كالا

پادىچى قوتاننىڭ ئىشىگىنى ئېچىپ،
كالىنىڭ بۇرنىدىن چۆلۈكنى ئالدى.
بۇرۇختۇم بولغان شۇ يۇۋاش مەخلۇقنى
قويۇپ بەردى ـ دە، يولغا سالدى.
ئاھ، جاپاكەش، مېهنەتكەش كالا،
كەلدىڭسەن چوپانغا غەمگۈزار بولۇپ،
ئىزلىرىڭ قالدى سوقماق يوللاردا،
كەلدىڭسەن ئەۋلاتتىن ـ ئەۋلات قۇل بولۇپ.
سەن قالدىڭ بەزى ئاچ، بەزىدە سۇسىز،
بىراق ماڭدىڭسەن توختىماي هامان.
ئېغىر يۈك دۈمبەڭدىن چۈشمىگەچ هەر كۈن،
يېغىردىن قۇتۇلالماي ئۆتتىڭ كۆپ زامان.

ماگدىڭسەن توختىماي ھەتتا كېچىلەپ،
ماغدۇرىڭ قۇرۇدى داۋان ئاشقىچە.
ئاھ، زېرىكىشلىك تۈگىمەس يوللار،
باراتتىڭ شۇندىمۇ تا مەنزىلگىچە.

كالىنىڭ قەدىمى توختىدى ئاستا،
ئۇ باقتى سىنچىلاپ بويىنىنى سوزۇپ،
خوجايىنى مىنگەن تۆمۈر كالىغا.
نەقەدەر كۆچلۈك ئۇ،
نەقەدەر جۇشقۇن،
قۇدرەتتە تەڭشىلىپ بولامدۇ ئاڭا.
ھاردۇغى چىققاندەك بولۇپ كالىنىڭ
پۇت ـ قولى، بېلىنى رۇسلىدى بىردىن،
بۇرۇلۇپ ماڭدى ئۆز توپىغا يانا.
لېكىن كۆزى قىيماي بويىنىنى بۇراپ
مۆرىدى: «خوش، باتۇر تىراكتۇر،
خوش قېرىندىشىم، تەشەككۇر ساڭا.
ئىشىڭغا ھەر دائىم تىلەيمەن ئۇتۇق
ئىشەنگىن، ھەسەتخور ئەمەسمەن ئەسلا.
خوش قال قېرىنداش، ئامان بولغىن، خوش،
تىلىگىم شۇ مېنىڭ، كېلەر قېتىمدا
خوجايىنىمىزنى ئولتۇرغۇزۇپ كەل،
كۆمۈش قاناتلىق ئايرۇپىلانىغا...»

ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر تەرجىمىسى.

ن. سەرە 1940 - يىلى بۆرتالا ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1961 - يىلى ئىچكى موڭغۇل پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرگەن. شىنجاڭ گېزىتى موڭغۇل تەھرىر بۆلۈمى ۋە بۆرتالا گېزىتلىرىدە مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىگەن، ھازىر بۆرتالا ناھىيىسىنىڭ ھاكىمى بولۇپ ئىشلەمەكتە؛ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئۇنىڭ ئەسەرلىرى 1958 - يىللاردىن باشلاپ مەتبۇئاتتا ئېلان قىلىنغان. «ئىككى ئەمەرگەن»، «ئاتىباشلىق غىجەككە مەدھىيە»، «ۋەتىنىم — ئانام» قاتارلىق شېئىرلىرى جامائەتچىلىكنىڭ يۇقۇرى باھاسىغا ئېرىشكەن. «يازايلى، ئاكا - ئۇكىلار» ناملىق شېئىرى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ 30 يىللىق مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا مۇكاپاتلانغان.

ئۆسمۈرلەر

ئاپپاق قارغا كۆمۈلگەن دالا،
كۆزنى چېقىپ يەنە چۈشەر قار.
ۋىژىلدايدۇ ئاچچىق سوغ شامال،
يۈز - كۆزلەرنى ھەردەك چاقار.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر ئالدىرىسى

بىراق شۇ دەم قويۇق تۇرماندا،
بىر يېقىملىق ناخشا ياڭرايدۇ.
قاردا چوڭقۇر ئىزلارنى كۆرۈپ،
زوقلىنىشتىن كۆڭۈل يايرايدۇ.

يىراق تۇرۇپ قارىساڭ، كۆزگە
ئۆز ئېچىلغان گۈللەر كۆرۈنەر.
ئەسلى بىر توپ ئۆسمۈردۇر ئۇلار،
ئىشلىرىدىن كۆڭۈل سۆيۈنەر.

ياھ،
ئۇلارنىڭ ئۇماق يۈزلىرى،
يانار چوغلۇق گۈلخانغا ئوخشاش.
بوينىدىكى يەلپۈنۈپ تۇرغان
گالىستۇكى قىپ-قىزىل ئوتقاش.

يۈدۈپ يېڭى قوزا-پاخلاننى،
بارار دۆڭلەر-بەللەردىن ئېشىپ.
ئۇلار قەيەر،

تېز پۈكمەس كارۋان،
بارار ئالغا شۇۋىرغان يېرىپ.

غەزەپ بىلەن ھۇۋلار شۇۋىرغان،
قورۇق ئوت-چۆپ ئۇچۇدۇ ھەر يان.
تەرگە چۆمگەن ئۆسمۈرلەر ئەمما،
قىلار كۆكلەم يۈزىدە جەۋلان.

كىچىك دىمەڭ،
ئۇلارنىڭ قەلبى
ئەلگە ئىشلەش ئىشقىدا يانار.
كىچىك دىمەڭ،
ئىشەنچى زوردۇر،
كەلگۈسىنىڭ ئىگىسى بولار.

ئۇلار نازۇك، جانسىز گۈل ئەمەس،
باغلار ئارا يازدا ئېچىلغان.
ئۇلار مېيخۇا قەھرىتان قىشتا،
خۇش بۇي ھىدى ھەريان چېچىلغان.

قىلالمايدۇ جۇت-شۇۋرغان كار،
يايراپ كېتەر ياغسا كۆپلەپ قار.
ئۆزى كىچىك، ئىرادىسى تاغ،
جىلۋە قىلار قەلبىدە باھار.

مەخەۇتجان ئىسلام تەرجىمىسى.

ب. دەمجاپ 1944 - يىلى بۆرتالا ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1966 - يىلى ئىچكى موڭغۇل پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ رادىيو ئىشلىرى ئىدارىسىدا مۇھەررىر، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىر 1960 - يىلى ئەدەبىيات سېپىگە قەدەم قويغان ئىدى. ئۇنىڭ «گۈلزارغا زىيارەت خاتىرىسى» ناملىق شېئىرى جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 30 يىللىقىغا بېغىشلاپ ئۇيۇشتۇرۇلغان ئەسەر ئىچىدە 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەن. 1982 - يىلى «باھار مايىسى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى نەشر قىلىندى.

يۇرتۇم

ئۇلۇغ زېمىن، ئۆمرۈم باھارى
قۇلۇن كەبى سەندە باشلانغان.
بېسىپ خەلقىم يۈرگەن ئىزلارنى،
مەن بۇ ئۇزاق يولغا ئاتلانغان.

ئۇستازلىرىم، دوستلىرىم مېنى،
يېتىشتۈردى قىلىپ سۆيۈملۈك.

ئۆسكەن زېمىن ۋە ئانا خەلقىم
خاتىرەمدە قالار ئۆمۈرلۈك!

سارى تېغى ئولتۇرار تۆردە
بىر مويسىپىت ئاتىدەك گويا؛
غەيرەت بېرىپ پەرزەنتلىرىگە
ۋە بېغىشلاپ جۇشقۇن روھ ئاڭا.

ئېتەك يايغان ئارغالتى تېغى،
ئۆز ئانامدۇر غەمخور، مېھرىبان.
زېمىستاندا ئىللىقتۇر باغرى،
يازدا سالقىن، راھەت ئالار جان.

خاتىن تېغى مەغرۇر قەد كېرىپ،
گويا قاۋۇل ئاكامدەك باقار؛
ئوتلىغىدا سان - ساناقسىز مال،
ۋادىلىرى گۈزەل چىمەنزار.

سارى، خاتىن، ئارغالتى — ئۈچ تاغ
جىلۋە قىلىپ تۇرغان ئۈچ سەنەم.
كەڭ باغرىدا قايناپدۇ هايات،
قۇچاق ئېچىپ ياپ - يېشىل كۆكلەم.

ئاتا - بوۋام ياشىغان جايلار —
قۇرۇق تىزەك يۇرتى بىپايان.
ئۇلار يېقىپ تىزەكتىن گۈلخان
ئىس چىقارغان تارىختىن بۇيان.

ھېچ ئۆچمىدى ئۇلار ياققان ئوت،
دۈشمەن ئاياق ئاستى قىلسىمۇ.
پەرۋاز قىلىپ كەلدى كۆك تۇتۇن
چەكسىز كۆكتە، چوققىدا مەڭگۈ!

گۈزەللەشتى بۈگۈن تېخىمۇ
بوۋىلارنىڭ بۇ قەدىم جايى.
تارىخ چاقى ئالغا ئىلگىرىلەپ،
ئالتۇن كەبى چاقناپ چىرايى.

قىشتا ئىللىق ئاپتاپقا بېقىپ،
يازدا سالقىن دالاغا قانماي؛
چارۋا ـ ماللار مىغىلداپ، يايراپ،
كۆز كۆنلىرى بېرەر گۆش ۋە ماي.

ئانا يۇرتۇم، باھار ماكانىم،
بايرىمىڭدۇر، تويۇڭدۇر بۈگۈن.
دولقۇن ياساپ دەۋرىم شاتلىقى
مەۋج ئۇرۇپ، سالىدۇ شاۋقۇن.

رازى ئىدىم ئاشۇ دولقۇنغا
بولسام مەنمۇ قېتىلغان تامچە؛
رازى ئىدىم ئۇچاقلىرىدا
تېزەك بولۇپ يانسام ھەرقانچە!

سەن جەننەتكە ئوخشايسەن، يۇرتۇم،
دەريالىرىڭ سۈيىدۇر ھەسەل.

١

سىنىڭ ئۈچۈن چەكسەممۇ جاپا،
سىنى كۈيلەپ ئېيتەمەن غەزەل.

قۇي شاراپنى، ئىچەي قانغۇچە،
دوستلىرىمغا ھۆرمەت بىلدۈرۈپ.
چېچەكلىسۇن بۇندا ئىناقلىق،
دوستلۇغىمىز دىلنى كۈلدۈرۈپ.

ئانا يۇرتۇم، تۇغۇلدۇم سەندە،
ئۆستۈم يەنە مېھرىڭنى ئىمىپ.
پەرزەنتىڭمەن، سۆيۈمەن سىنى
ۋە قوغدايمەن جېنىمدىن كېچىپ.

مېنىڭ سۆيگۈم — پەرزەنت سويگۈسى،
ئاق سۈتىڭدەك ئۇندا پاكلىق بار.
سىنىڭ گۈزەل خىسلەتلىرىڭدىن
ۋۇجۇدۇمدا كۈچ ۋە ئىپتىخار!

ئۇ. باسىك
ج. ئەمەت :تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

دۇ. نادە 1943 - يىلى خېجىڭ ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. ھازىر بايىنغولىن ئوبلاستىدا چىقىدىغان «خىزمەت خەۋىرى» دە مۇھەررىر بولۇپ ئىشلەيدۇ. جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئۇ 1960 - يىلدىن باشلاپ، ھېكايە ۋە شېئىر ئىجادىيىتىگە كىرىشكەن ئىدى. ئۇنىڭ «بۇرۇلۇش» ناملىق ھېكايىسى ئاپتونوم رايونىمىز بويىچە ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ 30 يىللىق مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا مۇكاپاتقا ئېرىشتى، 1984 - يىلى «قۇياش ۋە ھاياتلىق» ناملىق شېئىرلار توپلىمى بېسىلىپ چىقتى.

ئاقتاغ

ئۇ ياقتىن قارىساممۇ ئاپپاق،
بۇ ياقتىن قارىساممۇ ئاپپاق؛
سەن تۇرۇسەن چاقماق ئاقتېغى
كۈن نۇرىدا يالتىراپ، چاقناپ.

ئۆتۈپ كەتتى چوققىلىرىدىن ئاتلاپ،
ئاق پاختىدەك بۇلۇت توختىماي.
كۆرگىنىم يوق تېخىچە سېنىڭدەك
گەڭ باغرىڭدا يېشىل قارىغاي.

ھادا تاشمۇ كۆرۈپ باقمىدىم
ئۆشكە - ئوغلاق سەكرەپ يۈرگىدەك.
باغرىڭدا يوق ئوت - چۆپ، گىيامۇ،
چارۋا - ماللار يەپ سەمرىگىدەك.

بولغان بىلەن سەن قۇرۇق بىر تاغ،
سىرلىرىڭ بار تېخى يوشۇرۇن.
ئۈستى - بېشىڭ بولسىمۇ يالاڭ،
تەكتىڭدە بار بايلىقىڭ نۇرغۇن.

گەڭ زېمىنىڭ قاق ئوتتۇرىسىدا
قەد كۆتەرگەن، ئەي سۆيۈملۈك تاغ.
ساڭا ھەرگىز ئوخشىمايدىغان
ئىقبالىڭ بار گۈزەل ۋە پارلاق.

ئۇ. باسك
ج. ئەمەت :تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

خەلىم سالىخ 1938 - يىلى 11 - ئاينىڭ 24 - كۈنى غۇلجىدا تۇغۇلغان. ھازىر شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى تىل تەتقىقات ئىنستىتۇتىنىڭ تەتقىقاتچىسى بولۇپ ئىشلىمەكتە.

شائىر خەلىم سالىخنىڭ ئۇيغۇر تىلىدا يازغان بىر قاتار شېئىرلىرى «تارىم»، «شىنجاڭ گېزىتى» قاتارلىق مەتبۇئاتلاردا ئېلان قىلىنىپ كەلمەكتە. ئۇ تەرجىمە قىلغان ماخمۇت تەيمۇرنىڭ «ھىكايىلار» توپلىمى، كىرىشان چاندارنىڭ «بىر قىزغا مىڭ كۆز» قاتارلىق ئەسەرلەر جامائەتچىلىكنىڭ سۆيۈپ ئوقۇشىغا ئېرىشتى.

شېئىرلار

قالغىنچىم

(بىر دىخاننىڭ ئاغزىدىن)

مۇڭلىرىمغا مۇڭداش ئىدىڭ، قالغىنچىم،
دەرتلىرىمگە دەرتداش ئىدىڭ، قالغىنچىم.
ھەر بالالار ياققان چاغدا بېشىمغا
ماڭا ھامان سەپداش ئىدىڭ، قالغىنچىم.

ئۇزاق يىللار ھەمرا بولدۇڭ، قالغىنچىم،
ھاڭ ئۆيۈمگە سەرپا بولدۇڭ، قالغىنچىم.
تۆت زىيانداش ھۆكۈم سۈرگەن كۈنلەردە
ماڭا ئوخشاش سەپرا بولدۇڭ، قالغىنچىم.

ئۆي دىگۇدەك ئۆيۈم يوقتى، قالغىنچىم،
ئائىلىغۇدەك كۈيۈم يوقتى، قالغىنچىم.
جۇت - شۇرغان ئۇرۇپ تۇرغان كەپەمدە
ساڭا بىرەر سۆيۈم يوقتى، قالغىنچىم.

ئۇۋاڭ ئىچرە سۈكۈت قىلىپ ياتاتتىڭ،
بەزى چاغدا مۆڭلۈق قانات قاقاتتىڭ.
كۆزلىرىمگە تەلمۈرەتتىڭ، قارايتتىڭ،
باللىرىڭ «دان!» دىگەندە، قالغىنچىم.

مەنمۇ ئىگراپ ياتار ئىدىم بۇلۇڭدا،
بار بىساتىم — چولاق كەتمەن قولۇمدا،
ھەر پېشكەللىك توساق ئىدى يولۇمدا،
باللىرىم «نان!» دىگەندە، قالغىنچىم.

كۈلدۈم بۈگۈن، سەنمۇ كۈلدۈڭ، قالغىنچىم،
خوشاللىقنى سەنمۇ بىلدىڭ، قالغىنچىم.
قارا بۇلۇت كەتتى، يورۇپ بۇ جاھان،
كۆك سامادا پەرۋاز قىلدىڭ، قالغىنچىم.

سالدىم بۇ يىل بەش ئىغىز ئۆي ۋاسا - جۇپ،
ئەمدى چاڭگاڭ ئۆرۈلمەيدۇ قىلىپ كۈپ،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تاغارلاردا ئاشلىق تولغان لىپمۇ - لىپ،
ياشا سەنمۇ خوشال - خورام، قالغىنچىم.

ئۆي - ئىچىمگە نەزەر سالغىن، قالغىنچىم،
تۇرمۇشىمدىن لەززەت ئالغىن، قالغىنچىم.
ساڭا مەلۇم ئۆزگە يۇرتنىڭ هال - كۈنى،
بۇ يىل يەنە قىشلاپ قالغىن، قالغىنچىم.

1983 - يىل.

ئۇرۇق

تۆلۈكۈنكى تۆپ - تۈز، ئېتىز بويىنى بارسام،
دۆمچەك - دۆمچەك بولۇپ قاپتۇ، بولدۇم هەيران.
يېقىن بېرىپ، دىققەت بىلەن نەزەر سالسام،
بىخ سۇرۇپتۇ ئۇرۇق يەرنى قىلىپ ۋەيران.

نەدىكى كۈچ ئۇنىڭدىكى؟! تاڭ قالدىم مەن،
يەلكىسىدىن باسقان يۈكنى سىلكىپ ئاتقان؟
ئەمەسمىدى يېقىندىلا غەمكىن بولۇپ،
ئامبار ئىچرە ئۈن - تىن قىلماي جىمجىت ياتقان؟

هايات كۈچى — ئۇنىڭدىكى ياشاش كۈچى،
شۇ ئاغدۇرغان ئۈستىدىكى ئېغىر دۆڭنى.
ئاز كۈن ئۆتمەي خوشال قىلار دىخاننى ئۇ،
چىلۋە قىلىپ، كىيىپ يېڭى سېرىق تونىنى...

1982 - يىل، ۋۇختەن.

كەپتەر

كۆك ئاسماندا پەرۋاز قىلىپ ئۇچسەن،
چۈنكى ساڭا تەھدىت سالار لاچىن يوق.
ئازات ۋەتەن كۆكى سېنىڭ ماكانىڭ،
ئەركىن ئۇينا، ئىگىز ئۆرلە، غېمىڭ يوق.

يەر ئانا

ئىنسانلار نىمىنى يەردىن ئالمايدۇ؟!
قۇشلارمۇ يېمىنى يەردىن ئىزلەيدۇ.
بىزلەرگە مېھرىبان ئۇلۇغ يەر ئانا،
ئۆلسەكمۇ «قېنى، كەل قوينۇمغا!» دەيدۇ.

ئۆزگىرىش

مايمۇنلار ئۆزگىرىپ ئادەم بولغىچە،
بەش مىليون يىل كەتتى، بۇ بىر ھەقىقەت.
ئەپسۇسكى، ئادەمنىڭ مايمۇن بولۇشى،
بىر شىشە ھاراققۇ، ئۇنۇتما پەقەت...

تىل ۋە جاغ

تىل دەيدۇ:
«ھەر سادا چىقىدۇ مەندىن،
كۈلۈشمۇ، يىغلاشمۇ مېنىڭسىز بولماس».

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

جاغ دەيدۇ:
«ئالدىراپ كەتمىگىن ئانچە،
مېنىڭسىز سايراپ باق، قېنى قېرىنداش!»

ئىككى ماقال

دەرەخنىڭ غولىدا كۆكلەپ يوپۇرماق،
باغ - باغ قىپ شاتلىقتا ئاچىدۇ قۇچاق.
شاماللار پىچىرلاپ تارتسىمۇ چەتكە،
يوپۇرماق تۆكۈلەر تۈۋىگە بىراق...

* *

ئوغلان ئىمىپ ئانىسىنىڭ سۈتىنى،
ئۆز ئىلىدە ھىكمەت سىرىن ئاچىدۇ.
ئالتۇن يۈگەن، كۈمۈش ئىگەر دىمەستىن،
ئات ئايلىنىپ ئوقۇرىنى تاپىدۇ.

1984 - يىل.

ئامانتۇر بايزاق

قىرغىز خەلقىنىڭ پېشقەدەم

شائىرى ئامانتۇر بايزاق 1919 - يىلى موڭغۇلكۈرە ناھىيىسىنىڭ چىگرىتى يېزىسىدا تۇغۇلغان. 1983 - يىلى 29 - ماي كۈنى ۋاپات بولدى.

شائىر ئازاتلىقتىن ئىلگىرى 3 ۋىلايەت ئىنقىلاۋىغا قاتناشقان، مىللى قىسىمدا مۇھىم خىزمەتلەردە بولغان ئىدى. ئۇنىڭ ئىجادىيىتى 1950 - يىللىرى باشلانغان. 81 - يىللىق مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى باھالاشتا «يىلقىچىغا سالام» شېئىرى مەملىكەتلىك ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرى مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن. ئۇنىڭ «ھاياتلىق يولى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى 1984 - يىلى نەشر قىلىندى.

شېئىرلار

چوغدەك قىزىل شىردىغىم

چوغدەك قىزىل ئىسسىل شىردىغىم،
سەن تارتىسەن ئوتلۇق مېھرىمنى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

كەشتە قىلىپ تىكىلگەن گۈلگە
بېغىشلىدىم ماختاپ شېئىرىمنى.

قوچقار مۈڭگۈز، قوشقانات گۈللەر
كېلىشتۈرۈپ ئويۇلغان شۇنداق.
قورالدۇركى ئويماق ۋە قايچا،
ئۇلۇغ مېھنەت گۈلسەن شىرداق.

قىزىل، يېشىل، سېرىق، كۆك بوياق
بىر - بىرىدىن چىراي تالىشار.
يۇڭ يىپ بىلەن- تىككەن جىيەككە
ھەر قارىسام، كۆزۈم قامشار.

ساڭا رەڭدار ئىسكەت كىرگۈزۈپ،
تىكەر سېنى قىزلار بارمىغى.
ئاھ، قولىغا كىرىپتۇ يىڭنە،
يوقمىدىكىن قولدا ئويمىغى؟

تەكتىڭ ئاددى كىگىز بولسىمۇ،
ئۈستۈڭ چاقنار بەرقۇتتەك كۆركەم.
شۇنچە ئىللىق، شۇنچە نەپىس سەن،
پىشىشقىلىغىڭ گوياكى گىلەم.

تومۇغىدەك① ئۆيۈم ئاق مېنىڭ
تۆرگە سېلىپ قويدۇم گۈل شىرداق.
كەلسە ئەگەر ئەزىز مېھمىنىم
بولار مېنىڭ كۆڭلۈم شۇنچە شات.

① تومۇغا — بۈركۈتنىڭ بېشىغا كىيگۈزۈلىدىغان تۇماق. بۇ يەردە ئاق ئۆينىڭ شەكلى تومۇغىغا ئوخشىتىلغان.

چېۋەر ئىدى ئەمگەكچى ئاناڭ،
بولغىن سادىق ئەنئەنىسىگە.
يېگىنەڭ ئۇچى بولسۇن قۇرۇچتىن،
ئىشچانلىقىڭ قىلسۇن تەنتەنە.

1980 - يىل، ئاپرېل.

ئاپپاق قار

لەپ - لەپ قىلىپ چۈشكەن ئاپپاق قار،
توختاپ تۇرغىن، ساڭا گېپىم بار:
ھەممە ياقنى قاپلىغىن، تەكشى،
راھەت ئالسۇن كۆزلۈك مايسىلار.

يەر - جاھانغا تەپ - تەكشى يەتكەن
ئاق كىمخابىڭ شۇنچىلىك بەلەن؛
سۆكە① سېلىپ تال - تېرەك سەندىن،
ئوت - چۆپمۇ ئاق رەڭگە پۈركەنگەن.

كەتسە شەرق قىشلىق ئۇيقىغا،
كۆنگەي چۆكەر قارلار قوينىغا.
كىرت - كىرت كۆشەپ تۇرار ئاق ساغلىق
دالدا جايدىن تاپقاچقا پانا.

سەن تىنىمسىز ياغساڭ، ئاپپاق قار،
كىمخاپ كىيىپ، كېلەر گۈل باھار.

① سۆكە — قۇلاققا سېلىنىدىغان زىننەت بۇيۇمى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىخانىسى
www.uyghurkitap.com

ئاق قار دېمەك ــ بەرىكەت دېمەك،
مالچى، دېخان شاتلىققا تولار.

ئېغ ئاپپاق قار، ئۆتكۈر قىلىچلىك،
مالچىلارغا ئايان ئىچ سىرلىك.
ئېغىل ئىللىق، چارۋا ـ ماللار تىنىچ،
قورقىتالماس زىمىستان قىشلىك.

1960 ـ يىل، دېكابىر

خوتەندە كۈز

كۈزنىڭ ياخشى بىر كۈنى، قۇتلۇق يەكشەنبە،
چىقىپ قالدىم خوتەندىن بوزاق گۈڭشېگە.

يول بويىدا قاتار تېرەك، شۇنچە كېلىشكەن،
سايە تاشلاپ يولغا قويۇق، سۆلەت بېرىشكەن.

شاخ ـ شېخىدا يەل ـ يېمىشلەر مەي بولۇپ پىشقان.
ئالساڭ بۇنى كىنوغا بولماسمۇ ئوبدان.

كۆتىرەلمەي مېۋىسىنى شاخلار ئېگىلگەن،
غوللىرىغا نەچچە يەردىن ئاچا تىرەلگەن.

شىرىن ـ شېكەر ئەنجۈرلىرى پىشىپ ئېزىلگەن،
جانغا راھەت قوغۇنلىرى، يېڭى ئۈزۈلگەن.

خۇددى تىنىق ئەينەكتەك ياتار قىزىلساي،
بىددىشلەردە مونچاقتەك ئۈزۈملەر، ئاي ـ هاي!

سوقچاق ئاق مۇناقا ھەيۋەت يالتىراپ،
خۇددى كالا ئەمچىكىدەك تۇرار ساڭگىلاپ.

قانداق ياخشى كۆك شاپتۇل، بال تېمىپ تۇراره
ئۇسسۇلۇقنى قاندۇرۇپ ھوزۇر بېغىشلار.

شاخ - شېخىدا مەي بولغان مىۋىلەر سانسىز،
تەرىپىگە تىل يەتمەس، شۇنچە تەڭداشسىز.

غوللىرى چوڭ، بويى ئۇزۇن، تارالغان شېخى،
سانسام ھېچ تۈگىمەيدۇ ئۇنىڭ ياڭىغى.

ھەربىر تامچە تېرىڭدىن بال تېمىپ تۇرغان،
ئەي ھۆرمەتلىك، قەدىردان، ئەزىمەت دېھقان.

رەھمەت! دەيمەن چىن دىلدىن سېنى ئالقىشلاپ،
يۈرەك سۆزۈم قالدۇردۇم ساڭا بېغىشلاپ.

1976 - يىل.

ئاخىرقى شېئىر

جان ئانام ئاق بۆشۈكتە ئەركىلەتكەن،
ئىلىم ئېلىپ مەقسەتكە مەنمۇ يەتكەن.
قان كېچىپ ئازاتلىقنىڭ يوللىرىدا
ئىزدىم بار مۇز داۋاندا تاشلاپ كەتكەن.
تيانشان، ئالتاي، پامىر تاشلىرىنى
مەن دەسسەپ، سەپەر قىلىپ بېسىپ ئۆتكەن.

1983 - يىل، يانۋار.

ئوشۇر مامبەت 1935 - يىلى ئاقتۇ ناھە-
يىسىدە تۇغۇلغان. 1956 - يىلى قەشقەر دارىلمۇ-
ئەللىمىنىنى پۈتتۈرگەن. 1956 - يىلدىن باشلاپ
قىرغىز تىلىدىكى گېزىت - ژورناللاردا شېئىرلىرى ئېلان
قىلىنغان. ئۇنىڭ «كۆكشې قىزى» شېئىرى ئاپتونوم
رايونىمىز بويىچە 30 يىللىق مۇنەۋۋەر ئەسەرلەر
مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن.
ئۇ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ
ئەزاسى، قىزىلسۇ گېزىتى قىرغىز تەھرىر بۆلۈمىنىڭ مەسئۇل مۇھەررىرى.

يېشىل ئارچا

ئۇ چاغلاردا مەن تېخى
گۆدەك ئىدىم، ياش ئىدىم.
يېشىل ئارچا تۈۋىدە
ئوينار ئىدىم ھەر قېتىم.

يامغۇر ياغسا شاقىراپ،
قار ياغاتتى بەزىدە؛
بىردەمدىلا يايلاقتا
ئۆزگىرەتتى مەنزىرە.

يامغۇر يۇسا سۇ قۇيۇپ
ئاشۇ ئارچا بېشىغا،
كۈمۈش تەڭگە ئاساتتى،
قار - قىرولار شېخىغا.

قار بوراندا، يامغۇردا
تۇراتتى ئۇ كۆكرەپ.
يېشىل قەيسەر بەستىنى
تاغدىن ئېگىز كۆتىرىپ.

كەلدىم ئۇزاق يىل ئۆتۈپ،
بۈگۈن ئارچا قېشىغا،
ئۇ تۇرۇپتۇ ياپ - يېشىل،
قىرو قونۇپ بېشىغا.

ئاشۇ ئارچا، ياش ئارچا،
شۇنداق مەزمۇت تۇرۇپتۇ.
ۋۇجۇدىدا گۈزەللىك
ئاجايىپ جۇش ئۇرۇپتۇ.

قاراپ ئاشۇ ئارچىغا،
نەزەر سالدىم هاياتقا.
بىر خىل ئارزۇ ئىلكىدە
چۆكتۈم ئىرەن خىيالغا.

مەنمۇ بىر كۈن كېتەرمەن
پىشىپ چۈشكەن ئالمىدەك.
قالسا دەيمەن ئىجادىم.
ياشناپ يېشىل ئارچىدەك.

1983 - يىل، مارت، ئاتۇش.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

تۇرغانباي قىلىچبېك 1940 - يىلى تېكەس ناھىيىسىنىڭ كۆكتېرەك يېزىسىدا تۇغۇلغان. 1962 - يىلى شىنجاڭ پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى، «شىنجاڭ قىرغىز ئەدەبىياتى» ژورنىلىنىڭ مۇھەررىرى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى ئەسەرلىرى 1959 - يىلدىن باشلاپ ئېلان قىلىنغان ئىدى. «قاشقاتاي» شېئىرى ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ بالىلار ئەدەبىياتى ئەسەرلىرىنى باھالاشتا 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى. ئۇنىڭ «ئۆزەم ئۆسكەن يېزىدا» داستانى، «تاغ سۈيىنىڭ شاۋقۇنى» ناملىق پوۋېستى بار. «پەلەككە يەتكەن تاغلاردا» ناملىق ھېكايىلار توپلىمى 1982 - يىلى نەشر قىلىندى.

شېئىرلار

ئۇلۇغ ۋەتىنىم

بېغىشلىدىم ساڭا يۈرەك ناخشامنى،
ئېچىلغاچقا سەندە بەخت - تەلىيىم.

ئۇلۇغ جۇڭخۇا دەپ ئاتالغان نامىڭ بار،
سۆيۈملۈكسەن مېنىڭ ئەزىز ۋەتىنىم.

تۇتاشقاندۇر كۆككە ئىگىز تاغلىرىڭ،
كەڭ باغرىدا ئۆتلار يىلقا ـ ماللىرىم.
قەست قىلالماس كۆز ئالايتقان ياۋ ساڭا،
مۇستەھكەمسەن ئالتۇن بۆشۈك قورغىنىم.

پاقىرايدۇ كۆپكۆك ئاسمان ئۈستىڭدە،
قوينۇڭ باھار قىشمۇ ـ ياز، يوق زىمىستان.
بارچە مىللەت تەكشى گۈللەپ ياشنايدۇ
بولۇپ ئىناق سەندە مەڭگۈ تىنچ ـ ئامان.

چاقناپ تۇرغان قۇياش كەبى شەرقتىن
تۇغولدۇڭ سەن، ئۇلۇغ جۇڭخۇا، گۈل ماكان.
مىڭ ياشىسۇن كوممۇنىستىك پارتىيە،
ساڭا بەخت ئاتا قىلغان، ھۆر قىلغان.

1974 ـ يىل، ئاپرىل.

شېئىرىيەت ئۇستازىغا باش ئېگەمەن

(چىڭدۇ شەھرىدىكى دۇفۇ باغچىسىنى كۆرۈپ)

ئاردىن مىڭ يىللار ئۆتسىمۇ،
يىلتىزىڭ ـ ئەل بىلەن بىر تۇتاش.
نامىڭغا ياستىپ چوڭ باغچا
ئەسلەيدۇ ئەجرىڭنى قېرى ـ ياش.

شېئىرنىڭ يېڭىلىق ۋە ئۆتكۈر،
ھەر قۇرى چىنلىقنى ئەكس ئېتەر،
داغلانغان شۇ ھالسىز يۈرەككە
سۆزلىرىڭ يالقۇنلۇق دەم بېرەر.

شۇڭلاشقا ھۆرمەتلەپ ئەل - يۇرتۇڭ
نامىڭنى مەڭگۈگە يادلايدۇ.
دۇفۇدەك بىر شائىر چىققان دەپ،
ئۆزىنى پەخىرلىك ئاتايدۇ.

مىللىتىم باشقىدۇر، يۇرتۇم بىر،
ئۇستاز سەن، ساڭا باش ئېگىمەن.
مەن سېنىڭ ھەۋەسكار پەرزەنتىڭ،
قوللىساڭ مېنى دەپ تىلەيمەن.

سېنىڭدەك مەنىلىك يازسام دەپ،
جەنۇپقا يول ئالدىم سەپەرگە.
روھىڭدىن ئىلھامىم ئالسا نەپ،
يانداشسام ئەيچىڭدەك زەپەرگە.

1983 - يىل، 8 - ماي.

ئەسلەيدۇ مەڭگۈ

(ئەلشەن شەھرىدە ۋاڭ رۇفېي ① ياشىغان ئۆيىنى كۆرۈپ)

شۇنچە ئېلىق ئۆمۈر قانتۇنى،
ئۆلمەيمەن دەپ كىممۇ ئېيتالار؟

① ۋاڭ رۇفېي — جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيەسىنى قۇرغۇچىلارنىڭ بىرى.

ئۇن قويىندا چىقىلسا چاقماق،
ئۆلىنىڭ نۇرى شۇنچىلىك پارلار.

چاقماق كەبى ئۆتكۈر كىشىلەر
قانداقتۇر، بەك ئاز كۆرۈلىدۇ.
شۇڭا ئەرك شۇڭقارلىرىنى
خەلق ئەسكە ئالىدۇ مەڭگۈ!

1983 - يىل، 8- ئىيۇن.

يېزۇ كېلەن

جىلۋە قىلىپ يېزۇ كېلىنى
«بىزلەر دوستىمىز» دېدى، ئىڭگىلدى.
جىسمىم شۇندا كەتتى يالقۇنجاپ،
بۇ سۆزىدىن قەلبىم سۆيۈندى.

تال - تال قىلىپ كىرپىكلىرىنى
قارىغاندا تىكىلىپ ماڭا:
مەن ئويلىدىم «دوست» دېگەن سۆزنى
يەنە بىر دەپ، كۈلىسىچۇ ماڭا.

يۈرگىنىم يوق ئىزلەپ بىر ھەمرا،
ئۆيدە قالغان گۈزىلىم مېنىڭ.
دوستلۇق كۈچىن مەدھىيىلەپ شۇڭا
شېئىر يازدىم چىن يۈرىكىمدىن.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قارشىڭدىن، خوشال كۈلكەڭدىن
ھۆرمىتىڭنى بايقىدىم سېنىڭ.
«دوستلۇق» دېگەن ئاشۇ سۆزىڭدىن
مۇشۇ شېئىرىم يارالدى مېنىڭ.

جىلۋە قىلىپ يېزۇ كېلىنى
شات ـ بەختىيار كۈلۈۋەر دائىم.
نىيىتىڭدىن شېئىر ياغدۇرۇپ،
ئىزلىگەنگە بېرىۋەر دائىم.

1983 - يىل، 31 - ماي.

مەمەت ئاسان ئېرگى 1939 - يىلى تۇغۇلغان. 1958 - يىلى شىنجاڭ ئىنىستىتۇتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن.

ئۇنىڭ دەسلەپكى ئىجادىيىتى 1956 - يىلى باشلانغان ئىدى. شۇندىن بۇيان ئۇنىڭ شېئىر ۋە داستانلىرى قىرغىز تىلىدىكى گېزىت - ژورناللاردا ئېلان قىلىنىپ كەلمەكتە. 81 - يىلى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا «قۇلمىرزا ئاقساقىنى» ناملىق تىراگېدىيىسى 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

ئۇ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى بولۇپ، جۇڭگو خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ «ماناس» ئېپوسىنى نەشرگە تەييارلاش گۇرۇپپىسىدا ئىشلەيدۇ.

غايە

غايە — ئۇ بەيگىنىڭ يىراق پەللىسى،
ئادەم ئاڭا قاراپ چاپار تۇلپاردەك.
ئۇنىڭ ئىشقى

ئۇيغۇر كىتاب تورپېتى
www.uyghurkitap.com

بىرەر ساڭا چەكسىز كۈچ - غەيرەت.
بىراق ئاڭا قان - تەر تۆكمەي يەتمىگىك قىيىن،
قولىغا كەلمەس باش بەيگە ھىچ
چەكمەي مۇشەققەت.
غايىلىك بول،
ھىچ بىر كۈچ يوق
غايىدەك ئۇلۇغ!

غايە گويا پارلاق ئاپتاپ،
باھار كۈنىدەك؛
كۆلەر ئۇنىڭ نۇرلىرىدا ئارزۇ ۋە ئىستەك
باھار گۈلىدەك.
ياشاي دىسەڭ جەۋلان قىلىپ مەڭگۈ قۇياشتەك،
غايىلىك بول،
ھىچ بىر كۈچ يوق
غايىدەك ئۇلۇغ!

غايىلىك ئادەم
ھەپىردە نىشاندىن ئازمايدۇ ھەرگىز،
ئالدىنىپ ئۇ
مەنسەپكە، پۇلغا، ئابرويغا
ۋىجدانىنى — قەلبىنى ساتمايدۇ ھەرگىز.
مەيلى چاپسۇن بوينىنى ئۆتكۈر قىلىچتا
ئۆز يولىدا ئۆلۈمدىنمۇ قايتمايدۇ ھەرگىز.
غايىلىك بول،
ھىچ بىر كۈچ يوق
غايىدەك ئۇلۇغ!

غايىسىز دۇر كوممۇنىزىم گۈزەل باھارى،
نۇرلىنار ئەل،
گۈللىنەر يەر.
كۆلەر ئىقبالى.
زىلزىلىگە كېلىپ تاغلار چۈشسىمۇ غۇلاپ،
ياكى دېڭىز - دەريا سۈيى كەتسە تاشقىنلاپ،
يېڭەر غايە،
ھېچ بىر كۈچ يوق
غايىدەك ئۇلۇغ!

غايە، ئۇندا ئۇلۇق ئەلنىڭ
قەھرى - ئۆچى بار؛
غايە، ئۇندا تاشقىنلىغان تارىخ كۈچى بار،
غايە، ئۇندا كېلىچەكنىڭ زور ئۈمىدى بار.
غايىلىك بول،
ھېچ بىر كۈچ يوق
غايىدەك ئۇلۇغ.

غايە كۈچى گۇمران قىلغان زۇلمەت تەختىنى،
غايە كۈچى ئاچقان قارا قۇللار بەختىنى.
غايە كۈچى يۈكسەلدۈرگەن ئىنسان قەدرىنى.
غايىلىك بول،
ھېچ بىر كۈچ يوق
غايىدەك ئۇلۇغ:

غايە بىلەن ئىلىم - پەننىڭ سىرى ئېچىلغان؛
غايە بىلەن ئاتوملارمۇ ئىزلەپ تېپىلغان؛

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

غايە بىلەن يەر يولدىشى ئايغا ئېتىلغان.
غايىلىك بول،
ھېچ بىر كۈچ يوق
غايىدەك ئۇلۇغ!

بىزنىڭ غايە
ئالتۇن تاڭدەك كۈلەر ھەر زامان،
بىزنىڭ غايە
يېڭىش بىلەن تاپار شەرەپ-شان،
زامانلاشقان ئۇلۇغ جۇڭخۇا قىلىدۇ جەۋلان.
غايىلىك بول،
ھېچ بىر كۈچ يوق
غايىدەك ئۇلۇغ!

ئاسانباي ماتىلى

1936 - يىلى ئاتۇشنىڭ قارجول يېزىسىدا تۇغۇلغان. 1957 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل - ئەدەبىيات فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ئۇ 1956 - يىلدىن باشلاپ شېئىرىيەت ساھەسىگە كىرگەن. 1983 - يىلى «دېڭىزدا قالدى يۈرىكىم» ناملىق داستانى ئېلان قىلىندى، شېئىرلىرى قىرغىز تىلىدىكى گېزىت - ژورناللاردا داۋاملىق بېسىلىپ كەلمەكتە. 83 - يىللىق مۇنەۋۋەر ئەسەرلەرنى باھالاشتا «ئۇلۇغ جۇڭگو» شېئىرى 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

ئۇ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى بولۇپ، جۇڭگو خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىدە ئىشلەيدۇ.

ئۆمۈر ناخشىلىرى

ياشلىقىم

سوقۇپ پولاتتىن قورغان
توسسام، تۇرماس ياشلىقىم؛

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىڭى ئادرىسى

قۇيرۇق ماي ۋە ئۇلكىتە
باقسام، تۇرماس ياشلىغىم؛
ئاق يوتقاندا توشقاندەك
ياتسام، تۇرماس ياشلىغىم؛
قارشىلىشىپ ئوق بىلەن
ئاتسام، تۇرماس ياشلىغىم.
كۆز ياشلىرىم دەريا بولۇپ
ئاقسا، تۇرماس ياشلىغىم.
ياساپ يىپەك ئاغامچا،
باغلاپ بولماس ياشلىغىم.
قانچە قىلسام توسۇشقا
توختاپ تۇرماس ياشلىغىم.

شۇڭقا بولۇپ بىر بۈركۈت،
كۆكتە قانات قاقسام مەن؛
ياساپ قىيان ئىلهامدىن
دەريا بولۇپ ئاقسام مەن؛
داۋان ياساپ ئەجرىمدىن
ئۇنى توسۇپ قالسام مەن.

ئۆمۈر

بىر قارىسام، قىزىپ پۈتمەس بىر كانسەن،
بىر قارىسام، سوقۇپ ئۆتكەن شامالسەن.
ئۆتۈپ كەتسە تىنىق ۋاقتىڭ بىكارغا،
شەرەت قىلىپ چاقىرغانغا كىلەمسەن؟

كۆك ئاسمانغا كۆتىرىلگەن ھورمۇ سەن،
يا تۆكۈلگەن ئالقاندىكى سىماپمۇ؟
ياكى يېنىك شامال تەگسە لەپىلدەپ،
مەزگىلسىزلا ئۆچۈپ كەتكەن چىراقمۇ؟

تاتلىقلىغىڭ شېكەرمىدۇر، بالمىدۇر؟
ياكى مېغىز قوشقان ئىسسىق ياغمىدۇر؟
تەگلەشتۈرەي قىممىتىڭنى نېمىگە،
مىنۇتىڭغا مىڭ سوم بەرسەم ئازمىدۇر؟

بىر كارۋانسەن، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقىچە —
يولدىن ئۆتۈپ كەتكەن، ئىزى كۆمۈلگەن.
يوپۇرماقسەن باھار كۈنى بىخ يېرىپ،
كۈز كەلگەندە غازاڭ بولۇپ تۆكۈلگەن.

سېنىڭ مېھرىڭ شۇنچە ئىسسىق، ئوت گويا،
قايسى يۈرەك چىدار سەندىن يىراقلاپ؟
ئويلىغاندا سېنىڭ قەدىر ـ قىممىتىڭ
خىيال قۇشۇم كەتتى بىردىن ئۇزاقلاپ.

1984 - يىل.

سېلىشتۇرما

بوز ساغلىقنى بايلىق دەيدۇ،
ئۆمۈرچىلىك ئەمەستۇ.
ئاققان سۇنى ھەيۋەت دەيدۇ

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

كۆكۈلچىلىك ئەمەستۇ.
بال - شېرىننى تاتلىق دەيدۇ
مۇھەببەتتەك ئەمەستۇ،
ئالماسنى بەك قاتتىق دەيدۇ،
ئىرادىدەك ئەمەستۇ.
ئالتۇننى بەك قىممەت دەيدۇ،
ئەمگەكچىدەك ئەمەستۇ.
بۇلاقلارنى قاينام دەيدۇ
ئىلھامچىلىك ئەمەستۇ.
ئۇپپىرىمايدۇ تۆمۈر دەيدۇ
غەيرەتچىلىك ئەمەستۇ.

قىرغىز شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىنى
جاپپار ئەمەت تەرجىمە قىلغان.

شىۋە شائىرى گوجىنەن 1922 - يىلى 12 - ئايدا چاپچالدا تۇغۇلغان. 1940 - يىلى ماۋدۇن ئەپەندى رىياسەتچىلىكىدە ئېچىلغان شىنجاڭ مەدەنىيەت كادىرلىرى مەكتىۋىدە ئوقۇغان. ئۇنىڭ ئىجادىي پائالىيىتى ئەنە شۇ يىللاردا باشلانغان. ئۇنىڭ ئەسەرلىرى ئىچىدە «دالىدا»، «چاپچال» قاتارلىق درامىلىرى، «مېيخوا گۈلى ئېچىلدى»، «ياش تۆكۈپ ئۇستازنى ئەسلەش» ناملىق نەسرىي ئەسەرلىرى مۇكاپاتقا ئېرىشكەن. 1983 - يىلى شائىرنىڭ شىۋە يېزىقىدىكى «يۈرەك ساداسى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى، خەنزۇ يېزىقىدىكى «ئۈيسۈن تېغى ئېتىكىدىكى ناخشا» ناملىق شېئىرلار توپلىمى ۋە شۇ يېزىقتا «جۇڭغارنىڭ يېڭى قىياپىتى» ناملىق نەسرىي ئەسەرلەر توپلىمى نەشر قىلىندى.

گوجىنەن ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتىنىڭ ئەزاسى، جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ ئىشلىمەكتە.

تۇيۇقتا زىيارەت

مەن بۇ يەرگە كەلمىدىم مازار تاۋاپ قىلغىلى،
يەتتە ئەۋلىيا ھەققىدە ئاڭلىساممۇ ھېكايەت.

كۆرمەك ئىستەپ كەلدىم مەن يالقۇنتاغنىڭ باغرىدا
تۈيۈقلۇقلار ياراتقان دۇر - زۇمرەتنى، نىهايەت.

ئەنە قارا، زىلال سۇ تەپچىپ چىقار جىلغىدىن،
بەخش ئېتىپ قىرغاقتا مۇنبەت يەرگە كۈچ - قۇۋۋەت.
يېڭى دەۋر دېغىنى توقار جانىنىڭ رىشتىدىن
يىپەك يولى كەنتىگە رەڭدار كەشتە - قىياپەت.

رەتلىك، قاتار ياپ - يېشىل سەپتىن قالسۇن قايسىسى؟
ئېگىزلىقتا يېنىشلاپ تەرگەن كۈزگى زىرائەت.
كۆۋەزلەرنىڭ شېخىدا شاپتۇلسىمان غوزەكلەر،
كۆمۈش دېڭىز — توپ - توپ ئاق بۇلۇتلاردىن بىشارەت.

قوغۇنلۇقتا باشلىدى مېنى ھەسەل ھەرىلەر،
بۇ يەردىكى ھەممە جاي قوغۇنلاردىن ئىبارەت.
دىماقلارنى ياردى قويۇق شېرىن پۇراقلار،
يىسەڭ ئەگەر تەمىدىن ناۋات بولار خىجالەت.

دۇتار - تەمبۇر ساداسى — يېڭى ھايات ناۋاسى،
سادا چىققان تەرەپتە قاتار - قاتار ئىمارەت.
مەيلى قايسى خانىگە قەدەم تەشرىپ قىلسىڭىز،
ئالدىڭىزدا تەيياردۇر نازۇ - نېمەت - زىياپەت.

قاپتاللاردا سوزۇلۇپ يېشىل شوخلار مىنگەشكەن،
غۇژمەكلەشكەن ئۈزۈملەر،
رەڭدار سۈزۈك ئالامەت.
تېتىماستىن تاتلىغى بىلىنىدۇ يۈرەككە،
بۇ يەر ئۈچۈن مىسرىلىق چەككەن ھەسرەت - نادامەت.

بىر چاغلاردا بار ئىدى بۇندا مەشھۇر «بورانلىق»،
قۇم ـ شېغىلنى دۈۋىلەپ يەتكۈزگەن كۆپ تالاپەت.
مەھرۇم قىلغان تالاينى ياشاش ئەركى، بەختىدىن،
دەقىيانۇس تىرنىغى قانغا سېزىدىك قاباھەت.

ھوقۇق بەردى خەلققە قەدىردانىم گۇڭچەندالڭ،
دەقىيانۇس قامچىسى سالالمايدۇ جاراھەت.
خەلق بىلدى بورانلىق، قۇملۇقلارنى يېڭىشنى،
ياردى بۇ زېمىندە كۆپ مۆجىزە كارامەت.

يېشىل بوستان كۆكدە پەرۋاز قىلار قالغاچلار،
دەيدۇ: ئاڭلا خۇش خەۋەر، مول ھوسۇلدىن، جامائەت.
يەتتە قىزلار چىرقىسى تىكىلىدۇ ھۆسنۈڭگە،
تاڭ نۇرىدا يۇيۇنۇپ تاپقىن، تۇيۇق، كامالەت!

1983 - يىل، 7 - ئاي.

ئوسمانجان ساۋۇت تەرجىمىسى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئەن خۇڭيى 1962 - يىلى چاپچال ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1979 - يىلى دارىلمۇئەللىمىن مەكتىۋىنى پۈتتۈرگەن. ئۇ ئەدەبىيات سېپىگە شۇ يىللاردا قەدەم قويغان ئىدى. ھازىرغا قەدەر ئۇنىڭ 30 پارچىدىن كۆپرەك شېئىر ۋە ھېكايىلىرى ئېلان قىلىندى. ئۇ ھازىر شىنجاڭ خەلق نەشرىياتىدا ئىشلەيدۇ.

يايلاقتا مۇھەببەت

يايلاق مېنىڭ قەلبىمدە

مانا كۆز ئالدىمدا ياپ - يېشىل يايلاق،
ئۇ گويا ئاسماندەك چەكسىز - بىپايان.
ئانامنىڭ كەشتىلىك كۆك ياغلىقىدەك،
رەڭمۇ - رەڭ تاۋلىنىپ چاقنايدۇ ھامان.
گۈل - گىيا شامالدا چۆشەر ئۇسسۇلغا،
خۇشئاۋاز بۇلبۇللار تىنمايدۇ سايراپ.

يوگرەيدۇ يىلقىلار،
يانار گۈلخانىلار،
مالچىلار ناخشىسى تۇرۇدۇ ياڭراپ.

ئانامنىڭ قولىدا يەلپۈنسە ياغلىق،
تۇيۇلار كۆك ئاسمان دولقۇنلىغاندەك؛
قەلبىمدە جۇش ئۇرۇپ قاينار ھاياجان،
ھىسسىيات ئوتلىرىم يالقۇنلىغاندەك.

ئاقىدۇ ئاسماندا كۆكۈش بۇلۇتلار،
ئاقىدۇ كۆكۈشرەك تاغلارغا قاراپ.
سىلكىگەن چېغىدا ئانام ياغلىقنى،
كېتىدۇ بۇلۇتقا، تاغلارغا ئوخشاپ.

گەر ئىگىز كۆتەرسە ياغلىقنى ئانام،
تۇيۇلار بەئەينى كۆپ-كۆك ئاسماندەك؛
شۇ كۆپ-كۆك ئاسماندا ئۈزۈپ تولۇنئاي،
ئۇنىڭغا ئەگىشىپ قۇياش چىققاندەك.

ئانام بۇ كۆك رەڭلىك قولياغلىقنى
ئەتىۋالاپ تۇتاتتى بەك ياخشى كۆرۈپ.
ۋە لېكىن قانداقتۇ بىر كۈن ئاخشىمى
تۇيۇقسىز ياغلىقنى قويدى يىرتىپ،
قاغىدى شۇ كەچتە چىققان بورانىنى،
يىغلىدى ئەلەمدە ئۇزاق ياش تۆكۈپ.

ئاتامدۇ بۇ ئىشقا بولدى بەك خاپا،
دەرىزە تۈۋىگە يېقىنلاپ باردى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئۈن ـ تىنسىز قاردى يىراق ياقلارغا،
ئەڭ يىراق ياقلارغا خىيالچان باقتى...
تۇيۇقسىز سۆزلىدى ھاياجان بىلەن،
چاقنىدى شاتلىقتا ئۇنىڭ جۈپ كۆزى.
دېدى ئۇ: «يېيىغلىق تۇرمامدۇ ئەنە،
دەرىزە سىرتىدا ياغلىقنىڭ ئۆزى...»

تۇلپارغا باغلىغان ئاغامچا

قۇياشقا ئۇلانغان ئۇنىڭ بىر ئۇچى،
تۇرۇدۇ بىر ئۇچى ئايغا ئۇلىنىپ؛
يېنىك بىر تەۋرەنسە ئاشۇ ئاغامچا،
تارايدۇ ھەريانغا ئالتۇن شولىلار،
ئۇ گويا شەپەقتەك تۇرار نۇرلىنىپ.

ناخشىغا تۇتاشقان ئۇنىڭ بىر ئۇچى،
بىر ئۇچى گۈلخانغا تۇرار تۇتىشىپ.
يېنىك بىر سىلكىنسە ئاشۇ ئاغامچا،
كېپىنەك ئۇچىدۇ ناخشىلار ئارا،
بۇلبۇللار سايرايدۇ خەندان ئۇرۇشۇپ.

تۇلپارغا باغلانغان ئۇنىڭ بىر ئۇچى،
بىر ئۇچى باغلىنىپ تۇرار يايلاقتا.
مۇبادا يېشىلسە ئاشۇ ئاغامچا،
كەڭ يايلاق دولقۇنلاپ تولار شاتلىققا،
ئۇچۇدۇ تۇلپار ئات يىراق ـ يىراققا...

يايلاق مەنزىرىسى

1

يايلاقتا تىكىلگەن بۇ كىگىز ئۆينى
تەۋرىتىپ تۇرۇدۇ يامغۇر ھەم شامال.
گوياكى ياتقاندەك بۆشۈكتە بۇ دەم
مالچىلار ئۇخلايدۇ ئۆيدە بىمالال.

مايسىلار سىلايدۇ بۇ كىگىز ئۆينى،
كۆتىرىپ ئۆزىنىڭ نازۇك قولىنى؛
ھە ئۇلار تۇتماقچى بولۇدۇ ھازىر،
بۇندىكى مالچىنىڭ شىرىن چۈشىنى.

2

بىردىنلا قاراسلاپ چېقىلدى چاقماق،
شۇ ھامان شاقىراپ يامغۇر قۇيۇلدى.
ئادەملەر ياپ-يېشىل تاغلار ئىچىدە،
يامغۇردا ياپ-يېشىل تاغلار يۇيۇندى.

ئادەملەر تامامەن تاتلىق ئۇيقۇدا،
بېغىشلار تەبىئەت ھەر دىلغا راھەت.
بۇ يەردە ياپ-يېشىل تاغنى قاپلىغان
توپ-توپ ئاق بۇلۇتلار ئويغاقتۇر پەقەت.

رەخىم قاسىم تەرجىمىسى.

مۇنى تابىلدى 1950 - يىلى تاشقورغان ناھىيىسىدە تاجىك ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. 1974 - يىلى قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنى پۈتتۈرگەن.

شائىر ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چېغىدىلا ئەدەبىي ئىجادىيەتكە ھەۋەس باغلىغان ئىدى. شۇندىن بېرى 40 پارچىغا يېقىن شېئىرلىرى ئۇيغۇر تىلىدىكى گېزىت - ژۇرناللاردا ئېلان قىلىندى. ئۇنىڭ «پامىر شاتلىقى» شېئىرى مەملىكەتلىك ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ مۇنەۋۋەر ئەسەرلىرىنى باھالاشتا مۇكاپاتقا ئېرىشتى. ئۇ ھازىر تاشقورغان ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتىدە ئىشلەيدۇ.

پامىر شاتلىقى

پادىچى ناخشىسى

يېتىلدىم سائادەت باغچىسىدا مەن،
(ھەيۋەتلىك پامىرنىڭ گۈلزار قوينىدا.)
شۇدىرغان سوقسىمۇ، ئوتلۇق يۈرىكىم
گۈلخاندەك ياندۇ ۋەتەن ئىشقىدا.

قەلبىمنىڭ يالقۇنى ئۆچمەيدۇ ئەبەت،
تۇرۇمەن چوققىدا قارىغاي سۈپەت.

ۋەتەنگە پاسۋان قەيسەر قاراۋۇل
بولۇشچۇن مەندە بار ئىرادە ـ غەيرەت.

لېۋىمگە چىلىق تىرەپ سۆگەك نەيىمنى،
قىش ۋە ياز ياڭرىتىپ شاتلىق كۈيۈمنى،
باقىمەن شات ـ خۇرام يايلاقتا مالنى،
ئەل ئۈچۈن بېغىشلاپ بارۇ ـ يوقۇمنى.

1979 ـ يىل، ئۆكتەبىر.

بەختىيار مەن

بەختىيارمەن، بەخت قۇشى قونغان بېشىمغا،
بۇلبۇللارنىڭ ئۈنى تەڭكەش خۇشال سازىمغا.
ياڭرىماقتا ۋەتىنىمدە ھەر ياندا كۈلكە،
زەپ ياراشقان توي لىباسى باھار ـ يازىمغا.

تاغ ئوغلىمەن، تاغدا ياشاپ، تاغقا تەلپۈنگەن،
تاغقا ئاشىق لاچىن كەبى شوخ — ئەركىن ئۆسكەن.
جۇڭخۇا ئېلىم قۇچىقىدا يېتىلدىم ئۆسۈپ،
قاناتلىقمەن، گويا بېشىم پەلەككە يەتكەن.

ناخشا ئېيتسام، ئۇرغۇپ چىقار قەلبىم ساداسى،
بەخت بىلەن تولغان ئۈنىڭ ھەربىر مىسراسى.
بۈگۈن تويدا سايرىمسام، قاچان سايرايمەن؟
تۆشمۇ ـ تۆشتە ياڭراۋاتسا غەلبە ساداسى.

1980 ـ يىل، فېۋرال.

تاغ مۇھەببىتى

تاغ ئېگىز ــ ئاسمان پەلەك، كۆك قەرىگە سىنان① گويا،
مەن شۇ تاغنىڭ باغرىدا ئات چاپتۇرۇپ بارماقتىمەن.
تاغ يولى ئەتراپى گۈلزار خۇددى ئەتلەس ـ شايىدەك،
مەن بۇ گۈلشەن ئىشقىدا شەيدايىمەن، مەستانىمەن.

تولغىنىپ ئىلان كەبى ئاقماقتا تاغ ـ قار سۇلىرى،
قاندۇرۇپ تەشنالىغىمنى، شاتلىنىپ بارماقتىمەن.
ئېتىگى بەكمۇ گۈزەل گوياكى توز يايغان قانات،
تېخىمۇ ھەيۋەت كۆرۈندى سەيلى قىپ ماڭغاندا مەن.

تاغ گۈزەل، يايلاق گۈزەل، يايلاقتا ئۆسكەن ئەل گۈزەل،
شۇ گۈزەللىك ھۆسنىگە ئاشىقى پەرۋانىمەن.
مايسىلارنى تەۋرىتەر سالقىن شامال قىز زۇلپىدەك،
دىلدا ئىلھام تۇرسا قايناپ، ئۇنى مەن يازمامدىمەن!

تاغدىكى تاشقا قاراپ، دىمەڭ مېنى تاشچى يىگىت،
تاش ئەمەس، ئۇ بايلىغىم، شول تاش بىلەن ھەمدەمدىمەن.
تاغۇ ـ تاشلارنى سۆيۈش سۆيگەن ئېلىمنىڭ ھۆرمىتى،
تاش ئەزىز چۈشكەن يېرىدە، قەدرىنى بىلمەمدىمەن.

تاغ بىلەن تاپتىم كامال، قەددىم مېنىڭ تاغدىن ئېگىز،
گەر گۆھەر تاج تاقسامىمۇ، پادىچى تاغ ئوغلىمەن.

---

① سىنان ــ نەيزە.

تاغ تېشى بەستىم، ئۇنىڭ گىيالىرى گۈلتاج ماڭا،
تاغ دىسە بۇلبۇل سۆيەت قەھ- قەھ ئۇرۇپ نازىشمەن①.

يايلىغىم

«مۇز تاغ ئاتا» نىڭ باغرىدا زەپمۇ ياراشقان يايلىغىم،
يايلىغىمنىڭ ھەر گىياسى لەئلى- مارجان بايلىغىم.
يايلىغىمنىڭ جارچىسىدەن، بايلىغىمنىڭ كۈيچىسى،
ئىشقىدىن دولقۇن ياسايدۇ دىلدا تاشقان شاتلىغىم.

مايسا بوپ يايلاقتا ئۆسمەك ئارزۇ- ئارمان تىلىگىم،
بەرگى گۈل ياپراقلىرى ھەر يانغا يايغان قانىتىم.
كاشكى مەن بىر گۈل بولۇپ يايلاقتا چاچسام خۇش پۇراق،
بولسىكەن ئۆچمەس يورۇق چاچقۇچى گۈلخان ياشلىغىم.

1980 - يىل، ماي، تاشقورغان.

① نازىش ـــ تەنتەنە مەنىسىدە.

www.uyghurkitap.com

ئاتىكە زەمىر 1943 - يىلى قەشقەر شەھرىدە تاجىك ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. 1959 - يىلى شىنجاڭ ئىنىستىتۇتىنىڭ سەنئەت فاكولتېتىدا ئوقۇغان. ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللانغان ۋاقتى 1962 - يىلى بولۇپ، شۇندىن ئېتىۋارەن 4 پارچە ھېكايىسى، بىرمۇنچە شېئىر، ئەدەبىي ئوبزورلىرى گېزىت - ژورناللاردا ئېلان قىلىنغان. ئۇ تاجىك شائىرلىرىنىڭ «خۇش ئامەدى» ناملىق شېئىرلار توپلىمىنى نەشرگە تەييارلىغان.

ئاتىكە زەمىر ھازىر قەشقەر ۋىلايەتلىك ئاممىۋى مەدەنىيەت سارىيىدا ئىشلەيدۇ.

شېئىرلار

خۇش ئامەدى ①

مەرھابا ئەي يېڭى يىل، خۇش ئامەدى بىزگە بۈگۈن،
غەلىبىگە ئۈندەپ، يېڭى ئىلھام ئېلىپ كەلدىڭ بۈگۈن.
يېڭى ئىستەك ياندى بىزدە، كۈلدى دىللار شات بولۇپ،

① خۇش ئامەدى — خۇش كېلىپسىز.

يېڭىچە شوخ پەدىلەرنى چالىمىز كۆچكە تولۇپ.
قىلدى جەۋلان، خۇش تەبەسسۇم ئەيلىدى پامىر تېغى،
خۇش پۇراق مەرۋىي گۈللىگە تولدى قىر ۋە يايلىغى.
يايلىقىدا يايلىماقتا قوزىچاق ھەم تايلىغى،
چارۋىچىنىڭ كەيپىدە كۆپ بۈگۈن سۈت - قايمىغى.
ۋەدىمىز شۇ: تاغ ئېشىپ، دەريا كېچىپ زەپەر قۇچۇش،
ئالغا ئۈرلەش يولىدا پەرۋاز قىلىپ ئىگىز ئۇچۇش.

1981 - يىل، يانۋار، قەشقەر.

سېغىنچى قىز

يۇرت ئىچىدە ئۆزەڭ بىرلا سېغىنچى قىز،
كۆيۈنۈشەن ئەل ئىشىغا پەرۋانىدەك.
سېنى سۆيەر تالاي يىگىت بەيگە چېپىپ،
جان تەسەددۇق پەرھات كەبى مەردانىدەك.

سەن قىرلاردا چاڭ كەلتۈرۈپ ناخشا ئېيتساڭ،
شوخ يىگىتلەر نەي چالىدۇ ھاياجاندا.
غەيرىتىڭدىن ئىلھام ئېلىپ، بەس - بەس بىلەن
ئۆستەڭ چېپىپ سۇ باشلايدۇ باياۋاندا.

سېغىنچى قىز ئىشىڭ گۈزەل، قەلبىڭ گۈزەل،
سېنىڭ ئەلگە يەتكۈزگىنىڭ ھەسەل شاراپ.
ھاياتنى ئۆتكۈزۈشچۈن سېنىڭ بىلەن
يىگىتلەرنىڭ يۈرەكلىرى ئاتەش - كاۋاپ.

بەختى كۈلگەي سېنىڭ بىلەن بىرگە بولسا،
تەشنا يۈرەك يىگىتلەرنىڭ قايسى بىرى.

ئىشچانلاردىن تاللا بىرنى جۆرە قىلىپ،
ساداقەتلىك مۇھەببەتنىڭ بولار قەدرى.

1976 - يىل.

گۈلدەستە تىزدىم

باھار شاملى ئەركىلەتكەندەك،
يەلپۈپ ئۇتتۇردۇ سىيكىلەكلەرنى.
خۇش پۇراق چېچىپ رەڭمۇ-رەڭ گۈللەر،
قارشى ئالار شوخ كېپىنەكلەرنى.

يىلنىڭ ئەركىسى — گۈل پەسلى باھار،
كەلدىڭ رەڭگا-رەڭ گۈلدەستە تىزىپ.
كەلدىڭ دالىنى كۆركەم بىزەكلەپ،
يېشىل مەخمەلدىن پاياندار سېلىپ.

شۇ گۈللەر ئارا سەيرى ئېتىپ مەنمۇ
ھايات بېغىمغا گۈللەرنى تېردىم.
بېغىشلاپ ئىشقىم يېڭى ھاياتقا،
گۈللەرگە ئوراپ مېھرىمنى بەردىم.

1980 - يىل، ماي، قەشقەر.

شېرىن قۇربان 1951 - يىلى تاشقورغان ناھىيىسىدە تۇغۇلغان. 1982 - يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ تىل فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن. ھازىر شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلىمەكتە.

ئۇ 1980 - يىلدىن باشلاپ شېئىر ئىجادىيىتى ۋە تىل - ئەدەبىيات تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللىنىپ كېلىۋاتىدۇ.

سەرىكوي

قوينى كەڭرى، باغرى ئىللىق لالىزارىم سەرىكوي①،
كۆھى گۈلشەن، تەكتى گۆھەر، سەيلىگاھىم سەرىكوي،
ئابى شىرىن، يارقىن ھاۋا، ئارامگاھىم سەرىكوي،
پەرۋاز ئەيلە بۈركۈت كەبى، زىندىگاھىم سەرىكوي.

چېھرىڭدىن چاقناپ تۇرار بەخت - سائادەت نۇرلىرى،
ياشنىماقتا بەھۇزۇر قوينۇڭدا جەننەت ھۆرلىرى،

① سەرىكوي — تاشقورغان رايونىنىڭ ئەنئەنىۋى نامى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ياڭرىماقتا گۈل ـ چىمەن، باغلاردا شاتلىق كۈيلىرى،
سەن ئانامسەن مېھرىبان، پۇشتى پاناھىم سەرىكوي.

سەن ئەزەلدىن بىر گۈزەل يۇرت، ئەلگە مەشھۇر تەرىپىڭ،
تىلدا داستان بولغۇدەك تارىختا بار شان ـ شەرىپىڭ،
ھاپىزى شىرازىنىڭ ① كۈي، نەغمىسىدە بار ئېتىڭ،
تۇپرىغىڭ كۆزۈمگە سۈرمە، تۇتىيايىم سەرىكوي.

يايلىغىڭ مەخمەل گوياكى تاغلىرىڭدۇر خۇش ھاۋا،
تەۋسىيىڭنى كۈيلەبان ئەيلەيدۇ بۇلبۇل خۇش ناۋا،
قانچە قۇلچاق ② سەن ئۆچۈن قىلغان ئەزىز جانىن پىدا،
سەن مېنىڭ گۈلزار دىيارىم پاناگاھىم سەرىكوي.

نۇج ③ سەرىكوي قۇرغىلى مەنزىلگە ئات سالدۇق بۈگۈن،
مىنىپ تۇلپار ئارغىماق سەپەرگە يول ئالدۇق بۈگۈن،
غەلىبە ـــ زەپەر شەنىگە شادىيانىنى چالدۇق بۈگۈن،
ياشنىغىن گۈللەپ يەنە، ئانا ماكانىم سەرىكوي.

1984 - يىل، ئۈرۈمچى.

---

① ھاپىز شىرازى ــ تاجىك خەلقىنىڭ مەشھۇر كىلاسسىك شائىرى.

② قۇلچاق ــ تاجىك خەلقىنىڭ ئاتاقلىق مىللى قەھرىمانى.

③ نۇج ــ تاجىكچە يېڭى دېگەن مەنىدە.

پېشقەدەم ئۆزبېك شائىرى نەسرۇللا قارى نىغمەتۇللا ئوغلى (پەرھەتى) 1906 - يىلى تۆمۆرچى ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. ياش چېغىدا دىنىي مەكتەپلەردە ئوقۇپ كىلاسسىك ئەدەبىيات بىلەن تونۇشقان، ئەرەب. پارس تىللىرىنى ئۆگەنگەن.

شائىرنىڭ دەسلەپكى ئەسەرلىرى 1934 - يىلدىن باشلاپ «توقماق» تەخەللۇسى بىلەن ئېلان قىلىنغان. ئۇنىڭ «هاراقخورنىڭ ھەسرىتى» قاتارلىق ھەجۋى شېئىرلىرى، «ئاناجان»، «ياخشى» قاتارلىق ناخشا تېكىستلىرى ئامما ئىچىگە كەڭ تارقالغان. ئۇ ھازىر جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

ئاپىرىن

غەيرىتىڭگە، ئىشچى - دېخان، ئاپىرىن،
بولدى چۆللەر باغۇ - بوستان، ئاپىرىن،
جانلىنىپ فابرىكا ۋە كان، ئاپىرىن،
بەختىيار تۇرمۇش، پاراۋان ئاپىرىن،
كۆلدى خەلقىم شادۇ - خەندان، ئاپىرىن.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

كۆرسىتىپ كومپارتىيە ئازادە يول،
ھەممە ئىشتا قولغا كەلدى مول ـ ھوسۇل،
توغرا بولغاچ يېڭى رەھبەرلىك ئۇسۇل،
چوڭ زەپەرگە تاپتۇق ئىمكان، ئاپىرىن،
يۇرتىمىز گۈللەندى ئوبدان، ئاپىرىن.

ھۆر ۋەتەنگە چىن ۋاپادارلىق بىلەن،
تەر تۆكۈپ نۇرغۇن پىداكارلىق بىلەن،
ئىشلىدۇق غەيرەتتە ئىلغارلىق بىلەن،
قويمىدۇق دىللاردا ئارمان، ئاپىرىن،
ھەممە ياق ئاۋات، گۈلىستان، ئاپىرىن.

بىرلىشىپ جۇڭخۇا ئېلى بىر جانۇ ـ تەن،
يۈكسىلىپ ئىلمۇ ـ ھۈنەر، تېخنىكا، پەن،
گۈلگە تولدى نۇرلىنىپ ئانا ۋەتەن،
تاپتى چەكسىز زور شەرەپ ـ شان، ئاپىرىن،
مەرت ـ باھادىر بارچە ئىنسان، ئاپىرىن.

قالمىدى بىچارە ئۇ مىسكىنلىگىم،
نەچچە خىل كۈلپەت ئارا غەمكىنلىگىم،
قولغا كەلدى تەڭ ھوقۇق، ئەركىنلىگىم،
راھەت ئىچىدە يايرىدى جان، ئاپىرىن،
كەلدى بىزگە كەڭرى ئىمكان، ئاپىرىن.

باشىمىزغا نۇر چېچىپ بولقا ـ ئوغاق،
يېڭى جۇڭگودا ياشايمىز ئىتتىپاق،
بارچە مىللەت بىرلىشىپ مەڭگۈ ـ ئىناق،
بولۇمىز دوست ۋە قەدىردان، ئاپىرىن،
بىزگە ئېيتۇر يەرۇ ـ ئاسمان، ئاپىرىن.

1980 ـ يىلى، سېنتەبىر.

نۇر مۇھەممەت ئېركى 1927- يىلى قەشقەردە ئۆزبېك ئائىلىسىدە تۇغۇلغان. 1983-يىلى 16- ئاپرېل كۈنى ۋاپات بولدى. ئۇ ۋاپات بولۇش ئالدىدا قەشقەر گېزىتى ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىدە ئەدەبىي ئەسەرلەر مۇھەررىرى ئىدى.

شائىر 1944- يىلى ئىجادىيەت سېپىگە كىرگەن. ئازاتلىقتىن ئىلگىرى قەشقەر گېزىتىدە «ياشاش ئۈچۈن كۈرەش» قاتارلىق نۇرغۇن شېئىرلارنى يېزىپ، خەلقىنىڭ يۈرەك ساداسىنى ئىپادىلىگەن ئىدى. ئۇنىڭ بىر قىسىم شېئىرلىرى 1983-يىلى نەشر قىلىنغان «بۇلبۇل ۋە باھار» ناملىق توپلىمى ئارقىلىق كىتابخانلار بىلەن يۈز كۆرۈشتى. ئۇ يەنە ھايات ۋاقتىدا پارس شائىرى ئۆمەر ھەييام رۇبائىيلىرىنى ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلىپ، نەشر قىلدۇردى. «قۇياشتىن زەررە»، «مۇھەببەت لىرىكىلىرى» قاتارلىق شېئىر توپلاملىرىنى نەشرگە تەييارلاپ بىزگە قالدۇرۇپ كەتتى.

غەزەللەر

بۇلبۇل

نەۋ باھار بولدى، ئېچىلدى بۇ ۋەتەندە گۈل يەنە،
سايرىماقتا گۈل ئۈچۈن شەيدا بولۇپ بۇلبۇل يەنە.

ئۇيغۇر كىتاب تورپىكتى www.uyghurkitap.com

قىلدى جىلۋە، بىزمدى تاڭ نۇرلىرى باغ ھۆسنىنى،
قايتىدىن كىردى ساھالا پەنجىگاھ مەرغۇل يەنە.

باغدا مەشرەپ، باغدا سەيلە، باغدا قىزلار شۇنچە ساز،
قاشلىرى مىسران قىلىچتەك، چاچلىرى سۇمبۇل يەنە.

ئەسرىلەشمەك ئەھدى بىرلە ئىچتى جام ئوتقاش بولۇپ،
بەزمىدە ئۇيغۇر، قازاق، خەنزۇ بىلەن موڭغۇل...يەنە.

بىر مەھەل قاغا قاقاقلاپ، بولدى بۇلبۇل ئاغزى بەنت،
كىم ھەقىقەت دىسە، قىلدى ئىت تالاپ غۇلغۇل يەنە...

تۆرگە چىققان ئەردى مايمۇن، قىپ - قىزىل يۈزىن بوياپ،
كىم زۇلۇمغا ئۇستا بولسا، بولدى شۇ مەقبۇل يەنە.

كۈلدى ھۇقۇش باغدا يايراپ، چايىندى ئاق نانچى ماي،
كۆرمىدى ئەمما بۇنى، قانۇنىيەت ماقۇل يەنە.

شەيئىلەرگە تاڭ يورۇپ، چۈشكەچ ھەقىقەت مەشئىلى،
ئىشىكى چىقتى ئىشەك، دۇلدۇل بولۇپ دۇلدۇل يەنە.

بۇ جاھان شۇنداق جاھانكىم، ھۆكۈمران قانۇنىيەت!
ئۇ، ھامان ئىنسانىيەت تەقدىرىگە مەسئۇل يەنە.

قىلدى بۇلبۇل پىكرى غەلىبە، گۈلگە چىن ئاشىق ئىدى...
توغرىنى بوغقان بوغاۋلار بولدىغۇ چۇل - چۇل يەنە!

كەل قەلەم، سەن ئېركى بىرلە ئىشلىگىن ھەمكارلىشىپ،
ۋەتىنىڭنى قىل بۇگۈن زامانىۋى بىر گۈل يەنە.

1980-يىل، ئىيۇل.

پەن دەيمەن يەنە

كىم جاھاننى قىلدى بوٴنداق...؟ دىسە، پەن دەيمەن يەنە،
ھەممىدىن كىم پەنگە ئامىراق؟ دىسە، «مەن»دەيمەن يەنە.

قايسىبىر دوٴلەت قالاق، تەكشۇر ئۇنى ئۇ پەنگە سۇس،
قايسى ئەل پەنگە قىزىق، بولدى چىمەن دەيمەن يەنە.

دەل تەرەققىيات كوٴكىگە قىلدى شاھ ئادەمنى پەن،
ئەگدى باشنى ھەر دېڭىز، ھەر تاغ دىگەن، دەيمەن يەنە.

سالدى پەن «ئەلنەغمە»لىككە سىم ـ توٴمۇرنى شۇ بوٴگۇن،
ئەتە چىققاي چوڭ كارامەت... كوٴرۈسەن، دەيمەن يەنە.

سەن بارالامسىڭ بېيجىڭغا ئالتى سائەت يول بېسىپ؟
قىل تەپەككۇر... پەن كوٴچى قانداق ئىكەن؟ دەيمەن يەنە.

ياشلىغىڭدا ياش كوٴچۈڭنى پەنگە تەقدىم قىل يىگىت!
پەننى سوٴيگەنلەر جاھاندا يەيدۇ قەن دەيمەن يەنە.

بولما شەيدا قاشۇ ـ كوٴزگە، قىل نىگار پەن يارىنى،
باشقا يارلار ئەگىشەر، بولساڭ ئىسەن دەيمەن يەنە.

ئوٴسسە دۇنيا، بىلمىسەڭ پەن، ئارتتا قالساڭ، ئويلىغىن،
يار توڭگۇل، بىر «خەس» سېنى قىلماس پىسەن دەيمەن يەنە.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

بۇ زامان قىلدى نىدا دەس تۇر، دىدى ئەھلى ۋەتەن،
ئەسرىمىزچە ئۆرلىگىن دەپ پەن بىلەن... دەيمەن يەنە.

تۇتتى پەنگە چىن كۆكۈل بۆلگەنلەر يۇلتۇزدىن ئورۇن...
ئاچىمەن دەپ كان، نېفىت... سالدى سۈرەن دەيمەن يەنە.

ئېركى خۇشتار پەن قىزىغا، چۈنكى پەن ـ ھېكمەت بىلەن،
گۈل بۇلار ئاخىر چىرايلىق بۇ ۋەتەن دەيمەن يەنە.

1980- يىل، ئۆكتەبىر.

سەزمەسلەر يەنە

بىزدە مەۋجۇت يازۇ ـ قىشنى تېخى سەزمەسلەر يەنە.
كونا قاتىمال پىكرىدىن ئۈمىت ئۈزمەلمەسلەر يەنە.

«دەۋرى ئۆزگەردى» دىسەڭ، ئۆزگەردى دەپ باش لىڭشىتار،
ئاڭا لايىق ئۆزگىرىشنى ئۆزى بىلمەسلەر يەنە.

دەيدۇ دەۋران، ئىشلىگىن دەپ دەل زامانلاشماق ئۈچۈن،
شۇ نىيەتتە قىزىدى ھەر جايدا بەس ـ بەسلەر يەنە.

دەۋرى پەرمانىچە تۇرساڭ، ئىشقا ئۇتتەك قىزىقىپ،
ئۇتتۇغىڭدىن يىغلىغاي قىسمەن كۆرەلمەسلەر يەنە.

بىر كۆچەت ئەردىم خازان... ئالسام باھاردىن بىر نەپەس،
ئاغزى كۆلدى سەت رەقىبىڭ، دىلى كۆلمەسلەر يەنە.

قولدا قايچا، قايچىلار ئۆتسەك ئۇنىڭدىن سەل ئۆسۈپ،
يىرتىشىڭنى مازىغاي، ساق يەرنى كۆرمەسلەر يەنە.

ھەجىبىپ ئالدىڭدا ماختار، قۇيرۇغنى ئويىنىتىپ،
ئارقىدىن قالماس قاۋاپ... ئەمما يېتەلمەسلەر يەنە.

ياخشى دوستلار، ئىشلە ياخشى يولدا پۇتلاشلارنى تەپ!
يېڭى دەۋراننىڭ تېغى كىم پۇتلىشار كەسلەر يەنە.

دەۋرىمىز، دەۋرانىمىزغا ئىقتىدار ۋە ئىش كېرەك!
ئۇ قۇرۇق گەپنى ياراتماس كەيسە ئەتلەسلەر يەنە.

پارتىيەم، ئەي باغۋىنىم، ياش مايسىلارنى ئاسرىغىن!
چۈنكى بار تېخى جاھالەت مېيىدىن مەسلەر يەنە.

1980- يىل، نويابىر.

ئۇيغۇر كىتاب تورخانىسى
www.uyghurkitap.com

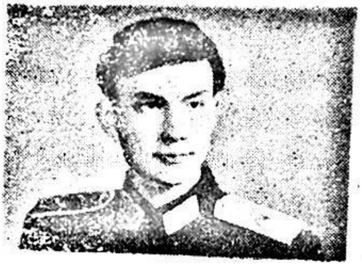

تەلئەت ناسىرى 1940 - يىلى غۇلجىدا تۇغۇلغان. 1957 - يىلى غۇلجا شەھەرلىك ئۆزبېك «نەمۇنە» مەكتەپنى پۈتتۈرگەن. ھازىر ئۈرۈمچى قىسىملىرى سىياسى باشقارمىسىنىڭ ئەدەبىيات كەسپى خادىمى بولۇپ ئىشلىمەكتە؛ جۇڭگو يازغۇچىلار جەمئىيىتى شىنجاڭ شۆبىسىنىڭ ئەزاسى.

شائىرنىڭ دەسلەپكى ئەدەبىي پائالىيىتى 1958 - يىلى باشلانغان ئىدى. ئۇنىڭ جەڭچىلەر تۇرمۇشىنى ئەكس ئەتتۈرۈدىغان «جەڭچى ناخشىسى» ناملىق شېئىرلار توپلىمى 1981 - يىلى كىتابخانىلار بىلەن يۈز كۆرۈشتى. «ئايدىڭ كېچە» ناملىق شېئىرى مەملىكەتلىك باھالاشتا مۇكاپاتقا ئېرىشتى.

شېئىرلار

نامسىز تامغا

تيانشاننىڭ مەغرۇر بەستىدىن
ئۆتسەڭ ئەگەر ئاققۇدەك ئۇچۇپ؛
كۆرەر ئىدىڭ تاغ بويىنىدىكى
«مارجان» لارنى زوق - شوققا تولۇپ.

ھەتتا ئارقار، جەرەن، كىيىكلەر
تىترەپ ئۆتكەن قىيا تاشلاردا؛
ئۇچرىتىسەن تولتۇش ئىزلارنى
چوقـقىلاردا، مۇزلۇق قارلاردا.

ھەر كۆڭلىگى يېڭى - يېڭى ئىز
قار - مۇزلارغا مەڭگۈ ياراشقان.
ئوت يۈرەكلەر مۇز چوققىلارنى
غەيرىتىدە يەرگە قاراتقان.

ئاشۇ ئىزلار نامسىز تامغىدەك،
تۇرار ئۈچمەي تاغلار بەستىدە.
چېكرا قوغداپ يول ئاچقان مەرتلەر
ياشار مەڭگۈ ئەلنىڭ قەلبىدە.

بەخت قۇشى

تۇرار مەزمۇت بىر ئېغىر كەۋدە
مۇزنى دەسسەپ تاغ سالمىغىدا.
كۈچ - غەيرىتى جۇغلانغان ئۇنىڭ
قولىدىكى كاك قورالغا.

لەرزان ئۈزگەن رەڭدار شەپەقلەر
گويا ئاڭا چارچىماس قانات.
ئۇنىڭ قەلبى ئەيلىسە پەرۋاز،
تارلىق قىلار بارچە كائىنات.

لاچىن دەمسەن ياكى بۈركۈتمۇ،
ھەممىسىنىڭ جۈرئىتى ئاندا.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىڭى ئادرىسى

بۆرە، ئۈلكە، ھوقۇش قۇزغۇنىنى
قەھرى كەلسە مىلەيدۇ قانغا.

بولۇپ قالغان ئانا ۋەتەنگە،
ئۇ تۇرغاچقا چېگرىدا ـ گاڭدا...
خەلقى ياشار خوشال، خاتىرجەم،
بەخت قۇشى قونغاندەك باشقا.

1981-يىل، ئاۋغۇست.

چاچتا ئاق

خەيرىيەت، ئالدى بېشىم تۇرمۇش كىتاۋىدىن ساۋاق،
ئالدىراپ قالدى يېشىم كىرگەچ ۋاقىتسىز چاچقا ئاق.

چاچتى يىل، كەتتى ئۆمۈر، قالدىم ئەقىلگە يار بولۇپ،
ئەلۋىدا، تەنتەكلىكىم كەتتى مېنىڭدىن كۆپ يىراق.

چاپلىشىپ ئاپەت ـ بالا سالغاندا شۇمپەنلەر ماڭا
ئاچتى گۈل خەلقىم ئۈچۈن بەختىمگە تەككەن ھەر تاياق.

تەنلىرىم كۆلپەت ئىزى، دىلدا ئۇمىتنىڭ يۇلتۇزى،
كۆيمىدىم شۇڭلاشقا مەن، كار قىلمىدى ھەتتا دوزاق.

ياغسا قار ئاپپاق، ئىرۇر، رەڭدار تەبىئەت، نۇر يۈزى،
نەۋ باھار كەلسە يەنە پارچە گىيا تاپقاي روناق.

ئاق بېشىم ئەگرى توقاي يولنى كېزىپ تاپقاچ ئەقىل،
يايرىغان قەلبىم دېدى: ئەمدى خوشال ئەركىنگە باق.

دېمىگىن: «ئاقباش يىگىت» قەلبىمدە يوقتۇر زەررە داغ،
ئەلگە ئاق كۆڭلۈم مېنىڭ، ئاپپاق چېچىمدەك پاقىراق.

1982-يىل، مارت.

ئاھ! ياشلىقىم

(بىر زىيالى تىلىدىن)

ھەي، ئىسىت! كەتتىڭ يىراققا خۇددى قۇرغۇيدەك ئۇچۇپ
بى رەھىم يىللار مېنىڭدىن سېنى ئېپكەتتى يۇلۇپ.
سەن بىلەن ئۆتكەن ئۆمۈرنى ئەسلىسەم تەن شۈركىنەر،
تۆھمىتى بېشىمدا تاغ قالپاق سېرى يىلدەك قۇرۇپ.
«راستىنى سۆزلەش ھەقىقەت، يالغىنى ۋىجدانغا يات»،
ئېيتقىنىم ئىككى ئېغىز سۆز چۈشتى ئاغزىمغا قۇلۇپ.
«ئوڭ» بولۇپ تارتماي ئىشىم ئوڭغا، سۆرەلدىم قانچە يىل،
ۋەتىنىم، دەپ ئۆز ۋەتەنگە قالغىنىم راس يات بولۇپ.
قىلغىنى ئېسىمگە يات ئۆتكەن ئاشۇ ئون يىلدىمەن،
«ھايت!» دېسە سەھنىگە چىققىنىم ئىشقى يوق «ئارتىست» بولۇپ.
كەتتى يار تاشلاپ مېنى، ئانام باسالماي باغرىغا،
«نە گۇنا قىلغاندىمەن؟!» دەيتتىم، گۇناسىز ئاھ ئۇرۇپ.
سىر بولۇپ كەلگەن ئىدى ئۆتكەن رەزىللىكلەر ماڭا،
چۈنكى ئۆسكەچكە قىزىل تۇغ ئاستىدا دەۋران سۈرۈپ.
ياشلىقىم ئەسلەپ سېنى تاپتىم بۈگۈن ئالتۇن پىكىر،
تاۋلىنىپ چىققان ئىكەنمەن مۇز ئىچىدە چوغلىنىپ.
بولمىسا گەر ئاشۇ كۈنلەر يەتمىگىم مۇمكىنمىدى،
گۈل باھارىم قەدرىگە بۇلبۇل كەبى خەندان ئۇرۇپ.
مەيلى كەت، ئۇ ياشلىقىم ئەمدى ساڭا يوق ھاجىتىم،
ھۆر زامان بەردى يۈرەك قايتا ياشاردىم روھلىنىپ.

1978-يىل، دېكابىر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

喜庆花雨（诗集）（维吾尔文）
中国作家协会新疆分会编

新疆人民出版社出版
（乌鲁木齐市解放路306号）
新疆新华书店发行　新疆新华印刷厂印刷
850×1198毫米　32开本17.5印张 8 插页
1985年 2 月第 1 版　1985年 7 月第 1 次印刷
印数：1——5,000

统一书号：M10098·996　定价：1.37元